

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร
เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี
(พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

โดย

พลตรี วิชัย ชูเชิด
ผู้ช่วยผู้บัญชาการศูนย์รักษาความปลอดภัย
กองบัญชาการกองทัพไทย

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

เรื่อง **แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)**

ลักษณะวิชา **ยุทธศาสตร์**

ผู้วิจัย **พลตรี วิชัย ชูเชิด หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐**

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการดำเนินงานและปัญหาข้อขัดข้องของการทูตฝ่ายทหารไทย ผ่านการวิเคราะห์เข้ากับแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเปรียบเทียบกับ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารนานาชาติ เพื่อกำหนดออกมาเป็นแนวความคิดในการกำหนด ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร อันจะนำมาซึ่งการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารไทย เพื่อรองรับ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาแนวความคิดทฤษฎี และกระบวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยและนานาชาติ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ปฐมภูมิ ผ่านการสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ ผู้ช่วยทูตทหาร ต่างประเทศประจำประเทศไทยและผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย รวมถึงประสบการณ์ตรง ของผู้ทำวิจัยเอง ประมวลผลออกมาเป็นความคิดรวบยอดตัวแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูต ฝ่ายทหารไทย เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

ผลการวิจัยพบว่า การทูตฝ่ายทหารไทยขาดการกำหนดทิศทางที่ชัดเจน จนส่งผลต่อการ บูรณาการการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติได้อย่างแท้จริง จึงได้เสนอแนะ ให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารภายใต้ตัวแบบ ๙ ขั้นตอนที่ได้เสนอไว้ รวมทั้งให้มีการ ปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารไทยเพื่อให้สามารถรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ได้อย่างแท้จริง กระทรวงกลาโหมโดย สนผ.กท. ขว.ทหาร ขว.เหล่าทัพ และกระทรวงการ ต่างประเทศ ควรเข้ามาร่วมมือกันในการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการใช้เครื่องมือด้านการ ป้องกันประเทศ ในงานด้านการต่างประเทศอย่างจริงจัง รวมทั้งกำหนด นิยาม ความหมาย บทบาท แผนงาน โครงการ กิจกรรม กระบวนการและแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาและใช้ ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติไทยต่อไป

ABSTRACT

Title **The Guideline on Formulating a Defence Diplomacy Strategy in Support of the 20-year National Strategy (2018 - 2037)**

Field **Strategy**

Name **Major General Wichai Chucherd Course NDC Class 60**

The objective of this research is to study the implementation methods and hindrances of the Thai Defence Diplomacy, through analyses of related theories and a comparison of international defence diplomacy, in order to establish a concept of a defence diplomacy strategy for the reformation of Thai Defence Diplomacy in support of the 20-year National Strategy (2018-2037).

A qualitative methodology is used in this research by studying the concepts, theories and implementation methods of both the Thai and international defence diplomacy; collecting and analyzing primary data through in-depth interviews with Thai Defence Attachés abroad, foreign Defence Attachés in Thailand and operators of Thai Defence Diplomacy as well as the first-hand experience of the researcher. All of which are evaluated in order to formulate Thailand's defence diplomacy strategy.

The results show that there is a lack of a clear direction in the Thai Defence Diplomacy, which impedes the implementation of its missions, failing to bring about national interests. Therefore, it is recommended that the proposed 9-phase model defence diplomacy strategy should be established and a reformation of the Thai Defence Diplomacy should be conducted in order to support the 20-year National Strategy (2018-2037). The Ministry of Defence, through the Office of Policy and Planning, the Directorate of Joint Intelligence, the Directorate of Intelligence of the three services, and the Ministry of Foreign Affairs should establish a cooperation in order to study, analyze and set up a guideline on the application of national defence tools in the field of foreign affairs, as well as setting up and defining the roles, plans, projects, activities, procedures and guidelines for its implementation, including the capability development and utilization of the defence diplomacy in support of the 20-year National Strategy (2018-2037), which will bring about Thailand's national interests.

คำนำ

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๐ – ๒๕๖๑

โลกได้พัฒนาเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน โลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ได้นำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ องค์กร และบุคคลหรือผู้มีบทบาทที่มีใช้รัฐที่เพิ่มขึ้น จนส่งผลให้การดำเนินงานด้านการต่างประเทศ รวมถึงด้านการทูตฝ่ายทหาร มีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ โดยที่ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ก็ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ยังคงขาดกรอบแนวทางยุทธศาสตร์และทิศทางที่ชัดเจนว่าควรจะดำเนินการเช่นไร เพื่อให้งานด้านการทูตฝ่ายทหารสามารถบูรณาการเข้ากับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาซึ่งการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในแต่ละระดับตามยุทธศาสตร์ชาติอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเห็นว่า การผสมผสานองค์ความรู้ทางทฤษฎีและข้อมูลในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะประสบการณ์ของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ ผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัยเอง รวมถึงโอกาสที่ได้รับจาก วปอ. ในการดูดซับองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้ารับการศึกษา จะช่วยทำให้เกิดความคิดรวบยอดในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นมาได้อย่างเป็นระบบ และสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้เข้ามาศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและปฏิรูปงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในอนาคตต่อไป

พล.ต.

(วิชัย ชูเชิด)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญแผนภาพ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ แนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
แนวความคิด ทฤษฎี ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๖
แนวความคิด ทฤษฎี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	๖
แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับยุทธศาสตร์	๑๕
แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ	๒๕
แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับพลังอำนาจแห่งชาติ	๓๗
แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการทูตฝ่ายทหาร	๕๓
การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ	๖๐
การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ	๖๑
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	๘๐
ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)	๘๒
ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)	๘๗
นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔)	๙๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๖
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๑๐๒
สรุป	๑๐๒

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓ การดำเนินการด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย	๑๐๗
การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย	๑๐๗
วิวัฒนาการการทูตฝ่ายทหารของไทย	๑๐๘
สถานะแวดล้อมโลกที่แปรปรวน ไม่แน่นอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น	๑๑๐
การทหารไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์	๑๑๔
การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน	๑๑๘
การกำหนดนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย	๑๓๑
การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๓๔
การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ	๑๓๗
ประสบการณ์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในฐานะผู้ช่วยทูต ฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา	๑๔๐
ปัญหา ข้อขัดข้อง	๑๕๑
สรุป	๑๕๕
บทที่ ๔ แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๕๘
แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๕๘
วิเคราะห์ปัญหา และข้อขัดข้องการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทย	๑๕๘
วิเคราะห์ความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๕๙
วิเคราะห์การบูรณาการ และการประสานสอดคล้องในแต่ละระดับ	๑๖๑
วิเคราะห์การตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๖๒
วิเคราะห์การเตรียมการ การพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบ	๑๖๓
บทเรียนแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างชาติ	๑๖๕
การกำหนดแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๗๐
แนวความคิดในการปรับปรุง บทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วย	๑๗๒
แนวทางการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๗๘
สรุป	๑๙๗
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๒๐๐
การทูตฝ่ายทหารของไทยมีความจำเป็นที่ต้องมียุทธศาสตร์	๒๐๐
สรุป	๒๐๐
ข้อเสนอแนะ	๒๑๕
บรรณานุกรม	๒๑๗
ภาคผนวก	๒๒๕
แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก	๒๒๖
ประวัติย่อผู้วิจัย	๒๓๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒-๑ การแบ่งพื้นที่ของโลกตามแนวความคิดทฤษฎีใจกลางโลกของ Mackinder	๑๙
๒-๒ การแบ่งพื้นที่ของโลกตามแนวความคิดทฤษฎีขอบดินแดนของ Spykman	๒๐
๒-๓ ยุทธศาสตร์การปิดล้อมของสหรัฐอเมริกา	๒๑
๒-๔ ระดับหรือประธาน และมิติหรือองค์ประกอบความมั่นคง	๓๓
๒-๕ รูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (ยุทธศาสตร์)	๙๗
๒-๖ รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ของ วทบ.สหรัฐฯ	๙๘
๒-๗ กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ของ Liotta และ Lloyd	๙๙
๒-๘ กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ของ Harry R. Yarger	๑๐๑
๒-๙ กรอบแนวความคิดของการวิจัย	๑๐๒
๔-๑ ตัวแบบกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๑๗๑
๕-๑ ตัวอย่างกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร	๒๑๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกได้พัฒนาเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งจังหวะอย่างก้าวและขอบเขต ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้นำมาซึ่ง การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของผู้คน สินค้า และการบริการ ที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ความเชื่อมโยงที่กว้างขวางนี้ ได้ทำให้การติดต่อกันระหว่างรัฐ องค์กร รวมถึงบุคคลหรือผู้มีบทบาท ที่มีใช้รัฐ (Non-state Actors) ต่างก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ และจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับในสองทศวรรษหน้า อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารออกไปทั่วทุกมุมโลก พร้อมกันนั้น แนวความคิดและการดำเนินการในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร เพื่อผลประโยชน์ของชาติและ กลุ่มของตน ได้นำมาซึ่งการแข่งขันและต่อสู้กัน ในสงครามแห่งทัศนคติ อันจะส่งผลให้เกิดสภาพของ ความไม่แน่นอน ยุ่งยากสลับซับซ้อนและความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกับพัฒนาการด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยากที่จะคาดการณ์ได้

ท่ามกลางกระแสโลกดังกล่าว ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับสิ่งท้าทาย อันเป็นผลมาจาก ปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะในห้วงของการเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลปัจจุบันไปสู่รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง ตาม Road Map ที่ได้วางไว้ ความแตกแยกของสังคมไทย อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทาง การเมืองและกระแสความคิดเห็นที่ต่างกัน โดยไม่ยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่าย จะยังคงเป็น ประเด็นที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไข ทั้งนี้ ความเข้าใจและการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของสังคม นานาชาติ ทั้งในทางสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานของประเทศไทยหรือเข้ามาฉกฉวยโอกาส และแสวงประโยชน์จากความขัดแย้งที่มีอยู่ จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างมาก การดำเนินงานด้านการต่างประเทศหรืองานด้านการทูต จึงกลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ทุกหน่วยงานจะต้อง พิจารณาทบทวน เพื่อให้สามารถตอบสนองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๒ ที่ได้กำหนดให้ “รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบัน พระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อ ประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหาร ให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย”

เพื่อตอบรับต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๖๕ ที่ได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ จึงได้มีการจัดทำร่าง ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ขึ้น พร้อมไปกับที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดทำ ยุทธศาสตร์แบบคู่ขนานกันไป โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของร่างยุทธศาสตร์นี้ ได้กำหนดให้มี “การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติรวมถึงองค์กร

ภาครัฐและที่มีใช้ภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างความสงบ สันติสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า ให้กับ ประเทศชาติ ภูมิภาค และโลก อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่จะ รองรับปัญหาาร่วมกันได้” ซึ่งก็คือการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการบูรณาการงานด้านการทูต โดยเฉพาะ การทูตฝ่ายทหาร ที่จะต้องมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ แนวความคิด ทฤษฎี และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่เป็นการผสมผสาน แนวความคิดทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ พลังอำนาจแห่งชาติและความมั่นคง เข้าไว้ด้วยกัน ยังคงเป็นสิ่งใหม่โดยเฉพาะกับสังคมไทย จนส่งผลให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ของไทยยังขาดความชัดเจน ทั้งในด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย การบูรณาการและการบริหารจัดการร่วมกันของหน่วยงาน ซึ่งอาจต่างไปจากอีกหลาย ๆ ชาติ ที่ได้เริ่มมีการจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบายหรือแผนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ขึ้นอย่างเป็นระบบ

การขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว ได้ส่งผลต่อความชัดเจนในการ ปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบการทูตฝ่ายทหาร และทำให้การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ และ กิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ขาดการสอดรับและประสานสอดคล้องในการปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งใน ส่วนของหน่วยงานด้านความมั่นคงเอง กับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอื่น ๆ จนส่งผลกระทบต่อการทำงานเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไทยโดยรวมและปัญหาดังกล่าว จะยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เมื่อการมีปฏิสัมพันธ์ของประเทศและองค์กรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้อิทธิพลที่เชื่อมต่อกัน และแต่ละชาติในโลกต่างก็มุ่งที่จะใช้การมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวไปในทิศทาง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติของตนเป็นสำคัญ การวางแนวทางเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ด้าน การทูตฝ่ายทหาร จึงเป็นความจำเป็น และมีความสำคัญอย่างมาก ในอันที่จะตอบสนองและรองรับ ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ที่จะนำมาซึ่งความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ของรัฐชาติไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ กระบวนการในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่ใช้มาอยู่จนถึงปัจจุบัน
๒. เพื่อศึกษา ปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย
๓. เพื่อเสนอแนะ แนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร
๔. เพื่อเสนอแนะ แนวความคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และ โครงสร้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑.๑ สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ทั้งภายนอกและภายในประเทศที่มีผลต่อการ กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อรองรับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

๑.๒ กระบวนการ และรูปแบบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่มีใช้อยู่ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำมาพัฒนาตัวแบบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อรองรับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

๑.๓ บทบาท และโครงสร้างหน่วยรับผิดชอบด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ และกำหนดแนวความคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทและโครงสร้างที่เหมาะสมของหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๒. ขอบเขตด้านหน่วยงาน

๒.๑ หน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบแนวคิด กระบวนการ และรูปแบบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๒ การสัมภาษณ์ มีขอบเขตอยู่ที่ผู้ช่วยทูตและอดีตผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ที่ไปประจำการในต่างประเทศ และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศที่มาประจำการในประเทศไทย รวมถึงผู้บังคับบัญชาหน่วยงานในแต่ละระดับที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓. ขอบเขตด้านเวลา

๓.๑ ศึกษาข้อมูลการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งภายในและภายนอกประเทศในอดีตที่ผ่านมา รวมถึงแผนในอนาคตตามยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ได้มีบางประเทศจัดทำไว้

๓.๒ วิเคราะห์และกำหนดรูปแบบ เพื่อนำมาพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในห้วง ๒๐ ปี ระหว่าง พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จาก เอกสารแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยค้นคว้าข้อมูล หนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด วปอ.สปท. เว็บไซต์ และเอกสารทางการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงข้อมูล เอกสาร หลักฐาน จาก การบรรยาย ผลการประชุม การสัมมนา และการดูงานของหลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จาก การสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตและอดีตผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยที่ไปประจำการในต่างประเทศ และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศที่มาประจำการในประเทศไทย รวมถึงผู้บังคับบัญชาหน่วยงานในแต่ละระดับที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารและประสบการณ์ตรงของผู้ที่วิจัย ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ แล้วนำมาจัดทำเป็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปฏิบัติงาน

ก่อนที่จะนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับข้อมูลสถิติ เกิดเป็นความคิดรวบยอดในการกำหนดแนวความคิด รูปแบบ และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อรองรับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) รวมถึงแนวความคิดในการปรับปรุงบทบาทความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบกระบวนการในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ใช้มาอยู่จนถึงปัจจุบัน
๒. ทำให้ทราบปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย
๓. ทำให้ทราบแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร
๔. ทำให้ทราบแนวความคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

คำจำกัดความ

การทูต	หมายถึง	ศาสตร์และศิลป์ อาชีพ กิจกรรม และขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการต่างประเทศ ในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้กลไกในการเจรจาเป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ได้กำหนดไว้
การทูตฝ่ายทหาร	หมายถึง	การดำเนินงานด้านการต่างประเทศ โดยใช้เครื่องมือทรัพยากรและขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ ปฏิบัติภารกิจและกิจกรรมที่หลากหลายอย่างสันติ เพื่อลดทอนความรู้สึกไม่เป็นมิตร สร้างและดำรงรักษาความไว้วางใจ และช่วยพัฒนาให้อยู่ร่วมกันได้ โดยมุ่งป้องกันความขัดแย้งและเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
ยุทธศาสตร์	หมายถึง	วิธีการที่จะนำพลังอำนาจมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
ยุทธศาสตร์ชาติ	หมายถึง	กระบวนการที่มีการจัดและใช้เครื่องมือ พลังอำนาจแห่งชาติทุกด้าน เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติ
พลังอำนาจแห่งชาติ	หมายถึง	ขีดความสามารถของชาติในการทำให้ผลประโยชน์แห่งชาติบรรลุผล โดยอาจแบ่งออกได้เป็นหลายด้าน ขึ้นกับแต่ละประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แบ่งเป็นด้าน

การทูต ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ความมั่นคง	หมายถึง	การมีเสรี จากการเสี่ยง จากความกังวล ความสงสัย ความตื่นตระหนก และอันตรายต่างๆ รวมถึง มีความปลอดภัย และไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย
ความมั่นคงแห่งชาติ	หมายถึง	สภาพการณ์ หรือสภาพที่รัฐชาติ ภายใต้การนำของรัฐบาล ที่มีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดนด้วยตนเอง ดำรงอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยจากภัยอันตราย ปราศจากการเสี่ยง ความเกรงกลัว ความกังวล และความสงสัยทั้งปวง มีความเจริญก้าวหน้า มีเสรีต่อแรงกดดันต่างๆ ที่ประกันให้เกิดอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนภายในชาติดำเนินไปได้อย่างอิสระ มีความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย มีความอดทนต่อแรงกดดันต่างๆ ที่มากระทบต่อเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน สวัสดิภาพ ความปลอดภัย และความผาสุกของประชาชนภายใต้วิถีชีวิตของตนและมีขีดความสามารถพร้อมเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้
ผลประโยชน์แห่งชาติ	หมายถึง	เป้าหมายแห่งชาติ ที่ได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบจากองค์ประกอบต่างๆ ของชาติ ประมวลขึ้นเป็นความจำเป็นที่สำคัญที่สุดที่ชาติจะขาดเสียมิได้ โดยมีลักษณะที่ถาวร และยั่งยืนสำหรับชาตินั้นๆ
วัตถุประสงค์แห่งชาติ	หมายถึง	เป้าหมายแห่งชาติในทุกมิติ ที่จะต้องหาหนทางให้บรรลุถึง เพื่อตอบสนองและนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ
วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร	หมายถึง	เป้าหมายแห่งชาติในมิติด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่จะต้องหาหนทางให้บรรลุถึง เพื่อตอบสนองและนำมาซึ่งวัตถุประสงค์แห่งชาติ
วัตถุประสงค์เฉพาะด้านการทูตฝ่ายทหาร	หมายถึง	เป้าหมายเฉพาะด้านการทูตฝ่ายทหารที่จะต้องหาหนทางให้บรรลุถึง เพื่อตอบสนองและนำมาซึ่งวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร

บทที่ ๒

แนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิด ทฤษฎี ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

การทูตฝ่ายทหาร ถือเป็นส่วนหนึ่งของพลังอำนาจแห่งชาติที่สำคัญ ที่ผสมผสานกำลังอำนาจแห่งชาติด้านการทูต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการเมืองระหว่างประเทศ) เข้ากับกำลังอำนาจด้านการทหาร อันเป็นเครื่องมือสำคัญหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติที่จะนำมาซึ่งเป้าหมายวัตถุประสงค์แห่งชาติและผลประโยชน์แห่งชาติในที่สุด ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้การศึกษาวิจัยแนวทางและกระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงมีความเกี่ยวข้องกับแนวความคิดทฤษฎีที่หลากหลายและมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม (Holistic) ทั้งกับแนวความคิดทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตเกี่ยวข้องกับแนวความคิดทฤษฎีในการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการเครื่องมือทางการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อการไปให้ถึงเป้าหมายเกี่ยวข้องกับแนวความคิดทฤษฎีด้านความมั่นคง ในฐานะที่ความมั่นคงคือเป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์และเกี่ยวข้องกับแนวความคิดทฤษฎีด้านพลังอำนาจแห่งชาติ ในฐานะที่การทูตฝ่ายทหารเป็นส่วนหนึ่งของพลังอำนาจแห่งชาติ

การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) จะต้องมีการศึกษาสภาพแวดล้อมด้านการทูตฝ่ายทหารในปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของหลาย ๆ ชาติที่มีแนวทางที่ชัดเจน รวมถึงต้องมีการศึกษาเป้าหมายของประเทศไทยจากรัฐธรรมนูญและยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ที่ยังคงเป็นฉบับร่างอยู่และคาดว่าจะถูกประกาศใช้ได้ในช่วงปลายปี พ.ศ.๒๕๖๑ และเนื่องจากงานด้านการทูตฝ่ายทหารเป็นงานของหน่วยงานด้านความมั่นคง จึงต้องศึกษากรอบแนวทางการดำเนินงานจากยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี ซึ่งยังคงเป็นร่างอยู่เช่นกัน นอกจากนี้แล้ว การศึกษาแนวนโยบายความมั่นคงแห่งชาติและเอกสารวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็จะช่วยทำให้การศึกษาค้นคว้า มีความครอบคลุมองค์ความรู้ที่จำเป็น รวมถึงสภาพแวดล้อมและกรอบทางด้านกฎหมายที่ค่อนข้างครบถ้วน จนสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยภายใต้สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เพื่อนำมาซึ่งการกำหนดแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารต่อไปได้

แนวความคิด ทฤษฎี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการศึกษาวิกฤตการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมโลก โดยเน้นไปที่ความขัดแย้ง สงคราม และกระบวนการในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น จนเกิดเป็นองค์ความรู้ให้ผู้กำหนดนโยบาย สามารถนำมาใช้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของรัฐต่อรัฐ และรัฐต่อตัวแสดงอื่น ๆ ในสังคมโลก เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของรัฐนั้น ๆ ซึ่งก็คือการกำหนด

นโยบายหรือยุทธศาสตร์ด้านการทูตนั่นเอง จนเกิดเป็นทฤษฎีและสาขาวิชาเฉพาะที่แยกออกมาจากวิชาทางสังคมศาสตร์ในทศวรรษ 1970-1980 โดยเป็นการมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ อาณาจักร นครรัฐ และรัฐชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Michael Nicholson, 1996 : 24) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วอยู่ในรูปของสงครามเพื่อการขยายอาณาเขตและตอบสนองต่อความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี จนเกิด Treaty of Westphalia อันเป็นที่มาของรัฐชาติ (Nation State) ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๙๑ ซึ่งเป็นความพยายามในการสร้างสันติภาพและยุติสงครามในยุโรป อย่างไรก็ตาม สงครามก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป จนเกิดลัทธิชาตินิยม แนวความคิดประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ และกระบวนทัศน์อีกมากมายที่ถูกนำมาเสนอ เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในอันที่จะสามารถยุติความขัดแย้งและสงครามได้ โดยมีกระบวนทัศน์ที่ทรงอิทธิพล คือ Realism และ Liberalism/Idealism ที่ผ่านกาลเวลาของการถกเถียงกันมาจนกลายเป็น Neo-Realism และ Neo-Liberalism ในปัจจุบัน รวมถึงยังมีกระบวนทัศน์ย่อยอื่นๆ เช่น Marxist theories, Reflectivist และ Constructivist theories ที่เป็นอีกทางเลือกด้วย

๑. พัฒนาการแนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๑.๑ ยุคก่อนรัฐชาติ สังคมโลกตัดสินกันด้วยสงคราม โดยมีกำลังอำนาจด้านการทหาร เป็นเครื่องมือสูงสุดในการบังคับให้ศัตรูปฏิบัติตามสิ่งที่เราต้องการ ดังเช่นที่ Carl Von Clausewitz กล่าวไว้ “สงครามเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะกระทำต่อรัฐอื่น ต่อเนื่องไปจากการใช้นโยบายหรือเครื่องมืออื่นแล้วยังไม่ประสบผล ทั้งนี้ ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐตนได้กำหนดไว้” (Michael Howard and Peter Paret, 1984 : 87) อาณาจักรต่าง ๆ จึงมุ่งที่จะส่งสมกำลังอำนาจด้านการทหาร และพยายามพัฒนากองทัพของตนให้เทียบเท่าหรือเหนือกว่าอาณาจักรอื่น ๆ จนเกิดเป็นการแข่งขันกันสะสมพลังอำนาจ อันเป็นที่มาของแนวความคิดดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ขึ้น และถ้าพลังอำนาจของตนยังไม่อาจทัดเทียมกับคู่แข่งได้ ก็จะพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับอาณาจักรที่มีอุดมการณ์ เป้าหมาย วัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีที่คล้ายคลึงกับตน (Collective Behavior) จนเป็นพันธมิตรต่อกันเพื่อต่อต้านกับข้าศึก ศัตรู หรือคู่แข่งที่แตกต่างกัน อันเป็นแนวความคิดในแบบ Collective Security พร้อม ๆ กับเกิดแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ ควบคู่ไปกับความสัมพันธ์ด้านการทหาร เพื่อนำมาซึ่งพลังอำนาจที่ทัดเทียมกับอาณาจักรคู่แข่ง (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 35 - 50)

๑.๒ ยุครัฐชาติ ที่เกิดขึ้นในยุโรป ผู้ปกครองรัฐต่างก็มีเอกสิทธิ์ในการตัดสินใจกิจการภายในของตน โดยไม่ถูกแทรกแซงจากสันตะปาปาจากกรุงโรมเช่นในอดีต จนเป็นพื้นฐานของรัฐชาติ (Nation State) และอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ที่นำมาซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติเช่นปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในห้วงเวลาดังกล่าวรัฐชาติในยุโรปก็ยังคงขัดแย้งกันอยู่ พร้อมเร่งสะสมศักยภาพด้านการทหาร ด้วยการขยายอำนาจของตนออกไปยึดครองดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลกให้เข้ามาอยู่ใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐชาติมหาอำนาจในยุโรป โดยการใช้อำนาจในการทูต หรือการค้าไป พร้อม ๆ กับกำลังอำนาจด้านการทหารที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และพร้อมที่จะใช้ความก้าวหน้ำด้านการทหารที่เหนือกว่าเข้าไปยึดครองในดินแดนต่าง ๆ หรือบีบบังคับให้รัฐชาติอื่น กระทำตามที่ตนปรารถนา อันเป็นแนวความคิดการทูตด้วยกำลังติดอาวุธ (Armed Diplomacy) เช่น นโยบายเรือปืนที่ฝรั่งเศสเคยใช้กับสยามในยุคล่าอาณานิคม ขณะที่ใน

ยุโรป ต่างก็เร่งสะสมกำลังอำนาจด้านการทหารของตนจากผลประโยชน์ที่ตั้งมาจากอาณานิคม จนเกิดเป็นการแข่งขันดุเดือดอำนาจขึ้นในยุโรป โดยมี อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย สวีเดน สเปน โปรตุเกส และรัสเซีย เป็นรัฐมหาอำนาจหลัก ภายใต้การเมืองโลกในระบบหลายขั้ว (Multi-polar System) (ประภัสสร เทพชาตรี, ๒๕๔๑ : ๒)

๑.๓ ยุคสงครามโลก หลังการปฏิวัติฝรั่งเศส หนึ่งปี พ.ศ.๒๓๓๒ - ๒๓๓๕ ได้ก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยมขึ้น สงครามที่เคยเป็นเครื่องมือตัดสินความขัดแย้งของกษัตริย์ ผู้ปกครองอาณาจักรหรือรัฐชาติ ได้พัฒนาไปเป็นสงครามเพื่อรัฐชาติ ที่มีประชาชนทุกภาคส่วนได้รับรู้และร่วมรับผิดชอบ สภาพแวดล้อมทางการเมืองภายในประเทศและระหว่างประเทศ การทูตระหว่างประเทศและการทหารของรัฐชาติต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกัน ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ที่นำมาซึ่งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ อันมีผลต่อขีดความสามารถในการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น จนเกิดการสะสมกำลังอำนาจด้านการทหารที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐชาติในยุโรปต่างเร่งสร้างพันธมิตรของตนและต่อต้านกับอีกฝ่ายจนเกิดเป็น The Triple Entente ของฝ่ายฝรั่งเศส อังกฤษ (บริเตน) และรัสเซียฝ่ายหนึ่ง กับ The Triple Alliance ของฝ่ายเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลี ขึ้น ซึ่งในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็ขาดความยับยั้งชั่งใจจนก่อให้เกิดสงครามเบ็ดเสร็จที่เป็นสงครามโลกครั้งแรกขึ้น ในปี พ.ศ.๒๔๕๗ ตามมาด้วยสงครามโลกครั้งที่สองในปี พ.ศ.๒๔๘๘ (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 53 - 55)

ในห้วงนี้เช่นกัน ได้เกิดแนวความคิดเสรีประชาธิปไตยและแนวความคิดมาร์กซิสต์ของคอมมิวนิสต์ที่ได้กลายเป็นกระแสหลักในระบอบการปกครองประเทศจนถึงปัจจุบัน พร้อมๆ กับการพยายามของกลุ่มนักวิชาการและผู้กำหนดนโยบาย ที่พยายามศึกษาปัญหาความขัดแย้งสงครามและสันติภาพกันอย่างจริงจัง เพื่อหาทางยุติสงครามที่เกิดขึ้น จนเป็นที่มาของสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้อิทธิพลนักคิดในค่ายของ Idealism ที่มองว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้จากสงครามที่ผ่านมาและจะทำให้ดีขึ้นได้ด้วยการสร้างสันติภาพ ผ่านแนวความคิด Collective Security ร่วมกันจัดตั้งสันนิบาตชาติ (League of Nations) ขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่ความคิดดังกล่าวก็ต้องถูกลบลงไปด้วยการเกิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ทำให้นักคิดในค่ายของ Realism เช่น Hans J. Morgenthau ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการเสนอทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภายใต้ความคิดหลักว่า “การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจจึงจะเป็นปัจจัยหลักของการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แท้จริง” (Michael Nicholson, 1996 : 13)

๑.๔ ยุคสงครามเย็น หลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองและการเกิดขึ้นของสหประชาชาติทดแทนสันนิบาตชาติ พร้อมกับความพยายามในการกู้ชาติจากเจ้าอาณานิคม ได้ทำให้นักคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งหนึ่ง ความเป็นรัฐชาติของทุกชาติในโลกเริ่มมีความทัดเทียมกัน มิได้เป็นแค่รัฐชาติในยุโรปกับชาติภายใต้อาณานิคมอีกต่อไป สงครามแบบเดิมได้ถูกเพิ่มด้วยรูปแบบของสงครามกองโจรในการกู้ชาติจากมหาอำนาจซึ่งมีพลังอำนาจที่เหนือกว่า ในขณะที่ แนวความคิดในระบอบประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ ได้เผยแพร่และกระจายไปทั่วโลกและกลายเป็นระบอบการปกครองทางเลือกของชาติต่าง ๆ ในโลก ที่มหาอำนาจใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาเสนอให้เข้ามาอยู่ในค่ายประชาธิปไตย ขณะที่รัสเซียเสนอให้

เข้าเป็นคอมมิวนิสต์ จนโลกถูกแบ่งออกเป็นสองขั้ว (Bipolar System) อย่างชัดเจน นำไปสู่สภาพสงครามเย็น จนถึงปี พ.ศ.๒๕๓๒ การใช้กำลังอำนาจด้านการทหารในการสงคราม มิได้เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเดียวนั้นที่ผ่านมานั้น แนวความคิดของ Realism ในเรื่องพลังอำนาจที่รัฐชาติต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มา และนำไปใช้ในการกระทำต่อรัฐชาติอื่น ได้ขยายตัวออกไปสู่การใช้กำลังอำนาจด้านการทูต ชีตความสามารถและกำลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ รวมถึงกำลังอำนาจด้านสังคมจิตวิทยา จนเกิดเป็นแนวความคิดในลักษณะ Comprehensive Security ขึ้น อีกทั้งยังเกิดแนวความคิดมากมายแตกแขนงมาจาก Realism และ Idealism ไม่ว่าจะเป็น Balance of Power, Collective Security, Behavioral International Relation หรือ แม้แต่ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิง Economic Technology, Mathematics, Computer จนถึง Natural Science (Michael Nicholson, 1996 : 13 - 16)

๑.๕ ยุคโลกาภิวัตน์ ที่เกิดขึ้นหลังการทลายของกำแพงเบอร์ลินเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ ได้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการขนส่ง การสื่อสาร และข้อมูลข่าวสาร ได้เปลี่ยนแปลงสภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไปอย่างสิ้นเชิง รัฐชาติกำลังถูกท้าทายด้วยการขึ้นมาของตัวแสดงใหม่ ๆ เช่น องค์กรเอกชน องค์กรข้ามชาติ นักวิชาการ และสื่อมวลชน ที่ขึ้นมามีอิทธิพลต่อการดำเนินการใด ๆ ทั้งในรัฐชาติและในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผ่านกำลังอำนาจด้านข้อมูลข่าวสารที่มีอิทธิพลเพิ่มขึ้น ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร นักคิดในค่าย Idealism ได้พินกลับมาเสนอแนวความคิดในการสร้างสันติภาพให้กับระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติ โดยพยายามเปลี่ยนมุมมองของรัฐชาติจากการมีปฏิสัมพันธ์แบบ Zero Sum Game ที่มีผู้ได้ประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมาเป็น Positive Sum Game หรือ Non-zero Sum Game ที่อธิบายว่าการมีปฏิสัมพันธ์ของรัฐชาติสามารถที่จะทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ อันเป็นที่มาของแนวความคิดเช่น Cooperative Security และ Common Security ซึ่งพยายามเข้ามาทดแทน Balance of Power และ Collective Security โดยหวังที่จะเกิดเป็นระเบียบโลกใหม่ ด้วยความพยายามของสหประชาชาติกำหนดออกมาเป็น Agenda for Peace และสร้างค่านิยมสังคมโลกขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นเสรีด้านการค้า การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และการควบคุมอาวุธ (Joe Sill, 2002 : 2) ขณะที่รัฐชาติและภูมิภาคต่าง ๆ ได้พยายามสร้างความไว้วางใจ สร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศ และร่วมมือกันรักษาความมั่นคงร่วมกันเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในห้วงศตวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดเหตุการณ์ของความขัดแย้ง ความรุนแรง และสงครามในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงสงครามการก่อการร้าย ที่กระจายไปทั่วโลก ที่สวนทางกับแนวความคิดและความหวังของ Idealism จนทำให้ความเชื่อของ Realism กลับเข้ามามีอิทธิพลต่อแนวความคิดผู้กำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหม่ ซึ่งต่อมา แนวความคิดทั้งสองค่ายได้มีการถกเถียง พัฒนาและปรับตัวมาตามลำดับ จนเกิดแนวความคิดร่วมสมัยในปัจจุบันขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็น Neo-Realism และ Neo-Liberalism อีกทั้งยังมีแนวความคิดทางเลือกและแนวความคิดร่วมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์อีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น Marxism, Reflectivism และ Social Constructivism ที่พยายามเสนอตัวเข้ามาทดแทน Neo-Realism และ Neo-Liberalism ซึ่งกำลังถูกท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่กำลังเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระแสโลกในปัจจุบัน

๒. Realism และ Neo-Realism

Realism ถือเป็นแนวความคิดกระแสหลักด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นเวลานาน โดย Realism เชื่อว่าระบบสังคมโลกอยู่ในสภาพอนาธิปไตยหรือไร้ระเบียบ (Anarchy) ทุกชาติต้องพึ่งพาตนเองเพื่อความอยู่รอดของตน จึงต้องมีการพัฒนาและแสวงหาขีดความสามารถหรือพลังอำนาจแห่งชาติให้เท่าเทียมหรือมากกว่ารัฐชาติอื่น จึงจะสามารถรักษาอำนาจอธิปไตยรัฐชาติตนได้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการเป็นเจ้าผู้ปกครองโลก (Hegemony) ซึ่งต่อมาแนวความคิด Realism ได้พัฒนาขึ้นมาเป็น Neo-Realism ที่พยายามอธิบายระบบสังคมโลกที่ไร้ระเบียบเป็นสิ่งที่ทุกรัฐชาติจะต้องเผชิญและต้องดิ้นรนเพื่อรักษาสถานภาพของตน โดยอาศัยพลังอำนาจแห่งชาติที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพในสังคมและนำมาซึ่งระบบสังคมโลก และแม้ว่าพลังอำนาจแห่งชาติจะมาจากหลายแหล่ง แต่กำลังอำนาจด้านการทหารถือเป็นขีดความสามารถหลักของชาติ ดังนั้น การสร้างดุลอำนาจ (Balance of Power) จึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการสร้างสันติภาพ การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทำให้เกิดการเสียดุลอำนาจและนำมาซึ่งความไม่แน่นอนและไม่มั่นคงในระบบสังคมโลก ที่แม้ว่าจะมีองค์การสหประชาชาติและนาโต กับหลักการเข้าแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไรมาก เพราะองค์การดังกล่าวมีมหาอำนาจอยู่เบื้องหลังคอยควบคุมทิศทางเพื่อสร้างระเบียบโลกตามแนวทางของตน

การแสวงหาความร่วมมือของรัฐชาติต่าง ๆ ในโลกปัจจุบัน Neo-Realism มองว่า แม้ไม่ใช่ Zero Sum Game แต่ก็จะมีบางรัฐชาติที่ได้มากกว่าหรือน้อยกว่าจากความร่วมมือดังกล่าว โดยเชื่อว่ารัฐชาติต่าง ๆ ไม่ใช่แค่มองว่าตนจะได้อะไรบ้างจากความร่วมมือ แต่จะมองว่ารัฐอื่น ๆ ได้อะไรไปด้วย และจะมีการโง่งกันเกิดขึ้น บางครั้งความร่วมมือกันในเรื่องหนึ่ง เช่น การทำสัญญาไม่ผลิตและใช้นิวเคลียร์ แต่นิวเคลียร์อาจเป็นแค่สิ่งเดียวที่จะป้องกันรัฐชาตินั้นไว้ก็ได้ ในขณะที่คุณีอาจมีพลังอำนาจด้านอื่นที่สามารถนำมาใช้บีบบังคับรัฐชาตินั้นได้ในอนาคต ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติต่าง ๆ ในระบบสังคมโลก จึงต้องกำหนดความเป็นศัตรูและมิตรกับรัฐชาตินั้น ๆ สำหรับชาติที่เป็นพันธมิตรก็ใช้แนวความคิดแบบ Liberalism หรือ Idealism ในขณะที่รัฐที่มองว่าเป็นศัตรูก็ใช้แนวความคิดในการมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบ Realism ไป จนเกิดเป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติต่าง ๆ แบบสองมาตรฐานหรือสองแนวทาง (Dual Moral Standard/Dual Track Approach)

จากแนวความคิดดังกล่าว ทำให้รัฐชาติต่าง ๆ ตกอยู่ภายใต้สภาพที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก (Dilemma) ในโลกที่ไร้ระเบียบ ซึ่งความขัดแย้งเป็นเรื่องที่เลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกับความร่วมมือ ดังนั้นรัฐต่าง ๆ จึงต้องเตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่สงคราม การลดอาวุธเป็นสิ่งที่โง่งงที่จะนำไปสู่สงคราม จะต้องพัฒนาและสร้างพลังอำนาจสัมพัทธ์ (Relative Power) ที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยทำให้พลังอำนาจของข้าศึกอ่อนแอและดำรงรักษาพลังอำนาจสัมพัทธ์ของตนให้เหนือกว่ารัฐชาติอื่นเสมอ อย่างไรก็ตามท่ามกลางแนวความคิด Neo-Realism ดังกล่าว ก็ยังมีแนวความคิดที่มองโลกในแง่ดีคล้าย ๆ Neo-Liberalism อยู่ เรียกว่า Defensive Neo-Realism ที่มองว่า ในโลกปัจจุบัน การใช้กำลังทหารในการรุกรานเป็นสิ่งล้าสมัยที่ทุกคนเข้าใจและยอมรับ การสร้างสถาบันด้านความมั่นคงและสร้างความร่วมมือ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างและรักษาความมั่นคงได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะไม่สามารถป้องกันการเกิดสงครามได้ เนื่องจากยังคงมีรัฐชาติที่นิยมใช้ความรุนแรงหรือมีความจำเป็นต้องรักษาผลประโยชน์ชาติตน ที่ถือว่าเป็นสิ่งสูงสุดของชาตินั้น ๆ และเห็นว่า ภัยคุกคามมิใช่มาจากด้านการทหารหรือมาจากรัฐเท่านั้น แต่อาจเป็นภัยคุกคามในด้านอื่น ๆ รวมถึงภัยคุกคามไม่ตามแบบ

เช่น การก่อการร้าย การแบ่งแยกดินแดน หรือภัยคุกคามข้ามชาติต่าง ๆ อันอาจนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละรัฐชาติ แต่การชักชวนให้รัฐชาติเหล่านั้นมาร่วมมือกันก็มีใช้เรื่องง่าย และแม้ว่าจะร่วมมือกันแล้ว ก็อาจมีการโกงกันได้ (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 141 - 161)

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการสำคัญของ Neo-Realism ประกอบไปด้วย

๑. รัฐชาติและตัวแสดงอื่น ๆ ในระบบสังคมโลก มีปฏิสัมพันธ์ในสภาพของโลกที่ไร้ระเบียบ ไม่มีรัฐบาลกลางที่คอยบังคับใช้กฎเกณฑ์ได้กับทุกตัวแสดงในโลก
๒. โครงสร้างของโลกที่ไร้ระเบียบนี้ เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดบทบาทตัวแสดง
๓. รัฐชาติจะยึดถือผลประโยชน์ชาติของตนเป็นสำคัญ จนเกิดการแข่งขันกันในโลกที่ไร้ระเบียบ ทำให้รัฐชาติต่าง ๆ มีพฤติกรรมในการพึ่งพาตนเองมากกว่าแสวงหาความร่วมมือกัน
๔. รัฐชาติต่าง ๆ เป็นตัวแสดงที่มีเหตุผล ที่มุ่งที่จะวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ กำหนดมาเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองให้มากที่สุด พร้อมกับลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด
๕. ผลประโยชน์สูงสุดของรัฐชาติอันเป็นเรื่องวิกฤติที่สุดในสภาพของระบบโลกที่ไร้ระเบียบ คือ ความอยู่รอด (Survival)
๖. รัฐชาติมักมองว่ารัฐชาติอื่นสามารถเป็นศัตรูกับตน หรือส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐชาติตนได้ทุกเมื่อ อันนำมาซึ่งความกลัวและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จนเกิดสภาพ Security Dilemma ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐชาติส่วนใหญ่ (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 185 - 187)

๓. Liberalism/Idealism และ Neo-liberalism

Liberalism เป็นเสมือนทฤษฎีเพื่อเลือก โดยมักจะมีอิทธิพลทางความคิดในห้วงที่สังคมโลกกว้างเว้นสงครามและไต่ยี่นในนามของ Idealism มีพื้นฐานสำคัญมาจากเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล รัฐชาติดำรงอยู่ในฐานะผู้ดำรงและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของบุคคลที่อาจถูกละเมิดจากบุคคลหรือตัวแสดงอื่นหรือจากรัฐชาติเอง รัฐชาติเป็นเพียงแค่ผู้ใช้ โดยมีสถาบันประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ Liberalism มีแนวความคิดหลักในเรื่องความยับยั้งชั่งใจ ความเป็นกลาง ความโอนอ่อนผ่อนตามและสันติภาพ โดยเชื่อว่า พฤติกรรมของรัฐชาติสามารถเปลี่ยนแปลงจากที่มีแนวโน้มในการสร้างความขัดแย้งมาเป็นการสร้างสันติภาพและความร่วมมือได้ นักคิด Liberalism จะพยายามแสวงหาคำตอบว่า ทำไมสงครามถึงเกิดขึ้น เป็นเพราะแนวความคิดดุลยภาพ (Balance of Power) และรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตยใช่หรือไม่ เป้าหมายของระบบโลก คือ สันติภาพ หรือความเป็นระเบียบท่าเช่นไรจึงจะไปถึงเป้าหมายดังกล่าว ใช้ Collective Security ความผูกพันด้านการค้า หรือการจัดตั้งรัฐบาลโลกหรือไม่ รัฐชาติที่เป็นประชาธิปไตย ควรทำเช่นไรกับรัฐชาติที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ใช้การเข้าไปยึดครอง หรือเปลี่ยนให้เป็นประชาธิปไตย หรือต้องอดทน สำหรับการสร้างสันติภาพ Liberalism มองว่ามีปัจจัยหลัก คือ เสรีภาพส่วนบุคคล การค้าเสรี ความมั่นคง การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การกำหนดใจตนเอง (Self-determination) และการมีรัฐบาลโลกที่สามารถเป็นตัวกลางในการดำเนินการ และสามารถบังคับการตัดสินใจของรัฐต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ Liberalism สามารถแบ่งออกได้เป็นสามรูปแบบแตกต่างกันไปตามกรอบความคิด โดย Liberal Internationalism มุ่งความสนใจไปที่

ธรรมชาติของมนุษย์ Idealism มุ่งความสนใจไปที่รัฐชาติ และ Liberal Institutionalism ซึ่งมุ่งความสนใจไปที่โครงสร้างสังคม

๓.๑ Liberal Internationalism มองว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ด้วยการปรับเปลี่ยนสามัญสำนึกของบุคคล ต้องมีกฎหมายสาธารณะและข้อตกลงรัฐชาติเพื่อขัดขวางสงคราม ต้องไม่ใช่อำนาจบังคับจากอภิมหาอำนาจโลกหรือรัฐบาลโลก และต่อมาแนวความคิดได้เปลี่ยนไปเป็น Neo-liberal Internationalism ที่พยายามเสนอแนวคิดสร้างโลกให้เป็นประชาธิปไตยทั้งหมด จะได้ไม่เกิดสงคราม เสนอให้กำหนดนโยบายสองมาตรฐานในการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติที่เป็นประชาธิปไตยด้วยกันกับที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แนวความคิดดังกล่าวนี้ ถูกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยเฉพาะแนวความคิด Democratic Peace ที่ชาติมหาอำนาจตะวันตกเช่น EU ต่อรองกับชาติยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์ให้เข้ามาเป็นประชาธิปไตยและยอมรับค่านิยมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมตะวันตก แลกกับสิทธิทางการค้าและความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่นเดียวกัน สหรัฐอเมริกาก็ได้ใช้ยุทธศาสตร์ทางการทูตในการบังคับ ให้รางวัลและลงโทษ เพื่อขยายแนวความคิดเสรีนิยมออกไปในประเทศที่ไม่เป็นเสรีนิยม โดยแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น เงินยืมและการลงทุน ซึ่งต่อมาการแลกเปลี่ยนได้ขยายวงไปสู่ประเด็น Good Governance และการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้วย โดยแนวความคิดดังกล่าว ได้ถูกวิจารณ์อย่างมากว่า กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของมหาอำนาจตะวันตก และส่งผลต่อการล่มสลายและการแบ่งแยกดินแดนของชาติต่าง ๆ เช่น โซมาเลีย ยูโกสลาเวีย อิรัก หรือแม้แต่การแยกตัวของติมอร์ตะวันออกจากอินโดนีเซีย

๓.๒ Liberal Idealism มองว่าการบังคับและควบคุมประชาชนและทรัพยากรเป็นต้นเหตุของสงคราม การค้าเสรี การพึ่งพาทางเศรษฐกิจและทุนนิยม ส่งผลต่อการขาดแคลนทรัพยากรและนำมาซึ่งการสร้างอาณานิคม และแข่งขันกันจนเกิดสงครามขึ้น เช่น สงครามโลกครั้งที่สอง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสถาบันโลกขึ้นมาจัดระเบียบโลกที่ไร้ระเบียบ โดยสังคมโลกก็เช่นเดียวกับสังคมประเทศที่จะต้องมีระบบรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยมาแก้ปัญหาความขัดแย้ง และต้องมีกองกำลังไว้แก้ปัญหาการเจรจาที่ล้มเหลว ต่อมาแนวความคิดได้พัฒนามาเป็น Neo-Idealism ที่เสนอแนวความคิดในการสร้างสภาในระดับภูมิภาคแล้วขยายตัวเป็นองค์กรในระดับภูมิภาค เช่น EU ต้องมีการแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม โดยมีกฎหมายและหน่วยงานที่คอยควบคุม ต้องมีการปฏิรูปองค์การสหประชาชาติหรือจัดตั้งสภาโลกที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้น รวมทั้งจะต้องมีการนำเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไปสู่สังคมในระดับรากหญ้าผ่านองค์กรสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ

๓.๓ Liberal Institutionalism หรือ Pluralism ปฏิเสธหลักการที่ว่ารัฐชาติเป็นหน่วยการเมืองหลัก โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มผลประโยชน์ การสร้างความร่วมมือกันของสถาบันนานาชาติ สถาบันในภูมิภาค และรัฐชาติ รวมถึงตัวแสดงอื่น ๆ ที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ จนเป็นที่มาของแนวความคิดภูมิภาคนิยม และ Common Security ที่เน้นการบริหารจัดการสถาบันต่าง ๆ ในแต่ละระดับให้มีความร่วมมือกันและผลแห่งความร่วมมือจะขยายตัวออกไปในทุกมิติจนรัฐต่าง ๆ เข้ามาบูรณาการร่วมกันและไม่อยากที่จะก่อสงครามกันขึ้น โดยแนวความคิดนี้ ถือได้ว่าสามารถถกเถียงกับ Realism และ Neo-Realism ได้อย่างสมน้ำสมเนื้อ สำหรับ Neo-Liberal Institutionalism จะมุ่งเน้นชี้ให้เห็นว่าตัวแสดงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกปัจจุบันมีความหลากหลายมากขึ้น

โดยต่างฝ่ายก็มีปฏิสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะ Non-state Actors ที่นำมาซึ่งการพึ่งพาและเชื่อมต่อกันของตัวแสดงที่เป็นรัฐและมีใช้รัฐมากขึ้น เกิดปัญหาใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกระดับ และมีช่องทางในการมีปฏิสัมพันธ์กันของตัวแสดงต่าง ๆ ข้ามเขตแดนของชาติมากขึ้น จนส่งผลให้กำลังทางทหารลดความสำคัญลงไป ทั้งนี้ Neo-Liberal Institutionalism ยอมรับว่าโลกไร้ระเบียบ แต่รัฐชาติและองค์การระดับโลกและระดับภูมิภาคสามารถที่จะร่วมมือกันในการสร้างค่านิยมมาตรฐานพร้อมบทลงโทษขึ้น เพื่อสร้างให้เกิดความเป็นระเบียบได้ ทั้งนี้ เมื่อรัฐเห็นว่าการร่วมมือกันจะนำมาซึ่งความมั่นคงและประโยชน์ของตน รัฐดังกล่าวก็จะเข้ามามีความร่วมมือเอง (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 162 – 181, 188 - 190)

๔. การถกเถียงและปรับแนวความคิดเข้าหากันของ Neo-Realism และ Neo-Liberalism เกิดเป็นประเด็นที่สำคัญดังนี้

๔.๑ ทั้งสองทฤษฎียอมรับว่าโลกปัจจุบันอยู่ในสภาพไร้ระเบียบ ซึ่ง Neo-Realism อธิบายว่าเป็นสภาพที่บังคับให้รัฐชาติต่าง ๆ กำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศที่แตกต่างกันไป และต้องให้ความสำคัญกับการอยู่รอดของรัฐชาติให้มาก ขณะที่ Neo-Liberalism จะให้ความสำคัญกับการพึ่งพากันในสังคมโลก โลกาภิวัตน์ และการสร้างระเบียบโลกมากกว่า

๔.๒ Neo-Realism สนใจที่จะศึกษาปัญหาความมั่นคง พลังอำนาจ การทหาร และการอยู่รอดเป็นหลัก ขณะที่ Neo-Liberalism จะศึกษาปัญหาการเมือง ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน โดยไม่สนใจด้านการทหาร

๔.๓ Neo-Realism ให้ความสำคัญกับเรื่องพลังอำนาจ หรือขีดความสามารถของรัฐชาติ มากกว่า เจตนาธรรมและผลประโยชน์ชาติที่อาจไม่แน่นอน แปรเปลี่ยนตามสถานการณ์ แต่พลังอำนาจแห่งชาติสามารถนำมาซึ่งความมั่นคง เสรีภาพ และเป้าหมายใด ๆ ก็ได้ที่ชาติต้องการ ขณะที่ Neo-Liberalism จะเน้นไปที่เจตนาธรรมและความต้องการของรัฐชาติเป็นหลัก

๔.๔ Neo-Realism มองว่าความร่วมมือระหว่างรัฐยากจะเกิดขึ้นและยากที่จะรักษาไว้ได้ ขณะที่ Neo-Liberalism มองว่าความร่วมมือเกิดขึ้นได้ ถ้ารัฐต่าง ๆ มีผลประโยชน์ร่วมกัน และยังสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้ามากขึ้นได้

๔.๕ Neo-Realism เชื่อว่าในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน รัฐต่าง ๆ สนใจแต่ผลประโยชน์เชิงเปรียบเทียบของคนที่จะได้รับ (Relative Gain) มากกว่าที่จะสนใจผลประโยชน์แท้จริงที่ได้รับ (Absolute Gain) เพื่อให้ตนเหนือกว่าชาติอื่นเสมอ ขณะที่ Neo-Liberalism เชื่อว่ารัฐสนใจผลประโยชน์แท้จริง (Absolute Gain) มากกว่า (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 191 - 199)

อย่างไรก็ตาม ได้มีอีกหลายประเด็นที่ทั้ง Neo-Realism และ Neo-Liberalism ให้ความสำคัญไม่มากนัก เช่น ประเด็นคุณธรรมและจริยธรรมในการเมืองระหว่างประเทศ และการมองโลกปัจจุบัน จะต้องมองให้ครบถ้วนทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และภายในประเทศ และต้องมีประเด็นวัฒนธรรมทางการเมือง ขณะที่ประสบการณ์ทางการเมืองจะช่วยให้รัฐเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง มาเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมได้ ทั้งนี้ การเมืองในยุคปัจจุบัน ได้เปลี่ยนจากการเมืองของรัฐชาติ ไปเป็นระบบการเมืองเครือข่ายข้ามชาติ

๕. ทฤษฎีทางเลือก และทฤษฎีร่วมสมัย

๕.๑ Marxism เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่พยายามเปิดเผยเบื้องหลังของทุนนิยมทั่วโลก ที่สร้างความมั่นคงและมั่งคั่งให้กับประเทศมหาอำนาจ ภายใต้การสูญเสียของชาติที่ยากจนและไร้พลัง โดยชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของชาติในโลก พร้อมเสนอให้การศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ต้องศึกษาในองค์รวมทั้งประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งถ้าองค์ประกอบใดเปลี่ยน ก็จะทำให้สิ่งอื่นเปลี่ยนไปด้วย เช่น ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนก็จะทำให้ระบบสังคมเปลี่ยนไปด้วย โดย Marxist เชื่อว่าระบบทุนนิยมจะถูกเปลี่ยนไปเป็นระบบสังคมนิยมในที่สุด ปัญหาในปัจจุบันเกิดจากมหาอำนาจที่ใช้ทุนนิยม อำนาจที่เหนือกว่า และการครอบงำทางจริยธรรม การเมือง วัฒนธรรมและค่านิยมผ่านการผลิตซ้ำและเผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ กระบวนการด้านการศึกษา และการครอบงำทางศาสนาต่อกลุ่มที่ด้อยกว่า จนการครอบงำดังกล่าวเข้าไปเป็นจิตใต้สำนึกของกลุ่มด้อย ดังนั้นกลุ่มชาติที่ด้อยกว่าจะต้องต่อต้านด้วยการสร้างจริยธรรม การเมือง วัฒนธรรม และค่านิยมที่เข้มแข็งของตนขึ้นมา

ทฤษฎีตามแนวทาง Marxism ที่น่าสนใจ ก็เช่น World Order ของ Robert W. Cox ชาวแคนาดา ที่ชี้ให้เห็นว่า “Theory is always for someone, and for some purpose.” โดยเขาได้อธิบายให้เห็นว่าทฤษฎีในแนวทาง Realism ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือของชาติที่พัฒนาแล้ว ครอบงำชาติด้อยพัฒนา เช่น การใช้แนวความคิดการค้าเสรี เข้ามาสร้างอำนาจที่เหนือกว่าชาติด้อยพัฒนา ด้วยการผลิตซ้ำและเผยแพร่ จนคนเข้าใจว่าการค้าเสรีให้ประโยชน์กับทุกคน การค้าเสรีและทุนนิยมดังกล่าว จะนำมาซึ่งวิกฤติเศรษฐกิจเช่นที่เกิดในเอเชียและยุโรป ซึ่ง Cox ได้เสนอทฤษฎีทางเลือกไว้คือ Critical Theory ที่ต้องการให้เกิดความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคนในโลก มิใช่แค่ความเท่าเทียมกันของคนในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีแนวความคิดตามแนวทาง Marxism อื่นๆ อีก เช่น New-Marxism เป็นต้น (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 200 - 223)

๕.๒ แนวความคิดร่วมสมัย นักคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ได้พยายามทำความเข้าใจแนวความคิดทฤษฎีที่ผ่านมา และพยายามจัดแบ่งกลุ่มทฤษฎีออกเป็น ๓ แนวทาง คือ Rationalism, Reflectivism, และ Social Constructivism โดย Rationalism (Positivist) ก็คือทฤษฎีในกลุ่ม Neo-Realism และ Neo-Liberalism ในขณะที่ทฤษฎีในกลุ่ม Reflectivism (Post-positivist) จะประกอบไปด้วย Normative Theory ที่มุ่งศึกษาค่านิยม และความเชื่อ Feminist Theory ที่มุ่งศึกษาเรื่องเพศ Critical Theory ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้กับอำนาจ Historical Sociology ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชนชั้น ขณะที่ Post-modernism จะมุ่งศึกษาการสร้างองค์ความรู้

๕.๒.๑ Normative Theory มุ่งแสวงหาวิธีทำให้ชีวิตดีขึ้น โดยการสร้างค่านิยม และความเชื่อที่เป็นความพอดี คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นพื้นฐานของสิทธิ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ของมนุษยชาติเป็นรายบุคคล มนุษยชาติทั้งหมด และรัฐชาติในจุดที่เหมาะสมที่สุด โดยผู้ปกครองของรัฐชาติจะต้องมีค่านิยมทางจริยธรรม ซึ่งถ้ามีการละเมิดสิทธิของมนุษย์เป็นรายบุคคล ก็อาจถูกแทรกแซงได้ภายใต้พื้นฐานของสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ จนเกิดเป็นแนวทาง Humanitarian Intervention ขึ้น สำหรับ Feminist Theory พยายามผลักดันเพื่อให้เพศหญิงเท่าเทียมเพศชายและให้ความสำคัญกับเพศที่สาม Critical Theory มองว่าความรู้กับอำนาจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด บทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ ต่างเป็นผลผลิตมาจากแรงผลักดันทางประวัติศาสตร์

และสังคม Historical Sociology ศึกษาประวัติศาสตร์ของการก่อกำเนิดรัฐชาติ พร้อมแบ่งรัฐชาติออกเป็นสามยุค คือ ในช่วงของชนเผ่าที่รวมตัวกันเป็นอาณาจักร ช่วงที่เกิดระบบแยกตัวเป็น City-state และยุคของรัฐชาติ (Nation State) เช่นปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากพัฒนาการของชนชั้นที่เปลี่ยนไป ทำให้สภาพของรัฐชาติเปลี่ยนไปด้วย จากการศึกษาพัฒนาการของรัฐชาติ Historical Sociology เสนอแนวความคิดว่ารัฐชาติเกิดขึ้นมาจากการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งพลังอำนาจที่แบ่งออกเป็น กำลังอำนาจด้านอุดมการณ์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการทหาร และด้านการเมือง

๕.๒.๒ Post-modernism ถกเถียงในเรื่อง ความสัมพันธ์ของพลังอำนาจกับองค์ความรู้ ยุทธศาสตร์เนื้อหาใจความและวาทกรรม โดยมองว่าอำนาจเป็นผลผลิตจากองค์ความรู้ เช่น รัฐชาติที่เป็นจริงขึ้นมาได้ ก็เพราะองค์ความรู้และวาทกรรมที่นำสู่สังคม จนสังคมเชื่อว่าเป็นจริง จึงเกิดเป็นจริงขึ้นมา แต่จะเป็นจริงเฉพาะบริบท เฉพาะช่วง และเฉพาะเวลาเท่านั้น ดังนั้น จึงได้มีการศึกษาว่า วาทกรรมชุดหนึ่งที่น่าเข้าสู่สังคม ทำไมถึงมีอิทธิพลเหนือวาทกรรมชุดอื่น ซึ่งเกิดคำตอบออกมาว่าอำนาจเข้ามามีอิทธิพลต่อการผลิตและทำซ้ำชุดความรู้ดังกล่าวเข้าสู่สังคมจนเกิดเป็นจริงขึ้น และผลที่ตามมาคือวาทกรรมดังกล่าวก็จะช่วยส่งเสริมพลังอำนาจได้ด้วย ดังนั้น จึงเกิดยุทธศาสตร์ในการถ่ายทอดเนื้อหาใจความขึ้นสองแนวทาง แนวทางแรกเป็นการกำหนดแนวความคิดที่ใช้สร้างวาทกรรมให้หนักแน่น รู้สึกเป็นธรรมชาติ ไม่มีอคติ สร้างความสัมพันธ์ของภาษาที่ใช้ และจัดเรียงอย่างเป็นระบบ และให้มีความรู้สึกที่น่าเชื่อถือเหนือกว่าวาทกรรมอื่นที่แตกต่างไป อีกแนวทางคือ การอ่านซ้ำในงานเขียนต่าง ๆ โดยอ่านเที่ยวแรกเพื่อสำรวจสาระหลัก รวมถึงความเชื่อมโยงของสาระและเที่ยวที่สองมุ่งสำรวจความขัดแย้งกันเองในบทความดังกล่าว ซึ่งจะพบเห็นความแตกต่างกันเสมออันเป็นผลจากการตีความจากการอ่านแต่ละครั้ง

๕.๒.๓ Social Constructivism เป็นแนวความคิดที่พยายามจะเชื่อมต่อยู่ตรงกลางระหว่าง Rationalism และ Reflectivism โดยเห็นด้วยกับ Rationalism ที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นที่ว่าพฤติกรรมของรัฐชาติเป็นผลกระทบมาจากโครงสร้างของระบบ (Realism) หรืออาจเกิดขึ้นจากกระบวนการ การมีปฏิสัมพันธ์ และการศึกษา (Liberalism) แต่ไม่เห็นด้วยกับสมมุติฐานของ Rationalism ที่มองว่าอัตลักษณ์และผลประโยชน์ของรัฐชาติหรือตัวแสดงต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งค่อนข้างถาวรและเกิดขึ้นมาแต่แรกแล้ว และธรรมชาติในการช่วยตนเองในสภาพสังคมโลกที่ไร้ระเบียบเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และได้เสนอให้การศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนาคต ควรเป็นการศึกษาว่า ตัวแสดงแต่ละตัวในโลกกำลังทำอะไร และพวกเขาเป็นใครมากกว่า (John Baylis and Steve Smith, 2001 : 224 - 252)

แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับยุทธศาสตร์

คำว่า “ยุทธศาสตร์” เป็นคำภาษาไทยที่แปลมาจากคำว่า “Strategy” ที่มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีกโบราณ “Strategos” ที่มีความหมายว่านายพลหรือผู้นำกองทัพ (Hugh Smith, 2001 : 2) จากความหมายดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหมายในการจัดทำยุทธศาสตร์สมัยเริ่มแรก มุ่งเน้นไปที่การจัดทำแผนปฏิบัติการทางทหารและการนำแผนปฏิบัติการดังกล่าวไปปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการหรืออาจสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ในสมัยนั้น คือ กระบวนการหรือแนวทาง

(Ways) ในการพัฒนาและใช้พลังอำนาจด้านการทหาร (Means) เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ได้วางไว้ (Ends) อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจดังกล่าว ได้แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมมนุษย์ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ที่ทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พัฒนาจากยุคสังคมนิยม มาเป็นอาณาจักร นครรัฐ และรัฐชาติ รวมถึงการสร้างสังคมของมนุษยชาติ ในรูปแบบขององค์กรในระดับภูมิภาคและระดับโลกในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้นิยามความหมายของยุทธศาสตร์ ได้แปรเปลี่ยนไปจากคำที่มุ่งเน้นเฉพาะมิติทางทหาร ขยายออกไปครอบคลุมมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และในมิติอื่นที่หลากหลายขึ้น

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ที่แต่เดิมนำมาใช้เฉพาะในงานการทัพของกองทัพ ได้เผยแพร่ออกไปและถูกใช้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล องค์กร จังหวัด กระทรวง ทบวง กรม รัฐชาติ ภูมิภาค หรือแม้แต่ในระดับโลก จนต้องมีการจัดแบ่งกลุ่มออกเป็น ระดับยุทธศาสตร์ (Strategy) ยุทธการ (Operations) และยุทธวิธี (Tactics) หรือในบางภาคส่วน เช่น ภาคส่วนธุรกิจอาจแบ่งออกเป็นระดับยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ (Strategy) ยุทธวิธี (Tactics) และแผนงานโครงการ (Programs) ในขณะเดียวกัน องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่นำเอาศาสตร์ของยุทธศาสตร์ไปใช้งาน ก็เชื่อว่าประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้การศึกษาศิลป์ในการนำศาสตร์ของยุทธศาสตร์ไปใช้ ได้เกิดการพัฒนาและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้ จะได้ทบทวนวิวัฒนาการแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ในภาพรวมให้พอเข้าใจ

๑. วิวัฒนาการ แนวความคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์

๑.๑ วิวัฒนาการยุทธศาสตร์ก่อนรัฐชาติ

๑.๑.๑ สภาพแวดล้อม ในยุคนี้เป็นเรื่องของความขัดแย้ง สงคราม และสันติภาพ ที่เป็นกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเผ่า อาณาจักร นครรัฐ และรัฐชาติ ทำให้ความอยู่รอดของกลุ่ม หรือสังคมในระดับต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับคำถามที่ว่า จะบริหารจัดการทรัพยากรเช่นไร จึงจะชนะสงคราม ไม่ว่าจะเป็นสงครามเพื่อขยายอาณาเขต หรือสงครามที่ตอบสนองต่อความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี โดยเมื่อย้อนกลับไปศึกษาในประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ในยุคโบราณ ตั้งแต่ครั้งสงคราม Peloponnesian และ Punic ต่อเนื่องมาเรื่อยจนถึงสงครามสามสิบปี (พ.ศ. ๒๑๖๑ – ๒๑๙๑) อันเป็นจุดเริ่มของแนวความคิดการเป็นรัฐชาติ อันเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ในระดับสูงสุดของกลุ่มคน ที่มารวมตัวอยู่ภายใต้กฎหมาย และการบริหารจัดการร่วมกัน จนถือว่าเป็นมาตรฐานเดียวกันในสังคมมนุษย์ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคดังกล่าวพบว่า ความอยู่รอดของบุคคล กลุ่มหรือสังคมหนึ่ง จะขึ้นกับความเข้มแข็งของตน ทั้งนี้ ผู้ที่เหนือกว่าด้วยพลังทางกายภาพหรือความสามารถส่วนบุคคล ความเข้มแข็ง และจำนวนของกองกำลังทางทหาร อันรวมถึงจำนวนคนและอาวุธ ยุทโธปกรณ์ จะกลายเป็นผู้ชนะ มีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ และสามารถนำมาซึ่งเป้าหมายที่ตนต้องการได้ สภาพดังกล่าวทำให้การกำหนดวิธีการอยู่รอดและนำพาประเทศไปสู่ความยิ่งใหญ่ หรือการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ จึงต้องให้ความสำคัญกับกำลังอำนาจและภัยคุกคามด้านการทหารเป็นสำคัญ โดยอาจมีแนวความคิดในการดำเนินงานด้านการทูต โดยมีกำลังอำนาจด้านการทหารหนุนหลังอยู่ หรือมีการรวมกลุ่มกันเป็นพันธมิตรเพื่อเพิ่มโอกาสของการอยู่รอดของตนกับกลุ่มของตนที่มีความเหมือนกัน

๑.๑.๒ แนวความคิด ทฤษฎี ที่เป็นพื้นฐานองค์ความรู้ทางยุทธศาสตร์ ในยุคนี้ เกิดขึ้นจากปราชญ์สำคัญ ๆ เช่น ซุนวู (Sun Wu, Sun Tzu, Sunzi) ที่เขียนหลักการยุทธศาสตร์ ไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อ ศิลป์การสงคราม (The Art of War) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑ มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) ที่เขียนหนังสือเรื่อง The Prince ไว้ในปี พ.ศ.๒๐๕๖ โดยหนังสือดังกล่าว ได้ถูกนำไปใช้เป็นตำราให้กับกษัตริย์ในยุโรปในการเสริมสร้างอาณาจักรของตนให้เข้มแข็ง และนำชัยชนะ มาให้กับกองทัพของตนในสงคราม

ศิลป์การสงครามของซุนวู เป็นองค์ความรู้ทางยุทธศาสตร์ทหาร ที่เก่าแก่ที่สุดและประสบความสำเร็จมากที่สุด ใน ๑๓ บทของตำรา ซุนวู ให้ความสำคัญกับการจัดวาง กำลังทหาร ที่จะต้องมีพื้นฐานมาจากความเป็นจริงในสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับความเชื่อของ ฝ่ายตรงข้ามหรือคู่แข่งในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ และเขายังเน้นว่าศิลป์ในการทำสงครามนั้น มิได้ ขึ้นกับแผนการที่ได้จัดทำเป็นลำดับขั้นตอน แต่ชัยชนะจะขึ้นอยู่กับ การตอบสนองอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมากกว่า หลายบทหลายตอนในตำราของเขากลายเป็นสิ่งที่ ยึดถือกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่นในบทที่สามที่กล่าวว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง ไม่รู้เขา รู้เฉพาะเรา อาจแพ้หรือชนะเท่ากัน แต่ถ้าไม่รู้ทั้งเขาและเรา จะเป็นการทำอันตรายให้ตนเองเสมอ ” (Hugh Smith, 2001 : 15 - 26)

ยี่สิบหกบทใน The Prince ของมาเคียเวลลี กำหนดแนวทางการ ปกครองให้กับเจ้าชาย หรือผู้นำของรัฐต่าง ๆ ให้ทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดของตนและอาณาจักรตน ตั้งแต่การผนวกอาณาจักรที่เกิดขึ้นใหม่ด้วยวิธีนี้มนวล ไปจนถึงการใช้กำลังบังคับและใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกง การขึ้นเป็นกษัตริย์ด้วยการทำลายราชวงศ์เดิม และเขายังได้เสนอคุณสมบัติของเจ้าชายที่จะประสบความสำเร็จ เช่น เจ้าชายจะต้องมีความถูกต้องมีศีลธรรม แต่เขาจะต้องละทิ้งศีลธรรมดังกล่าวได้ ตลอดเวลาที่จำเป็น เพื่อความอยู่รอดของเขาและอาณาจักร เจ้าชายจะต้องปกครองภายใต้ความกลัว มากกว่าความรัก แนวความคิดของเขามีผลเป็นอย่างมากกับเจ้าชายต่าง ๆ ในยุโรปช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เช่น มีผลต่อพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ของอังกฤษ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๕ ของสเปน ทั้งในการปกครอง ประเทศ และการทำสงครามกับอาณาจักรอื่น (Harvey C. Mansfield, 1998 : vii – xxiv)

นอกจากแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของซุนวู และ มาเคียเวลลีแล้ว ในยุคนี้ยังคงมีปราชญ์อีกหลายท่านที่นำเสนอพื้นฐานความคิดที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ด้วย เช่น พลโต (๔๒๗ – ๓๔๗ ก่อนคริสตกาล) ที่เขียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรัฐ และเซอร์วอลเตอร์ ราไลจน์ (พ.ศ.๒๐๙๕ – ๒๑๘๑) เจ้าของยุทธศาสตร์ทางทะเลที่เสนอแนวความคิดไว้เมื่อปี พ.ศ.๒๑๕๓ ว่า “ใครก็ตามที่ครองอำนาจทางทะเล จะครองอำนาจทางการค้าของโลก และใครก็ตามที่ครองอำนาจ ทางการค้าของโลกได้ ก็ครองความมั่งคั่งของโลก และครองโลกในที่สุด” แนวคิดนี้ได้กลายเป็น พื้นฐานความคิดของการขยายอาณาเขตในยุคล่าอาณานิคม ในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าว ยังมี อิทธิพลต่อประเทศมหาอำนาจ ในความต้องการที่จะครองอำนาจทางทะเล เพื่อผลประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจของประเทศตนด้วย (Oldys and Birch, 1829 : 325)

๑.๒ วิวัฒนาการยุทธศาสตร์ในยุครัฐชาติ

๑.๒.๑ สภาพแวดล้อม ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๑๙๑ เป็นต้นมา หลังเกิดรัฐชาติ และลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ตามมาด้วยอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ รวมทั้ง

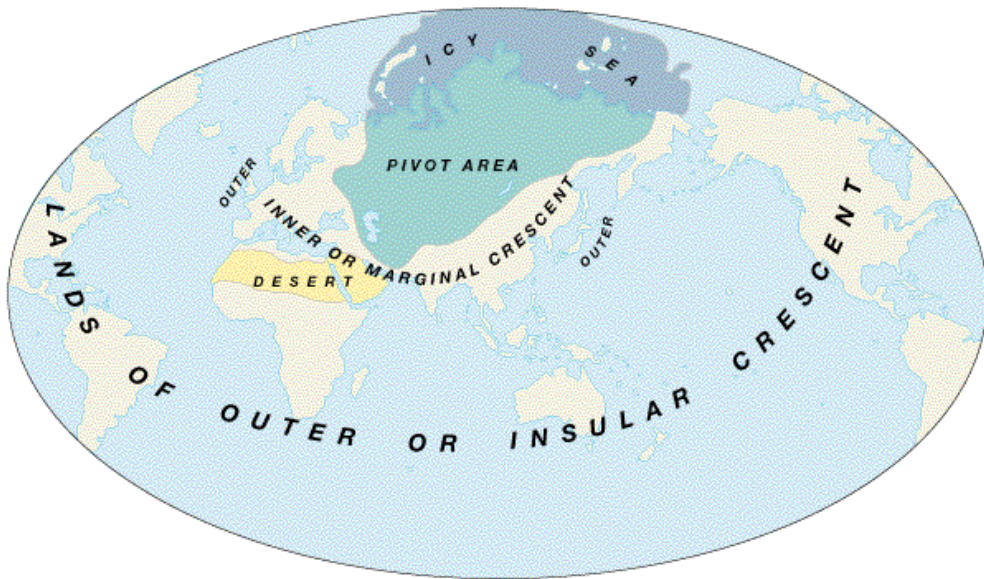
การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป พร้อมเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ได้นำมาซึ่งการพัฒนาแนวความคิดด้านยุทธศาสตร์ ขณะที่ พื้นฐานทฤษฎีทางภูมิรัฐศาสตร์ ก็ได้นำมาซึ่งทฤษฎีแนวความคิดและความพยายามในการแข่งขันกันเป็นมหาอำนาจ และความพยายามในการครองโลก จนในที่สุดได้นำมาซึ่ง สงครามโลกถึงสองครั้ง ตามมาด้วยการแบ่งโลกออกเป็นสองค่ายในยุคสงครามเย็น ที่ต่างฝ่ายก็มีอุดมการณ์ในการปกครองรัฐชาติที่ต่างกันออกไป พร้อมความพยายามที่จะคิดหาวิธีและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ นานา เพื่อให้รัฐชาติอื่น ๆ เข้ามาเป็นฝ่ายตน และต้องการเป็นผู้ชนะ ซึ่งแม้สงครามเย็นจะจบสิ้นไปแล้ว พร้อมการล่มสลายของรัสเซีย และชัยชนะของฝ่ายประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเดียวในโลก แต่โลกก็ยังคงตกอยู่ภายใต้สภาพของความไม่สงบจากภัยคุกคามแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นภัยคุกคามจากการก่อการร้าย ภัยพิบัติตามธรรมชาติ และการแข่งขันอิทธิพลกันของมหาอำนาจต่าง ๆ พร้อมกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นมาอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางไซเบอร์ การสื่อสาร การขนส่ง และเทคโนโลยีทางอวกาศ ก็ได้ทำให้เกิดแนวความคิด ทฤษฎีใหม่ ที่นักคิดได้นำเสนอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน

๑.๒.๒ แนวความคิด ทฤษฎี ในยุคนี้มีนักคิดที่สำคัญ ก็เช่น Immanuel Kant (พ.ศ.๒๒๖๗ – ๒๓๔๗) นักรัฐศาสตร์คนสำคัญของเยอรมัน และ มียาโมโตะ มุซาชิ (Miyamoto Musashi) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง หนังสือของห้าห่วง ดิน น้ำ ลม ไฟ และความว่าง (The Book of Five Rings) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ วิถีแห่งดาบที่ได้กลายมาเป็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จของญี่ปุ่นในปัจจุบัน ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ก็ได้เกิดนักยุทธศาสตร์สำคัญที่ได้รับการยกย่องเท่าเทียมกับซุนวู นั่นคือ Carl von Clausewitz (พ.ศ.๒๓๒๙ – ๒๓๗๔) ผู้บันทึกแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ไว้ และถูกรวบรวมเป็นหนังสือชื่อ การสงคราม (On War) ในปี พ.ศ.๒๓๗๔ ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำที่มีศิลป์ในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผลที่แท้จริง นั่นคือ นโปเลียน โบนาปาร์ต ผู้เปลี่ยนแปลงฝรั่งเศสและยุโรปให้ไปเป็นรูปแบบใหม่ และยังทำให้ลัทธิชาตินิยมขยายตัวออกไปด้วยความรวดเร็ว

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในยุคนี้เอง ได้ทำให้เกิดการบัญญัติศัพท์คำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) ขึ้นในพจนานุกรมของอังกฤษ (Oxford Dictionary) เมื่อปี พ.ศ.๒๓๖๘ โดยมีนิยามความหมายของยุทธศาสตร์คือ “การขับเคลื่อน และกำหนดทิศทางเครื่องมือที่มีทั้งสิ้นของชาติหรือชุมชนของชาติ อันรวมถึงการขับเคลื่อนและกำหนดทิศทางกำลังทหารเพื่อป้องกันและนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติจากศัตรูหรือภัยคุกคาม ทั้งที่เกิดขึ้นหรือมีแนวโน้มหรือมีศักยภาพที่จะเกิดขึ้น” จากความหมายดังกล่าว ได้ทำให้คำว่า “ยุทธศาสตร์” กลายเป็นคำที่มีความหมายที่กว้างขวางขึ้น จนทำให้ยุทธศาสตร์การรบในสมัยกรีกและโรมัน อาจเป็นได้เพียงมหายุทธวิธี (Grand Tactics) เท่านั้น จนทำให้ต้องมีการแบ่งระดับของการปฏิบัติการออกไปเป็นในระดับยุทธศาสตร์ (Strategy) ยุทธการ (Operations) และยุทธวิธี (Tactics) ที่ต่างก็มีความเกี่ยวข้อง สอดรับ และทับซ้อนกัน โดยในระดับยุทธศาสตร์จะมุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อน หรือใช้เครื่องมือทั้งสิ้นของชาติที่มีเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายของชาติที่ต้องการ ในขณะที่ยุทธการนั้นมุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อน และควบคุมเครื่องมือในสนามรบหรือสนามปฏิบัติการ และยุทธวิธีนั้นมุ่งเน้นไปที่การควบคุมวิถีกำลังรบที่กำลังเผชิญอยู่กับภัยคุกคามโดยตรง (Hugh Smith, 2001)

จากผลสำเร็จของนโปเลียน และทฤษฎีการครองโลกที่เผยแพร่ ออกไปในหมู่รัฐชาติในยุโรป ได้นำมาซึ่งการพัฒนาแนวความคิดยุทธศาสตร์ทางทะเล ตั้งแต่ แนวความคิดของ Friedrich Ratzel (พ.ศ.๒๓๘๗ – ๒๔๔๗) ลูกศิษย์ของ Immanuel Kant ที่ได้นำเสนอ แนวความคิดที่ว่า รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่ง มีลักษณะเหมือนสิ่งมีชีวิต มีรากฐานอยู่ในธรรมชาติ ที่เป็นตัวของตนเอง ด้วยการลงหลักปักฐานในสภาพแวดล้อมที่เรียกว่า Living Space ที่ถือว่าเป็น แดนยังชีพในพื้นที่อยู่อาศัยของตน และเป็นสาธารณสมบัติ ที่เป็นไปได้ทั้ง การเกิดขึ้นของรัฐ ในดินแดนนั้น การเปลี่ยนแปลงในการเจริญเติบโต ขยายขอบเขตออกไป หรือโรยราและสิ้นสลายไปได้ (Martin Ira Glassner, 1993 : 270 – 271) แนวความคิดของ Ratzel ได้นำมาซึ่งการขยายตัวของ แนวความคิดในการสร้างหรือทำลายรัฐชาติด้วยการกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ในระดับโลกไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎีดินแดนใจกลางโลก (Heartland Theory) ของ Sir Halford Mackinder (พ.ศ.๒๔๐๔ – ๒๔๙๐) หรือตามทฤษฎีดินแดนขอบทวีป (Rimland Theory) ของ Nicholas J. Spykman (พ.ศ.๒๔๓๖ – ๒๔๘๖)

ภาพที่ ๒ – ๑ การแบ่งพื้นที่ของโลกตามแนวคิดทฤษฎีดินแดนใจกลางโลกของ Mackinder

ที่มา : Mackinder, H. J., 2004.

๑.๒.๒.๑ ทฤษฎีดินแดนใจกลางโลก (Heartland Theory)

Sir Halford Mackinder ชาวอังกฤษ ได้นำเสนอ ทฤษฎีดินแดนใจกลางโลก (Heartland Theory) เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๗ ผ่านบทเขียนของเขาเรื่อง “The Geographical Pivot of History” โดยเสนอว่า พื้นที่ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกามีความต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกัน ให้ชื่อว่า “เกาะโลก” (World Island) โดย เกาะโลกนี้ มีจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งคือ บริเวณดินแดนยูเรเชีย (Eurasia) ที่เป็นพื้นแผ่นดินทวีปเอเชียและยุโรปรวมกัน จากบริเวณทั้งหมด เขาได้กำหนดบริเวณสำคัญที่เรียกว่า “ดินแดนใจกลางโลก (Heartland)” เริ่มจาก ทะเลบอลติกและทะเลดำในทางตะวันตก ไปจนกระทั่งถึงเขตไซบีเรียในทางตะวันออกและทางเหนือ เริ่มจากมหาสมุทรอาร์กติกลงมาจนถึงเทือกเขาหิมาลัยทางใต้ และรวมส่วนใหญ่ของที่ราบสูงอิหร่านทางตะวันตกเฉียงใต้ และที่ราบสูงมองโกเลีย

ทางตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณใจกลางโลกนี้กำลังทางเรือจะเข้าได้ยากมาก และลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบอันเป็นชัยภูมิที่ดี นอกจากนี้ ยังสามารถเคลื่อนกำลังเข้าไปยึดครองยุโรปตะวันออกและตะวันตกได้ด้วย ดินแดนใจกลางโลกนี้ถูกล้อมด้วยประเทศจีน อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ซึ่งเรียกส่วนนี้ว่า “ดินแดนรูปเดือนเสี้ยวที่อยู่ริมใน” (Inner Marginal Crescent) และดินแดนส่วนนอกถัดมา ได้แก่ ทวีปแอฟริกา ทวีปออสเตรเลีย ทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ถูกเรียกว่า “ดินแดนรูปเดือนเสี้ยวริมนอก” (Outer Insular Crescent) เขาเสนอว่า “ใครก็ตามที่ครองยุโรปตะวันออก ผู้นั้นควบคุมใจกลางโลก ใครก็ตามควบคุมใจกลางโลก ผู้นั้นควบคุมเกาะโลก และใครก็ตามสามารถควบคุมเกาะโลกได้ ผู้นั้นก็จะควบคุมโลก” แนวความคิดดังกล่าวได้นำมาซึ่งการกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ในการขยายดินแดนเยอรมันออกไปโดยฮิตเลอร์ในเวลาต่อมา (Martin Ira Glassner, 1993 : 273 - 274)

ภาพที่ ๒ - ๒ การแบ่งพื้นที่ของโลกตามแนวความคิดทฤษฎีขอบดินแดนของ Spykman

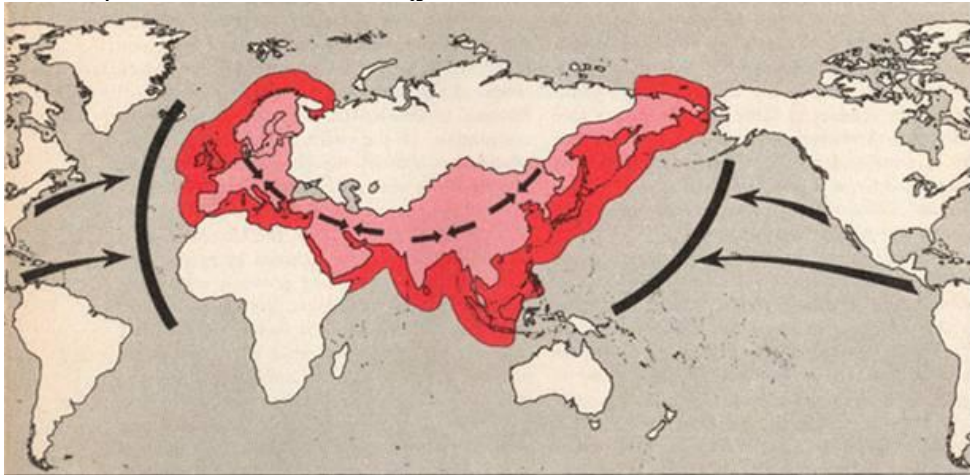

ที่มา : Kirby E. Watson, 2011. Page 5.

๑.๒.๒.๒ ทฤษฎีขอบดินแดน (Rimland Theory)

แนวความคิดในเรื่อง Maritime Power, Sea Power และ Sea Force Power โดยเฉพาะจากนักรัฐศาสตร์ชาวสหรัฐฯ เช่น Rear Admiral Alfred Thayer Mahan (พ.ศ.๒๓๘๓ - ๒๔๕๗) และ Nicholas J. Spykman (พ.ศ.๒๔๓๖ - ๒๔๘๖) ศาสตราจารย์ผู้สอนวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยเยลผู้เสนอ “ทฤษฎีขอบดินแดน (Rimland Theory)” ที่มีมุมมองต่างออกไปจาก Mackinder ในเรื่องของภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญ โดยเขามองว่าดินแดนที่อยู่ถัดดินแดนรูปเดือนเสี้ยวริมในออกมาไม่รวมตะวันออกไกลและเอเชียอาคเนย์ เป็นสภาพที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่แท้จริง เพราะเป็นบริเวณกันชน (Buffer Zone) ที่เรียกว่า “ขอบดินแดน” เขากล่าวว่า “ผู้ใดควบคุมขอบดินแดนได้ จะได้ครองยูเรเชีย และผู้ใดควบคุมยูเรเชียได้ ผู้นั้นจะสามารถกำหนดชะตากรรมของโลกได้ในที่สุด” แนวความคิดของ Spykman ได้ถูกนำมาหักล้างทฤษฎีดินแดนใจกลางโลก ที่ถูกครอบครองโดยสหภาพโซเวียตเสียเป็นส่วนใหญ่ และเช่นเดียวกัน ทฤษฎีนี้ได้นำมาซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์ปิดล้อม (Containment Strategy) ของสหรัฐอเมริกาต่อรัสเซียในห้วงสงครามเย็น ด้วยการสร้าง

อิทธิพลและวางกำลังของตนไว้ในประเทศที่อยู่บริเวณขอบดินแดน เช่น กลุ่มประเทศนาโต้ บริเวณคาบสมุทรเกาหลี ในฟิลิปปินส์และประเทศไทย เป็นต้น (Martin Ira Glassner, 1993 : 274 - 275)
 ภาพที่ ๒ - ๓ ยุทธศาสตร์ปิดล้อมของสหรัฐอเมริกา

ที่มา: A Century of (Western) Geopolitics [online] : เข้าถึง ๖ ก.พ. ๒๕๖๑ จาก <https://geopoliticsdefined.wordpress.com/tag/spykman/>

๑.๒.๒.๓ ทฤษฎีร่วมสมัย ศตวรรษที่ผ่านมาได้เกิดการพัฒนาแนวความคิดในระดับยุทธศาสตร์ขึ้นมาอย่างมากมาย เช่น ยุทธศาสตร์ตามแนวความคิดของ B.H. Liddell Hart (พ.ศ.๒๔๓๘ - ๒๕๑๓) ที่เขียนไว้ในหนังสือ Strategy ของเขา โดยเขาศึกษายุทธศาสตร์ของซุนวูและนโปเลียน แล้วสรุปออกมาเป็น Indirect Approach ที่เสนอว่า การโจมตีควรทำให้ข้าศึกเสียสมดุลเสียก่อน นอกจากนี้ ยังมียุทธศาสตร์ที่นำเสนอออกมาในอีกหลายเรื่อง เช่น ยุทธศาสตร์สงครามกองโจรของเหมาเจ๋อตุงใน On Guerrilla Warfare และยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ ต่อมาเมื่อโลกมีวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปมากกว่ายุคเดิม ก็ได้มีการให้ความสำคัญกับทางอากาศ และอวกาศมากขึ้นจนเกิดเป็น Air Power และ Space Power ดังเช่นที่ Alvin Toffler ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการครองโลกและดวงจันทร์ของเขาไว้ใน War and Anti-War โดยเขาได้กล่าวว่า “ผู้ครอบครองน่านอากาศคือผู้ครอบครองโลก ผู้ครอบครองดวงจันทร์คือผู้ครอบครองน่านอากาศและผู้ครอบครอง L4 และ L5 คือ ผู้ครอบครองโลก และดวงจันทร์” (Alvin and Heidi Toffler, 1993)

ความสำเร็จของผู้นำทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในการนำยุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ได้ทำให้ทุกวงการในสังคมโลกปัจจุบัน ต่างมีความต้องการที่จะนำวิธีการและแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรตามแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์มาใช้งานภายในองค์กรของตน จนคำว่ายุทธศาสตร์ถูกใช้ไปในวงกว้างไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มประชาชนทั่วไป ในองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ผู้เล่นหมากรุก ไปจนถึงทีมนักฟุตบอล ต่างก็ใช้คำนี้ วงการการเมืองเอง วงการธุรกิจหรือองค์กรในระดับภูมิภาค เช่น นาโต้หรืออาเซียน และองค์กรระดับโลก เช่นองค์การสหประชาชาติ ต่างก็นำคำนี้ไปใช้ จนเกิดยุทธศาสตร์ในการแข่งขันเพื่อเพิ่มโอกาสการชนะให้กับตนเองมากมาย เช่น Blue Ocean Strategy ของ W. Chan Kim and Renee Mauborgne หรือ Competitive Strategy ของ Michael E. Porter เป็นต้น โดยความมุ่งหมายของการจัดทำยุทธศาสตร์เหล่านี้ ก็เพื่อให้องค์กรหรือบริษัทของตน มีโอกาสแห่งความสำเร็จที่เพิ่มมากขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดก็มีโอกาสมากกว่าคู่แข่ง

ของตน ทั้งนี้ก็ด้วยการกำหนดกระบวนการ (Ways) ในการจัดวางทรัพยากรที่มีทั้งทรัพยากรบุคคล ทุน พลังอำนาจ (Means) เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการ (Ends)

๒. การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๑ แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ มีวิวัฒนาการควบคู่ไปกับวิวัฒนาการแนวความคิด ทฤษฎี ทางยุทธศาสตร์ตามที่กล่าวไปแล้ว โดยผู้ศึกษาแนวความคิดทางยุทธศาสตร์และนำเสนอหรือพยายามกำหนดยุทธศาสตร์ จะต้องมีความเข้าใจและระมัดระวังเป็นพิเศษกับการพิจารณาถึงขอบเขต มิติ และระดับของยุทธศาสตร์ที่กำลังศึกษาหรือจัดทำอยู่ โดยเฉพาะกับยุทธศาสตร์ชาติ ที่มีมิติและตัวแสดงที่เกี่ยวข้องมากมาย จนต้องมีกระบวนการที่ค่อนข้างยุ่งยากและละเอียดซับซ้อนมากกว่ายุทธศาสตร์ในมิติและระดับที่แคบกว่า ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ของกระทรวง ทบวง กรม หรือยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน องค์กร หรือบริษัท ซึ่งจะมีขอบเขตและมิติที่แคบกว่ามาก นอกจากนี้แล้ว ในแต่ละชาติ ต่างก็มีแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ที่อาจแตกต่างกันออกไป เนื่องมาจากพื้นฐานของแต่ละชาติที่ต่างกัน ระดับของเป้าหมายและความมุ่งประสงค์ของชาติที่ต่างกัน รวมถึงมีเครื่องมือหรือพลังอำนาจที่แตกต่างกันไปด้วย

อย่างไรก็ตาม กระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาตินั้น มักจะมีกระบวนการในการจัดทำที่อย่างน้อยจะต้องมี ขั้นตอนที่สำคัญ คือ มีการพิจารณาภารกิจในการกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งในระดับชาติที่เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว หรือที่เรียกว่ามหายุทธศาสตร์ (Grand Strategy) ก็จะมีมุ่งพิจารณาความมุ่งประสงค์ของชาติหรือผลประโยชน์สูงสุดของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นแก่นแท้หรือรากเหง้าในความเป็นรัฐชาติของตน ที่อาจดูได้จากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ ที่แสดงออกมาในรูปของความต้องการพื้นฐาน ค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานที่ถาวรของชาติ (Enduring Values and Beliefs) ซึ่งโดยปกติก็คือ ความต้องการอยู่รอด มั่นคง ปลอดภัย มีความสุขสบาย และได้รับการยอมรับจากสังคมนานาชาติ ส่วนยุทธศาสตร์ชาติในระยะปานกลางหรือระยะสั้น ก็มักจะนำภารกิจหรือเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ มาประมวล และวิเคราะห์เข้ากับสิ่งแวดล้อม ตามห่วงระยะเวลา ที่จะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ชาติที่สำคัญในห่วงระยะเวลาและวัตถุประสงค์เฉพาะในมิติต่างๆ และจากยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว ก็จะถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ ในระดับ และมิติต่างๆ ของรัฐชาติ ที่ต้องดำเนินการอย่างมีบูรณาการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ ผลประโยชน์ชาติและความมุ่งประสงค์แห่งชาติตามยุทธศาสตร์ระดับประเทศต่อไป

การตรวจสอบสภาวะแวดล้อม ทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศ ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ในทุกระดับและทุกมิติ โดยจะต้องมีการประเมินหรือวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่า ภายใต้สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่เป็นอยู่และแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเป็นเช่นไร โดยอย่างน้อยจะต้องประเมินออกมาให้ได้ ในช่วงระยะเวลาที่จะจัดทำยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผลที่ได้จะออกมาในรูปแบบของภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย โอกาส และอุปสรรค ในขณะที่เดียวกัน ก็จะต้องวิเคราะห์ว่าประเทศของตนนั้น มีจุดแข็ง จุดอ่อน พลังอำนาจ และความมั่นคงในแต่ละด้าน แต่ละมิติอย่างไรบ้าง การประเมินและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในขั้นตอนนี้ ในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในแต่ละระดับ แต่ละมิติ จะต้องมีความสอดคล้องกัน มองเห็นภาพไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายร่วมกัน จะแตกต่างกันไปก็เฉพาะภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกันไป

ตามการแบ่งมอบวัตถุประสงค์แห่งชาติอันเป็นผลมาจากการตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเครื่องมือหรือกำลังอำนาจแห่งชาติในด้านต่าง ๆ ของรัฐชาติ

เมื่อสามารถเข้าใจในสภาพแวดล้อม ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน รวมถึงกำลังอำนาจแห่งชาติที่ตนมีอย่างถ่องแท้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การกำหนดวิธีการ (Ways) หรือยุทธศาสตร์ ซึ่งอาจจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ทางเลือก โดยแต่ละทางเลือก จะเป็นการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์เฉพาะในแต่ละระดับที่สามารถเผชิญกับภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย สามารถแสวงโอกาส และฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งเป้าหมายวัตถุประสงค์แห่งชาติ ผลประโยชน์ชาติและความมุ่งประสงค์แห่งชาติได้ ซึ่งก็คือ การกำหนดเป้าหมาย หรือ Ends นั่นเอง ทั้งนี้ ก็ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มี ซึ่งก็คือ กำลังอำนาจแห่งชาติด้านต่าง ๆ (Means) ที่ได้ใช้จุดแข็งของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพยายามลดทอนหรือกำจัดจุดอ่อนออกไป เพื่อมิให้เป็นผลต่อการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ และถ้ามีการจัดทำยุทธศาสตร์ไว้หลายทางเลือก ก็จะต้องมีการประเมินข้อดีข้อเสียของแต่ละยุทธศาสตร์และเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมที่สุด โดยพิจารณาว่า จะมีข้อเสียหรือความเสี่ยงใดบ้างในการใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวต่อไป ซึ่งเมื่อกำหนดยุทธศาสตร์ชาติได้แล้ว ก็จะมีการกำหนดแนวทางในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายระยะสั้น ระยะยาว ระดับและมิติของยุทธศาสตร์ รวมถึงความพยายามในการจัดทำยุทธศาสตร์ให้กลายเป็นแผนงาน โครงการ และงบประมาณ รวมถึงต้องมีการประเมินผลและย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขยุทธศาสตร์กันต่อไป

๒.๒ การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ จะได้ยกตัวอย่างกระบวนการในการจัดทำยุทธศาสตร์ของสหรัฐ ฯ ที่ค่อนข้างเป็นขั้นตอนและชัดเจน โดยเริ่มจาก Grand Strategy ที่เป็นเสมือนยุทธศาสตร์ชาติในภาพรวมหรือมหายุทธศาสตร์ที่มีความเป็นรูปธรรมสูง เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น ก็จะมีกระบวนการแปลง Grand Strategy ไปเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy) ด้วยการแยกแยะออกมาให้เห็นโดยชัดเจนว่า ในการไปให้ถึงวัตถุประสงค์แห่งชาติในแต่ละประเด็น จะมีวิธีการในการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติเช่นไร โดยคำนึงถึงการประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ต่อการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติดังกล่าวด้วย จากยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว แต่ละหน่วยงาน กระทรวง ทบวง กรม และองค์กรของรัฐ ก็จะได้นำไปแปลงเป็นยุทธศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ในสภาพแวดล้อมของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ภายใต้ค่านิยมประชาธิปไตยเสรีและสิทธิมนุษยชนเช่นปัจจุบัน การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นรูปธรรมนั้น อาจเริ่มขึ้นจากการไม่เคยมียุทธศาสตร์ชาติที่แท้จริงมาก่อนเลย หรืออาจเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่สำคัญเช่น การเกิดหรือสิ้นสุดสงครามโลก สงครามเย็น หรือเหตุการณ์ ๙/๑๑ ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น สภาวะดังกล่าวกระตุ้นให้สังคมรัฐชาติ โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศที่ชาญฉลาด และต้องการนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง ได้มีความสำนึกและความต้องการที่จะจัดทำหรือปรับปรุงยุทธศาสตร์ชาติของตน โดยผู้บริหารประเทศจะพิจารณาว่าผลประโยชน์ชาติของตนมีอะไรบ้าง แต่ละผลประโยชน์มีลำดับความสำคัญ และความเร่งด่วนเช่นไร และจะใช้เครื่องมือของชาติหรือพลังอำนาจแห่งชาติอย่างไร จึงจะถูกต้องและเหมาะสมต่อการให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในแต่ละด้าน และผลประโยชน์รวมทั้งหมดภายใต้การทำงานของผู้บริหารดังกล่าว ซึ่งอาจประกอบไปด้วย

นายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี ในฐานะผู้นำสูงสุดของประเทศ ที่ได้รับอำนาจมาจากประชาชน ร่วมกับผู้นำทางการเมืองและทางฝ่ายข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง อันอาจประกอบกันขึ้นเป็น สภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council) ที่มีคณะรัฐมนตรี ผู้นำกองทัพ และเลขาธิการ สภาความมั่นคงแห่งชาติ รวมทั้งผู้บริหารที่สำคัญและจำเป็นอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการ วิเคราะห์จัดทำขึ้นมาเป็นวิสัยทัศน์ที่แสดงออกถึงความต้องการของรัฐบาลในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ในเวลานั้น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาจะกำหนดออกมาเป็น National Security Directive (NSD) หรือ National Security Memorandum (NSM) ที่เป็นเสมือนโครงการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

จาก NSD หรือ NSM ดังกล่าว สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ จะจัดตั้ง คณะทำงานขึ้นมาเพื่อจัดทำขั้นตอนและร่างรูปแบบของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติขึ้นมา ในนามของผู้นำสูงสุด โดยขั้นตอนและรูปแบบดังกล่าวนี้ จะใช้โครงสร้างที่กำหนดขึ้นมาโดยสภาความ มั่นคงแห่งชาติ แล้วนำมาเข้ากรอบของมหายุทธศาสตร์ชาติ ที่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ความมั่งคั่ง ประสงค์ ของชาติและผลประโยชน์ชาติที่สำคัญยิ่ง โดยในเอกสารยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ อาจทบทวน มหายุทธศาสตร์ชาติก่อน แล้วจึงเข้าสู่เนื้อหาของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ หรืออาจมีการจัดทำ รวมกันได้เลย ทั้งนี้ขึ้นกับการวางแผนขั้นตอนและรูปแบบ ที่กำหนดขึ้นโดยคณะทำงานของสำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ

คณะทำงานดังกล่าว จะทำหน้าที่ในการประสานงานและร่วมกันจัดทำ ยุทธศาสตร์กับรัฐบาล หน่วยงาน และกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ ความมั่นคงแห่งชาติที่ดีที่สุดสำหรับประเทศ โดยการดำเนินงานในห้วงนี้ จะเกิดร่างยุทธศาสตร์ขึ้นมา โดยจะมีการประชุมสัมมนาหรือร่วมกันตรวจสอบกับทุกหน่วยงานเข้าไปเข้ามา รวมถึงจะต้องผ่าน กระบวนการทางการเมือง ผ่านการแสดงข้อคิดเห็นจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม รวมถึง ผ่านการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ ที่จะมีผลกระทบต่อเนื้อหาของยุทธศาสตร์ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ขั้นตอนดังกล่าวอาจกินเวลาหลายเดือน จนถึงปี ท้ายที่สุด ร่างที่ได้รับการยอมรับอาจหนึ่งหรือ หลายร่าง จะถูกนำเข้าไปผ่านการพิจารณาในที่ประชุมของสภาความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อพิจารณา ในประเด็นสำคัญ ๆ ที่ยังคงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ผลที่ออกมาจะได้ร่างที่สมบูรณ์ ที่ได้รับความ เห็นชอบจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยรวม และได้รับการยอมรับจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ ก่อนที่ จะลงนามโดยนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว อาจถูก นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ความเห็นชอบ และอนุมัติในการจัดทำแผนงานโครงการ และงบประมาณต่อไป

ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติในแต่ละฉบับนั้น จะขึ้นอยู่กับภาพของการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับมหภาค ที่ได้รับการวางแผนและพัฒนาร่วมกันระหว่าง กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จนกลายเป็นยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่ได้รับการ ยอมรับโดยรวม ซึ่งเมื่อได้รับการลงนามโดยผู้นำสูงสุดและได้รับความเห็นชอบจากสภาก็จะ กลายเป็นเอกสารทางกฎหมาย ที่ใช้บังคับกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำไปจัดทำ ยุทธศาสตร์ในส่วนของตนรองรับและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ที่ตนได้มีส่วนร่วมใน การจัดทำขึ้น ดังกล่าว จะทำให้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ถูกนำไปสู่การปฏิบัติผ่านยุทธศาสตร์ ในแต่ละด้าน ซึ่งก็คือ ยุทธศาสตร์ของกระทรวง ทบวง กรม ยุทธการ และยุทธวิธี หรือแผนงาน

โครงการ จนถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินงานในห้วงระยะเวลาเป็นวันไปจนถึงเดือนและปี และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในการดำเนินงานของทุกภาคส่วนดังกล่าว จะต้องมีการประสานงานกันอย่างแน่นแฟ้น เพื่อผลสำเร็จที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติอย่างแท้จริง (The White House, 2000)

แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ

แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงที่สำคัญและแพร่หลาย ประกอบไปด้วย ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ความมั่นคงภายใน (Internal Security) ความมั่นคงร่วม (Collective Security) ความมั่นคงสามัญ (Common Security) ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Security) และ ความมั่นคงร่วมมือ (Cooperative Security) นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายคำ ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดด้านความมั่นคง เช่น ความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cyber Security) ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Security) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) สิทธิมนุษยชน (Human Right) ความมั่นคงของโลก (International Security) และความมั่นคงในภูมิภาค (Regional Security) เป็นต้น ทั้งนี้ เราสามารถจัดแบ่งแนวความคิด ทฤษฎีในกลุ่มของแนวทางแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง ที่ตอบปัญหามิติของความมั่นคงและกระบวนการด้านความมั่นคงกับกลุ่มระดับความมั่นคงที่ตอบคำถามว่าเป็นความมั่นคงของใคร

๑. แนวความคิดในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง ที่สำคัญประกอบด้วย Collective Security, Common Security, Comprehensive Security และ Cooperative Security

๑.๑ Collective Security ได้มีผู้แปลเป็นภาษาไทยว่า “ความมั่นคงร่วม” และได้ให้นิยามว่า “แนวคิดหรือนโยบาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติโดยประชาคมระหว่างประเทศ มีความมุ่งประสงค์ที่จะขจัดภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ” โดยแนวความคิดนี้ เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้วยความคิดที่จะพยายามทำให้สังคมโลกอยู่ในความสงบและมีความมั่นคง ได้ผลักดันให้มีการตั้งกฎเกณฑ์ เพื่อป้องกันและลงโทษประเทศที่ก่อสงครามขึ้น เราจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาคือ League of Nations (สันนิบาตชาติ) เพื่อเป็นตัวแทนในการจัดระเบียบดังกล่าว แต่ก็ประสบกับความล้มเหลว อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามในการปรับปรุงแก้ไขแนวความคิดนี้ต่อ ๆ มา เราสามารถที่จะพิจารณาได้ว่า แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดด้านความมั่นคงในระดับโลก ซึ่งการใช้แนวความคิดนี้ในระดับประเทศ จะเป็นการใช้แนวความคิดในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในสังคมโลก อีกประเด็นที่ดูจะเด่นชัด และแตกต่างกับแนวความคิดด้านความมั่นคงต่อ ๆ มา ก็คือ Collective Security มุ่งไปเฉพาะด้านการทหาร และการสงครามเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ มากนัก ดังเห็นได้ว่า หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ก็ได้มีการแบ่งกลุ่มประเทศยุโรปในลักษณะของความร่วมมือกันทางทหาร ออกเป็นฝ่ายอักษะ และฝ่ายพันธมิตร เพื่อป้องกันการรุกรานจากอีกฝ่ายหนึ่ง และในที่สุดก็ส่งผลต่อการเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น (Carey, Roger and Salmon, Trevor C., 1993)

๑.๒ Comprehensive Security หลังจากความล้มเหลวของแนวความคิด Collective Security นักคิดด้านความมั่นคงในเอเชีย ได้เสนอแนวความคิด Comprehensive Security แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ” และมีนิยามว่าหมายถึง “นโยบายที่คำนึงถึงพลัง

อำนาจของชาติที่ได้ดูแล ซึ่งรวมถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การทูต และการเมือง” Comprehensive Security กล่าวถึงนโยบายความมั่นคงในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก ไว้ในแนวความคิดนี้ด้วย สำหรับประเทศแรก ๆ ที่เสนอแนวความคิดนี้ คือ ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย

หลังการพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักคิดทางด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น มีแนวความคิดว่า การใช้พลังอำนาจทางการทหารด้านเดียว ส่งผลให้ประเทศต้องประสบกับความสูญเสียจากความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง ขณะที่ยังมีพลังอำนาจของชาติด้านอื่น นอกเหนือไปจากด้านการทหาร ดังนั้นการคำนึงถึงความมั่นคง ควรที่จะนำพลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย แนวความคิดนี้ ได้กระตุ้นให้มีการพัฒนาแนวความคิดด้านความมั่นคงมาตามลำดับ จนเผยแพร่สู่สังคมโลกในการประกาศของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในปี พ.ศ.๒๔๘๑ และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๓ ญี่ปุ่นก็ได้จัดตั้ง Comprehensive Security Council (สภาความมั่นคงแห่งชาติสมบูรณ์แบบ) ขึ้น

ในช่วงเดียวกันนี้ อินโดนีเซียได้พัฒนาแนวความคิดด้านความมั่นคง ที่มีลักษณะเดียวกันกับของญี่ปุ่นขึ้น โดยใช้คำว่า National Resilience (ความสามารถในการปรับตัวของชาติ) แนวความคิดนี้เกิดมาจากสภาพการณ์ของอินโดนีเซียที่ได้รับเอกราชเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๘ ด้วยการต่อสู้แย่งชิงมาจากเนเธอร์แลนด์ ส่งผลให้เกิดประเทศอินโดนีเซียที่มีพื้นที่เทียบเท่าสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ประชาชนของประเทศประกอบด้วย หลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ และหลายภาษา ปัจจัยดังกล่าว มีผลให้ในช่วงต้นของการสร้างชาติ ประเทศไม่มีความมั่นคงในระบบการเมือง สังคมมีแต่ความวุ่นวายแตกแยก นักคิดด้านความมั่นคง จึงได้พยายามพัฒนาแนวคิดด้านความมั่นคง National Resilience ขึ้น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความมั่นคงภายในของประเทศ โดยใช้พลังอำนาจทั้งด้านการทหาร และมีใช้การทหาร แนวความคิดนี้ปรากฏเป็นรูปร่าง และเริ่มใช้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙ หลังประธานาธิบดีซูฮาร์โตขึ้นครองอำนาจ แต่มีการประกาศเป็นทางการให้สังคมโลกทราบก็เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๖

นอกจากนี้แล้ว ในปี พ.ศ.๒๕๒๗ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย มหาธีร์ โมฮัมหมัด ก็ได้ให้นิยามของความมั่นคงแห่งชาติ ที่มีลักษณะของ Comprehensive Security ไว้ว่า “ความมั่นคงแห่งชาติไม่สามารถที่จะแยกออกจากความมั่นคงทางด้านการเมือง ความสำเร็จทางเศรษฐกิจและความเป็นเอกภาพของสังคมได้ ซึ่งถ้ามิได้เป็นไปตามนี้ แม้จะนำอาวุธทั้งโลกมาใช้ในการป้องกันประเทศจากข้าศึกที่ชาญฉลาด ก็อาจไม่สามารถต่อสู้กับข้าศึกได้ แม้กระทั่งกระสุนนัดเดียวก็อาจมิได้มีโอกาสยิงออกไปเสียด้วยซ้ำ” ทั้งนี้ สภาพของมาเลเซียที่เคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและประกอบไปด้วยประชาชนที่หลากหลาย เช่นเดียวกับอินโดนีเซีย ทำให้แนวความคิดด้านความมั่นคงเป็นไปในแนวทางที่ใกล้เคียงกับอินโดนีเซียเช่นกัน

แนวความคิด Comprehensive Security มุ่งเน้นไปที่ความมั่นคงแห่งชาติเป็นหลัก และมีวิวัฒนาการท่ามกลางสภาพแวดล้อมของประเทศในเอเชียด้วยกันเอง เมื่อมีการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน ได้ส่งผลให้แนวความคิด Comprehensive Security ในรูปของ National Resilience ได้ถูกผลักดันให้พัฒนาไปสู่ระดับภูมิภาคอาเซียนในลักษณะของ Regional Resilience อย่างไรก็ตาม แนวความคิดนี้ไม่พัฒนาไปมากนัก เนื่องจากได้มีแนวความคิดด้านความมั่นคง Common Security ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากกลุ่มประเทศตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ (Craig A. Snyder, 1999)

๑.๓ Common Security แนวความคิดด้านความมั่นคง Common Security (ความมั่นคงสามัญ) กำเนิดในยุโรป มีความมุ่งหมายที่จะป้องกันความขัดแย้งกันด้วยอาวุธนิวเคลียร์ อันเป็นผลจากการประชุมเรื่อง “การลดอาวุธและความมั่นคง (Independent Commission on Disarmament and Security Issues)” ในชื่อรายงานว่า “Common Security : A Blueprint for Survival” ได้กล่าวถึงหลักการ ๖ ประการของ Common Security ประกอบไปด้วย ประการแรก ทุกชาติมีสิทธิตามกฎหมายในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ ประการที่สอง กำลังทางทหารมิใช่เครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติที่ถูกต้องตามกฎหมาย ประการที่สาม ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของนานาชาติ จะต้องมีความยับยั้งชั่งใจต่อการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงได้ ประการที่สี่ ความมั่นคงมิได้เกิดขึ้นมาด้วยการใช้กำลังทางทหารที่เหนือกว่า ประการที่ห้า การปรับลดกำลังและจำกัดขีดความสามารถทางทหาร มีความจำเป็นสำหรับ Common Security และประการสุดท้าย ทุกชาติจะต้องหลีกเลี่ยงการนำเอาเหตุการณ์ทางการเมืองมาเชื่อมโยงกับการเจรจาอาวุธ ” แนวความคิดดังกล่าวนี้ ต่อมาได้มีการนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก ในภูมิภาคยุโรป โดยเรียกร้องให้มีการสร้างความเชื่อมั่นต่อกันของสมาชิก (Confidence Building Measures : CBMs) ต่อที่ประชุมในการประชุมที่ Helsinki (Conference on Security Cooperation in Europe : CSCE) เนื้อหาของสุนทรพจน์นั้น เป็นการชักชวนให้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนโดยมุ่งไปสู่ความมั่นคงในภูมิภาค และมุ่งไปที่ความพยายามในการแสวงหาหนทางในการลดอาวุธ ในกรณีที่ยังไม่สามารถกำจัดให้หมดไปได้ มีความพยายามสร้างมาตรฐานกฎเกณฑ์ของการรู้จักยับยั้งชั่งใจ ในพฤติกรรมของสมาชิกภายในภูมิภาค ต่อสมาชิกด้วยกันเองที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

ทั้งนี้ มีความพยายามผสมผสานรูปแบบของความมั่นคงสามัญ เข้ากับแนวทางในภูมิภาค โดยได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมา เพื่อประชุมด้านความมั่นคงภายในภูมิภาคขึ้น ชื่อว่า ASEAN Regional Forum (ARF) โดยมีความมุ่งหมายในการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมปัญหาความมั่นคงภายในภูมิภาคอาเซียน และนอกภูมิภาคที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาค ซึ่งก็รวมทั้งภูมิภาคแปซิฟิก อเมริกา และเอเชียตะวันออก กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า แนวความคิดด้านความมั่นคงในแบบ Common Security มุ่งเน้นประเด็นไปที่การสร้างความมั่นคงในระดับภูมิภาค ด้วยการพยายามไม่ใช้กำลังทางทหารมาเป็นตัวตัดสิน พยายามสร้างเครื่องมืออื่น เช่น องค์กร หรือ กฎเกณฑ์ และข้อตกลงร่วมกันในการลดอาวุธ มาเป็นเครื่องมือทดแทนกำลังทหารขึ้น (Olaf in Palme, 1982 : 7 - 11)

๑.๔ Cooperative Security เป็นการประสมประสานแนวความคิดด้านความมั่นคงในแบบ Common Security และแบบ Comprehensive Security เข้าด้วยกัน โดยเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๓ เมื่อ นายโจ คลาก รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของแคนาดา ได้กล่าวถึงความมั่นคงในแบบ Cooperative Security โดยเน้นไปที่ความมั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิกเหนือเป็นหลัก ต่อมาในช่วงปลายปีเดียวกัน แนวความคิดดังกล่าวก็ได้รับความเชื่อถือ จนสามารถขยายแนวความคิด และได้ประกาศออกมา โดยเลขาธิการทั่วไปของสหประชาชาติ ซึ่งดูเผิน ๆ แล้ว Cooperative Security มีความคล้ายคลึงกับ Common Security อยู่มาก เพราะทั้งสองแนวความคิด เป็นการแสวงความร่วมมือกัน มิใช่เฉพาะในกลุ่มที่มีความคิดตรงกัน หรือเป็นพันธมิตรต่อกัน (Collective Security) เท่านั้น แต่จะมุ่งแสวงความร่วมมือและตกลงร่วมกันกับกลุ่มที่มีความคิดเห็นต่างกันหรือ

เป็นคู่กรณีด้วย ทั้งสองแนวความคิด มุ่งเน้นความจำเป็นในการหลีกเลี่ยงการสร้างความมั่นคงให้กลุ่มตน ด้วยการป้องปรามหรือการขัดขวาง และกระตุ้นให้เกิดการสะสมและแข่งขันกันทางด้านอาวุธ นอกจากนี้ ทั้งสองแนวความคิดยังมีแนวทางเน้นไปที่ ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่มีใช้ทางการทหาร เท่านั้น อย่างไรก็ตาม Cooperative Security ก็แตกต่างไปจาก Common Security ตรงที่มีแนวทางค่อยเป็นค่อยไป เพื่อที่จะได้พัฒนาสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นระบบพหุภาคีขึ้น มีความอ่อนตัวมากกว่า เพราะได้พยายามรวมข้อดี และขจัดข้อเสียของ Common Security ออกไป เป็นการประนีประนอมในแนวทาง ระบบคูลอำนาจของโลกกับการประชุมในแบบทวิภาคี โดยการจัดการประชุมทั้งในแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้น ในส่วนผู้ที่ร่วมในการถกแถลงเพื่อการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงก็ขยายวงกว้างมากขึ้น มีใช้เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่ได้เปิดทางให้นักวิชาการ องค์กรเอกชนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้น มุมมองด้านความมั่นคงจะไม่จำกัดเฉพาะด้านการทหาร แต่จะรวมในส่วนที่มีใช้การทหารด้วย (Snyder, Craig A., 1999)

๒. แนวความคิดในเชิงระดับหรือประธาน และมิติหรือองค์ประกอบด้านความมั่นคง โดยพิจารณาถึงคุณลักษณะตามแนวความคิดความมั่นคงว่า เป็นความมั่นคงในระดับใด หรือเป็นความมั่นคงของใคร รวมถึงพิจารณาว่าเป็นการมองความมั่นคงในมิติใด และแบ่งความมั่นคงได้ตามองค์ประกอบด้านใดบ้าง

๒.๑ แนวความคิดในการแก้ไขปัญหาความมั่นคง

๒.๑.๑ ระดับหรือประธานของความมั่นคง ตามแนวความคิดในกลุ่มกระบวนการแก้ไขปัญหา มิได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นความมั่นคงในระดับใด แต่สามารถแยกแยะได้ว่า Collective Security เป็นการพัฒนาแนวความคิดเพื่อแก้ปัญหาในระดับโลก โดยมุ่งไปที่ความพยายามป้องกันการเกิดสงครามโลก แต่ก็มีลักษณะของการรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อแข่งขันกัน ซึ่งส่งผลในการเกิดปัญหาต่อมา ดังนั้นแนวความคิดนี้ จึงเป็นแนวความคิดด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาค และระดับโลก (Regional Security and International Security) ในขณะที่ Comprehensive Security จะมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ชาติตน โดยพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อประเทศชาติเป็นหลัก จึงสามารถจัดได้ว่า เป็นความมั่นคงในระดับประเทศ (National Security) อย่างไรก็ตาม ได้มีการผลักดันให้แนวความคิดนี้มาใช้ในระดับภูมิภาคด้วย ซึ่งจะกลายเป็นความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) สำหรับ Common Security มีรูปร่างที่ค่อนข้างจะแน่ชัด โดยเน้นไปที่ความมั่นคงในภูมิภาคเป็นหลัก ในขณะที่ Cooperative Security ซึ่งมีวิวัฒนาการต่อจาก Common Security และ Comprehensive Security ก็มีลักษณะเป็นความมั่นคงในระดับภูมิภาค และพยายามที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของโลก

๒.๑.๒ มิติหรือองค์ประกอบของความมั่นคง ตามแนวความคิดในกลุ่มกระบวนการแก้ไขปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยแนวความคิด Collective Security จะเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางการทหารเป็นหลัก จนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นความมั่นคงด้านการทหารเท่านั้น อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ ก็ได้ปรับปรุงขึ้นมาตามลำดับจนมีองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้นมาแต่ก็ไม่ชัดเจน ในขณะที่ Common Security มิได้มีความแตกต่างไปมากนักในเรื่ององค์ประกอบของความมั่นคง แต่ก็ได้มีการใช้พลังอำนาจทางการเมืองเข้ามาผสมผสานไว้ด้วย ในขณะที่แนวความคิดด้านความมั่นคงที่พัฒนาขึ้นในเอเชีย Comprehensive

Security ได้มีการนำเอามิติและองค์ประกอบที่หลากหลายเข้ามาพิจารณา โดยมีได้มองเฉพาะด้านการทหาร หรือด้านการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการกล่าวถึงความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยาเข้ามาร่วมด้วย สำหรับแนวความคิด Cooperative Security ได้มีการกล่าวถึงองค์ประกอบด้านความมั่นคงในหลายด้าน และมีแนวโน้มถูกนำไปใช้งานอย่างกว้างขวาง โดยได้มีการก่อตั้งองค์กรขึ้นมา เพื่อผลักดันและขยายแนวความคิดออกไป

๒.๒ แนวความคิดความมั่นคงในเชิงระดับหรือมิติ เป็นการพิจารณาความมั่นคง ที่มุ่งเสนอให้เห็นว่าเป็นความมั่นคงของใครหรือระดับใด อันอาจประกอบด้วย ความมั่นคงของบุคคล (Human Security) หรือสิทธิมนุษยชน (Human Right) ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ความมั่นคงในภูมิภาค (Regional Security) และความมั่นคงของโลก (International Security) กับแนวความคิดด้านความมั่นคงที่มุ่งเสนอให้เห็นว่าเป็นความมั่นคงในมิติใด อันอาจประกอบด้วย ความมั่นคงภายใน (Internal Security) ความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cyber Security) ความมั่นคงของสภาวะแวดล้อม (Environmental Security) และความมั่นคงในมิติอื่น ๆ เป็นต้น

๒.๒.๑ ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) เป็นแนวความคิดที่เราได้ยินกันอยู่เสมอ จนบางครั้ง เราก็อาจจะเลยต่อการทำความเข้าใจแนวความคิดนี้อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ ถ้าพิจารณาตามหลักอักษรศาสตร์ เราสามารถแบ่งคำออกได้เป็น ความมั่นคงกับชาติ ซึ่งมีความหมายที่มุ่งต่อการกระทำใด ๆ เพื่อให้ชาติมั่นคง คือ ดำรงอยู่ได้ต่อ ๆ ไป ไม่มีความเสี่ยงต่ออันตราย หรือมีอันตรายใด ๆ ทุกส่วนที่เป็นองค์ประกอบของชาติ มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง และกระทำหน้าที่ของตนอย่างไม่บกพร่อง จนทำให้มีความอดทนต่อแรงกดดันต่าง ๆ ที่เข้ามากระทำต่อชาติ ไม่ว่าจะมาในรูปแบบใด หรือต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด ๆ

เพื่อให้ชาติเกิดความมั่นคงตามแนวความคิดนี้ จะต้องมีการดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคง ซึ่งก็ต้องพึ่งพาการบริหารจัดการขีดความสามารถ หรือพลังกำลังในด้านต่าง ๆ ซึ่งในระดับชาติ เราเรียกว่า พลังอำนาจแห่งชาติ (National Power) ที่จะ เป็นเครื่องมือในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจของชาติ เพื่อให้เกิดความมั่นคง โดยสิ่งสำคัญดังกล่าวนี้ก็คือ ความมุ่งประสงค์ของชาติ (National Purpose) และหรือผลประโยชน์ชาติ (National Interests) ที่สำคัญยิ่งนั่นเอง

เพราะการดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว จึงทำให้ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ ในระดับปฏิบัติการของแต่ละชาติต่างกันไป เพราะแต่ละชาติต่างก็มีพลังอำนาจแห่งชาติที่แตกต่างกัน มีหัวใจของชาติ หรือความมุ่งประสงค์ของชาติ หรือผลประโยชน์ของชาติ ที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงของแต่ละชาติ ก็มักแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ ในชาติเดียวกันเอง เมื่อเวลาและสถานการณ์เปลี่ยนไป พลังอำนาจแห่งชาติก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น เดิมเคยมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สามารถใช้เป็นพลังอำนาจ ในการรักษาผลประโยชน์ชาติไว้ได้ ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจถดถอยลงก็อาจส่งผลในทางตรงข้ามก็ได้

อีกประการที่เราจะต้องคำนึงถึงและมีการถกเถียงกันอย่างสม่ำเสมอ นั่นคือ ชาติที่ว่าเป็นคืออะไร คือรัฐบาลใช่หรือไม่ หรือคือประชาชน ในประเด็นนี้ นักรัฐศาสตร์ทั้งหลายคงนึกไปถึงคำนิยามของคำว่า “ชาติ” หรือ “รัฐชาติ” ขึ้นมา ซึ่งก็จะพบว่าองค์ประกอบของชาติหรือรัฐชาติ ที่ทำให้เราต้องให้นิยามว่าชาติจะมั่นคงได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนภายในรัฐชาติมั่นคง

ดินแดนที่ตั้งของชาติมั่นคง รัฐบาลที่บริหารประเทศมั่นคง พร้อมกับมีความมั่นคงในอำนาจอธิปไตย ที่ใช้บริหารรัฐชาติ อันเป็นความมั่นคงของสิ่งประกอบพื้นฐานของรัฐชาติ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงความมั่นคง แห่งชาติก็คือการกล่าวถึงทั้งหมด มิได้มีความหมายแต่เฉพาะความมั่นคงของรัฐบาลเท่านั้น จะเห็นได้ว่าตามที่มีนักความมั่นคงบางท่านโต้แย้งว่า ความมั่นคงแห่งชาติ คือ รัฐบาลมั่นคง ดูจะเป็นความเข้าใจ ที่ไขว้เขว เพราะเป็นการแยกประเด็นออกไป โดยมองว่าชาติมีแค่รัฐบาลเท่านั้น ทั้งนี้ ชาติจะมั่นคงได้ ก็ต่อเมื่อทุกระดับและทุกองค์ประกอบมั่นคง นอกจากนี้ แต่ละระดับและองค์ประกอบความมั่นคง ต่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ เมื่อระดับหรือองค์ประกอบใดไม่มั่นคง ก็จะส่งผลกระทบต่อระดับและ องค์ประกอบอื่นด้วย และก็จะส่งผลต่อความมั่นคงของชาติในภาพรวมด้วย

กล่าวโดยสรุป ชาติจะมั่นคงได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนภายในชาติ มั่นคง ซึ่งก็หมายถึง ตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชาติที่มีความมั่นคง รัฐบาลที่บริหารจัดการ ประเทศก็จะต้องมีความมั่นคงด้วย เพื่อให้การบริหารจัดการประเทศเป็นไปอย่างมีระบบ ราบรื่น และ ต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้ว ดินแดนหรือผืนแผ่นดินและอาณาเขตที่รัฐบาลนั้น ๆ บริหารประเทศ และ ประชาชนที่อาศัยอยู่ก็ต้องมีความมั่นคง ไม่ถูกแบ่งแยกออกไปหรือถูกยึดเอาไปได้โดยง่าย และที่สำคัญ ก็คือ อำนาจอธิปไตยก็ต้องมั่นคง การบริหารจัดการประเทศเป็นไปอย่างอิสระโดยไม่ถูกควบคุมหรือ บีบบังคับหรือเข้ามาครอบครองโดยรัฐชาติอื่นและเพื่อให้ชาติมั่นคงได้ ชาติก็จะต้องมีการสร้างและ สละสลบขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ และสามารถนำไปใช้ให้เป็นพลังอำนาจในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจ ประกอบไปด้วย พลังอำนาจด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร หรืออื่น ๆ ซึ่งนั้นก็เปรียบเสมือนการสร้างความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร หรืออื่น ๆ นั่นเอง

๒.๒.๒ ความมั่นคงในภูมิภาค (Regional Security) สำหรับ

คำว่า ภูมิภาค (Regional) ได้มีการจัดแบ่งไว้ในสังคมโลก ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับช่วงเวลา สถานการณ์ และ การขึ้นจากองค์กรระดับโลก หรือมหาอำนาจ ที่ต้องการแบ่งภูมิภาคเพื่อผลประโยชน์บางประการของ ตน เช่น สหรัฐอเมริกา ที่เดิมเคยใช้คำว่าภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และเปลี่ยนเป็น อินโด-แปซิฟิก เพื่อ นำอินเดียที่มีแนวโน้มจะกลายเป็นมหาอำนาจในอนาคต เข้ามาถ่วงดุลจีนเป็นต้น จนทำให้มีความ ลำบากพอสมควรที่จะชี้ชัดว่า ประเทศนี้ต้องอยู่ภูมิภาคนี้ ดังนั้น การแบ่งภูมิภาคจึงอาจต้องใช้ปัจจัย หลายอย่างเข้ามาประกอบและควรจะต้องด้วยความยินยอมของประเทศต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ ในภูมิภาค ก็อาจถูกจัดแบ่งเป็น ภูมิภาคย่อย (Sub-Regional) เช่น ภูมิภาคอาเซียนอาจถูกจัดเป็นภูมิภาคย่อย ของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรืออินโด-แปซิฟิก เป็นต้น ดังนั้นคำว่าภูมิภาคจึงมีระดับของความใหญ่โต ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการจัดแบ่ง รวมถึงความสัมพันธ์และสถานการณ์ภายในภูมิภาคนั้น ๆ ว่าเป็น เช่นไร รวมถึงประเด็นด้านการเมืองก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการแบ่งภูมิภาคด้วย อย่างไรก็ตาม เราสามารถกล่าวได้อย่างแน่นอนว่า ภูมิภาคนี้เป็นที่รวมของหลายประเทศ แต่เล็กกว่าระดับโลก

จากปัญหาของคำว่าภูมิภาคดังกล่าว จึงทำให้ยากที่จะกำหนดไปว่า ความมั่นคงในภูมิภาคเป็นอย่างไร แต่เราก็สามารถบอกได้ว่า ความมั่นคงในภูมิภาคก็คือ การที่ภูมิภาค นั้น ๆ มีความมั่นคงในทุกด้านตามองค์ประกอบที่ประกอบกันขึ้นเป็นภูมิภาค ซึ่งก็คือ ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนั้น ๆ ต่างก็ร่วมมือกัน เพื่อสร้างให้เกิดขีดความสามารถหรือพลังอำนาจของภูมิภาค และสามารถที่จะนำมาใช้ดำเนินการ เพื่อให้เกิดความมั่นคงจากภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อภูมิภาค

ทั้งภัยอันตรายที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอง หรือที่มาจากภายนอกภูมิภาคก็ตาม ซึ่งขีดความสามารถหรือพลังอำนาจดังกล่าวนี้ เราอาจอนุมานโดยใช้องค์ประกอบของพลังอำนาจในระดับชาติมาใช้ก็น่าจะสมเหตุผล เพราะภูมิภาคประกอบด้วยชาติต่าง ๆ เหล่านี้

๒.๒.๓ ความมั่นคงของโลก (International Security) แนวทางในการถกแถลงเรื่องความมั่นคงของโลก ไม่แตกต่างจากระดับภูมิภาคมากนัก โดยโลกประกอบไปด้วยรัฐชาติและภูมิภาคต่าง ๆ ดังนั้นโลกจะมั่นคงได้ ก็ต่อเมื่อรัฐชาติ และภูมิภาคต่างๆ มีความมั่นคง ทั้งที่เป็นความมั่นคงภายในรัฐชาติ ภูมิภาค หรือระหว่างรัฐชาติ และระหว่างภูมิภาค ทั้งนี้ การดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นคงดังกล่าว จะต้องอาศัยขีดความสามารถหรือพลังอำนาจต่าง ๆ ในการดำรงรักษารัฐชาติ ภูมิภาค และโลกให้มั่นคง นอกจากนี้แล้ว โลกจะมั่นคงก็ต่อเมื่อโลกสามารถเผชิญกับภัยที่เกิดขึ้นกับโลกด้วย ซึ่งในบางครั้ง ภัยก็เกิดมาจากสังคมโลกเอง เช่น ในเรื่องสภาวะการณ์เรือนกระจกหรือการเพิ่มขึ้นของความร้อนโลกอย่างผิดปกติ ที่จะส่งผลให้น้ำแข็งขั้วโลกละลายระดับน้ำทะเลสูงขึ้น ส่งผลต่อน้ำท่วมในหลายเมืองในโลก และส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ หรือสงครามโลกครั้งต่อไปที่อาจกลายเป็นสงครามล้างโลก ก็จะเป็นสงครามที่ก่อความเสียหายให้กับทั้งโลก ได้ด้วยการใช้อาวุธทำลายล้างร้ายแรงที่มีในปัจจุบัน หรือมีความเป็นไปได้ที่ภัยอันตรายต่อความมั่นคงของโลก อาจเป็นภัยอันตรายที่มาจากนอกโลก เช่น อุกกาบาตชนโลก เป็นต้น

ทั้งนี้ ในสภาวะแวดล้อมโลก ที่ยังอยู่ในสภาพที่รัฐชาติยังคงเป็นศูนย์กลางอยู่ (State Centric) ทำให้ไม่มีการบริหารจัดการใด ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ที่มีอำนาจสูงสุดเหมือนรัฐบาลบริหารจัดการรัฐชาติใด รัฐชาติหนึ่ง ส่งผลให้การดำเนินงานเพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งในระดับภูมิภาค และความมั่นคงโลก จะต้องพึ่งพาความร่วมมือกันของแต่ละรัฐชาติภายในภูมิภาคหรือในโลกเอง ขณะเดียวกัน องค์กรรณานาชาติต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็น UN ASEAN หรือองค์กรรณานาชาติอื่นๆ รวมถึงแนวความคิดด้านความมั่นคง เช่น Collective Security, Common Security, Comprehensive Security และ Cooperative Security ต่างก็คิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาความมั่นคงระดับภูมิภาคและโลกดังกล่าว

๒.๒.๔ ความมั่นคงของบุคคล (Human Security) และสิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นประเด็นที่มีการถกแถลงกันมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะคำว่าสิทธิมนุษยชน ถ้ามีการกล่าวถึงคำนี้เมื่อสามร้อยกว่าปีก่อน โดยเฉพาะในยุคล่าอาณานิคม และยุคอาณานิคมของกลุ่มประเทศตะวันตก คำนี้ก็คงจะเป็นเรื่องแปลกและไม่มีใครให้ความสำคัญมากนัก แต่ผลจากการทำลายล้างกันเองของมนุษยชาติในสงครามที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นสงครามกัวเกราช หรือสงครามโลก ล้วนแต่ส่งผลให้เกิดแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน อันเป็นสิทธิของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในโลกใบนี้ขึ้นมา ประกอบกับ แนวความคิดประชาธิปไตยที่แผ่ขยายไปทั่วโลก ก็ยิ่งทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นที่กล่าวขานกันเป็นอย่างมาก

การดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นคงของบุคคล ก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการสร้าง พัฒนา และใช้ขีดความสามารถหรือพลังอำนาจต่าง ๆ ของตัวบุคคลมาดำเนินการ โดยบุคคลจะมั่นคงได้ก็จะต้องมีความมั่นคงในการบริโภค หรือความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) จะต้องมีความมั่นคงในฐานะทางการเงิน หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงปลอดภัยท่ามกลางสังคม หรือความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยา และความมั่นคงในด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย

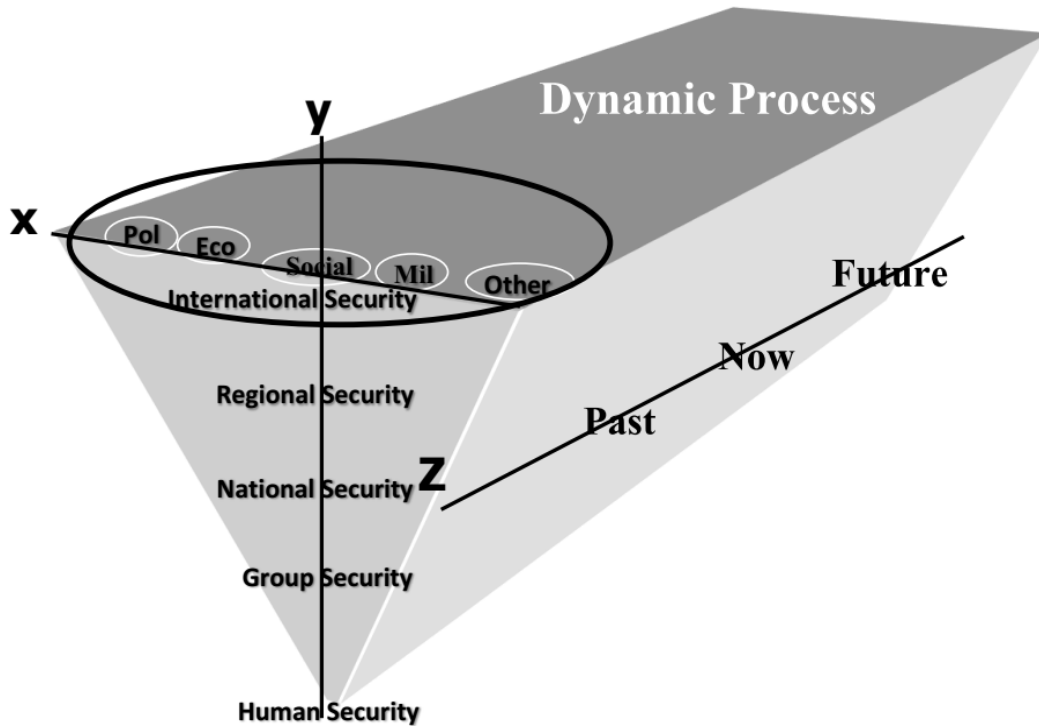
๒.๒.๕ ความมั่นคงภายใน (Internal Security) เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวพันโดยตรงกับแนวความคิดความมั่นคงแห่งชาติ เนื่องจาก ความมั่นคงภายในในความหมายที่ใช้กันอยู่นั้น เป็นการให้ความหมายไปที่ความมั่นคงแห่งชาติ ที่มองปัญหาซึ่งเกิดภายในประเทศ ดังนั้นเราพอที่จะกล่าวได้ว่า ความมั่นคงภายในก็เป็นความมั่นคงในระดับประเทศ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงแห่งชาติ

๒.๒.๖ ความมั่นคงของสภาวะแวดล้อม (Environmental Security) เป็นแนวความคิดที่พยายามจะรักษาภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมภายในโลก เพื่อให้สังคมมนุษย์ยังคงอยู่ต่อไปภายในโลกนี้ร่วมกับธรรมชาติได้ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ถ้าไม่มีสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของโลก เช่น ถ้าโลกนี้ไม่มีพืชเลย ก็จะทำให้ไม่มีระบบผลิติดอกซิเจน ที่ใช้ในการหายใจของมนุษย์ มนุษย์ก็จะอยู่ไม่ได้ ถ้าธรรมชาติถูกทำลายมาก ๆ สัตว์ต่าง ๆ ก็อาจจะสูญพันธุ์ และอาจทำให้มนุษย์ขาดอาหารที่มาจากเนื้อสัตว์ต่อไปในอนาคต การมองถึงความมั่นคงในรูปแบบนี้ เป็นการมองไปในอนาคต ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้เราคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้ และบางประเด็นก็เริ่มส่งผลให้เห็นแล้ว เช่น การเกิดภัยธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อสังคมโลก สังคมมนุษย์ในรุ่นต่อ ๆ ไป และเช่นเดียวกัน ในการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในสภาวะแวดล้อม ก็ต้องมีการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถหรือพลังอำนาจเพื่อให้เกิดความมั่นคงขึ้น และในประเด็นนี้เป็นที่ถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบันระหว่างประเทศที่เจริญแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา ว่าใครควรเป็นผู้นำขีดความสามารถหรือพลังอำนาจของตนมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาของคนทั้งโลกและอนาคตของมนุษยชาติดังกล่าว ซึ่งอาจจะยังเห็นผลไม่ชัดเจนนักในปัจจุบัน และยังมีความขัดแย้งกันเองระหว่างความมั่นคงของสภาพสิ่งแวดล้อมกับความมั่นคงในด้านอื่น เช่น การสร้างเขื่อนจะส่งผลต่อสภาพแวดล้อม ในขณะที่ถ้าไม่สร้าง ก็อาจส่งผลต่อการขาดแคลนพลังงาน ส่งผลต่อปัญหาเศรษฐกิจ และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งประชาชนก็อาจไม่มีพลังงานใช้และมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของบุคคล เป็นต้น

๓. แบบจำลองแนวความคิดด้านความมั่นคง เพื่อให้การศึกษาแนวความคิดทฤษฎีด้านความมั่นคงมีความชัดเจนขึ้น และสามารถเห็นความแตกต่างของแนวความคิดในรูปแบบแนวทางการแก้ไขปัญหา ลักษณะ ระดับ ประธาน มิติและองค์ประกอบของความมั่นคงได้อย่างครบถ้วน สามารถตอบคำถามได้ว่า เรากำลังศึกษา วิเคราะห์ ความมั่นคงของใครหรือระดับใด ความมั่นคงในเรื่องอะไร หรือด้านใด และเป็นการศึกษาในห้วงเวลาใด แบบจำลองแนวความคิดด้านความมั่นคงน่าจะตอบคำถามดังกล่าวได้

ความมั่นคงเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับตัวแสดงหลักคือมนุษย์ และเมื่อกล่าวถึงมนุษย์แล้วระดับที่เล็กที่สุดก็คือ ตัวบุคคล ใหญ่ขึ้นมาอีกก็คือ ครอบครัว กลุ่มหรือพวก เชื้อชาติ ใหญ่ขึ้นมาอีกก็คือ ประเทศหรือรัฐชาติ กลุ่มประเทศหรือภูมิภาคและโลก ดังนั้น ถ้าเรากล่าวถึงระดับความมั่นคงหรือตอบคำถามว่า ความมั่นคงของใคร เราอาจแบ่งได้หลาย ๆ เป็น ความมั่นคงระดับบุคคล (Human Security) ความมั่นคงระดับกลุ่ม (Group Security) ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ความมั่นคงในภูมิภาค (Regional Security) และความมั่นคงในระดับโลก (International Security) โดยในแต่ละระดับมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก และมีผลต่อกันในทุกระดับ (แกน Y รูป ๒ - ๔)

ภาพที่ ๒ - ๔ ระดับหรือประธาน และมิติหรือองค์ประกอบความมั่นคง

ที่มา : วิชัย ชูเชิด, ๒๕๔๔. หน้า ๓๔.

ถ้าจะให้เกิดความมั่นคงขึ้นมาได้ เราจะต้องดำเนินการเพื่อมุ่งไปที่การทำให้ บุคคล กลุ่ม และโลกมั่นคง ปัญหาอยู่ที่ว่า การดำเนินการดังกล่าวนั้นจะต้องใช้ทรัพยากร หรือขีดความสามารถ ซึ่งอาจเป็นการใช้พลังกำลังของตนเองเพื่อมิให้ถูกผู้อื่นข่มเหง ใช้ความร่ำรวยของตนหรือความมั่งคั่งของตน เพื่อป้องกันตนจากปัญหาต่างๆ ใช้ความสัมพันธ์ของตนกับสังคมนรอบตัว หรือการใช้การพูดจาเกลี้ยกล่อม เพื่อให้ตนมั่นคงจากการกระทำของคนรอบข้าง การใช้พลังอำนาจของชาติในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร หรือด้านอื่น ๆ เพื่อให้ชาติมั่นคงปลอดภัย การใช้กำลังทหารบังคับให้ สงครามโลกยุติ หรือป้องกันมิให้เกิดขึ้น การใช้ระบบเศรษฐกิจ เชื่อมโยงกันไว้ในรูปแบบของการต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพื่อป้องกันมิให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกเกิดความขัดแย้งกัน การส่งเสริมความรู้ สร้างวัฒนธรรม หรือการรักษาสภาพแวดล้อมของโลก เพื่อความอยู่รอดของโลกต่อไปในอนาคต ทรัพยากรหรือขีดความสามารถดังกล่าวสามารถเป็นตัวชี้วัดของความมั่นคงในแต่ละด้านไปด้วย โดยเราอาจจัดแบ่งกลุ่มออกมาเป็นองค์ประกอบด้านความมั่นคง ที่สอดคล้องกับพลังอำนาจแห่งชาติในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร และด้านอื่น ๆ ที่เด่นขึ้นมาในหัวนั้นๆ (แกน X รูป ๒ - ๔) ทั้งนี้ ความมั่นคงโดยรวม หรือความมั่นคงในแต่ละด้านจะมีความผันแปรไปตามสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนไป (แกน Z รูป ๒ - ๔)

๔. ความมั่นคงแห่งชาติ กับยุทธศาสตร์ชาติและพลังอำนาจแห่งชาติ

๔.๑ ความมั่นคงแห่งชาติ ในฐานะเป้าหมายของชาติ พลังอำนาจแห่งชาติในฐานะเครื่องมือ และยุทธศาสตร์ชาติในฐานะการบริหารจัดการเครื่องมือเพื่อไปถึงเป้าหมาย ความมั่นคงแสดงออกทางสถานภาพและความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มทางสังคม โดยสามารถที่จะแยกแยะออกได้เป็น องค์ประกอบของความมั่นคงในหลายมิติ ความมั่นคงของกลุ่มทางสังคมที่ได้รับความสนใจ และให้ความสำคัญกันโดยทั่วไปคือ ความมั่นคงแห่งชาติ ในขณะที่ความมั่นคงในระดับอื่น ๆ ต่างก็เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งความมั่นคงของบุคคล ในรูปแบบของสิทธิมนุษยชน ความมั่นคงของกลุ่มชนภายในรัฐ ความมั่นคงของภูมิภาค และความมั่นคงของโลก อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการพัฒนาความมั่นคงนั้น กรอบแนวความคิดในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติดูจะชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากกว่าในระดับอื่น ๆ โดยในรัฐธรรมนูญของรัฐชาติต่าง ๆ มักจะกำหนดให้ความมั่นคงแห่งชาติเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์แห่งชาติ หรือผลประโยชน์ชาติเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความมั่นคงแห่งชาตินั้นคือเป้าหมายปลายทางหนึ่งที่รัฐชาติจะพยายามไปถึง

การนำมาซึ่งเป้าหมายของชาติดังกล่าว ขึ้นกับขีดความสามารถของประชาชนและผู้นำในรัฐชาตินั้น ๆ ในอันที่จะบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ ประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติที่มี จนเกิดขึ้นมาเป็นพลังอำนาจในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพลังอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร หรือบางรัฐชาติอาจพิจารณาไปถึงพลังอำนาจทางด้านอุตสาหกรรม พลังอำนาจทางการทูต และพลังอำนาจทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมขึ้นมาด้วย รัฐบาลจะบริหารจัดการพลังอำนาจเหล่านี้ ด้วยการวางแผนในระดับยุทธศาสตร์ ภายใต้สภาวะการณ์ที่จะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมของสังคมโลก ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมภายในรัฐชาติเอง สภาพแวดล้อมในภูมิภาคและในโลก หรือแม้แต่ในสภาพที่กว้างไปกว่าโลก (เฉพาะรัฐชาติที่มีศักยภาพทางอวกาศ) ก็เพื่อนำมาซึ่งเป้าหมายปลายทางที่ต้องการในทีนี้ก็คือ ความมั่นคงแห่งชาติ จึงเรียกยุทธศาสตร์นี้ว่า ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งรัฐชาติในโลก มักจะได้มีการจัดทำทั้งในระยะยาวอาจถึงห้าสิบปี สามสิบปี หรือยี่สิบปี รวมถึงจะมีการจัดทำยุทธศาสตร์ระยะปานกลางห้าหรือสี่ปี เป็นต้น สำหรับรัฐชาติไทยนั้น เพิ่งได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะยาวยี่สิบปีขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดขึ้น โดยมีห้วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ โดยกำหนดเป้าหมายไว้ในแต่ละห้วงห้าปี

๔.๒ ยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

๔.๒.๑ การประเมินความมั่นคงในแต่ละมิติ โดยแยกพิจารณาออกเป็นการประเมินความมั่นคงในมิติต่าง ๆ เช่น ในมิติด้านการเมือง อาจพิจารณาถึงเสถียรภาพทางด้านการเมืองในประเทศว่าเป็นเช่นไร มีการบริหารจัดการ ที่ส่งผลให้เกิดการยอมรับในอำนาจความชอบธรรมที่ผู้ปกครองมีต่อผู้ถูกปกครองมากน้อยเพียงใด ประชาชนเห็นชอบและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของรัฐที่เป็นส่วนรวมหรือไม่ ในมิติด้านการเมืองระหว่างประเทศหรือการทูต อาจพิจารณาถึงสถานภาพของรัฐชาตินั้น ๆ ในสังคมภูมิภาคและสังคมโลกว่า มีอิทธิพลต่อชาติอื่นมากน้อยเพียงใด หรือต้องพึ่งพาและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชาติอื่นมากน้อยเพียงใด ในมิติด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาถึงสถานภาพทางด้านทรัพย์สินของชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ

สำคัญที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ ระบบเศรษฐกิจที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านธุรกิจ เงินทุน และ มวลรวมทางเศรษฐกิจของชาติ มิติทางด้านสังคมจิตวิทยา อาจพิจารณาถึง ความรู้สึกร่วมในความเป็นรัฐชาติเดียวกันของประชาชนทุกหมู่เหล่า (ซึ่งบางประเทศ เช่น อินโดนีเซีย แยกออกมาเป็นมิติทางด้านอุดมการณ์ชาติ) นิสัยใจคอ ความขยันขันแข็ง และวิถีการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ รวมถึงพฤติกรรมที่มีต่อชาติอื่น ๆ มิติทางการทหาร หรืออาจเรียกว่า มิติทางการป้องกันประเทศอาจพิจารณาถึงความพร้อมในอันที่จะใช้กำลังด้านการป้องกันประเทศ เพื่อนำมาซึ่งการปกป้องประเทศชาติจากการรุกรานของรัฐชาติที่ก้าวร้าว หรือการดำเนินงานขององค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลใดที่เข้ามาทำร้ายความอยู่รอดของรัฐชาติโดยใช้ความรุนแรงด้วยกำลังทหารและกำลังอาวุธ นอกจากนี้แล้ว อาจต้องมีการพิจารณาในมิติอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นมิติทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่จะพิจารณาถึงความพร้อมทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี อันจะนำมาซึ่งความพร้อมในการดำเนินงานและบริหารจัดการของรัฐเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงในแต่ละด้าน นอกจากนี้ ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม อาจต้องนำมาพิจารณาเพื่อเป็นสิ่งที่ประกันถึงความต่อเนื่อง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่จะนำมาซึ่งความอยู่รอดของรัฐชาติในระยะเวลายาวนาน

๔.๒.๒ การประเมินความมั่นคงในแต่ละระดับ นอกเหนือจากการประเมินถึงความมั่นคงของรัฐชาติในแต่ละมิติแล้ว ความมั่นคงของแต่ละระดับในสังคม ก็จะต้องมีการพิจารณาด้วย ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงของบุคคล ที่เป็นสมาชิกของรัฐชาติทั้งสิ้น ความมั่นคงของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่อาจมีความเหมือน หรือความต่างกันไป ความมั่นคงในสามระดับนี้ คือ ความมั่นคงของบุคคล ความมั่นคงของกลุ่มและความมั่นคงแห่งชาติ จะต้องผสมผสานความสำคัญให้ลงตัว เพื่อทุกระดับจะได้มีความมั่นคงในระดับที่ไม่ส่งผลต่อความมั่นคงรวม ในอันที่จะอยู่ร่วมรัฐชาติเดียวกัน สำหรับความมั่นคงในภูมิภาคและความมั่นคงของโลกนั้น ก็เป็นประเด็นที่ต้องการการพิจารณา ในฐานะที่ความมั่นคงหรือไม่มั่นคงดังกล่าวนี้ จะนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งชาติด้วย อีกทั้ง การที่รัฐชาติเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค และโลก ในสภาพโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน จึงเป็นไปได้ ที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบของการแสดง ความรับผิดชอบต่อความมั่นคงในระดับที่เหนือไปกว่ารัฐชาติได้

สำหรับการประเมินความมั่นคงรายบุคคลของประชาชน สามารถพิจารณาได้จากสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางกายภาพ สิทธิเสรีภาพ หรือวิถีทางการเมืองที่บุคคลเหล่านั้นอยู่ได้อย่างพึงพอใจในอันที่จะมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ที่จะส่งผลให้เขาดำรงชีวิตอยู่ได้ตามที่เขาต้องการ และตามมาตรฐานของสังคม ความมั่นคงหรือการได้รับสิ่งยืนยันในอันที่เขาสามารถที่จะดำรงชีวิตภายใต้วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในชุมชนของเขาได้ การมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และแข็งแรงตามอัตรภาพ ถ้าเมื่อบุคคลภายในรัฐชาติต่างก็มีความมั่นคงในตนเองแล้ว ก็จะไม่ก่อปัญหาให้เกิดขึ้นต่อความมั่นคงภายในกลุ่มที่บุคคลนั้น ๆ เป็นสมาชิก

อย่างไรก็ตาม ถ้าเกิดปัญหาด้านความมั่นคงของบุคคลแล้ว ก็จะมีปัญหาของความมั่นคงภายในกลุ่มในเวลาต่อมา หรือในบางโอกาส อาจนำมาซึ่งความลำบากและความเห็นใจซึ่งกันและกันในกลุ่มที่ขาดความมั่นคง ก็จะมีปัญหาซึ่งพลังของกลุ่มในอันที่จะต่อสู้กับผู้อื่น กลุ่มอื่น หรือกับรัฐชาติ ในฐานะที่ไม่สามารถจัดเตรียมความมั่นคงให้กับเขาหรือกลุ่มเขาได้ สภาพดังกล่าว จะนำมาซึ่งความไม่มั่นคงของรัฐชาติในที่สุด ในทางกลับกัน ถ้าระบบการบริหารจัดการของ

รัฐชาติ สามารถที่จะนำมาซึ่งความมั่นคงของบุคคล และกลุ่มอย่างที่ต้องการแล้ว รัฐชาตินั้น ๆ ก็จะมี ความมั่นคงอันเกิดจากเอกภาพและบูรณาการของคนในชาตินั้น นอกจากนี้ ความมั่นคงของบุคคล หรือกลุ่มหนึ่งในชาติที่สูงหรือมากเกินไป มักนำมาซึ่งความไม่มั่นคง หรืออย่างน้อยที่สุดก็คือความรู้สึก ไม่มั่นคงของคนอื่น หรือกลุ่มอื่น จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำ ไม่ว่าจะมาจากระบอบการปกครองใด จะต้อง ดำเนินการ เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถนำมาซึ่งความรู้สึกที่มั่นคงของทุกคนทุกกลุ่ม หรืออย่าง น้อยที่สุดก็คือ ให้มีผู้ที่รู้สึกไม่มั่นคงน้อยที่สุด โดยถ้ามีบุคคลใด กลุ่มใด รู้สึกไม่มั่นคง รัฐบาลก็จะต้อง พิจารณาแสวงหาแนวทางเพื่อให้บุคคล หรือกลุ่มเหล่านั้น รู้สึกมั่นคงมากขึ้น หรือพยายามมิให้ความไม่มั่นคง ดังกล่าว ขยายวงกว้างออกไปจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติโดยรวม

ในภาพที่ใหญ่ขึ้นมามากกว่าระดับรัฐชาติ ไม่ว่าจะเป็นในระดับ ภูมิภาค หรือระดับโลก ที่รัฐชาติอาศัยอยู่โดยไม่สามารถย้ายหนีไปได้ ดังนั้น ความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้น ภายนอกประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศไม่มากก็น้อย นอกจากนี้แล้ว การที่รัฐชาติ ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติอื่น ในสภาพที่ทุกรัฐชาติ ต่างให้ความสำคัญสูงสุดกับรัฐชาติของตนและ ในสภาพที่กลุ่มนักวิชาการ Realism ได้กล่าวว่า ยังคงเป็นโลกที่ไร้ระเบียบ ที่องค์กรนอกรัฐชาติ ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรในระดับภูมิภาค เช่น อาเซียน หรือองค์กรระดับโลก เช่น องค์กรสหประชาชาติ ยังคง ไม่มีสิทธิ หรืออิทธิพลมากพอในบังคับวิถีของรัฐชาติหนึ่ง รัฐชาติใด โดยเฉพาะรัฐชาติที่มีความเข้มแข็ง และเป็นมหาอำนาจ จึงส่งผลทำให้รัฐชาติต่าง ๆ ต้องช่วยตนเองเพื่อความอยู่รอดในระดับสูงสุดหรือ ต้องนำเอาความมั่นคงของรัฐชาติตนไปฝากไว้กับรัฐชาติมหาอำนาจ

สภาพดังกล่าว จึงทำให้รัฐชาติต่าง ๆ ยังคงแข่งขันกันในทุกด้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นคงสูงสุดของตนเท่าที่จะทำได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ก็เพื่อสร้างหรือดำรงไว้ซึ่ง ความเป็นชาติมหาอำนาจของตนไว้ รัฐชาติที่ประสบความสำเร็จ จะสร้างและพัฒนาให้รัฐชาติของตน มีความเข้มแข็งภายใน อันมาจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนและกลุ่มชนในชาติ เพื่อที่การ กระทำใด ๆ ทั้งต่อตนเอง และต่อรัฐชาติอื่น ๆ ก็จะได้มีพลังอำนาจเพียงพอต่อการดำเนินการที่จำเป็น ในทางตรงกันข้าม รัฐชาติที่อ่อนแอ มักมีปัญหาที่เกิดจากภายในของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร จัดการของรัฐที่ไม่เหมาะสม จนส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงของบุคคล และกลุ่มขึ้น จนกลายเป็นปัญหาของ รัฐชาติที่จะต้องแก้ไข กลุ่มคนที่ไม่มีความรู้สึกร่วมและเป็นเอกภาพภายในรัฐชาติ ก็อาจกลายเป็น เครื่องมือให้รัฐชาติอื่น นำมาแสวงประโยชน์เพื่อรัฐชาติเหล่านั้นได้ นอกจากนี้แล้ว ด้วยสภาพกำเนิด ของรัฐชาติแต่ละรัฐชาติในโลกที่แตกต่างกันไป มีที่ตั้งและองค์ประกอบของรัฐชาติที่ต่างกัน ก็ได้ส่งผล ให้แต่ละรัฐชาติต่างก็มีปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไปด้วย

๔.๒.๓ การประเมินภัยคุกคาม และกำหนดแนวทางแก้ไข

ผลจากการประเมินสภาพความมั่นคงแห่งชาติที่เป็นอยู่อย่างมีบูรณาการ ครอบคลุม ทั้งมิติที่เป็นองค์ประกอบ ของความมั่นคงและพิจารณาถึงความมั่นคงของบุคคลและกลุ่ม ในฐานะส่วนหนึ่งของความมั่นคง แห่งชาติ รวมถึงความมั่นคงในภูมิภาคและโลก ในฐานะที่รัฐชาติเป็นสมาชิกหนึ่งที่ไม่อาจหลบหนีไป จากสังคมที่ใหญ่กว่าได้ จะนำมาซึ่งการกำหนดปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ อันอาจแยกแยะออกเป็นปัญหาความมั่นคงในแต่ละด้านตามมิติของความมั่นคง ทั้งนี้ ในการ ดำเนินการเพื่อเผชิญกับปัญหาความมั่นคงดังกล่าว ก็จะต้องมีกระบวนการและขั้นตอน ในการ ดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งก็คือ กระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์ อันเป็นเครื่องมือหนึ่งในการ

บริหารจัดการของรัฐมาใช้ โดยหลังการพิจารณาถึงสภาพความมั่นคงแห่งชาติและกำหนดปัญหาตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ก็จะเป็นการพิจารณาว่า ปัญหาใดบ้างที่เป็นปัญหาสำคัญ อันนำมาซึ่งการเกิดปัญหาอื่นไปด้วย และปัญหาใดเป็นปัญหาที่จะต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน ในขณะที่ ปัญหาใดจะต้องมีการวางแผนในระยะยาวเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์จะสามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วน และเป็นขั้นตอน ด้วยการแสวงหาแนวทางการแก้ไขที่เป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อไป (วิชัย ชูเชิด, ๒๕๔๔.)

แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับพลังอำนาจแห่งชาติ

ในอดีตพลังอำนาจด้านการทหาร ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลักเพื่อการเอาชนะในสงครามและบังคับให้ชนเผ่าอื่น นครรัฐอื่น ประเทศหรือรัฐชาติอื่น กระทำในสิ่งที่ชนเผ่า นครรัฐ ประเทศหรือรัฐชาติต้องการให้ทำ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า พลังอำนาจด้านการทหารมิได้เป็นเครื่องมือชี้ขาดเพียงประการเดียว ทั้งนี้ “ความสามารถในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของรัฐ หรือตัวแสดงอื่น ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐตนเอง” หรือที่เราเรียกกันว่า “พลังอำนาจแห่งชาติ” นั้น อาจประกอบไปด้วยพลังอำนาจหรือขีดความสามารถในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถทางการทูต ข้อมูลข่าวสาร การทหาร เศรษฐกิจ (Diplomatic, Information, Military and Economic : DIME) หรืออาจแบ่งเป็นความสามารถทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม ระบบสาธารณูปโภคและข้อมูลข่าวสาร (Political, Military, Economic, Social, Infrastructure and Information Systems) และยังสามารถพิจารณาว่าเป็น Smart Power กับ Soft Power และ Hard Power หรือพิจารณาเป็น Military Power กับ Non-military Power เป็นต้น (The White House, ๒๕๕๙.)

ในขณะเดียวกันบริบทของพลังอำนาจแห่งชาติ ยังอาจแยกออกเป็นอย่างน้อยสามบริบท บริบทแรก พลังอำนาจแห่งชาติในรูปแบบของแหล่งที่มาของพลังอำนาจหรือขีดความสามารถ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นศักยภาพตามธรรมชาติของพลังอำนาจ บริบทที่สอง พลังอำนาจแห่งชาติในรูปแบบที่เกิดจากกระบวนการของรัฐชาติในการแปลงแหล่งของพลังอำนาจหรือขีดความสามารถที่มีอยู่ ให้เป็นพลังอำนาจแห่งชาติที่นำมาใช้งานได้ และบริบทที่สาม คือ ช่องทางและขั้นตอนเฉพาะในการนำพลังอำนาจแห่งชาติมาใช้งานเพื่อให้เกิดผลตามที่รัฐชาติต้องการ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่ จากความเข้าใจดังกล่าว พลังอำนาจแห่งชาติจึงเป็นเสมือนเครื่องมือของรัฐชาติที่มีเพื่อไปถึงวัตถุประสงค์แห่งชาติที่สำคัญ ซึ่งก็คือ ความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งนี้ก็ด้วยการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติอย่างเหมาะสม ในอันที่จะนำมาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งก็คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ชาตินั่นเอง

๑. นิยามความหมายของพลังอำนาจแห่งชาติ ในบริบทของสังคมไทย มีการใช้คำ “พลังอำนาจ” ควบคู่ไปกับคำว่า “กำลังอำนาจ” ที่ต่างก็มีความหมายเหมือนกัน โดยมาจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Power” ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว คำสองคำนี้นี้มักจะนำมาใช้แยกกัน เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่าง กล่าวคือ ในภาพรวมของรัฐชาติหรือประเทศจะใช้คำว่า “พลังอำนาจแห่งชาติ” ส่วนคำว่า “กำลังอำนาจ” จะใช้เมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบของพลังอำนาจแห่งชาติอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ กำลังอำนาจทางสังคมจิตวิทยา กำลังอำนาจทางทหาร เป็นต้น ทั้งนี้ คำว่า “พลังอำนาจ” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการด้วยกัน เช่น Inis L. Claude ให้ความหมาย “พลังอำนาจ

หมายถึง ความสามารถในการทำลายสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต” Hans J. Morgenthau ให้ความหมาย “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ ชีตความสามารถในการใช้อิทธิพลเหนือจิตใจรัฐชาติอื่น” Hartman ให้ความหมาย “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ ชีตความสามารถของชาติที่จะนำมาซึ่งเป้าหมายของชาติ พลังอำนาจแห่งชาติ จะบอกให้เราทราบว่าชาติมีพลังที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอเพียงใดในการที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติได้” Padelford and Lincoln ให้ความหมาย “พลังอำนาจแห่งชาติ เป็นผลรวมของพลังและชีตความสามารถของรัฐที่รัฐนำมาใช้ เพื่อไปให้ถึงซึ่งผลประโยชน์และเป้าหมายของชาติ” Harold Sprout ให้ความหมาย “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ ชีตความสามารถทั้งหมดของรัฐที่จะทำให้อับรรลุความมุ่งหมายที่มีต่อรัฐอื่น” (Robert Keohane and Joseph Nye Jr., 1977.)

โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายของพลังอำนาจแห่งชาติ คือ “กำลังทั้งสิ้นหรือชีตความสามารถของชาติ ในการทำให้ผลประโยชน์ของชาติบรรลุผล” สำหรับสถาบันวิชาการป้องกันประเทศของไทย กำหนดความหมายของพลังอำนาจแห่งชาติ หมายถึง ชีตความสามารถของชาติที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ หรือความสามารถของชาติหนึ่งที่สามารถทำให้ชาติอื่นกระทำตามที่ปรารถนา โดยมีองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดพลังอำนาจแห่งชาติคือ ประชากร ดินแดน ทรัพยากร ชีตความสามารถทางอุตสาหกรรม ขวัญของชาติ การเตรียมพร้อมทางทหารและความสามารถทางการทูต ซึ่งเมื่อผสมผสานองค์ประกอบเหล่านี้ จะแสดงพลังอำนาจแห่งชาติออกมาใน ๕ รูปแบบ คือ กำลังอำนาจด้านการเมือง กำลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ กำลังอำนาจด้านสังคมจิตวิทยา กำลังอำนาจด้านการทหาร และกำลังอำนาจแห่งชาติในด้านอื่น เช่น กำลังอำนาจทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กำลังอำนาจแห่งชาติด้านสิ่งแวดล้อม และกำลังอำนาจแห่งชาติด้านข้อมูลข่าวสาร

จากความหมายข้างต้น เราอาจอนุมานได้ว่า “พลังอำนาจแห่งชาติ คือ พลังหรือกำลังอำนาจทั้งสิ้นของรัฐชาติหนึ่งที่มี และสามารถนำมาใช้ให้เกิดอิทธิพลต่อรัฐชาติ หรือตัวแสดงใด ๆ อันจะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์แห่งชาติของรัฐชาติดังกล่าว” อย่างไรก็ตาม นิยามความหมายดังกล่าว ยังไม่สามารถอธิบายถึงบริบทของพลังอำนาจแห่งชาติ โดยเฉพาะกับความสำเร็จที่มีและความสัมพันธ์กับประเด็นต่าง ๆ ได้ การศึกษาถึงวิวัฒนาการของแนวความคิดและการใช้พลังอำนาจแห่งชาติจากอดีตสู่ปัจจุบันจะเป็นการปูพื้นฐานให้เราสามารถเข้าใจได้ว่า แนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาและใช้พลังอำนาจชาตินั้น จะมีความสัมพันธ์กันอย่างไรกับแนวความคิดทฤษฎีในเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ ยุทธศาสตร์ชาติ และความมั่นคงแห่งชาติ

แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติทั้งที่เป็นปัจจัยตามธรรมชาติและปัจจัยทางสังคม ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนา สะสม หรือแม้แต่แย่งชิงมาเป็นของตน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดศักยภาพในพลังอำนาจแห่งชาติที่จะสามารถนำมาใช้ได้ ในขณะเดียวกัน ยุทธศาสตร์ชาติ ก็คือ กระบวนการหรือแนวทาง (Ways) บริหารจัดการ การพัฒนา และใช้พลังอำนาจแห่งชาติในฐานะเครื่องมือ (Means) เพื่อนำมาซึ่งความมุ่งประสงค์ของชาติ ผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ของชาติ หรือเป้าหมายของชาติที่วางไว้ (Ends) ยุทธศาสตร์ชาติ จึงเป็นเสมือนกระบวนการที่จะมากำหนดทั้งการสร้าง การแย่งชิง หรือนำมาซึ่งแหล่งพลังอำนาจแห่งชาติ รวมไปถึงจนถึงกระบวนการในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติดังกล่าว ผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อนำมาซึ่งเป้าหมายที่ชาติต้องการ ภายใต้สภาพแวดล้อมของรัฐชาติในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้ เป้าหมายที่ชาติ

ต่าง ๆ ต้องการ ก็มักจะสรุปได้ในสองคำคือ มั่นคงและมั่นคง โดยเฉพาะความมั่นคงแห่งชาติที่ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะนำมาซึ่งความอยู่รอด ปลอดภัย ตลอดไปของรัฐชาติ ดังนั้น การวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพลังอำนาจแห่งชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ ยุทธศาสตร์ชาติ และความมั่นคงแห่งชาติ

๒. วิวัฒนาการของการใช้พลังอำนาจแห่งชาติภายใต้บริบทความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ ย้อนหลังกลับไปในประวัติศาสตร์ของสังคมโลกก่อนปี พ.ศ.๒๑๙๑ อาจกล่าวได้ว่าการทำสงครามถูกนำมาใช้เพื่อบังคับให้ศัตรูกระทำในสิ่งที่เราต้องการ พลังอำนาจด้านการทหารจึงเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจการดำรงอยู่ การล่มสลาย และความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ อาณาจักร และนครรัฐ (Michael Nicholson, 1998 : 71) สงครามเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์และบทบาทซึ่งกันและกัน จึงเกิดความพยายามในการสร้าง พัฒนา และสะสมพลังอำนาจด้านการทหาร ในรูปแบบของกองทัพ และกลศึกให้เหนือกว่าองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยมีความมุ่งหมายไว้ใช้ในการทำสงครามเพื่อประโยชน์ของพวกเขา เผ่า อาณาจักร นครรัฐ หรือกลุ่มของตน โดยสงครามยังอาจมีเหตุผลมาจากความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อที่มีอยู่ อันจะเป็นแรงผลักดันในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อกัน

เราอาจสรุปได้ว่า ในห้วงเวลาดังกล่าวนี้ “พลังอำนาจด้านการทหาร ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการบังคับให้องค์กรทางการเมืองอื่น ดำเนินการตามที่ต้องการด้วยการทำสงครามเป็นหลัก” อย่างไรก็ตาม แนวความคิดในการใช้พลังอำนาจด้านการทหาร ก็ได้ก่อกำเนิดและถูกนำมาใช้ในรูปแบบของความพยายามในการสร้างพันธมิตรในหมู่องค์กรทางการเมือง ที่มีบางสิ่งหรือหลายสิ่งเหมือนหรือคล้ายคลึงกับตน เพื่อที่จะได้มีพวกไว้ต่อต้านกับกลุ่มอื่นที่แตกต่างไปจากตน อันเป็นพื้นฐานของแนวความคิด Collective Behavior และ Collective Security ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ห้วงเวลาของการทำสงครามที่ยาวนาน ได้ส่งผลให้มีการสะสมพลังอำนาจด้านการทหารขึ้นในแต่ละองค์กรทางการเมือง อันนำมาซึ่งการแข่งขันกันสร้างกองทัพและแนวความคิดในเรื่องของ Balance of Power ในอันที่จะพยายามสร้างและรักษาความสมดุลทางการเมือง

การพัฒนา และใช้พลังอำนาจแห่งชาติในยุคนี้ ควบคู่ไปกับแนวความคิดทฤษฎีทางยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ โดยมีนักยุทธศาสตร์ที่สำคัญก็เช่น ซุนวู (Sun Wu, Sun Tzu, Sunzi) ที่เขียนหลักการยุทธศาสตร์ไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อ ศิลปะการสงคราม (The Art of War) มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) ที่เขียนหนังสือเรื่อง The Prince ไว้ในปี พ.ศ.๒๐๕๖ (ค.ศ.๑๕๑๓) และเซอร์วอลเตอร์ ราไลจน (พ.ศ.๒๐๙๕ - ๒๑๘๑) ทำให้ชาติต่าง ๆ พยายามที่จะสร้าง พัฒนา และสะสมพลังอำนาจแห่งชาติของตน โดยมุ่งเน้นไปที่พลังอำนาจด้านการทหาร โดยการพัฒนากองทัพที่เข้มแข็ง มีกำลังพลจำนวนมากที่อาจเกณฑ์มาจากรัฐชาติ ประเทศ หรือเผ่าพันธุ์ของตน นอกจากนี้ ยังอาจเรียกมาจากประเทศที่ตกเป็นเมืองขึ้น อาณานิคม หรือพันธมิตรในรูปแบบต่าง ๆ และในการทำสงครามยังอาจกวาดต้อนผู้คนเข้ามาไว้ในกองทัพด้วย นอกจากนี้ กองทัพยังมีการพัฒนาแนวคิดกลศึกทั้งในระดับยุทธวิธีขึ้นไปจนถึงยุทธศาสตร์ เพื่อให้ตนมีโอกาสเอาชนะและครอบครองดินแดนในอาณาจักรต่าง ๆ ได้ (Hugh Smith, 2001)

เมื่อสังคมมนุษย์มีการพัฒนามากขึ้น ก็ได้ทำให้มีการสะสมอาวุธยุทธโศปกรณ์สมัยใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่มีดาบ ธนู มาจนถึงอาวุธปืนที่ทันสมัยมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็ยิ่งเร่งให้มีการ

สะสมพลังอำนาจด้านการทหารเพื่อนำมาใช้ข่มขู่หรือบีบบังคับรัฐชาติอื่นเพิ่มขึ้น อีกทั้งความก้าวหน้าในการเคลื่อนย้ายจากม้า ช้าง ได้เปลี่ยนเป็นรถไฟที่สามารถเชื่อมต่อทางบกกับเรือที่สามารถแล่นข้ามมหาสมุทร ก็ได้ยิ่งทำให้ชาติที่เข้มแข็งมีพลังอำนาจแห่งชาติมากขึ้น โดยเฉพาะชาติในยุโรป ได้ยกระดับความต้องการของชาติตนไปจนถึงการครอบครองโลก อันนำมาซึ่งการล่าอาณานิคมในดินแดนที่รัฐชาติต่าง ๆ ยังคงล่าหลังและมีพลังอำนาจแห่งชาติที่ด้อยกว่า โดยในปลายของยุคนี้ ได้มีการนำเสนอแนวความคิดในเรื่องของพลังอำนาจแห่งชาติที่ชัดเจนขึ้น โดย Machiavelli ได้เสนอแนวความคิดในการประเมินพลังอำนาจของชาติต่าง ๆ จากองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ การเมือง สังคมและการทหาร (Harvey C. Mansfield, 1998)

การสิ้นสุดของสงครามสามสิบปีที่ยุติลงด้วยสนธิสัญญา “Treaty of Westphalia” ในปี พ.ศ.๒๑๙๑ ได้ส่งผลเป็นอย่างมาก ต่อแนวทางในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเทศในยุโรปได้รับการยอมรับสิทธิในการนับถือศาสนา โดยไม่ถูกแทรกแซงจากสันตะปาปาจากกรุงโรมหรือจากองค์กรการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งผู้ปกครองรัฐเองก็มีเอกสิทธิ์ที่จะตัดสินใจใดๆ ก็ได้ อันถือได้ว่าเป็นกิจการภายในของรัฐตน สภาพเช่นนี้เองที่กำหนดความเป็นรัฐชาติ (Nation State) และอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ของแต่ละรัฐชาติขึ้นมา และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมืองก็เริ่มเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเฉกเช่นในสังคมโลกปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าชาติในยุโรปจะยอมรับกันเองในเรื่องของรัฐชาติแล้วก็ตาม แต่ความขัดแย้ง สงคราม และการใช้พลังอำนาจด้านการทหารมาเป็นเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในยุโรป ก็ยังคงไม่หมดไป ทั้งนี้รัฐชาติในยุโรปต่างก็แข่งกันสะสมและใช้พลังอำนาจด้านการทหาร ไปในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ในอันที่จะบีบบังคับให้รัฐชาติอื่น กระทำตามปรารถนาที่รัฐตนต้องการ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการทูตด้วยกำลังติดอาวุธ (Armed Diplomacy) โดยการบูรณาการพลังอำนาจด้านการทูตเข้ากับพลังอำนาจด้านการทหารอย่างสอดคล้องและเป็นขั้นตอน ผลก็คือ สงครามในยุโรปมักจะเป็นสงครามในลักษณะที่จำกัด มิลุกลามออกไปมาก แต่รัฐชาติต่าง ๆ ก็ยังคงส่งพลังอำนาจด้านการทหารไว้เพื่อให้ชาติตนมีอำนาจที่เหนือกว่ารัฐอื่น จนเกิดเป็นการแข่งขันกัน และเกิดความพยายามในการสร้างดุลอำนาจที่เรียกว่า Balance of Power ขึ้นในยุโรป

การปฏิวัติฝรั่งเศสในห้วงปี พ.ศ.๒๓๓๒ ถึงปี พ.ศ.๒๓๓๕ และการเกิดลัทธิชาตินิยมขึ้น ได้ส่งผลต่อวิวัฒนาการรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง ในยุโรป การสงครามได้เปลี่ยนรูปแบบไป จากการเป็นเครื่องมือในการตัดสินความขัดแย้งของกษัตริย์และชนชั้นขุนนางในเวลานั้น ปรับเข้าสู่การเป็นสงครามเพื่อรัฐชาติ อันมีประชาชนทุกส่วนได้มีส่วนร่วมรับรู้ และรับผิดชอบในการทำสงคราม โดยเริ่มต้นจากฝรั่งเศส มีนโปเลียนที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ทั้งการเมืองภายในและระหว่างประเทศ การทูตระหว่างประเทศ และการทหารของแต่ละชาติ การทหารเริ่มมีการเกณฑ์ มีการฝึก การจัดระบบกำลังพลสำรองและการระดมพลขึ้นในขณะเดียวกันในยุโรปห้วงปี พ.ศ.๒๓๐๓ – ๒๔๐๓ ก็ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมอันมีผลมาจากการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ได้ส่งผลต่อการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ในกองทัพให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น สภาพดังกล่าวผลักดันให้ความอดทนต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีของผู้ปกครองรัฐเริ่มน้อยลงไปอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากที่ได้มีความพยายามในการต่อต้านสงครามมาแล้วด้วยสนธิสัญญา “Treaty of Westphalia” แต่ละชาติในยุโรป ต่างเร่งระดมสะสมพลังอำนาจด้านการทหาร ทั้งกำลังและอาวุธยุทโธปกรณ์ภายในกองทัพให้กับรัฐชาติของตน ด้วยจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อการทำสงครามยึดครองดินแดน ตลอดจนทำลายศักยภาพของศัตรู มิให้ฟื้นกลับขึ้นมาได้อีก ทั้งนี้ก็เพื่อที่รัฐที่ชนะจะได้เข้าไปจัดการสถาปนาและจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ให้เกิดขึ้นใหม่ตามแนวทางของตน ซึ่งแนวความคิดดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดสภาพที่เรียกว่า การแข่งขันกันสะสมพลังอำนาจด้านการทหาร และความพยายามในการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) อย่างเต็มรูปแบบ

ในช่วงก่อนสงครามโลก ก็ได้มีนักวิชาการ และผู้กำหนดนโยบายระหว่างประเทศ เริ่มเห็นแล้วว่า แนวความคิดในเรื่องของการสะสมพลังอำนาจด้านการทหาร พลังอำนาจด้านการทูต ด้วยการสร้างพันธมิตร (Alliance) ในรูปแบบ Collective และการดำเนินงานด้านการทูตเชิงบังคับกับความพยายามในการถ่วงดุลอำนาจของรัฐอื่น อาจไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ก็เนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ส่งผลให้พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจเข้ามามีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งแนวความคิดเสรีประชาธิปไตย และแนวความคิดคอมมิวนิสต์ (มาร์กซิสต์) เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของประชากรโลก ในขณะที่ลัทธิชาตินิยมก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วแล้ว ดังนั้นก่อนเกิดสงครามโลกครั้งแรกขึ้น ก็ได้มีแนวความคิดในการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาผูกแต่ละรัฐร่วมกันไว้ เพื่อจะได้ไม่ก่อสงคราม แต่แนวความคิดดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อันเป็นสงครามเบ็ดเสร็จ (Total War) ครั้งแรก ที่รัฐชาติ ได้นำทรัพยากรและอาวุธทั้งหมดที่ตนมี เข้ามาเพื่อพยายามทำลายล้างศัตรูให้หมดสิ้นไปอย่างไม่จำกัด

ในยุคนี้เกิดแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย อันเป็นผลมาจากการก่อกำเนิดของลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ตามด้วยแนวความคิดเสรีประชาธิปไตยและมาร์กซิสต์ของคอมมิวนิสต์ รวมทั้งเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรป ลัทธิความเชื่อเหล่านี้ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในสมัยของการล่าอาณานิคมและได้ส่งผลให้แนวความคิดทางด้านยุทธศาสตร์และพลังอำนาจแห่งชาติเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและความเจริญรุ่งเรืองของรัฐชาติตน ประเทศในยุโรปได้พัฒนาพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจขึ้น จนเป็นผลต่อการเพิ่มพูนพลังอำนาจด้านการทหารไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังได้มีการใช้พลังอำนาจด้านการทูต ผ่านการดำเนินงานด้านการเมืองทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ อันนำมาซึ่งการเพิ่มพลังอำนาจแห่งชาติด้วย ในขณะเดียวกัน ประเทศที่อยู่นอกยุโรปก็ยังคงมีสภาพของสังคมในรูปแบบของเผ่าหรืออาณาจักรอยู่ ประเทศเหล่านั้นจึงกลายเป็นแหล่งทรัพยากร และสนามการแข่งขันกันขยายอำนาจและอิทธิพลของอาณาจักร และรัฐชาติในยุโรป ด้วยการเข้าไปยึดครองประเทศนอกยุโรป เช่น ในแอฟริกาและเอเชียเข้าเป็นชาติภายใต้อาณานิคม หรือเพื่อเป็นดินแดนในการผ่องถ่ายประชากรของตนที่ล้นออกมานอกประเทศ อันเนื่องมาจากความเจริญทางอุตสาหกรรมที่ถึงขีดสุด สภาพดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการแข่งขันกำลังอำนาจทางการทหารครั้งยิ่งใหญ่ในยุโรปพร้อมไปกับการเสริมความสามารถของตนในด้านเศรษฐกิจและสร้างพันธมิตรกับชาติที่มีแนวทางเดียวกันเพื่อต่อสู้หรือแข่งขันกับชาติที่เป็นคู่อริ

อิทธิพลทางความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ในยุคนี้ รวมถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมา มีผลกระทบ

ต่อแนวความคิดในการสร้าง พัฒนา และใช้พลังอำนาจแห่งชาติเป็นอย่างมาก หลายชาติโดยเฉพาะในยุโรปต่างพยายามแย่งชิงความได้เปรียบในการเป็นมหาอำนาจและต้องการครอบครองโลกทั้งใบ พลังอำนาจแห่งชาติจึงกลายเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมาย และยิ่งแนวคิดที่ว่ารัฐชาติเสมือนสิ่งมีชีวิตที่เติบโต และสูญสลายได้ ก็ยิ่งทำให้ชาติต่าง ๆ พยายามสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับตน ด้วยการยึดครองชาติที่ด้อยกว่า ดังเห็นได้ว่า ในยุคนี้ชาติยุโรปได้เข้าไปครอบครองดินแดนต่าง ๆ จนครอบคลุมเกือบทั้งโลก นอกจากนี้แล้ว แนวความคิดเรื่องแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติก็ชัดเจนขึ้น จาก ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละรัฐชาติ ประชากร และทรัพยากรของชาตินั้น ๆ ที่เราอาจเรียกว่าแหล่งพลังอำนาจแห่งชาติหรือปัจจัยตามธรรมชาติ ในขณะที่การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และการทหาร เป็นแหล่งพลังอำนาจแห่งชาติหรือปัจจัยทางสังคม ที่แต่ละชาติพยายามสร้าง และสะสมเพื่อให้มีอำนาจเหนือกว่าชาติอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติเหล่านี้ ก็ยังคงอยู่ที่การใช้การทูตและสงคราม เป็นช่องทางสำคัญอยู่ แม้ว่าจะมีการใช้ช่องทางของเศรษฐกิจแล้วก็ตาม

การเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ได้กระตุ้นให้นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายในประเทศสำคัญ ๆ ต้องทำการศึกษาปัญหาความขัดแย้ง การเกิดสงคราม และกระบวนการในการสร้างสันติภาพอย่างจริงจัง โดยในช่วงต้นของการศึกษานั้นอิทธิพลของอุดมคตินิยม (Idealism) ถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการที่หลักในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นได้ทำให้กลุ่มนักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายในแนวทางของ Realism เช่น E. H. Carr และ Hans J. Morgenthau ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการเสนอแนวความคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเสนอแนวความคิดหลักที่ว่า “การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งพลังอำนาจ จึงจะเป็นปัจจัยหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” (Michael Nicholson, 1996 : 13) เราอาจกล่าวได้ว่า ในห้วงเวลาดังกล่าว ทุกสังคมในโลกใบนี้ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันไม่มากก็น้อย

แนวความคิดในการสร้างสันติภาพ เพิ่งเกิดขึ้นในยุโรป แต่ในส่วนอื่น เสียงเรียกร้องของสิทธิเสรีภาพและความเป็นรัฐชาติ ได้กึกก้องไปทั่ว การใช้พลังอำนาจด้านการทหารในทุกรูปแบบ ทั้งการทหารในสงครามตามแบบที่มีต้นกำเนิดมาจากในตะวันตกหรือการทหารในสงครามกองโจรอันถูกนำมาใช้ในสงครามกบฏเอกราชของสังคมนิยมที่เหลือนอกยุโรป ได้ถูกนำมาใช้เพื่อความพยายามในการสร้างบทบาทความสัมพันธ์ของแต่ละประเทศในสังคมโลกให้ดีและมีความยุติธรรมมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม พลังอำนาจแห่งชาติที่นักวิชาการ Realism กล่าวไว้เริ่มปรากฏชัดเจนแล้วว่า มิได้มีเฉพาะพลังอำนาจด้านการทหารเท่านั้น สังคมโลกเริ่มนำพลังอำนาจอื่น ๆ เข้ามาเป็นปัจจัยในการดำเนินงานมากขึ้น ทั้งพลังอำนาจด้านการทูต เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา ดังนั้นปัจจัยในการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องของพลังอำนาจ ตามแนวคิดของ Realism ก็ได้กว้างมากขึ้นตามลำดับไปด้วย นอกจากนี้แล้ว ในห้วงนี้เอง ได้ปรากฏพลังอำนาจทางอากาศ (Air Power) อันเป็นส่วนหนึ่งของพลังอำนาจด้านการทหารนอกเหนือไปจากพลังอำนาจทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะในช่วงท้ายของสงครามโลกครั้งที่สอง โลกยังได้เห็นถึงพลังอำนาจของนิวเคลียร์ที่กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่หลายชาติในปัจจุบันยังคงไขว่คว้าหาเอาไว้เพื่อเป็นพลังอำนาจในการต่อรองกับชาติอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน

พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจเพิ่มความสำคัญขึ้นมาตามลำดับ พร้อมกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นทุกชั่วโมง แนวความคิดในการจัดระบบทางการเมืองการปกครองในรูปแบบต่าง ๆ และแนวความคิดในการเรียกร้องเสรีภาพ เพื่อการปกครองตนเองของทุกชาติชนเผ่า ทำให้สภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป ประเทศที่ผ่านพ้นการพัฒนาอุตสาหกรรมกลายเป็นประเทศที่เจริญและร่ำรวยแล้ว ได้รู้จักการใช้และผสมผสาน พลังอำนาจในด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการทหาร เพื่อกำหนดระบบความสัมพันธ์กับรัฐต่าง ๆ ขึ้น และเพื่อบังคับให้รัฐอื่นได้กระทำไปตามที่รัฐตนต้องการ ทั้งนี้แนวความคิดมากมายที่มีรากฐานมาจาก Realism และ Idealism ไม่ว่าจะ เป็น Balance of Power, Collective Security ได้ถูกนำมาใช้ผสมผสานกับการศึกษาในเชิง Behavioral International Relation ที่ได้นำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงของ Economic, Technology, Mathematics, Computer และ Natural Science (Michael Nicholson, ๒๕๓๙ : ๑๓ - ๑๖) เข้ามาใช้ ได้ส่งผลให้เกิดแนวความคิดในการใช้ พลังอำนาจแห่งชาติอันมีการทหารเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเราเรียกแนวความคิดดังกล่าวนี้ว่าเป็นไปในลักษณะ Comprehensive เช่นเดียวกับแนวความคิด ในลักษณะของ Comprehensive Security

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่เด่นชัด และทรงอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากที่สุดในยุคนี้ก็คือ แนวความคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ รวมทั้งลัทธิชาตินิยมที่เบ่งบานสุดขีดหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง โดยโลกถูกแบ่งออกเป็นสองค่าย ค่ายประชาธิปไตยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และค่ายคอมมิวนิสต์มีรัสเซียเป็นผู้นำ อภิมาอำนาจทั้งสองชาติดังกล่าวนี้ พยายามหลีกเลี่ยงสงครามของการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจาก ทั้งสองประเทศต่างชาบซึ่งถึงพลังอำนาจของอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธในลักษณะ Mass Destruction เป็นอย่างดี ถ้าทั้งสองก่อสงครามโดยตรงต่อกัน เหมือนสงครามในยุคที่ผ่านมา จะเป็นการยากที่ทั้งสองประเทศจะรักษาความเป็นมหาอำนาจไว้ได้ ซึ่งจะเป็นสภาพหลังสงครามที่ออกมาดีที่สุดและที่อาจเลวร้ายลงไปกว่านั้นก็คือ การล่มสลายของทั้งสองประเทศ หรือทั้งโลกด้วยอาวุธทำลายล้างร้ายแรง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ จึงเป็นไปในลักษณะการทูตที่มีการทหารและการสร้างพันธมิตรขึ้นมาต่อสู้อันแทน (พลังอำนาจด้านการทูต และการทหาร) เป็นพลังอำนาจหลักในการต่อรอง ในขณะที่เดียวกัน ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความรู้ความสามารถต่าง ๆ (พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสาร) ก็ได้ถูกนำมาใช้ในการต่อรอง หรือบีบบังคับ เพื่อผลในเชิงบังคับ หรือปรับระบบความสัมพันธ์ต่อกัน

อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้ “พลังอำนาจด้านการทหารถูกนำมาใช้ในรูปแบบที่ซับซ้อนขึ้น มีการผสมผสานการใช้พลังอำนาจด้านการทหารควบคู่ไปกับพลังอำนาจด้านการทูต พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ และการดำเนินงานในทุกด้าน ในอันที่จะนำมาซึ่งการยินยอมพร้อมใจ หรือการบีบบังคับรัฐชาติอื่น ๆ ให้กระทำตามความมุ่งหวังที่รัฐชาติตนต้องการ” สำหรับประเทศที่เล็กกว่าและไม่มีอำนาจต่อรองมากนัก ได้นำการทหารในลักษณะนอกรูปแบบ เช่น การทำสงครามกองโจรและการก่อการร้าย มาใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อต่อสู้กับประเทศหรือรัฐชาติอื่นที่เหนือกว่า นอกจากนี้แล้ว โลกได้เริ่มเห็นอิทธิพลของการเชื่อมต่อกันมากขึ้นของสังคมโลก สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในที่หนึ่งทีใด คนที่อยู่ในอีกมุมหนึ่งของโลกก็สามารถที่จะรับทราบได้ไม่ยากนัก จากเครื่องมือการติดต่อสื่อสาร และการถ่ายทอดที่พัฒนาขึ้นทุกนาที

สภาพของการแบ่งขั้วกันของสังคมมนุษย์ออกเป็น ค่ายประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ มีผลกระทบต่อทุกรัฐชาติ และส่งผลต่อการแบ่งขั้วแบ่งฝ่ายในประเทศนั้น ๆ ไปด้วย มนุษยชาติ ยังได้เห็นถึงพลังอำนาจอีกรูปแบบหนึ่ง ที่มีได้ด้อยไปกว่าการทหาร นั่นก็คือพลังอำนาจของความรู้สึกนึกคิด หรืออาจใช้คำว่าพลังอำนาจทางสังคมจิตวิทยา (รวมถึงพลังอำนาจด้านข้อมูลข่าวสาร) ที่แสดงออกมาให้เห็นในสงครามเวียดนาม ที่สหรัฐ ฯ มีกำลังทหารอยู่อย่างมหาศาล แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กับเวียดนามเหนือที่ใช้สงครามกองโจร แต่กองโจรมิได้เป็นสิ่งที่ทำให้เวียดนามเหนือชนะในสงครามนี้ เครื่องมือที่แท้จริงที่ทำให้ชนะก็คือ ความรู้สึกนึกคิดหรือสภาพทางสังคมจิตวิทยาของชาวเวียดนามเหนือที่ต้องการรวมประเทศ และจะทำการต่อสู้ไปเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าจะต้องเสียชีวิตไปเท่าใดก็ตามกับสภาพทางสังคมจิตวิทยาของชาวอเมริกัน ที่ไม่ต้องการสงครามอีกต่อไป อีกทั้งประชากรโลกที่ได้เห็นภาพความโหดร้ายของสงครามในเวียดนาม ก็ต้องการให้สงครามยุติโดยเร็ว

หลังยุคสงครามเย็นโลกเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ท่ามกลางกระบวนการทัศน์ของ Idealism และ Realism พร้อมกับแนวทางประยุกต์ในการนำกระบวนการทางเศรษฐศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เข้ามาอธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพวกเขา Behavioral International Relation ได้เกิดกลุ่มนักวิชาการ ที่ออกมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ด้วยกระบวนการทัศน์ Transnationalism โดยพยายามอธิบายถึง วิวัฒนาการของรัฐชาติในปัจจุบันที่กำลังสูญเสียอำนาจอธิปไตยของตนไปบางส่วน จากตัวแสดงในสังคมโลกที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชนระหว่างชาติ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมดังกล่าว ส่งผลต่อแนวความคิดในเรื่องพลังอำนาจด้านการทหาร โดยในบางประเทศพลังอำนาจด้านการทหารยังคงถูกนำมาใช้อย่างตรงไปตรงมา เพื่อบังคับให้ชาติอื่นปฏิบัติตามที่รัฐชาติตนต้องการ หลายประเทศใช้พลังอำนาจด้านการทหารในฐานะเครื่องมือหนึ่งของรัฐชาติ ที่ต้องใช้ผสมผสานกันไปกับพลังอำนาจแห่งชาติในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านการทูต ทั้งนี้ ก็ด้วยการใช้การทูตหรือการต่างประเทศเป็นบทบาทหน้าที่เปิดเผย มีการต่อรองทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การให้ความช่วยเหลือ เป็นเครื่องมือในการบังคับให้รางวัลหรือลงโทษ มีกองทัพเป็นเป็นเสมือนเครื่องมือในการป้องปรามและข่มขู่ว่าพร้อมจะเข้าสู่สงครามเมื่อจำเป็น หรือพร้อมจะดำเนินงานด้านการสงคราม ต่อเนื่องกับการดำเนินงานด้านอื่น ๆ บางประเทศใช้การทหารควบคู่กันไปกับการสร้างความชอบธรรมในการปฏิบัติให้เกิดขึ้นในสังคมประเทศ และสังคมโลก โดยใช้พลังอำนาจทางด้านสังคมจิตวิทยา ผ่านการสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อให้สังคมยอมรับ หรือกระทำตามที่รัฐชาตินั้นต้องการ ด้วยความยินยอมพร้อมใจมากกว่าการบังคับ ในขณะที่ตัวแสดงที่มีใช้รัฐได้มีอิทธิพลในการกำหนดบทบาทในสังคมโลกเพิ่มขึ้น จนส่งผลให้การศึกษาพลังอำนาจแห่งชาติที่มีอยู่ อาจจะต้องขยายวงออกไปถึงองค์กรต่าง ๆ ที่มีใช้รัฐด้วย (John J. Mearsheimer, 2001)

๓. บริบทของพลังอำนาจแห่งชาติ การศึกษาวิวัฒนาการของพลังอำนาจแห่งชาติ ภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคมโลกที่เปลี่ยนไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้เราได้เห็นถึงลักษณะ และบริบทของพลังอำนาจแห่งชาติหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของพลังอำนาจแห่งชาติ ในฐานะขีดความสามารถของชาติ ที่นำมาใช้เพื่อการปกป้องผลประโยชน์ชาติ พลังอำนาจแห่งชาติที่เป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายที่ชาติต้องการ ลักษณะของพลังอำนาจแห่งชาติที่สามารถแปรเปลี่ยนไปตามห้วงเวลา ซึ่งแต่ละชาติต่างก็มีพลังอำนาจแห่งชาติในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างกันไป

ในขณะที่องค์ประกอบของพลังอำนาจแห่งชาติก็หลากหลาย และแต่ละชาติ ก็อาจจัดแบ่งในรูปแบบที่ต่างกัน และที่สำคัญก็คือ ศักยภาพในการมีพลังอำนาจแห่งชาติ ต่างไปจากการมีพลังอำนาจแห่งชาติที่แท้จริง โดยบางชาติ อาจมีแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติ ที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิรัฐศาสตร์ของชาตินั้นๆ มากมาย แต่ถ้าไม่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นพลังอำนาจแห่งชาติ และนำไปใช้งานได้แล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นพลังอำนาจแห่งชาติที่นำมาสร้างอิทธิพลต่อชาติอื่นได้

นอกจากนี้ พลังอำนาจแห่งชาติมิใช่แค่เพียงพลังอำนาจทางกายภาพ แต่เป็นพลังอำนาจในการทำให้รัฐชาติอื่นทำตามที่ต้องการ ผลทางด้านความคิดและจิตใจของเป้าหมายที่จะใช้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่แท้จริง ทำให้สิ่งสำคัญจะอยู่ที่การใช้พลังอำนาจแห่งชาติเหล่านั้น โดยจะต้องบูรณาการพลังอำนาจแห่งชาติที่มี เพื่อเป้าหมายที่ต้องการ โดยกระบวนการในการนำพลังอำนาจแห่งชาติไปสร้างอิทธิพลต่อรัฐชาติอื่น ๆ โดยอาจใช้ Soft Power ในการชักจูง โน้มน้าว เคลี้ยกล่อม (Persuasion) ให้รางวัล ลงโทษ หรือแลกเปลี่ยนและติดสินบน (Bribery) และใช้ Hard Power ในการบีบบังคับขู่เข็ญด้วยกำลัง (Coercion) เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของเรา กระบวนการดังกล่าวนี้อยู่ในรูปของยุทธศาสตร์ชาติ ที่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

๓.๑ บริบทของแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติ พื้นฐานความเข้าใจ

ในบริบทแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติ มาจากแนวความคิดทฤษฎีทางภูมิรัฐศาสตร์ ที่กล่าวถึงปัจจัยทางธรรมชาติ (ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร และประชากร) และปัจจัยทางสังคม (เศรษฐกิจ การเมือง การทหาร จิตวิทยา และข้อมูลข่าวสาร) อันเป็นที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยเหล่านี้ มีความแตกต่างกันไปตามยุคสมัย และสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเทคโนโลยีกับแนวความคิดของมนุษย์ เช่น ในยุคดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญเฉพาะพลังอำนาจด้านการทหาร โดยเฉพาะกำลังคนของกองทัพ แต่เมื่อมนุษย์มีความรู้ความสามารถมากขึ้น กำลังพลในกองทัพอาจไม่สำคัญไปกว่าเทคโนโลยีทางการทหารที่จะนำมาซึ่งชัยชนะ และยิ่งเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศพัฒนามากขึ้น ก็ยิ่งทำให้จำนวนคนถูกลดความสำคัญลงไป เมื่อเทียบกับอาวุธที่ทันสมัยมากขึ้น นอกจากนี้แล้ว ปัจจุบันที่สังคมโลกได้พยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรง ก็ได้ยิ่งทำให้การใช้เครื่องมือที่นับว่ามีผลมากกว่ามีความสำคัญมากขึ้นในอันที่จะนำมาใช้เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อชาติอื่น Soft Power เช่น พลังอำนาจด้านการทูต เศรษฐกิจ และจิตวิทยา หรือข้อมูลข่าวสาร จึงได้ถูกเพิ่มความสำคัญมากขึ้น

๓.๑.๑ ปัจจัยทางธรรมชาติด้านภูมิศาสตร์ (Geography) ไม่ว่า

จะเป็นที่ตั้งและสภาพอากาศ หรือขนาดและลักษณะทางธรณีวิทยา ทั้งหมดมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์และสมรรถนะของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของที่ตั้งนั้นมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับนโยบายการต่างประเทศของรัฐ ที่ตั้งของอาณาจักรไทยโบราณอันเป็นทางผ่านและจุดเชื่อมต่อกับชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคส่งผลให้อาณาจักรสุโขทัย จนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ที่ตั้งของสิงคโปร์ได้ทำให้รัฐชาติเล็ก ๆ มีความสำคัญในฐานะท่าเรือสำคัญเชื่อมต่อกับมหาสมุทรแปซิฟิกเข้ากับมหาสมุทรอินเดีย นอกจากนี้แล้ว ที่ตั้งของชาติต่าง ๆ ที่มีอาณาเขตพรมแดนติดกันไม่สามารถที่จะหนีกันไปได้ ก็ทำให้ชาติเหล่านั้นต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่ตั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพอากาศและมีผลสำคัญต่อพลังอำนาจของชาติด้วย สภาพอากาศ

ในแต่ละพื้นที่ของโลกที่แตกต่างกัน ได้นำมาซึ่งสภาพภูมิประเทศที่ต่างกัน อันมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงการดำรงชีพทางการเกษตรด้วย

๓.๑.๒ ปัจจัยทางธรรมชาติด้านลักษณะของประชากร ในรูปแบบของขนาด แนวโน้ม และโครงสร้างเป็นประเด็นสำคัญอีกประการของพลังอำนาจของชาติ ประชากรจำนวนมากเป็นกุญแจสำคัญอันดับแรก แต่ไม่ได้รับประกันถึงความแข็งแกร่งเสมอไป ดังจะเห็นได้จากการที่แคนาดา มีพลังอำนาจมากกว่าเม็กซิโกซึ่งมีประชากรมากกว่าแต่ด้อยกว่าในเรื่องของอุตสาหกรรม ญี่ปุ่นมีประชากรจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบกับอีกหลายชาติ แต่กลับมีพลังอำนาจแห่งชาติในหลายด้านที่เหนือกว่าชาติอื่น ๆ ในขณะเดียวกันแนวโน้มในด้านการเจริญเติบโตของประชากร และการลดลง สามารถทำให้เกิดผลกระทบในลักษณะเฉพาะต่อพลังอำนาจของชาติด้วยเช่นกัน โดยในอนาคตข้างหน้า การเจริญเติบโตของประชากร ๙๐ เปอร์เซ็นต์ จะเกิดขึ้นในประเทศที่ด้อยพัฒนา ทำให้ในหลายๆประเทศต้องรับภาระหนักจากสภาพการมีประชากรเกินขนาดอย่างมาก จนส่งผลให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทักษะ และ เงินทุน (Economic Infrastructure, Skills and Capital) ทั้งนี้ โครงสร้าง และสมดุลของประชากรเป็นสิ่งสำคัญในการเป็นแหล่งพลังอำนาจแห่งชาติ โดยร้อยละของประชากรในกลุ่มที่ให้ผลผลิตต่อประเทศ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๑๘ – ๔๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ตรงกับความต้องการของชาติ ทั้งทางด้านทหารและอุตสาหกรรมของประเทศ ตลอดจนเป็นวัยสร้างสรรค์และเป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นต่อ ๆ มา การเปรียบเทียบจำนวนคนในช่วงวัยเหล่านี้ จะทำให้เห็นภาพที่ถูกต้องชัดเจนในเรื่องของแนวโน้มด้านประชากร และเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ของประชากรศาสตร์กับ องค์ประกอบของพลังอำนาจ

๓.๑.๓ ปัจจัยทางธรรมชาติด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐชาติ ที่จะนำมาพัฒนาและใช้เป็นพลังอำนาจแห่งชาติในการสร้างอิทธิพลเหนือชาติอื่น ทรัพยากรอาจหมายถึงพื้นดินที่ใช้ทำการเพาะปลูก ทรัพยากรน้ำ ถ่านหิน หรือน้ำมัน ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่กระจายตัวออกไปรอบโลกโดยขาดความสมดุล และกลายเป็นสิ่งที่หายากยิ่งขึ้นยิ่งไปกว่านั้นการเป็นเจ้าของที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ตามหลักภูมิรัฐศาสตร์ ก็ถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม ความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติในทางกายภาพ อาจไม่ได้นำมาซึ่งพลังอำนาจแห่งชาติก็เป็นได้ ถ้าชาตินั้น ๆ มิได้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะแสวงหา ดำรงความเป็นเจ้าของ และบริหารจัดการเพื่อนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ได้ ตัวอย่างเช่น น้ำมันของชาวอาหรับเมื่อร้อยปีที่แล้ว เป็นสสารที่ไม่มีใครแยแสเลยจากการที่พวกเร่ร่อนตระเวนข้ามไปมาเหนือมัน ในทางตรงข้าม ชาติใดที่มีขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรม และมีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการผลิตที่ดี ก็จะสามารถครอบครอง และเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติไปเป็นพลังอำนาจของชาติได้ นอกจากนี้ ยังมีวิธีการในการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นของตน เช่น ในยุคล่าอาณานิคม ที่ชาติยุโรปต่างก็เข้าไปยึดครองดินแดนทั่วโลก และดึงทรัพยากรกลับประเทศ ในปัจจุบันก็จะมี การเข้าไปใช้ทรัพยากรของชาติที่ยังคงด้อยพัฒนาอยู่ โดยการเข้าไปพัฒนาทรัพยากรด้วยการขอสัมปทาน หรือการเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองในประเทศนั้น ๆ หรืออาจใช้วิธีการจัดซื้อทรัพยากรจากชาติต่าง ๆ เข้ามาเป็นของตนเอง ทั้งนี้ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน หรือยูเรเนียม นับวันจะเป็นสิ่งหายาก จึงมักเกิดความพยายามในการแย่งชิงกันมากขึ้น โดยเฉพาะ

พื้นที่ใหม่ เช่น ในท้องทะเล ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ จะนำมาซึ่งพื้นฐานของพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ และการทหารต่อไป

๓.๑.๔ ปัจจัยทางสังคมด้านเศรษฐกิจ สมรรถนะและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นกุญแจเชื่อมโยงแหล่งพลังอำนาจแห่งชาติทางธรรมชาติ และทางสังคม โดยในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศหนึ่งอาจตั้งอยู่และได้รับมรดกทรัพยากรธรรมชาติอย่างมั่งคั่ง ซึ่งถ้าสามารถพัฒนาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถนำมาซึ่งการวางรากฐานระบบเศรษฐกิจที่ดี และสามารถแปลงระบบเศรษฐกิจเหล่านั้น ให้เป็นพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ และการทหาร ได้ต่อไป ระบบเศรษฐกิจ ยังเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมให้มีความทันสมัย การพัฒนาทางการเมือง และการขยายระบบการศึกษาอย่างเป็นรูปแบบ การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมถึงการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติในแต่ละด้านได้อย่างสมดุล โดยเฉพาะการลงทุนในพลังอำนาจด้านการทหาร ซึ่งถ้ามากไปก็อาจกัดกร่อนพื้นฐานสำคัญของพลังอำนาจของชาติอื่นได้ เช่น อาจจะไปลดความสามารถของชาติในการลงทุน เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอนาคต และอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศเป็นต้น ในทางกลับกันชาติใดที่ขาดการพัฒนาพลังอำนาจด้านการทหาร ก็อาจถูกเข้ายึดครองได้ง่าย เช่น สงครามคูเวต เป็นต้น

ระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ยังคงทำให้เกิดพลังอำนาจของชาติในลักษณะ Soft Power ได้ด้วย เช่น ชาติที่เป็นผู้นำทางอุตสาหกรรม และมีระบบเศรษฐกิจดี อาจใช้การให้ผลตอบแทน หรือลอบโทษโดยนัยของการค้าต่างประเทศ การช่วยเหลือจากต่างประเทศด้านการลงทุน และการให้ยืม ตลอดจนดำเนินนโยบายที่อาจมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลกได้ อย่างไรก็ตาม พลังอำนาจแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ อาจอ่อนแอลงได้ถ้าชาติต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากสถานะเงินเฟ้ออย่างสูง สภาพหนี้ต่างประเทศจำนวนมหาศาล หรือ สภาพการขาดดุลการชำระหนี้อย่างเรื้อรัง (Balance - of - Payment Deficit) นอกจากนี้แล้ว ในยุคสมัยที่โลกเชื่อมต่อกัน ได้ทำให้พลังอำนาจแห่งชาติด้านเศรษฐกิจกลายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องมากขึ้นในเรื่องของการค้าระหว่างประเทศ และตลาดการเงิน ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลอย่างมากมายมหาศาลจากองค์การการค้าระหว่างประเทศ ดังเช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) และข้อตกลงทั่วไปเกี่ยวกับภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT)

๓.๑.๕ ปัจจัยทางสังคมด้านการทหาร ความแข็งแกร่งทางการทหารเป็นเครื่องมือสำคัญของพลังอำนาจแห่งชาติตลอดช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา จนถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ที่ได้มีพลังอำนาจแห่งชาติในด้านอื่น ๆ ทวีความสำคัญขึ้นมา ที่ผ่านมามีการพ่ายแพ้ในสงครามแสดงถึงความเสื่อมถอยของพลังอำนาจแห่งชาติหรืออาจทำให้ชาติสูญสลายไปได้ ขณะที่ชัยชนะทางการทหาร จะช่วยยกระดับพลังอำนาจของชาตินั้น ๆ ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม แหล่งที่มาของพลังอำนาจทางการทหารมิใช่แค่ประเด็นในเรื่องของ กำลังพล ยุทโธปกรณ์ และระบบอาวุธ เท่านั้น แต่ความเป็นผู้นำ ขวัญ และวินัย ยังเป็นปัจจัยสำคัญของพลังอำนาจทางการทหารด้วย การที่กองทัพถูกแทรกแซงและบ่อนทำลาย อาจนำมาซึ่งกองทัพที่อ่อนแอได้

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของกองทัพ รวมถึงหลักนิยม และแนวคิดต่าง ๆ กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินพลังอำนาจด้านการทหาร คุณภาพของเทคโนโลยีด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ก็เป็นปัจจัยสำคัญทางการทหารสำหรับทุก ๆ ประเทศ เห็นได้อย่างเด่นชัดจากความก้าวหน้าและความสำคัญของสิ่งประดิษฐ์ตามห้วงระยะเวลา จากหน้าไม้จนถึงเครื่องบินไร้คนขับ จากพลังอำนาจทางบก ไปจนถึง พลังอำนาจทางทะเล พลังอำนาจทางอากาศและอวกาศ และพลังอำนาจอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างอื่น ๆ จากพลังอำนาจทางทหาร เพื่อการสงคราม ไปจนถึง พลังอำนาจทางทหาร เพื่อสันติภาพและงานนอกเหนือการสงคราม ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการจัดหน่วย และหลักนิยมทางทหาร อย่างไรก็ตาม แม้เทคโนโลยีจะมีความสำคัญอย่างมาก แต่ถ้าขาดกระบวนการทางการเมืองที่ดี ขาดการมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และขาดการบูรณาการพลังอำนาจแห่งชาติได้อย่างเหมาะสมแล้ว พลังอำนาจด้านการทหาร ก็อาจไม่สามารถใช้ขาดการเอาชนะรัฐชาติอื่นได้เช่นกัน

๓.๑.๖ ปัจจัยทางสังคมด้านการเมือง พลังอำนาจแห่งชาติด้านการเมืองมีผลต่อการใช้พลังอำนาจแห่งชาติในด้านต่าง ๆ เนื่องจากการเมืองเป็นผู้กำหนดทิศทางของประเทศ โดยถ้ารัฐบาลไร้ความสามารถในการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ และไม่สามารถนำพลังอำนาจแห่งชาติที่มีไปใช้ในการดำเนินการใด ๆ ต่อรัฐชาติอื่น พลังอำนาจที่มีก็สูญเปล่าเสมือนไม่มี โดยแหล่งที่มาของพลังอำนาจด้านการเมืองนี้ พิจารณาได้จากรูปแบบที่แท้จริงของรัฐบาล ความเข้มแข็งและความอ่อนแอแต่ละด้าน บทบาทของการเมืองในการพัฒนาและประยุกต์ใช้พลังอำนาจแห่งชาติ ระบบการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีต่าง ๆ การจัดรูปแบบของยุทธศาสตร์ กระบวนการในการจัดทำกฎหมายและนโยบายของรัฐชาติ นอกจากนี้ การพัฒนาด้านการเมืองภายในรัฐก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะเน้นให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรัฐบาลประเทศในการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรด้านวัตถุของประเทศ ในการแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศชาติ ดังนั้นทักษะการบริหารงานและการจัดการต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญของประเทศ

๓.๑.๗ ปัจจัยทางสังคมด้านจิตวิทยา ประกอบด้วยเจตจำนงและความเชื่อมั่นในจิตใจ และลักษณะนิสัยของชาติ ตลอดจนระดับของความเสมอภาค และสมานฉันท์ ซึ่งถ้าไม่ดำรงรักษาไว้ให้ดี ก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศชาติที่มีความยิ่งใหญ่ในพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจและการทหาร ถูกกลบไล้และเอาชนะด้วยพลังอำนาจทางด้านจิตวิทยาได้ ดังเห็นได้จากชัยชนะของเหมา เซ ตุง ที่มีต่อ เจียง ไค เช็ก ชัยชนะของคานธีในการผลักดันอังกฤษออกไปจากอินเดีย และชัยชนะของโคโหมนิผู้ล้มล้างพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่าน รวมถึงความพ่ายแพ้ของสหรัฐ ฯ ในเวียดนาม

เจตจำนงของชาติและความเชื่อมั่นศรัทธา (National Will and Morale) ซึ่งอาจอยู่ในรูปของอุดมการณ์รัฐชาติ หรือความมุ่งประสงค์แห่งชาติที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเหมือนจุดหมายที่มั่นคง ที่ทุกคนในชาติต่างยึดถือว่าจะต้องไปให้ถึง โดยเจตจำนงดังกล่าวของบางชาติ อาจจะมีขั้นและยังดำรงอยู่ รวมถึงมีการสืบทอดกันต่อไป ก็จะทำให้ชาตินั้นสามารถที่จะบูรณาการพลังอำนาจของชาติเข้าด้วยกันเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายร่วมกันได้ แต่บางชาติอาจขาดเจตจำนงของชาติ หรืออาจหลงลืมไปและไม่มีการสืบต่อกันไป ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันภายในรัฐชาติเป็นการอยู่กันแบบหลวม ๆ และไม่สามารถบูรณาการสิ่งที่ชาติมีเพื่อเป้าหมายปลายทางร่วมกันได้ ทั้งนี้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ เป็นความรู้สึกในแง่ของการเป็นเจ้าของ และการยอมรับนับถือความเป็น

ประชาชนของประเทศร่วมกัน ที่อาจมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับของความเท่าเทียมกันในการรับรู้ และขอบเขตของ เชื้อชาติ ศาสนา และความคล้ายคลึงกันทางด้านวัฒนธรรมที่สนับสนุนต่อความรู้สึก ของความเป็นเจ้าของ และเป็นพลเมืองของประเทศร่วมกัน

๓.๑.๘ ปัจจัยทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ ที่ เกิดจากการปฏิวัติทางการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเริ่มเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ประกอบกับแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นมาใหม่ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา จากการพัฒนา เครื่องโทรสาร โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และเครือข่าย คอมพิวเตอร์ ทำให้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อีกต่อไปที่รัฐจะปฏิเสธและปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่จะเข้าถึง ประชาชนของตน เพราะกระแสของข้อมูลข่าวสารและความคิดได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระและเสรีมากขึ้นทั่วทุกมุมโลกมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต สิ่งนี้ส่งผลสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเข้าไปมีอิทธิพลต่อ รัฐบาล และประชาชนในทุกมุมโลก ด้วยการใช้พลังอำนาจในรูปแบบ Soft Power ส่งผ่านความคิด และวัฒนธรรมออกไป ดังเช่น Joseph Nye ได้นำเสนอในการสร้างให้โลกนี้กลายเป็น Global Village ที่มีสหรัฐ ฯ เป็นเจ้าของความคิดและวัฒนธรรมสากล อย่างไรก็ตาม กระแสดังกล่าวยังได้นำ ผลในทางลบมาด้วย เช่น วิกฤติเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เมื่อตลาดเศรษฐกิจได้รับข้อมูล ข่าวสารที่มีการส่งต่อข่าวความเลวร้ายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล หรือตัวแสดงด้านเศรษฐกิจข้ามชาติ ที่สำคัญ รวมทั้งอาจเกิดจากวิกฤติทางการเมือง เป็นต้น การติดต่อสื่อสารที่ฉับไวและแพร่กระจาย อย่างรวดเร็วช่วยเพิ่มความสามารถของผู้นำระดับสูงสุดของรัฐบาล ในการนำประชาชนไปในแนวทาง ของประชาธิปไตย หรือเป็นผู้ลอบโยนจิตใจในยามที่โศกเศร้า ในเวลาเดียวกันการพัฒนาเหล่านี้ยังสามารถช่วยเหลือนักปลุกระดมได้อีกด้วย

ในแง่ของพลังอำนาจด้านจิตวิทยา การกระจายและแผ่ขยาย ออกไปของข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบไปสู่เป้าหมายที่เลือกไว้ จะสามารถทำให้เกิดผลอย่างร้ายแรง ในลักษณะเป็นนามธรรม ตัวอย่างเช่น การทำลายเจตจำนงของชาติ (National Will) ด้วยการสร้าง วัฒนธรรมและแนวคิดใหม่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงค่านิยมพื้นฐานและความเชื่อทางวัฒนธรรมที่ สืบทอดกันมาอย่างยาวนานซึ่งใช้เวลาในการสร้างสมกันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งนี้ การพัฒนาด้านการ ติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์ ยังส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อบริบทของ การสงคราม อำนาจของข้อมูลข่าวสาร สามารถสร้างพลังอำนาจในการส่งเสริมและผลักดันในการ ปฏิบัติการรบ ไม่ว่าจะเป็นระบบการแจ้งเตือน การควบคุมพื้นที่การรบ การสนับสนุน และการบังคับบัญชา จนเกิดการย่นย่อระดับของสงครามอันได้แก่ ยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี ให้เข้ามาอยู่ใกล้กัน มากยิ่งขึ้น

ในทางพันธุกิจ ผู้บังคับบัญชาจะเผชิญกับอนาคต ที่เต็มไปด้วยงาน อันสลัษซับซ้อน จะต้องตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปอย่างพร้อม ๆ กันทั้งใน ๓ ระดับของสงคราม และรวมผลเข้าสู่การคำนวณว่าจะต้องตัดสินใจเช่นไร และที่สำคัญ เวลาในการตัดสินใจที่สั้นกว่าเดิม ทั้งนี้ สงครามไซเบอร์ในอนาคต ประเทศต่างๆ จะดำเนินสงครามข้อมูลข่าวสารเชิงรุก ต่อระบบคอมพิวเตอร์ ของรัฐอื่น ซึ่งจะกำหนดเป้าหมายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่มีขอบเขตที่ตั้งไว้ เริ่มจากการติดต่อสื่อสาร ด้วยวิทยาการสมัยใหม่ จนถึงพลังอำนาจในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยและการธุรกิจธนาคาร การ โจมตีจุดโจมตี สามารถลิดรอนทิศทางการความเจริญก้าวหน้าในเศรษฐกิจของฝ่ายตรงข้ามที่เหนือกว่าได้ นอกจากนี้ยังขัดขวางความสามารถในการระดมสรรพกำลังทางทหารของฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้ ตัวแสดง

ทั้งที่เป็นรัฐและไม่ใช่อรัฐ สามารถจะเข้าถึงและใช้ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีก้าวหน้าได้โดยใช้การลักลอบเข้าสู่ระบบ (Hacker Tool) (Jeff Farlin, 2014) (พจน. พงศ์สุวรรณ, ๒๕๓๖)

๓.๒ บริบทของพลังอำนาจแห่งชาติที่พร้อมจะถูกนำมาใช้ พลังอำนาจแห่งชาติในรูปแบบที่พร้อมจะถูกนำมาใช้ (Actual National Power) เป็นบริบทของพลังอำนาจที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไป โดยอาจจัดแบ่งออกเป็นองค์ประกอบหลาย ๆ องค์ประกอบด้วยกัน ทั้งนี้ ยังคงมีความคิดในการจัดแบ่งที่แตกต่างกันออกไป เช่น ของสหรัฐ ฯ แบ่งออกเป็นพลังอำนาจแห่งชาติด้านการทูต ข้อมูลข่าวสาร การทหาร และเศรษฐกิจ (DIME) ของอินโดนีเซียแบ่งออกเป็นพลังอำนาจด้านอุตสาหกรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการป้องกันประเทศและความมั่นคงภายใน สำหรับของไทยเองจัดแบ่งออกเป็น พลังอำนาจแห่งชาติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การทหาร และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งยังมีการกล่าวถึง พลังอำนาจแห่งชาติด้านสิ่งแวดล้อม และด้านข้อมูลข่าวสาร

พลังอำนาจแห่งชาติ เป็นสิ่งที่แตกต่างกันไปในแต่ละชาติ และยังเป็นสิ่งที่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา อีกทั้ง ประโยชน์ของพลังอำนาจชาติยังขึ้นอยู่กับกระบวนการในการใช้ด้วย จึงทำให้พลังอำนาจที่อยู่ในรูปของศักยภาพของพลังอำนาจ อาจไม่มีค่าเลยถ้าไม่เคยถูกนำมาใช้ หรือไม่สามารนำมาใช้งานได้อย่างเหมาะสม ด้วยบริบทของพลังอำนาจแห่งชาติดังกล่าว จึงทำให้แต่ละชาติอาจมีการจัดแบ่งองค์ประกอบของพลังอำนาจแห่งชาติที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่องค์ประกอบที่แตกต่างกัน แต่จะอยู่ที่การกำหนดองค์ประกอบของพลังอำนาจให้ได้อย่างครบถ้วน สอดรับกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในหัวนั้น ๆ มีการบูรณาการและผสมผสานการใช้พลังอำนาจได้อย่างเหมาะสม ผ่านกระบวนการในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติในช่องทางต่าง ๆ ต่อเป้าหมายเพื่อนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ของชาติอย่างแท้จริง

๓.๒.๑ กำลังอำนาจชาติด้านการเมือง เป็นลักษณะของกำลังอำนาจที่ได้จากความนิยม และการสนับสนุนจากพลังประชาชน ทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยอาจพิจารณาออกเป็น กำลังอำนาจในการปกครองและต่อต้านการแทรกแซง หรือการใช้อำนาจของชาติอื่น ซึ่งได้แก่ความนิยมและการสนับสนุนของประชาชนภายในประเทศต่อระบบการปกครองต่อรัฐบาลและต่อนโยบายของประเทศ เสถียรภาพของรัฐบาลความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเสียสละเพื่อส่วนรวมของคนในชาติ (รักชาติ) นอกจากนี้ยังมี ฐานแห่งกำลังอำนาจที่จะใช้ และแทรกแซงอำนาจของรัฐอื่น ซึ่งอาจเป็นผลของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือผลส่วนรวมของเกียรติภูมิของชาติ ซึ่งสร้างความนิยมในบรรดาประชาชน หรืออาจเป็นความเจริญทางวัฒนธรรมอารยธรรมแพร่สะพัดไป การโฆษณาชวนเชื่อที่เป็นการดำเนินการเพื่อจะเปลี่ยนความเชื่อ และท่าทีของประเทศอื่นหรือประชาชน (พลังอำนาจด้านข้อมูลข่าวสาร) รวมถึงการทูตที่เป็นฐานแห่งอำนาจที่สำคัญที่สุด ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (พลังอำนาจด้านการทูต)

๓.๒.๒ กำลังอำนาจของชาติด้านเศรษฐกิจ ที่ได้จากระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์รวมแห่งชาติ (Gross National Product – GNP) ผลิตภัณฑ์รวมแห่งชาติคิดเป็นรายหัว (Gross National Product Per Capita) อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth Rates) การผลิตพลังงาน และวัตถุดิบปัจจัยอุตสาหกรรมหนัก อัตรา Per Capita Consumption การผลิตอุตสาหกรรมสำคัญตามหัวเวลา เช่น คอมพิวเตอร์และสิ่งจำเป็นของ

แต่ละชาติ ความสามารถทางเกษตรกรรม (ความเพียงพอกับการบริโภคในประเทศและส่วนเกินที่จำเป็นสำหรับชาติอื่น) ประสิทธิภาพในการผลิตในเชิงเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตกับเนื้อที่เพาะปลูก แรงงานที่ใช้ และต้นทุน ส่วนสัดของทรัพยากรที่ใช้สอย กับทรัพยากรที่สะสมไว้เป็นทุน (Capital) ส่วนสัดรายจ่ายของรัฐบาล (Government Expenditures) ส่วนสัดของทรัพยากรที่ใช้เพื่อความมั่นคงแห่งชาติที่เหมาะสม ลักษณะที่พึงตนเองได้ ไม่ขาดแคลน และทนต่อแรงบีบภายนอกได้

๓.๒.๓ กำลังอำนาจของชาติด้านสังคมจิตวิทยา ที่แสดงออกมาทางความร่วมมือร่วมใจของคนในชาติที่จะแสดงออกใด ๆ ต่อสังคมภายในและสังคมนานาชาติ ความรู้สึกรักชาติและเต็มใจของคนในชาติที่จะยึดถือประโยชน์และความมั่นคงของชาติอยู่เหนือประโยชน์และสวัสดิภาพส่วนตน หรือกลุ่มของตน ขวัญของข้าราชการและประชาชน ที่มีจิตใจไม่ยอมจำนนยอมเสียสละที่จะต่อต้านการแทรกแซง การรุกราน และการเข้ามารบของชาติอื่นต่อความเป็นตัวตนของรัฐชาติ รวมถึงมีความอดทนและผูกพันซึ่งกันและกันของคนในรัฐชาติซึ่งอาจเชื่อมต่อกันด้วยความผูกพันทางเชื้อชาติ ศาสนา และอุดมการณ์ทางการเมือง

๓.๒.๔ กำลังอำนาจของชาติด้านการทหาร ซึ่งจะอยู่ในรูปของความเข้มแข็งของกองทัพ ที่มักจะต้องประกอบด้วย กลุ่มคนที่หลากหลายจากทุกกลุ่มชนในประเทศ เป็นกองทัพที่มีกำลังพลและผู้นำทางทหารที่เป็นทหารอาชีพ (Professional Officer Corps) มีหลักนิยมของตนเองซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของกองทัพและภารกิจหน้าที่ที่มีต่อรัฐชาติ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างทหารกับประชาชนพลเรือนถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของความเป็นปึกแผ่นของกองทัพกับประเทศที่จะปฏิบัติการใด ๆ นอกจากนี้ กองทัพจะต้องมีการดำรงการฝึก มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เหมาะสม มีเกียรติคุณ และคุณงามความดีของทหาร มีชื่อเสียงในการปฏิบัติการเป็นที่เกรงขามของผู้อื่น อันจะนำมาซึ่งความนิยมจากประชาชนในชาติ หรือแม้แต่นานาชาติ

๓.๒.๕ กำลังอำนาจของชาติด้านอื่นๆ เช่น กำลังอำนาจแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี กำลังอำนาจแห่งชาติด้านสิ่งแวดล้อม และกำลังอำนาจแห่งชาติด้านข้อมูลข่าวสาร โดยกำลังอำนาจแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีหมายถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของประเทศในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีเพื่อการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ทั้งที่เป็นวัตถุ และบุคลากรทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี กำลังอำนาจแห่งชาติด้านสิ่งแวดล้อมหมายถึงสภาพความเสื่อมโทรม หรือการดำรงสภาพที่ดีอยู่ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ และสุขภาพชีวิตของคนในชาติ และกำลังอำนาจแห่งชาติด้านข้อมูลข่าวสารที่หมายถึงขีดความสามารถทางด้านข้อมูลข่าวสาร ทั้งในการรับข้อมูลข่าวสาร การให้ข้อมูลข่าวสาร การนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์ หรือแม้แต่การต่อสู้กันทางด้านข้อมูลข่าวสารก็ตาม (พจน์ พงศ์สุวรรณ, ๒๕๓๖) (John R. Mills, 2003)

๔. บริบทพลังอำนาจแห่งชาติในกระบวนการใช้งานผ่านช่องทางต่าง ๆ
บริบทของการนำพลังอำนาจแห่งชาติไปสร้างอิทธิพลต่อรัฐชาติ หรือตัวแสดงอื่น ๆ ในเวทีนานาชาติ เพื่อนำมาซึ่งวัตถุประสงค์แห่งชาติ มีความสำคัญและซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความเกี่ยวพันตั้งแต่ วัตถุประสงค์แห่งชาติ ที่จะถูกถ่ายทอดมาทางยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งอาจรวมถึงในแต่ละสถานการณ์ ทั้งนี้ การใช้พลังอำนาจแห่งชาตินั้น ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจ และพยายามไปสู่เป้าหมายดังกล่าวในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่สภาพแวดล้อมและ

เป้าหมายในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติ ก็จะแตกต่างกันไป จึงทำให้ช่องทางและกระบวนการใช้พลังอำนาจแห่งชาติก็จะแตกต่างกันไปด้วย โดยอาจเป็นการใช้ Soft Power เช่น พลังอำนาจด้านการเมืองหรือการทูต พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา มาเป็นเครื่องมือในการชักจูง โน้มน้าว เกี้ยยกล่อมครอบงำ ให้รางวัล ลงโทษ หลอกล่อ ไปจนถึงกดดัน และบีบบังคับ เพื่อให้รัฐเป้าหมายยอมรับและปฏิบัติในสิ่งที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่เราตั้งไว้ หรืออาจเป็นการใช้ Hard Power เช่น พลังอำนาจด้านเศรษฐกิจหรือการทหาร เพื่อบีบบังคับให้ทำในสิ่งที่ต้องการ ในบริบทดังกล่าว ได้ทำให้แนวความคิดในเรื่องของพลังอำนาจแห่งชาติเป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปของแต่ละชาติ ซึ่งไม่สามารถที่จะลอกเลียนมาเป็นของตนได้ ที่สำคัญ คือ จะต้องทำความเข้าใจให้ได้อย่างลึกซึ้ง และนำมาพิจารณากำหนดเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับรัฐชาติตนต่อไป

ในการอธิบายให้เห็นถึงบริบทของการใช้พลังอำนาจแห่งชาติผ่านช่องทางต่าง ๆ นั้น จะได้ยกตัวอย่างพลังอำนาจแห่งชาติของสหรัฐฯ ๆ ที่ประกอบไปด้วย พลังอำนาจด้านการทูต ข้อมูลข่าวสาร การทหาร และเศรษฐกิจ (Diplomatic, Information, Military and Economic : DIME) มาเป็นตัวอย่าง โดยพลังอำนาจด้านการทูต เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อสถานการณ์ในนานาชาติ ผ่านการดำเนินงานในระดับทวิภาคี พหุภาคี สนธิสัญญา ข้อตกลง การเจรจาต่อรอง และการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีกระทรวงต่างประเทศเป็นผู้นำในการดำเนินการ และมีประเทศต่าง ๆ ในโลกองค์การสหประชาชาติ และ องค์การเอกชน รวมถึงองค์กรนานาชาติ เป็นเป้าหมายในการดำเนินการ

การดำเนินการด้วยพลังอำนาจด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นพลังอำนาจแห่งชาติที่เพิ่มความสำคัญขึ้นตามลำดับจากความก้าวหน้าในยุคข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางเครื่องโทรสาร โทรศัพท์ สัญญาณดาวเทียม และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่ทำให้เนื้อหาของข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่สามารถส่งถึงผู้รับสารในระดับตัวบุคคลทั่วทุกมุมโลก ยากที่เส้นเขตแดนหรืออำนาจของรัฐใด ๆ จะกีดขวางได้ การสร้างอิทธิพลทางแนวความคิดต่อทุกตัวแสดงจึงกลายเป็นเป้าหมายของการใช้ Soft Power ในปัจจุบัน

การดำเนินการด้วยพลังอำนาจด้านการทหาร อันเป็นพลังอำนาจในรูปแบบที่มีมาดั้งเดิม ด้วยการใช้อาวุธสงครามเพื่อบีบบังคับให้รัฐชาติอื่นปฏิบัติตามที่ตนต้องการ โดยพลังอำนาจด้านการทหารถือว่าเป็นพลังอำนาจที่พร้อมใช้งานทันทีเมื่อเปรียบเทียบกับพลังอำนาจด้านอื่น ๆ เนื่องจากพลังอำนาจด้านการทหาร มีการเตรียมพร้อมอยู่เสมอ และสามารถที่จะปฏิบัติได้ทันที มีความเป็นมืออาชีพ และมีโครงสร้างที่พร้อมจะเข้าไปสร้างอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมที่ต้องการ และปัจจุบันการใช้พลังอำนาจด้านการทหารมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ทั้งในการรักษาความมั่นคงภายในประเทศที่รวมถึง HA/DR การเผชิญกับภัยสงคราม และการทูตฝ่ายทหาร

การดำเนินการด้วยพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างอิทธิพลให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในเวทีนานาชาติด้วยการใช้นโยบายด้านการเงิน ภาษี อัตราดอกเบี้ย สนธิสัญญาทางการค้า การเจรจาทางการค้าอื่น ๆ รวมถึงการเจาะข้อมูลพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจของชาติอื่น โดยพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ (The White House, 2017)

แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการทูตฝ่ายทหาร

การทูตฝ่ายทหารเป็นงานหรือหน้าที่ที่มีมานานแต่โบราณ ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือทางทหารที่มีมาแต่อดีตเช่นกัน พันธมิตรทางทหาร กองทัพร่วมผสม และกองกำลังนานาชาติ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม แนวความคิด ทฤษฎี ด้านการทูตฝ่ายทหารเพิ่งจะแยกออกมาศึกษาโดยเฉพาะอย่างแท้จริงช่วงหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นนี้เอง โดยขยายออกมาจากแนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือแนวความคิดด้านการทูต (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 1)

การทูตฝ่ายทหาร ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือของชาติในลักษณะของพลังอำนาจในแบบ Soft Power ที่ผสมผสานกับพลังอำนาจแห่งชาติในด้านอื่น ๆ ในระดับยุทธศาสตร์ โดยเห็นได้ชัดจากการดำเนินงานของสหรัฐอเมริกาในลิเบีย อัฟกานิสถาน อิรัก และซีเรีย ที่ชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งทางทหารประการเดียวไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะนำมาซึ่งชัยชนะได้ในความขัดแย้งยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในสงครามต่อสู้กับการก่อการร้ายที่ความสำเร็จขึ้นกับการสร้างการยอมรับ และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของพันธมิตร ข้าศึก และที่สำคัญคือประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ จนส่งผลให้พลังอำนาจด้านการทูตไม่ได้ขึ้นอยู่กับอาวุธแต่อย่างใด แต่ขึ้นกับความสามารถในการผสมผสานการใช้กำลังในการบังคับกับการใช้เครื่องมืออื่น เช่นงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ โดยการทูตฝ่ายทหาร จะครอบคลุมในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนอกเหนือการสงครามที่ดำเนินการโดยฝ่ายทหารหรือหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาทัศนคติในทางบวกและความเชื่อถือ ความเคารพจากสังคมนานาชาติ โดยเฉพาะการกำจัดความเป็นปรปักษ์และไม่เป็นมิตร พร้อมไปกับการสร้างและดำรงรักษาความเชื่อถือ การมีส่วนร่วมในการป้องกันความขัดแย้ง และช่วยกันแก้ไขปัญหา (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 18 - 19)

๑. นิยามความหมาย การทูตฝ่ายทหาร มีอยู่หลากหลาย และอาจแตกต่างกันไปตามความกว้างหรือแคบของกิจกรรม ระดับ และรูปแบบของการทูตฝ่ายทหาร เช่น หมายถึงการดำเนินกิจกรรม โครงการ หรือนโยบายด้านการต่างประเทศใด ๆ ที่ไม่ใช้ความรุนแรง ที่รัฐชาตินำมาใช้เพื่อเป้าหมายในการป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ ที่จะมีต่อความมั่นคงของรัฐชาติ ซึ่งเป็นความหมายในเชิงกว้าง โดยรวมถึงการทูตทางวัฒนธรรมด้วย สำหรับความหมายที่แคบลงมา ก็เช่น การทูตฝ่ายทหาร หมายถึง กิจกรรมของทหารและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของกระทรวงกลาโหม ที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการต่างประเทศ ที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการดำเนินการ โดยอยู่ในกรอบของงานด้านการทูตของรัฐชาตินั้น ๆ และความหมายที่แคบที่สุดคือ กิจกรรมทางการทูตของกระทรวงกลาโหม ที่ดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ในกรอบของนโยบายด้านความมั่นคง ซึ่งหมายถึงกิจกรรมด้านการทูตที่มีเป้าหมายในการแก้ไขความขัดแย้ง หรือการจัดระเบียบหลังสงคราม และการป้องกันการเกิดสงคราม ซึ่งความหมายแคบนี้ สามารถที่จะแยกแยะประเด็นต่าง ๆ ของการทูตฝ่ายทหารได้ดังนี้

๑.๑ ตัวแสดง ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยหลักแล้วคือ กำลังพลของกองทัพและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในกระทรวงกลาโหม ซึ่งในกรณีพิเศษอาจมีผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามนโยบายด้านความมั่นคงในต่างประเทศจากรัฐบาล

๑.๒ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ตามนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับความมั่นคงจากภัยคุกคามภายนอก และการป้องกันประเทศ และความร่วมมือของกองทัพแห่งชาติในเวทีนานาชาติ

๑.๓ แนวทางในการดำเนินกิจกรรม มิได้มีพื้นฐานมาจากการใช้กำลังทหารในการบังคับ แต่เป็นการใช้เครื่องมือและวิธีการทางการทูตที่ไม่ใช้ความรุนแรง

จากแนวคิดดังกล่าว เราอาจนิยามความหมายของการทูตฝ่ายทหารว่าคือ “การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่หรือผู้แทนที่ส่วนใหญ่แล้วอยู่ภายใต้กระทรวงกลาโหม รวมถึงจากสถาบันอื่นของประเทศไทย ที่มีเป้าหมายในการตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติด้านการต่างประเทศ ในมิติของความมั่นคงและมิติด้านการป้องกันประเทศ โดยการใช้การเจรจา และเครื่องมือด้านการทูตในการดำเนินงาน” (Erik Pajtinka, 2016 : 184)

๒. บทบาท และกิจกรรมในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๑ บทบาทของการทูตฝ่ายทหาร มีหลายประการดังนี้

๒.๑.๑ การรวบรวมและวิเคราะห์ข่าวกรอง ด้านการป้องกันประเทศและความมั่นคง เพื่อป้องกันความขัดแย้ง สร้างความสัมพันธ์อันดี และที่สำคัญคือการรักษาความมั่นคงและการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามภายนอก ทั้งนี้ ก็ด้วยการให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ละเอียดและแม่นยำในเรื่องกองกำลังของประเทศไทยที่เป็นเป้าหมาย จากข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เช่น สื่อมวลชน การแถลงข่าว การปราศรัย จากตัวบุคคล เช่น การพูดคุย หรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญในกองทัพ ฝ่ายความมั่นคง หรือเจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการเข้าไปเยี่ยมเยียนเข้าร่วมหรือสังเกตการณ์การฝึกทางทหาร หน่วยทหารหรือหน่วยงานความมั่นคงต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๑.๒ การสร้าง พัฒนา และดำรงความร่วมมือ การสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ ระหว่างกองทัพและรัฐชาติของตน กับกองทัพและรัฐชาติเป้าหมาย ซึ่งอาจดำเนินการโดยการเจรจาความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง จนถึงการทำข้อตกลง และบันทึกความเข้าใจในความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง ช่วยเชื่อมต่อกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคง พัฒนาการฝึกพร้อม การแลกเปลี่ยนทางทหาร เป็นต้น

๒.๑.๓ การวางแผน เตรียมการ และบริหารจัดการ เพื่อให้ความร่วมมือด้านการทหาร ด้านความมั่นคง และกิจกรรมต่างๆ ที่รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับ การแลกเปลี่ยนทางการศึกษา การฝึกพร้อมฝึกผสม การประชุม สัมมนา ร่วม และกิจกรรมตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้ทำไว้ เพื่อให้ความร่วมมือและการมีปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และสามารถนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติเป็นสำคัญ

๒.๑.๔ สนับสนุนการดำเนินงานทางด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ โดยอาจอยู่ในบทบาทของการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการทูตทางเศรษฐกิจ สำหรับการเผยแพร่และกระจายสินค้าด้านการป้องกันประเทศและความมั่นคง หรืออาจดำเนินการเพื่อให้การจัดซื้ออาวุธ

ยุทธโศภกรณ์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสามารถตอบสนองต่อกองทัพ และผลประโยชน์ชาติได้อย่างแท้จริง เช่น อาจช่วยในการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ด้วยการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศจากชาติอื่น

๒.๑.๕ เป็นผู้แทนของกองทัพ กระทรวงกลาโหม หรือประเทศ

ในการติดต่อมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐชาติอื่น (Erik Pajitinka, 2016 : 187 - 193)

๒.๒ กิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งโดยปกติแล้วเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะดำเนินงานผ่านกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ เช่น ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร กิจกรรมความร่วมมือที่ได้ทำข้อตกลงกันในหลายรูปแบบ การสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโศภกรณ์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ถูกผนวกเข้ากับยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ที่อยู่ในกรอบของยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งนี้ เป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารจะสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ มากกว่าที่จะสนับสนุนเพียงกองทัพเท่านั้น โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

๒.๒.๑ การมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในรูปแบบพหุภาคี และทวิภาคี ระหว่างข้าราชการพลเรือนกลาโหมระดับสูงและนายทหารระดับสูงของกองทัพ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการพบปะเจรจาด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคง หรือการเมือง (Political, Security and Strategic Defence Dialogues)

๒.๒.๒ การแลกเปลี่ยนหรือการแต่งตั้งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ไปประจำการหรือรับผิดชอบในต่างประเทศ

๒.๒.๓ ข้อตกลงความร่วมมือด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศในระดับทวิภาคี ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของ Defence agreements, MoUs หรือ Treaties

๒.๒.๔ การฝึกกำลังพลทหารและข้าราชการกลาโหมพลเรือนของกองทัพต่างชาติ รวมถึงการแลกเปลี่ยนด้านการฝึก ศึกษา

๒.๒.๕ การสร้างความเป็นทหารอาชีพ การให้ความรู้ และคำแนะนำในการบริหารจัดการด้านการป้องกันประเทศและเทคนิคทางทหาร

๒.๒.๖ การติดต่อมีปฏิสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนกำลังพลหรือหน่วย รวมถึงการเยือนของเรือรบ

๒.๒.๗ การแลกเปลี่ยนกำลังพลทหารหรือข้าราชการกลาโหมพลเรือนให้เข้าไปทำงานในกระทรวงกลาโหมหรือกองทัพมิตรประเทศ

๒.๒.๘ การเคลื่อนย้ายกำลังทีมฝึกเข้าไปประจำการหรือไปสนับสนุนกองทัพมิตรประเทศ

๒.๒.๙ การจัดเตรียมความช่วยเหลือด้านยุทธโศภกรณ์ และเครื่องมืออื่น ๆ ให้มิตรประเทศ เพื่อยกระดับความสัมพันธ์และการเข้าปามีอิทธิพล

๒.๒.๑๐ การเผยแพร่เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ นโยบายด้านการป้องกันประเทศ เพื่อความโปร่งใสด้านการทหาร และสร้างความไว้วางใจ

๒.๒.๑๑ การช่วยเหลือรักษาความมั่นคงปลอดภัยให้กับรัฐบาลและประชาชนผ่านการเข้าไปรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ

๒.๒.๑๒ การเข้าไปช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม ค้นหา ช่วยชีวิต ในกรอบของสหประชาชาติ

๒.๒.๑๓ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการแลกเปลี่ยนการเยือนในแต่ละระดับ การสัมมนา การเข้าร่วมประชุม และแลกเปลี่ยนการเยือนหน่วยงานด้านการข่าว การศึกษา และปฏิบัติการ

๒.๒.๑๔ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศของตน โดยแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และความร่วมมือด้านยุทธโศปกรณ์ การค้นคว้าวิจัยและพัฒนาจากชาติต่าง ๆ รวมถึงความพยายามในการพัฒนาให้อุตสาหกรรมด้านการป้องกันประเทศและการวิจัยของตนให้มีประสิทธิภาพ คุ่มค่ากักขังประมาณในการดำเนินการ

๒.๒.๑๕ ช่วยเหลือมิตรประเทศในการพัฒนาขีดความสามารถด้านการทหารผ่านการให้การฝึก ศึกษา และช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์ ทั้งนี้ จะต้องมั่นใจว่าจะไม่กระทบต่อความมั่นคงของตน

๒.๒.๑๖ การมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมทหารนานาชาติ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถกองทัพของตนเอง โดยเข้าร่วมกิจกรรมด้านการทหาร ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

๒.๒.๑๗ การส่งเสริมการปฏิบัติการร่วมทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เช่น การเข้าร่วมปฏิบัติการลาดตระเวนร่วม การจัดทำลัทธิไปรักษาสันติภาพ

๒.๒.๑๘ การฝึกร่วมทางทหารทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อความมุ่งหมายในการฝึก (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 21) (KA Muthanna, 2011 : 3 - 8)

กิจกรรมตามที่ได้กล่าวไป อาจจัดเข้ามาอยู่ในรูปแบบการดำเนินงานใน ๖ ด้านด้วยกัน คือ การดำเนินงานด้านนโยบาย ด้านขีดความสามารถ ด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์ ด้านกำลังพลหรือการศึกษา ด้านการฝึก และด้านปฏิบัติการ (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 38)

๓. รูปแบบ และการใช้งานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๑ รูปแบบ ของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร อาจแบ่งออกเป็นสองแง่ ในแง่แรก เป็นรูปแบบของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่มุ่งดำรงรักษาสถานภาพหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพคงเดิมของความสัมพันธ์ที่เคยดำรงกันมา โดยอาศัยข้อตกลงความร่วมมือต่าง ๆ ที่ได้ทำไว้ หรือแนวทางการมีปฏิสัมพันธ์แบบปกติที่เคยมีต่อกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อดำรงรักษาสถานภาพที่มีต่อกันไว้ อีกแง่หนึ่ง ก็คือ รูปแบบของการดำเนินงานที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสถานภาพหรือเงื่อนไขที่มีต่อกัน ทั้งนี้ ก็ด้วยการเพิ่มหรือลดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยเหตุผลของความพยายามสร้างความร่วมมือหรือเป็นพันธมิตรกันมากขึ้น เพื่อต่อต้านหรือป้องกันภัยคุกคามร่วมกันหรือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ที่อาจมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังอาจเป็นการลดการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการตีจาก ลดความช่วยเหลือ ไม่สนับสนุนหรือขายยุทธโศปกรณ์ให้เช่นเคย ทั้งนี้ เพื่อผลทางการเมือง เช่น ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในบางด้าน เป็นต้น

๓.๒ การใช้การทูตฝ่ายทหารในฐานะเครื่องมือหรือส่วนหนึ่งของกำลัง

อำนาจ โดยที่การทูตฝ่ายทหาร ถือเป็นเครื่องมือของชาติอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ หรือการนำมาใช้เพื่อให้รัฐชาติอื่นทำตามที่ต้องการ โดยอาจกล่าวได้ว่าการทูตฝ่ายทหาร เป็นการผสมผสานกำลังอำนาจด้านการทูตกับกำลังอำนาจด้านการทหารไว้ด้วยกัน สำหรับพลังอำนาจด้านการทหารนั้น เราอาจจัดกลุ่มในการใช้ได้เป็นสี่กลุ่ม คือ อาจใช้แบบ Hard Power, Economic Power, Soft Power และ Smart Power โดยที่ Hard Power เป็นการใช้อำนาจด้านการทหารที่มีมาตั้งแต่โบราณ โดยการพัฒนาและสั่งสมกำลังกองทัพและอาวุธยุทโธปกรณ์ทันสมัย และนำมากดดัน บีบบังคับ หรือเข้ายึดครองเพื่อให้รัฐชาติอื่นทำตามที่ต้องการ โดยอาจดำเนินการโดยใช้การทูตเชิงบังคับ หรือการใช้อำนาจทหาร การใช้แบบ Economic Power เป็นการใช้อิทธิพลของกองทัพเข้าให้การสนับสนุนทั้งในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือทางทหาร การขายหรือสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ การให้ทุนการศึกษา หรือแม้แต่การให้คำมั่นที่จะสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับชาตินั้น ๆ

การใช้แบบ Soft Power เป็นการดำเนินการเพื่อสร้างอิทธิพลต่อรัฐบาล เพื่อให้ดำเนินการใด ๆ ตามที่ต้องการโดยไม่ต้องใช้การบังคับ แต่เป็นการจูงใจจนทำให้เชื่อว่าสิ่งที่ต้องการให้ทำนั้น คือสิ่งที่ดีและเหมาะสมอยู่แล้ว โดยอาจมีแนวทางในการใช้ Soft Power อยู่สองแนวทางคือ การเข้าไปสร้างอิทธิพลต่อสาธารณะ หรือประชาชนโดยรวมของรัฐชาตินั้น ๆ เช่น โครงการพัฒนาและช่วยเหลือประชาชน โครงการเพื่อมนุษยธรรม โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือการเยือนเมืองท่าของเรือ เป็นต้น เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หรือเพื่อให้ประชาชนในชาตินั้น ๆ สนับสนุนหรือกดดันรัฐบาลของตนเพื่อให้ดำเนินการตามความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดี อีกแนวทางคือ การเข้าไปสร้างอิทธิพลต่อผู้นำในรัฐบาลและกองทัพ ด้วยการแลกเปลี่ยนกำลังพล การฝึกซ้อม การแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านการฝึก การแลกเปลี่ยนผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งการเยือนท่าเรือของเรือ เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้นำหรือผู้ที่ขึ้นเป็นผู้นำมีพฤติกรรมในการบริหารจัดการกองทัพ หรือประเทศ สอดรับกับเป้าหมายที่ต้องการซึ่งจะตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติตน

แนวทางสุดท้ายคือ การใช้แบบ Smart Power ซึ่งเป็นการผสมผสานการใช้กำลังอำนาจในสามรูปแบบที่กล่าวไปแล้ว อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับเวลาและสถานการณ์ เช่น สหรัฐฯ ได้กำหนดแนวทางการใช้ Smart Power ไว้ในกรอบการดำเนินงานในเรื่อง พันธมิตร การพัฒนา การทูตสาธารณะ การบูรณาการทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 22 - 26)

๔. วัตถุประสงค์ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ในทางบวกที่แต่ละฝ่ายจะได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการทูตฝ่ายทหารระหว่างกัน โดยตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เฉพาะในด้านการต่างประเทศ และด้านความมั่นคงของรัฐชาติ นอกจากนี้แล้ว การใช้การทูตฝ่ายทหารในลักษณะของ Soft Power ยังนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ดีกว่าการใช้ Hard Power เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ด้านการเมือง ซึ่งอาจเป็นความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ภูมิภาค หรือโลก เสถียรภาพของสถานการณ์และสภาพแวดล้อม การเข้าไปมีอิทธิพลทางความคิดและการปฏิบัติ ทั้งนี้ มีหลายความมุ่งหมายของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกองทัพด้วยกันหรือระหว่างกองทัพกับหน่วยงานพลเรือน

- ๔.๑ เพื่อลดความตึงเครียดหรือความรู้สึกเป็นศัตรูและขัดแย้งต่อกัน
- ๔.๒ เป็นการส่งสัญญาณความหวังดีที่จะทำงานร่วมกัน และมีความเชื่อถือซึ่งกันและกัน
- ๔.๓ เพื่อพัฒนากองทัพให้มีความสามารถเป็นมืออาชีพ ภายใต้ขั้นตอนที่ถูกต้อง
- ๔.๔ เพื่อความโปร่งใสในด้านขีดความสามารถและความตั้งใจของแต่ละฝ่าย
- ๔.๕ เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- ๔.๖ เพื่อการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและทัศนคติระหว่างกัน
- ๔.๗ เพื่อสร้างความไว้วางใจ
- ๔.๘ เพื่อการสร้างเชื่อมั่นผ่านการจูงใจ และการให้รางวัล
- ๔.๙ เพื่อสร้างขอบเขตของการดำเนินการของกองทัพขึ้น

สิ่งสำคัญที่จะต้องระลึกถึงเสมอสำหรับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร คือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มิใช่เป้าหมายสุดท้ายที่แท้จริง รัฐบาลและกองทัพที่ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องพร้อมที่จะดำเนินการต่อไปด้วยการทำให้การทูตฝ่ายทหารดังกล่าว สามารถแปลงผลการปฏิบัติของความสัมพันธ์และความไว้วางใจให้กลายเป็นผลผลิตที่รัฐชาติต้องการ ซึ่งก็คือ ผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ของชาติ ในแต่ละด้านแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนั้น ๆ (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 33 - 34)

๕. สิ่งท้าทาย และทางแก้ไขในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๕.๑ สิ่งท้าทาย

๕.๑.๑ สิ่งท้าทายที่สำคัญ คือ ความต้องการของแต่ละฝ่ายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่จะเข้ามาร่วมกันเป็นพันธมิตร ที่จะต้องทำให้แต่ละฝ่ายไม่รู้สึกรู้ว่า มีใครได้ หรือใครเสีย หรือได้มากกว่าน้อยกว่ากัน ความรู้สึกว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกันที่เท่าเทียมกัน จะกลายเป็นสิ่งสำคัญ

๕.๑.๒ แต่ละฝ่ายมักมีขีดความสามารถที่แตกต่างกันออกไปอย่างชัดเจน ทั้งสองฝ่ายต้องเข้าใจหรือรู้สึกว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ แต่ถ้าฝ่ายที่เหนือกว่าพยายามที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบที่ตนเองเป็นใหญ่ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารครั้งนั้น ก็มักประสบความล้มเหลวได้ง่าย

๕.๑.๓ มีความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการความต้องการของแต่ละฝ่ายให้ไปด้วยกันได้ แต่ละฝ่ายต้องเปิดพื้นที่ให้ความต้องการของอีกฝ่ายประสบผลด้วย มิฉะนั้นอีกฝ่ายจะมีความรู้สึกถูกบีบบังคับ หรือหลงกล

๕.๑.๔ ปัญหาของความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ จะส่งผลกระทบต่อความหมายในการมีปฏิสัมพันธ์ หรือมีกิจกรรมร่วมกันแตกต่างกันไป ถึงแม้กองทัพจะมีความรู้สึกของการเป็นทหารร่วมกันก็ตาม

๕.๑.๕ การจัดลำดับความเร่งด่วนในการจับคู่กับพันธมิตร และการสร้างความเห็นพ้องใจเดียวกัน เป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จในการพัฒนาความร่วมมือด้านการทหาร อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องของความเร่งด่วนในผลประโยชน์ชาติ ก็อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้แผนการดำเนินงานล้มเหลวได้

๕.๑.๖ การปฏิเสธรที่จะเข้าใจทัศนคติของคู่พันธมิตร และขาดความเห็นใจซึ่งกันและกันจะส่งผลต่อความล้มเหลวในความร่วมมือ อันเป็นผลจากที่แต่ละฝ่ายมักนำประเด็นของตนเองขึ้นมาในความร่วมมือ เช่น การเข้าแทรกแซงในรัฐอื่น หรือระดับการรักษาความลับในแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจทำให้อีกฝ่ายไม่สบายใจได้ ดังนั้น การเข้าใจถึงการให้ความสำคัญในแต่ละเรื่องของแต่ละฝ่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕.๑.๗ การทูตฝ่ายทหารโดยส่วนใหญ่แล้ว คือ การดำเนินกิจกรรมความร่วมมือกัน ซึ่งต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันในระดับผู้ปฏิบัติ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับขีดจำกัดในขีดความสามารถของอีกฝ่าย ดังนั้น การสร้างความร่วมมือจะต้องส่งผลในทางปฏิบัติและสอดคล้องกับขีดความสามารถแต่ละฝ่ายด้วย

๕.๑.๘ ปัญหาของภาษาที่แตกต่างกัน รวมถึงการใช้ภาษากลางที่มีความเข้าใจแตกต่างกันไปย่อมนำมาซึ่งความเข้าใจผิดกันได้

๕.๑.๙ ปัญหาของการยึดถือผลประโยชน์ชาติเป็นหลัก นำมาซึ่งความลำบากของการสร้างความร่วมมือกัน

ทั้งนี้ ในการพัฒนาความร่วมมือผ่านการทูตฝ่ายทหารนั้น มักมีคำถามที่แต่ละชาติจะคำนึงถึง เช่น จะบูรณาการความร่วมมือกันอย่างไร จะต้องมีการพึ่งพา ผูกพัน ยึดติดต่อกันหรือไม่ มีข้อจำกัดอะไรบ้าง อันจะส่งผลต่อเสรีภาพในการดำเนินการใด ๆ ของรัฐชาติ และถ้ามีจะยอมรับได้หรือไม่ โดยเฉพาะถ้าเกี่ยวข้องกับการจัดหายุทธโศปกรณ์ และการใช้ขีดความสามารถกองทัพ โดยผลดีและผลเสียในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจะถูกนำมาซึ่งน้ำหนัก เช่น ความร่วมมือในการพัฒนา การจัดหาและซ่อมแซมอาวุธยุทธโศปกรณ์ที่มาพร้อมกับการให้การศึกษา และการฝึกสอน หรือการพึ่งพาต่าง ๆ ซึ่งจะมาพร้อมกับข้อจำกัดของรัฐชาติ ยกตัวอย่าง เดนมาร์ก ที่ตัดสินใจไม่มีเรือดำน้ำในกองทัพ เบลเยียมและเนเธอร์แลนด์ ตัดสินใจไม่มีรถถังหลักเป็นของตนเองและใช้กองทัพเรือร่วมกัน ไอร์แลนด์ไม่มีกำลังป้องกันประเทศเลย โดยทั้งหมดพึ่งพากองกำลังนาโต้เป็นหลัก หรือในกรณี que การจัดหาอาวุธยุทธโศปกรณ์ผูกติดกับชาติใดชาติหนึ่ง ถ้าชาติดังกล่าวไม่สนับสนุนอีกต่อไป โดยบีบบังคับให้รัฐชาตินั้น ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ก็จะทำให้รัฐชาติขาดเสรีในการดำเนินการใด ๆ ได้ และตกเป็นรองกับชาติที่คอยควบคุมอยู่

๕.๒ แนวทางแก้ไข สามารถดำเนินการได้โดยการเตรียมการวางแผน และกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางอย่างระมัดระวัง มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้การทูตฝ่ายทหารดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ จะต้องคำนึงเสมอว่าในโลกที่ยึดถือรัฐชาติเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง (State Centric) ทำให้ในสถานการณ์ที่รัฐชาติเห็นว่าผลประโยชน์ร่วมของแต่ละฝ่าย หรือผลประโยชน์ในภูมิภาค หรือโลก อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติที่สำคัญของตน ก็อาจทำให้รัฐชาติดังกล่าว กำหนดแนวทางของตนเองโดยไม่พึ่งพาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม การทูตฝ่ายทหารมีข้อดีที่เป็นโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ ดังนี้

๕.๒.๑ การทูตฝ่ายทหาร สามารถดำเนินการได้ในลักษณะเรียบง่าย และเจียบ ๆ โดยไม่เป็นที่พึงเล็งของสื่อมวลชนมากนัก

๕.๒.๒ ในบางประเทศ การทูตฝ่ายทหารสามารถเข้าถึงผู้ตกลงใจระดับสูงอย่างไม่เป็นทางการได้เกินกว่าระดับที่น่าจะเป็น

๕.๒.๓ ทหารเองมักมีความเข้าใจความต้องการ ในความร่วมมือด้านการทหารด้วยตนเอง ลงไปจนถึงในระดับผู้ปฏิบัติ

๕.๒.๔ วัฒนธรรมของกองทัพทุกชาติมีความคล้ายคลึงกัน จนช่วยให้เกิดความง่ายในการพัฒนาความสัมพันธ์กันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการในการยกระดับความร่วมมือเป็นไปได้อย่างราบรื่น (Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RADM., and Ranjit Singh, BG., 2016 : 34 - 39)

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศ

การใช้กำลังอำนาจด้านการทหารของกองทัพ สนับสนุนงานด้านการทูตของประเทศ เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต โดยเป็นการดำเนินงานที่มีความมุ่งหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ด้วยการแสดงให้เห็นว่าเรามีขีดความสามารถด้านการทหารที่สามารถจะใช้ในการบังคับให้รัฐชาติอื่น ๆ กระทำตามที่เราต้องการ เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ของชาติได้ หรืออาจนำมาใช้ในการป้องกันความทะเยอทะยานของรัฐชาติอื่น มิให้มาทำลายผลประโยชน์ชาติเราทั้งในทางการเมือง เขตแดน หรือ เศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในห้วงศตวรรษที่ผ่านมา การแสดงกำลังทางทหารเพื่อป้องกันและขัดขวางเจตนารมณ์ของต่างชาติ โดยเฉพาะข้าศึกและภัยคุกคาม ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นการดำเนินการด้านการทหารที่จะนำมาซึ่งสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัย พร้อม ๆ กับการปกป้องผลประโยชน์ชาติ ทั้งนี้ ก็ด้วยการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการทหารของกองทัพตนเอง กองทัพชาติพันธมิตร และประเทศที่มีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระบวนการ เทคนิค และด้านอาวุธ ยุทโธปกรณ์ อันจะนำมาซึ่ง ความเป็นไปได้ในการสร้างแนวร่วมหรือพันธมิตร ร่วมกันในการต่อสู้และต่อต้านกับข้าศึกและภัยคุกคามร่วม และยังช่วยในการปกป้องและสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานด้านการต่างประเทศได้อย่างเสรีของชาติตนเองและชาติพันธมิตร

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สะท้อนออกมาด้วยการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในลักษณะดังกล่าวที่เพิ่มมากขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ และการขยายออกไปทั้งมิติและขอบเขตในการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน พันธมิตร ประเทศที่ห่างไกลออกไป รวมไปถึงชาติที่แต่เดิมเคยเป็นศัตรูต่อกัน จนเกิดสภาพที่เพิ่มขึ้นของการพึ่งพากันในมิติของความมั่นคงและการป้องกันประเทศ แนวความคิด และแนวทางการดำเนินการดังกล่าว ได้ถูกรวบรวมและประมวลขึ้นมาเป็นแนวความคิดที่เรียกว่า การทูตฝ่ายทหาร ซึ่งยังคงไม่มีนิยามที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ทั้งนี้ การใช้คำว่า “การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy)” อย่างเป็นทางการครั้งแรก พบเห็นได้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศของสหราชอาณาจักรในปี ค.ศ.๑๙๙๘ ในช่วงของการสิ้นสุดสงครามเย็นที่สภาพแวดล้อมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานความร่วมมือด้านการทหาร และความมุ่งหมายในการใช้การทูตฝ่ายทหารในฐานะเครื่องมือหนึ่งของรัฐชาติ เปลี่ยนแปลงไปด้วย สหราชอาณาจักรจึงได้กำหนดแนวทางในการใช้การทูตฝ่ายทหารไปที่การดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ โดยกองทัพและหน่วยงานอื่น ๆ ของกระทรวงกลาโหม ที่มุ่งให้เกิดสันติภาพและเสถียรภาพ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลโดยตรงต่อการป้องกันประเทศและความมั่นคงรัฐชาติ ภูมิภาค และโลก (Ministerio De Defensa, 2012 : 16 - 18)

ในทางปฏิบัติ ประเทศที่เป็นแนวหน้าในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์

ที่ไม่มีรัฐชาติใดรัฐชาติหนึ่งสามารถตอบรับต่อภัยคุกคามที่เกิดขึ้นเพียงชาติเดียวได้ การพึ่งพาและเชื่อมต่อกันซึ่งกันและกันของสังคมโลก ทำให้การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยุติธรรมของสังคมโลก เป็นหน้าที่ของประชาคมโลกร่วมกัน การเผชิญกับ ภัยคุกคาม สิ่งทำลาย และความเสี่ยงในยุคนี้ ต้องพึ่งพากระบวนการที่มีบูรณาการ และการทำงานร่วมกันในทุกมิติ ซึ่งทำให้หลายชาติต่างพยายามกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือแผนงานในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างชัดเจน เช่น สหราชอาณาจักร ที่ออกมาเป็นเอกสารนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารของกระทรวงกลาโหม (The Ministry of Defence Policy Papers : Paper No 1 Defence Diplomacy) ออสเตรเลีย กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ในยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศ ในขณะที่สหรัฐฯ ก็ได้เอ่ยถึงการใช้งานด้านการทหารในต่างประเทศในลักษณะของการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการดำเนินงานด้านการทูตไว้ในยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงปี ค.ศ.๒๐๑๗ (National Security Strategy of the United States of America) และกระทรวงกลาโหมสเปน ที่ได้จัดทำแผนการทูตฝ่ายทหาร ในลักษณะของยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย (Defence Diplomacy Plan)

การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ

เพื่อเป็นตัวอย่างถึงแนวทางการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร การวิจัยครั้งนี้ จะได้สำรวจและพิจารณาแนวทางหรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารที่อยู่ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ และแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปนที่กำหนดออกมาในลักษณะของยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. นโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ

สหรัฐฯ ปี ค.ศ.๒๐๑๗ ได้กำหนดไว้ในกรอบของการทำงานด้านการทูตใน Pillar III ช่วงท้าย และ Pillar IV ทั้งบท และยังมีรายละเอียดการดำเนินงานด้านการทูตต่อภูมิภาคต่าง ๆ อย่างชัดเจนในบทท้ายสุดก่อนบทสรุป ขณะที่กรอบการทำงานด้านการทหาร รวมถึงการทหารที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ โดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งหมายถึงการทูตฝ่ายทหาร แทรกอยู่ในแต่ละบท โดยเฉพาะใน Pillar I และ III

๑.๑ การประเมินสถานะแวดล้อมโลกและการกำหนดยุทธศาสตร์ใน

ภาพรวม สหรัฐฯ มองว่าโลกกำลังอยู่ในห้วงของการแข่งขันกันทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และวิเคราะห์ออกมาว่าภัยคุกคาม สิ่งทำลาย และความเสี่ยงที่สหรัฐฯ ต้องเผชิญ คือ ปัญหานิวเคลียร์เกาหลีเหนือ การก่อการร้ายของกลุ่มอิสลามหัวรุนแรง การขยายอิทธิพลของจีน ปัญหาผู้อพยพและความมั่นคงตามแนวชายแดน ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การแข่งขันทางการค้าที่ไม่ยุติธรรม การคบหาพันธมิตรที่เป็นภาระและการลงทุนทางการทหารที่ไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาที่ชาวอเมริกันจำนวนมากขาดความไว้วางใจรัฐบาลตนเอง ไม่มีเชื่อมั่นในอนาคตและมั่นคงในค่านิยมอเมริกา

จากสภาพแวดล้อมดังกล่าว อเมริกา จึงกำหนดยุทธศาสตร์ของตนภายใต้กรอบ “America first” ที่มุ่งเน้นไปที่การดำเนินงานด้านการต่างประเทศ หรืองานด้านการทูตเป็นสำคัญ โดยมี Pillar I การปกป้องประชาชนอเมริกัน ปกป้องแผ่นดินแม่ และวิถีชีวิตของชาวอเมริกัน

ด้วยการสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันชายแดนและปฏิรูประบบการตรวจคนเข้าเมือง ปกป้องเป้าหมายยุทธศาสตร์ของตนทั้งจากภัยคุกคามไซเบอร์ และการโจมตีระยะไกล ด้วยระบบป้องกันซีปนาท และจะเข้าไปโจมตีข้าศึกนอกดินแดนเพื่อมิให้ภัยเข้ามาถึงสหรัฐ ฯ Pillar II ยกระดับความมั่นคงของชาวอเมริกัน โดยป้องกันเศรษฐกิจสหรัฐ ฯ จากคู่แข่งที่ไม่ยุติธรรม ช่วยเหลือแรงงานและบริษัทในประเทศ ค้นคว้าพัฒนาเทคโนโลยี และพัฒนาการใช้พลังงาน

Pillar III ดำรงรักษาสันติภาพผ่านการสร้างความเข้มแข็งให้กับตน โดยสร้างกองทัพให้เข้มแข็งไว้ปกป้อง และขัดขวางศัตรู และถ้าจำเป็นก็ต้องรบแล้วให้ชนะ ใช้พลังอำนาจทุกด้านเพื่อมิให้ประเทศใดเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งได้ จะพัฒนาขีดความสามารถ โดยเฉพาะด้านอวกาศและไซเบอร์ รวมถึงอื่น ๆ ที่จำเป็น จะต้องทำให้พันธมิตรและหุ้นส่วนเข้ามาร่วมป้องกันภัยคุกคามร่วมกันอย่างยุติธรรม และ Pillar IV พัฒนาอิทธิพลของสหรัฐ ฯ ไปในสังคมโลก เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่ออเมริกามีความมั่นคงและมั่งคั่งมากขึ้น โดยจะแข่งขันและนำในองค์กรนานาชาติ ภายใต้อำนาจเสรีภาพ ประชาธิปไตย และกฎหมาย และจะใช้การเจริญเติบโตของภาคธุรกิจเอกชนช่วยสร้างหุ้นส่วนการค้าและความมั่นคงในอนาคต สหรัฐ ฯ จะยังคงเป็นชาติที่มั่งคั่งและเฟื่องฟู แม้จะคาดหวังให้ผู้อื่นเข้ามาร่วมรับผิดชอบก็ตาม (The White House, 2017 : 1 - 4)

๑.๒ ยุทธศาสตร์ด้านการทูต ในกรอบของยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐ ฯ ซึ่งจะเน้นกรอบในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารด้วย มีดังนี้

๑.๒.๑ ใน Pillar III การดำรงรักษาสันติภาพด้วยการพัฒนาความเข้มแข็ง ซึ่งก็คือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพลังอำนาจแห่งชาติตนเอง โดยมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาจุดแข็งในการแข่งขันของอเมริกาเป็นวัตถุประสงค์แรก วัตถุประสงค์ที่สอง การพัฒนาขีดความสามารถในด้านการทหารและอื่น ๆ และวัตถุประสงค์ที่สาม การทูตและกำลังอำนาจของรัฐชาติอื่น (Diplomacy and Statecraft) ซึ่งในช่วงนี้ จะได้เอ่ยถึงวัตถุประสงค์ที่สามที่เกี่ยวข้องกับการทูตเป็นหลักไปก่อน โดยในวัตถุประสงค์นี้ได้กำหนดการดำเนินงานเพื่อการแข่งขันทางการทูต การใช้การทูตทางเศรษฐกิจ และการใช้กำลังอำนาจด้านข้อมูลข่าวสาร

๑.๒.๑.๑ การแข่งขันทางการทูต กำหนดให้การดำเนินงานด้านการทูต เป็นแนวหน้าของขีดความสามารถด้านการเมืองและการปกป้องผลประโยชน์สหรัฐ ฯ ในต่างประเทศ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมต่อด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจนเกิดเป็นเครือข่ายในทางบวกกับหุ้นส่วนสหรัฐ ฯ และจะต้องดำรงรักษาการพบปะพูดคุยและดูแลความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับคู่แข่งไว้ เพื่อลดความเสี่ยงต่อความเข้าใจผิดด้านการสื่อสารที่จะส่งผลเสียอย่างใหญ่หลวง ทั้งนี้ การทูตขาดไม่ได้ที่จะวิเคราะห์หาแนวทางและเข้าไปแก้ไขปัญหาในภูมิภาคที่ยังมีความขัดแย้งซึ่งกองทัพยังไม่ไปเกี่ยวข้อง เพื่อแข่งขันกับชาติที่ต้องการสร้างอิทธิพลทดแทนที่สหรัฐ ฯ ถอนตัวออกมา

จากเป้าหมาย และวิธีการดังกล่าว ได้มีการกำหนดความเร่งด่วนของการดำเนินการไว้ตั้งแต่การดำรงรักษาสถานภาพของนักการทูตไว้ในพื้นที่ต่าง ๆ ที่เป็นแนวหน้า โดยเชื่อว่า จะใช้เทคโนโลยีเข้าทดแทนนักการทูตไม่ได้ ต้องใช้การทูตแบบ Face-to-face diplomacy อันดับสอง พัฒนาผลประโยชน์สหรัฐ ฯ โดยนักการทูตต้องไปสร้างและชี้นำแนวร่วมและพันธมิตร ที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกับสหรัฐ ฯ ได้ อันดับที่สาม การแสวงหา กระตุ้น และ

ใช้โอกาสที่มีให้เกิดประโยชน์ ต่อการค้า ความร่วมมือ และการสนับสนุนด้านวัฒนธรรม การศึกษา การแลกเปลี่ยนประชาชน และสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ และสร้างประชาสังคม และผู้นำการศึกษาที่สามารถนำมาซึ่งเสรีภาพและความมั่งคั่ง

๑.๒.๑.๒ การใช้เครื่องมือการทูตทางเศรษฐกิจ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์กลางการเงินนานาชาติของสหรัฐ ฯ ซึ่งจะช่วยยกระดับความมั่นคงและมั่งคั่ง โดยการขยายประชาคมเศรษฐกิจตลาดเสรีและต่อต้านภัยจากระบบเศรษฐกิจชั้นนำโดยรัฐ โดยเครื่องมือทางเศรษฐกิจเช่นการลงโทษ การต่อต้านการฟอกเงิน ต่อต้านการคอร์รัปชัน และการบังคับใช้กฎหมาย ต่อต้านและขัดขวางศัตรู โดยร่วมมือกับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่มีแนวทางและภัยคุกคามร่วมกันโดยแบ่งความเร่งด่วนออกเป็น การดำรงรักษาพันธะทางเศรษฐกิจไว้กับพันธมิตรและหุ้นส่วน อันดับสอง ดำเนินการกดดันทางเศรษฐกิจ เพื่อเป้าหมายแห่งสันติภาพและความมั่นคง เพื่อแก้ปัญหาการเผชิญหน้าในสภาพที่ยังมีปฏิบัติการทางทหารน้อย อันดับสาม ขจัดแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ ต่อภัยคุกคาม เช่น กลุ่มก่อการร้าย การขยายตัวของอาวุธทำลายล้าง และตัวแสดงที่ผิดกฎหมาย เพื่อขจัดการเติบโตของเงินและการสนับสนุนต่อกลุ่มเหล่านี้ในการปฏิบัติการที่จะเป็นภัยคุกคามสหรัฐ ฯ

๑.๒.๑.๓ การใช้เครื่องมือด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อต่อสู้กับคู่แข่งชั้น หรือศัตรู เช่น จีน กลุ่มก่อการร้าย และรัสเซีย ที่ใช้การบูรณาการข้อมูลข่าวสารในเชิงเปิดข้อมูลจากบุคคล และแหล่งข่าวต่าง ๆ เข้ากับขีดความสามารถด้านการข่าวกรอง และเครื่องมือด้านการข่าว ในการโจมตีค่านิยม และสถาบันต่าง ๆ ของสหรัฐ ฯ จึงต้องต่อต้านโดยมีความเร่งด่วนคือ ดำเนินการจัดลำดับความเร่งด่วนและทำความเข้าใจภัยคุกคามด้านข้อมูลข่าวสาร และใช้การทูตสาธารณะให้เกิดประโยชน์ ลำดับสอง การสื่อสารทางยุทธศาสตร์และสื่อสารสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อต่อสู้กับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลเสียต่อสหรัฐ ฯ และที่ทำให้คนมีความคิดรุนแรง ลำดับที่สาม การสร้างเครือข่ายกับหุ้นส่วน และพันธมิตรในพื้นที่ต่าง ๆ อันดับสี่ การแบ่งปันความรับผิดชอบกับรัฐชาติต่าง ๆ เพื่อลดความรุนแรง และสร้างสังคมแบบพหุภาคี ลำดับสุดท้าย การปรับแต่งความสัมพันธ์กับรัฐชาติต่าง ๆ ภายใต้กรอบการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (The White House, 2017 : 33 - 35)

๑.๒.๒ ใน Pillar IV การดำเนินงานด้านการทูต รวมถึงการทูตฝ่ายทหาร เพื่อยกระดับอิทธิพลสหรัฐ ฯ ต่อสังคมโลก ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักตามนโยบาย America First ที่จะต้องดำเนินการเพื่อปกป้องค่านิยม ผลประโยชน์ และหลักการพื้นฐานของสหรัฐ ฯ โดยถือว่าพันธมิตรและหุ้นส่วนเป็นความเข้มแข็งและพลังอำนาจของสหรัฐ ฯ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร การข่าวกรอง และกำลังอำนาจด้านอื่น ๆ ซึ่งไม่มีชาติใดที่มีขีดความสามารถแบบนี้ได้ อันจะเป็นแรงจูงใจให้หุ้นส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมกับสหรัฐ ฯ ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องดำเนินการเพื่อให้ผลผลิตของการดำเนินงานในลักษณะพหุภาคีมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ค่านิยมของสหรัฐ ฯ ยังคงเป็นค่านิยมที่ทั่วโลกยอมรับ

๑.๒.๒.๑ การสร้างแรงจูงใจให้รัฐหุ้นส่วนเข้ามาร่วมกับสหรัฐ ฯ ที่มีตัวอย่างจากการที่สหรัฐ ฯ เข้าไปช่วยรัฐที่ล้มเหลว หรือรัฐที่แตกแยก และประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างตลาดให้กับธุรกิจจากสหรัฐ ฯ สร้างพันธมิตรที่ช่วยทำให้เกิดดุล

แห่งอำนาจในภูมิภาค และช่วยสร้างหุ้นส่วนในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ รอบโลก จนกลายเป็นเครือข่ายที่จะช่วยพัฒนาผลประโยชน์ร่วมและค่านิยมร่วมกัน โดยสหรัฐ ฯ ต้องแข่งขันกับจีนและรัสเซีย ที่กำลังลงทุนสร้างอิทธิพลในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกเช่นกัน สหรัฐ ฯ จึงต้องสร้างรูปแบบของหุ้นส่วนที่มีโชรแต่ความช่วยเหลือ แต่เป็นหุ้นส่วนที่ต้องพัฒนาตนเองผ่านการดึงดูดทุนจากภาคประชาชนและสาธารณะในการสร้างความมั่งคั่งภายใต้วิถีตลาดเสรี และประชาธิปไตย ซึ่งจะต่างไปจากจีนและรัสเซีย ที่จะส่งผลเสียต่อประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐ ฯ ต่อประเทศต่าง ๆ จะต้องสามารถนำมาสนับสนุนผลประโยชน์ชาติสหรัฐ ฯ ได้ ทั้งนี้ การที่มีชาติมากมายต้องการรับการสนับสนุนด้านลงทุนและการเงินจากสหรัฐ ฯ จึงเป็นโอกาสที่สหรัฐ ฯ จะเลือกและจัดความเร่งด่วนได้

ความเร่งด่วนในกิจกรรมของประเทศกำลังพัฒนาอยู่ที่การสนับสนุนให้บริษัทสหรัฐ ฯ เข้าไปลงทุนในสิ่งที่เป็นโอกาสในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อมิให้คู่แข่งสหรัฐ ฯ เข้าไปสร้างอิทธิพลแต่ฝ่ายเดียว โดยรัฐบาลสหรัฐ ฯ จะต้องไม่ขัดขวางบริษัทที่ต้องการเข้าไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนานี้ ความเร่งด่วนลำดับสอง คือ การลงทุนทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปในงานด้านการทูตและโครงการพัฒนาในประเทศกำลังพัฒนา เช่น เทคโนโลยีในมือถือที่เชื่อมต่อชอวนาเข้ากับระบบตลาดได้ ซึ่งจะช่วยลดการคอร์รัปชัน เพิ่มความโปร่งใส และช่วยให้มั่นใจว่าเงินจะไปถึงปลายทางที่แท้จริง และลำดับสุดท้ายคือ กระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปในประเทศกำลังพัฒนา ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพรัฐบาล ยึดกฎหมาย และการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเร่งด่วนของกิจกรรมในประเทศที่ล้มเหลวหรือแตกแยก เริ่มจากการกลั่นกรองว่ารัฐใดที่มีผลต่อภัยคุกคามสหรัฐ ฯ มากน้อยเพียงใด แล้วเลือกที่จะเข้าไปดำเนินการ ลำดับที่สอง คือการทำงานร่วมกับกลุ่มนักปฏิรูป โดยกำหนดโครงการที่ช่วยสร้างพลังให้กับรัฐบาล ประชาชน หรือภาคประชาสังคมที่มีความต้องการที่จะปฏิรูป โดยสหรัฐ ฯ จะเป็นผู้กำหนดความพยายามใส่เข้าไปในตัวแสดงท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหา ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มประสิทธิภาพให้กับคนสหรัฐ ฯ ที่ต้องจ่ายภาษี และสุดท้ายคือกิจกรรมในการสร้างความประสานสอดคล้องโดยใช้เครื่องมือทางการทูต เศรษฐกิจ และการทหารไปพร้อม ๆ กัน เพื่อช่วยสร้างแรงกดดันให้กับหุ้นส่วน โดยมุ่งที่จะสนับสนุนเศรษฐกิจทั้งระดับท้องถิ่นและระดับมหภาคให้มีความมั่นคง มีเสถียรภาพ ช่วยสร้างความสามารถให้กับกองกำลังด้านความมั่นคง และสร้างความเข้มแข็งให้กับกฎหมาย

๑.๒.๒.๒ การให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่ดีขึ้นในเวทีพหุภาคี

โดยสหรัฐ ฯ จะต้องเป็นผู้นำและเข้าไปดำเนินการในเวทีพหุภาคี และเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะส่งผลโดยตรงต่อผลประโยชน์และค่านิยมสหรัฐ ฯ สถาบันพหุภาคีเหล่านี้ มีการแข่งขันกันเข้าไปมีบทบาท เพราะเป็นตัวกำหนดแนวทางการดำเนินการของรัฐ ธุรกิจการค้า และพฤติกรรมของบุคคลและองค์กรในโลก ทั้งบนบก ในน้ำ ในอากาศ อวกาศ และในโลกไซเบอร์ โดยเฉพาะประเด็นเสรีภาพในการเดินเรือยังเป็นประเด็นศูนย์กลางหลักความมั่นคง และมั่งคั่งของสหรัฐ ฯ ในการดำเนินการมีความเร่งด่วนลำดับแรก คือ การปฏิรูปสหประชาชาติ เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้และสมาชิกต้องร่วมกันรับผิดชอบ ถ้าสหรัฐ ฯ ต้องเข้าไปสนับสนุนมากกว่ารัฐชาติอื่นแล้ว ก็จะต้องแลกด้วยการที่สหรัฐ ฯ เข้าไปมีอิทธิพลเหนือการกำหนดทิศทางและความพยายามของสหประชาชาติ

ความเร่งด่วนที่สอง คือ การกำหนดรูปร่างและปฏิรูปสถาบันด้านการเงินและการค้า เช่น IMF WTO โดยให้มีการลงทุนในโครงการพื้นฐานเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการแก้ไขการค้าที่ไม่ยุติธรรม ความเร่งด่วนอันดับสาม คือ การดำรงรักษาไว้เพื่อให้เกิดเสรีในอวกาศ ไซเบอร์ ทางอากาศ ทางน้ำ และทะเล ภายใต้กฎหมายนานาชาติ ซึ่งสหรัฐ ฯ พร้อมช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งใด ๆ ในขณะเดียวกันก็พร้อมจะใช้กำลังอำนาจที่มีทั้งสิ้นเพื่อการป้องกันผลประโยชน์สหรัฐ ฯ และเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย ความเร่งด่วนอันดับสี่ การปกป้องระบบอินเทอร์เน็ตที่มีอิสระเปิดกว้าง โดยให้มีข้อจำกัดที่น้อยที่สุดในสังคมโลก

๑.๒.๒.๓ ทำให้ค่านิยมของสหรัฐ ฯ เป็นที่ยอมรับทั่วโลก

โดยที่สหรัฐ ฯ เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลก ยืนยันได้จากความคิดและค่านิยมของคนอเมริกาที่เกิดมามีสิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ซึ่งได้แพร่ขยายไปทั่วโลก และสหรัฐ ฯ จะดำรงรักษาไว้ต่อไป ชาติใดที่ทำตามก็จะได้รับผลที่ดี ชาติใดที่ไม่ให้สิทธิเสรีภาพต่อประชาชน รวมถึงสิทธิของสตรี ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีความเร่งด่วนในการดำเนินการลำดับแรกคือการสนับสนุนชะตากรรมของบุคคล ด้วยคำพูดและกิจกรรม ต่อคนที่ต้องทนทุกข์ต่อผู้เพื่อเสรีภาพจากผู้ปกครองรัฐที่กดขี่ เพื่อกำหนดชะตาของตน และเพื่อกฎหมาย โดยสหรัฐ ฯ จะใช้มาตรการลงโทษทางการทูต เครื่องมืออื่น ๆ รวมถึงการโดดเดี่ยวชาติเหล่านั้น

ความเร่งด่วนลำดับสอง การเอาชนะองค์กรก่อการร้ายสากล กลุ่มจี้ฮัด ซึ่งจะเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิของบุคคลที่ยิ่งใหญ่ ความเร่งด่วนอันดับสาม การสร้างพลังให้กับสตรีและเด็ก ทั้งในด้านความปลอดภัยในชีวิต และความมั่งคั่ง รวมถึงการปกป้องจากภัยต่าง ๆ อันดับสี่ การปกป้องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ที่มักเป็นเหยื่อความรุนแรงทั่วโลก โดยจะต้องทำงานร่วมกับภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อปกป้องชนกลุ่มน้อยและมรดกทางวัฒนธรรม และลำดับสุดท้าย การลดทอนความทุกข์ยากของมนุษยชาติ ด้วยการบรรเทาสาธารณภัย สร้างเสถียรภาพ สนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร และโครงการสุขภาพ รวมถึงขจัดรากเหง้าปัญหาของความอดอยากและโรคภัย (The White House, 2017 : 37 - 42)

๑.๒.๓ ยุทธศาสตร์ตามภูมิภาค ที่สหรัฐ ฯ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตที่แตกต่างกันไป ทั้งโดยธรรมชาติ และระดับของภัยคุกคาม ความเข้มข้นในการแข่งขันและโอกาสที่มี ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นจริงของประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์สหรัฐ ฯ โดยมุ่งเป้าหมายไปที่จีน รัสเซีย เกาหลีเหนือ และอิหร่าน โดยสหรัฐ ฯ จะใช้กำลังอำนาจของตนในการแข่งขันและป้องกันการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจในอินโด-แปซิฟิก ยุโรป และตะวันออกกลาง โดยจะร่วมมือกับพันธมิตร และหุ้นส่วนต่อต้านกลุ่มอำนาจนิยมและอุดมการณ์รุนแรง พร้อมขัดขวางผู้รุกราน ในขณะที่ในภูมิภาคอื่นที่ยังคงไม่มีเสถียรภาพและมีรัฐบาลที่อ่อนแอ เป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐ ฯ จากกลุ่มก่อการร้ายและอาชญากรรมเข้าไปฉกฉวยประโยชน์บ่มเพาะตนเอง สหรัฐ ฯ ได้แบ่งภูมิภาคออกเป็น ๖ ภูมิภาค คือ อินโด - แปซิฟิก ยุโรป ตะวันออกกลาง เอเชียกลางและเอเชียใต้ ชีกโลกตะวันตก และแอฟริกา ซึ่งจะได้พิจารณานโยบายด้านการทูตเฉพาะต่ออินโด - แปซิฟิก เท่านั้น

อินโด - แปซิฟิก ที่นับแต่ฝั่งตะวันตกของอินเดียไปจนถึงฝั่งตะวันออกของสหรัฐ ฯ ถือเป็นบริเวณที่มีประชากรและความแปรเปลี่ยนในด้านเศรษฐกิจมากที่สุดในโลก

จนเป็นพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์สำคัญที่มีการแข่งขันกัน โดยผลประโยชน์สหรัฐ ฯ จะอยู่ที่อินโด – แปซิฟิก ที่มีเสรีและเปิดกว้าง แต่จีนได้ใช้กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ และทางทหารกดดันให้ชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคตอบสนองต่อประเด็นทางการเมืองและความมั่นคงของจีนที่ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก หรือที่มันทางทหารในทะเลจีนใต้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการค้าผ่านภูมิภาค เป็นภัยต่ออธิปไตยของประเทศต่าง ๆ และจีนยังได้พัฒนากำลังทางทหารอย่างรวดเร็วเพื่อจำกัดการเข้ามาของสหรัฐ ฯ ในภูมิภาค ในขณะที่เกาหลีเหนือก็ได้พัฒนาขีดความสามารถทางนิวเคลียร์อย่างรวดเร็ว จนเป็นภัยคุกคามต่อเพื่อนบ้านและสหรัฐ ฯ ทั้งนี้ พันธมิตรสหรัฐ ฯ มีความสำคัญในระดับวิกฤติที่จะช่วยกันตอบโต้ต่อภัยคุกคาม โดยเฉพาะพันธมิตร เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ รวมถึงอินเดีย ที่กำลังขึ้นมาเป็นมหาอำนาจและเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐ ฯ ทั้งนี้ สหรัฐ ฯ จะให้ความสำคัญกับกรอบความร่วมมือ สหรัฐ ฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย (Quadrilateral Cooperation) มากยิ่งขึ้น สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ฟิลิปปินส์และไทยยังคงเป็นพันธมิตรสำคัญและเป็นตลาดของสหรัฐ ฯ ขณะที่เวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ก็กำลังเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจกับสหรัฐ ฯ มากขึ้น

ความเร่งด่วนในการดำเนินงานด้านการทูตในภูมิภาค อินโด – แปซิฟิก ทางด้านการเมือง สหรัฐ ฯ จะเพิ่มความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนเป็นสองเท่าพร้อมขยายความสัมพันธ์ทั้งทางกว้างและทางลึกกับหุ้นส่วนที่เคารพในหลักการอำนาจอธิปไตย ความยุติธรรม และการค้าแบบต่างตอบแทน รวมถึงยึดหลักกฎหมาย จะเน้นย้ำในเรื่องเสรีภาพการเดินเรือและการแก้ไขปัญหาดินแดนโดยสันติภายใต้กฎหมายนานาชาติ จะช่วยกับพันธมิตรในการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลี

ทางด้านเศรษฐกิจ จะร่วมมือกับภูมิภาคเพื่อดำรงรักษาเส้นทางทะเลที่มีเสรีและเปิดกว้าง ความโปร่งใสด้านการเงิน การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ทำสัญญาการค้าต่างตอบแทนกับคู่ทวีภาคี สร้างความเท่าเทียมกันเพื่อการส่งออกของสหรัฐ ฯ สร้างเครือข่ายตลาดเสรี จะทำงานร่วมกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เพื่อช่วยรัฐที่ย่ำแย่แก้ปัญหาเศรษฐกิจและภัยธรรมชาติ

ด้านการทหารและความมั่นคง จะคงกำลังทหารไว้ในภูมิภาคเพื่อการขัดขวาง และเอาชนะข้าศึกเมื่อจำเป็น และจะสร้างความเข้มแข็งให้กับความสัมพันธ์ด้านการทหาร และกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายด้านการป้องกันประเทศที่เข้มแข็งของพันธมิตรและหุ้นส่วนสหรัฐ ฯ เช่นความร่วมมือในการป้องกันซิปนาวุธให้กับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ เพื่อป้องกันนิวเคลียร์เกาหลีเหนือ จะส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมาย การป้องกันประเทศ และความร่วมมือด้านการข่าวกับหุ้นส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อต่อต้านภัยคุกคามก่อการร้าย จะรักษาสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับไต้หวัน จะขยายความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศและความมั่นคงกับอินเดีย ที่ถือเป็นหุ้นส่วนหลักด้านการป้องกันประเทศของสหรัฐ ฯ (Major Defense Partner) และจะกระตุ้นความเป็นพันธมิตรกับฟิลิปปินส์ และไทยให้กลับคืนมา พร้อมพัฒนาความสัมพันธ์กับหุ้นส่วน สิงคโปร์ เวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย และชาติอื่นให้กลายเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือที่เข้มแข็ง (The White House, 2017 : 45 - 53)

๑.๓ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร นอกจากแทรกอยู่ในยุทธศาสตร์ด้านการทูตแล้ว ยังอยู่ในยุทธศาสตร์ด้านการทหาร และยุทธศาสตร์อื่น ๆ ด้วย

๑.๓.๑ การพัฒนาขีดความสามารถ ที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่าย

ทหาร ใน Pillar III มีเป้าหมายในการพัฒนาแนวความคิดและขีดความสามารถเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินแม่ให้มั่นคง พัฒนาความมั่งคั่ง และดำรงรักษาสันติภาพ โดยมองว่ามีสิ่งท้าทายที่สำคัญอยู่สามประการ คือ การขึ้นมาของจีนและการกลับมาของรัสเซีย ปัญหารัฐอันธพาลอิหร่านและเกาหลีเหนือ และปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติโดยเฉพาะกลุ่มก่อการร้ายจีฮัด ซึ่งส่งผลต่อการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารของสหรัฐฯ ฯ พร้อมทั้งพันธมิตรและหุ้นส่วน จึงต้องระดมและบูรณาการพลังอำนาจแห่งชาติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ของสหรัฐฯ ฯ พันมิตรและหุ้นส่วน โดยความเข้มแข็งด้านการทหารจะช่วยสร้างความมั่นใจได้ว่าการทูตจะสามารถดำเนินไปได้ในสถานภาพที่เข้มแข็ง ในที่นี้จะได้พิจารณาวัตถุประสงค์ที่สองของ Pillar III การพัฒนาขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่ประกอบไปด้วยด้านการทหาร พื้นฐานอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ กองกำลังนิวเคลียร์ ขีดความสามารถในห้วงอวกาศ ขีดความสามารถทางไซเบอร์ และขีดความสามารถด้านการข่าวกรอง

๑.๓.๑.๑ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทหาร ที่

ถือว่าเป็นเครื่องชี้เป็นชี้ตายในการแข่งขันอิทธิพล จะต้องทำให้พร้อมที่จะเข้าสู่สู้และชนะความขัดแย้งและภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ที่สำคัญของสหรัฐฯ ฯ มีเป้าหมายที่จะต้องทำให้ข้าศึกเชื่อว่าเราสามารถเอาชนะพวกเขาได้ถ้าพวกเขาโจมตีสหรัฐฯ ฯ ไม่ใช่แค่การลงโทษเท่านั้น และสหรัฐฯ ฯ มีความจำเป็นที่จะต้องทำให้พันธมิตรพัฒนากองทัพและขีดความสามารถ พัฒนาการเตรียมพร้อม และขยายขนาดของกองกำลังไปด้วยกัน รวมถึงต้องยืนยันว่าจะมีความต้องการทางการเมืองที่จะชนะไปกับสหรัฐฯ ฯ โดยมีลำดับความเร่งด่วนแรกในการพัฒนากองทัพให้ทันสมัย ทำให้ขั้นตอนทางราชการที่ไม่จำเป็นถูกกำจัดไป ลำดับที่สองการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย ลำดับที่สามการขยายขนาดของกองทัพเพื่อขัดขวางความขัดแย้ง และสามารถที่จะรบเพื่อชนะได้ จึงต้องมีกำลังในสนามที่มีขนาดที่เหมาะสม ลำดับที่สี่ การเตรียมความพร้อมในการปกป้องแผ่นดินแม่ไปพร้อมกับการปกป้องผลประโยชน์ชาติ ทำให้ต้องมีการฝึก ส่งกำลังบำรุง และดำรงรักษาที่ดี และลำดับที่ห้า การรักษากองกำลังเต็มรูปแบบไว้ โดยการกำหนดแนวความคิดและขีดความสามารถใหม่ ให้สามารถชนะได้ทั้งทางอากาศ นานน้ำ แผ่นดิน อวกาศ และไซเบอร์ รวมไปถึงการเอาชนะในสงครามตามแบบ และสงครามไม่ตามแบบ

๑.๓.๑.๒ การพัฒนาพื้นฐานอุตสาหกรรมการป้องกัน

ประเทศ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของพลังอำนาจแห่งชาติและพื้นฐานนวัตกรรมด้านความมั่นคงของชาติ เพราะขีดความสามารถด้านการทหารขึ้นกับความสามารถในการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์และระบบที่จำเป็น สายการส่งกำลังที่ปลอดภัยและสมบูรณ์ และความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ ในการดำเนินการมีความเร่งด่วนที่ต้องปฏิบัติคือ ความเข้าใจปัญหาโดยการสำรวจอย่างต่อเนื่องถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ลำดับที่สองต้องกระตุ้นการลงทุนภายในประเทศ โดยออกนโยบายและแรงจูงใจให้บริษัทอุตสาหกรรมกลับเข้ามาผลิตภายในประเทศ ลำดับที่สามคือการปกป้องและปลูกฝังแรงงานที่มีฝีมือที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ

๑.๓.๑.๓ การพัฒนากองกำลังนิวเคลียร์ ซึ่งสามารถ

ตอบสนองต่อความมุ่งประสงค์หลักของชาติตามยุทธศาสตร์ชาติสหรัฐฯ ฯ มาเป็นเวลากว่า ๗๐ ปี ด้วยการป้องกันการโจมตีจากนิวเคลียร์และสงครามขนาดใหญ่ และสหรัฐฯ ฯ ยังใช้นิวเคลียร์ช่วยป้องกันขัดขวางให้กับพันธมิตรและหุ้นส่วนอีกกว่าสามสิบประเทศด้วย การดำเนินการมีความเร่งด่วน

๓ ประการ คือ ดำรงรักษาองค์กำลังและอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐ ฯ ไว้ การพัฒนาให้กองกำลังนิวเคลียร์และสิ่งอำนวยความสะดวกมีความทันสมัย และดำรงรักษาเสถียรภาพในการป้องกันนิวเคลียร์ไว้ โดยพัฒนาความสัมพันธ์และลดความเสี่ยงด้านนิวเคลียร์กับรัฐชาติอื่น ๆ

๑.๓.๑.๔ การดำรงความเป็นผู้นำและมีเสรีในการปฏิบัติในอวกาศ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นด้านการติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายการเงิน การทหารและระบบงานข่าวกรอง รวมถึงการพยากรณ์อากาศ การนำร่อง และอื่น ๆ โดยมีความเร่งด่วนในการยกระดับให้การพัฒนาโดเมนอวกาศเป็นสิ่งจำเป็น รวมทั้งมีการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ในอวกาศ และดำรงความเป็นผู้นำในการสำรวจอวกาศ

๑.๓.๑.๕ การพัฒนาขีดความสามารถทางไซเบอร์ ให้สามารถขัดขวาง ป้องกัน และเอาชนะการโจมตีทางไซเบอร์ โดยมีความเร่งด่วนในการพัฒนาคุณสมบัติในการโจมตีทางไซเบอร์ เพื่อความรวดเร็วในการตอบสนอง การพัฒนาเครื่องมือและผู้เชี่ยวชาญด้านไซเบอร์ และยกระดับการบูรณาการและความคล่องตัวของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑.๓.๑.๖ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการข่าวกรอง เพื่อพิสูจน์ทราบและตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และความมั่นคง ซึ่งต้องการการรวบรวม วิเคราะห์ แยกแยะ และปฏิบัติการด้านการข่าวของประชาคมข่าวกรอง โดยมีความเร่งด่วนประการแรก คือ การเพิ่มความเข้าใจต่อความเร่งด่วนของนโยบายทางเศรษฐกิจของข้าศึก และพัฒนาขีดความสามารถเพื่อติดตามและเอาชนะความพยายามในการจารกรรมข้อมูลทางเศรษฐกิจของข้าศึก ลำดับสอง ต้องร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วนในการใช้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข่าวเปิดที่มีทำให้รัฐ หรือองค์กรมีใช้รัฐเข้ามาโจมตีประชาชน ต่อต้านข่าวกรองเชิงรุก และป้องกันการทำลายสถาบันประชาธิปไตยของสหรัฐ ฯ ได้ ลำดับที่สาม การรวบรวมข้อมูลข่าวสารและวิเคราะห์งานข่าวจากนักการทูต เจ้าหน้าที่ด้านข้อมูลข่าวสาร ฝ่ายทหาร และฝ่ายเศรษฐกิจ (The White House, 2017 : 25 - 32)

๑.๓.๒ ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องการทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ชาติ

๑.๓.๒.๑ Pillar I การปกป้องคนอเมริกา แผ่นดินแม่ และวิถีชีวิตของคนอเมริกา มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เช่น วัตถุประสงค์การรักษาความมั่นคงปลอดภัยตามแนวชายแดนและในขอบเขตอธิปไตย ด้วยการป้องกันอาวุธทำลายล้างในส่วนของความเร่งด่วนการเกาะติดและรบกวนขัดขวางอาวุธทำลายล้าง มีงานการทูตฝ่ายทหารเป็นแนวหน้าสำคัญในงานด้านการข่าวกรองเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารอาวุธทำลายล้างที่ถูกต้องแม่นยำ อันจะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อภัยคุกคามอาวุธทำลายล้างทั้งจากรัฐและองค์กรมีใช้รัฐ ความเร่งด่วนในการพัฒนามาตรการต่อต้านการแพร่กระจายของอาวุธทำลายล้าง งานการทูตฝ่ายทหารจะต้องดำเนินการกับชาติพันธมิตรและหุ้นส่วนให้เกิดมาตรการในการรักษาความปลอดภัย ขจัด และป้องกันการแพร่กระจาย รวมถึงวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง ระบบการขนส่ง เทคโนโลยี และองค์ความรู้มีให้ตกไป ในมือศัตรู ในความเร่งด่วนต่อเป้าหมายผู้ก่อการร้ายที่ใช้อาวุธทำลายล้าง งานการทูตฝ่ายทหารจะต้องสร้างความร่วมมือกับชาติพันธมิตรและหุ้นส่วนในการต่อต้านผู้ก่อการร้ายที่ใช้อาวุธทำลายล้าง

ในวัตถุประสงค์เฉพาะการต่อสู้กับภัยคุกคามจากอาวุธชีวและและการแพร่เชื้อ งานการทูตฝ่ายทหารจะต้องสนับสนุนการเกาะติดและจำกัดภัยคุกคามตั้งแต่ต้นทาง โดยร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการป้องกันการแพร่ออกไปแต่เนิ่น

ในวัตถุประสงค์เฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการควบคุมชายแดนและนโยบายการอพยพ งานการทูตฝ่ายทหารจะต้องเข้าไปสร้างความร่วมมือกับหุ้นส่วนต่างชาติเพื่อที่จะติดตาม ขัดขวาง และรบกวนบุคคลที่อาจอพยพเข้าสหรัฐ ฯ แต่เน้นพร้อมช่วยในการกลับกรองมิให้ผู้เข้าสหรัฐ ฯ นำมาซึ่งภัยคุกคามได้ นอกจากนี้ จะต้องเข้าไปสร้างความร่วมมือกับหุ้นส่วนต่างชาติพัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายคนและสิ่งของ

ในวัตถุประสงค์การล่าติดตามภัยคุกคามไปยังแหล่งที่มา ทำให้สหรัฐ ฯ ต้องร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วนดำเนินการเชิงรุกต่อกลุ่มหัวรุนแรงที่ต้องการทำลายสหรัฐ ฯ และพันธมิตร โดยในวัตถุประสงค์เฉพาะการเอาชนะกลุ่มก่อการร้ายจีฮัด งานการทูตฝ่ายทหารจะต้องสนับสนุนความเร่งด่วนในการรบกวนการวางแผนก่อการร้าย ด้วยการแลกเปลี่ยนข่าวกรองกับหุ้นส่วนต่างชาติ ความเร่งด่วนลำดับสองในการปฏิบัติการโดยตรง ที่จะต้องสร้างความสามารถให้กับหุ้นส่วนช่วยกันทำลายเครือข่ายการก่อการร้ายกลุ่ม ISIS และ al-Qaeda ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม รวมทั้งยังต้องจำกัดแหล่งพักพิงของกลุ่มก่อการร้าย เพื่อมิให้มีเวลาและพื้นที่ในการวางแผนโจมตี การใช้เครื่องมือดิจิทัลของกลุ่มก่อการร้ายจะช่วยให้สหรัฐ ฯ ได้เข้าถึงกลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ งานการทูตฝ่ายทหารจะช่วยดำเนินการเพื่อให้ชาติพันธมิตรและหุ้นส่วนที่เป็นเป้าหมายการก่อการร้ายเช่นกันได้เข้ามามีส่วนร่วมกันรับผิดชอบ โดยสหรัฐ ฯ จะช่วยหุ้นส่วนในการพัฒนาขีดความสามารถ

ในวัตถุประสงค์เฉพาะรื้อถอนองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ต้องอาศัยงานด้านการข่าวกรองที่การทูตฝ่ายทหารมีส่วนดำเนินการในต่างประเทศ เพื่อติดตามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและวิเคราะห์ภัยคุกคาม โดยร่วมมือกับหุ้นส่วนต่างประเทศ ทำลายผู้นำและผู้สนับสนุนองค์กรอาชญากรรม และสหรัฐ ฯ จะช่วยประเทศอื่นโดยเฉพาะชาติตะวันตกในการทำลายเครือข่ายองค์กร

ในวัตถุประสงค์เฉพาะการทำให้อเมริกาปลอดภัยภายในยุคไซเบอร์ มีลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับชาติหุ้นส่วนในประเด็น ความเร็ว และข่าวสารที่มีชั้นความลับเพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น (The White House, 2017 : 7 - 14)

๑.๓.๒.๒ Pillar II ยกระดับความมั่นคงของคอนอเมริกา

เพื่อเศรษฐกิจที่เข้มแข็งอันจะนำมาซึ่งการปกป้องประชาชนคอนอเมริกา สนับสนุนวิถีชีวิต และดำรงรักษาพลังอำนาจของคอนอเมริกัน มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เช่น การสนับสนุนวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เสรี ยุติธรรม และต่างตอบแทน สนับสนุนวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและปกป้องพื้นฐานนวัตกรรมความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐ ฯ ที่ถูกค้นหาช่องทางขโมยไป โดยต้องเข้าใจถึงภัยคุกคามดังกล่าวและให้ความรู้กับนักธุรกิจและภาคพลเรือนจะต้องมีการควบคุมกระบวนการออกวีซ่าให้เข้มงวดขึ้น เพื่อป้องกันนักเรียนบางประเทศเข้ามาเรียนรู้อะไหล่ขโมยนวัตกรรม และสุดท้ายคือ การสนับสนุนวัตถุประสงค์ในการเข้ามามีอิทธิพลในด้านพลังงาน

ในความเร่งด่วนของการส่งเสริมการส่งออกพลังงาน สร้างความมั่นคงด้านพลังงาน สร้างช่องทางในการเข้าถึงพลังงานทุกรูปแบบ และส่งเสริมเทคโนโลยีพลังงาน (The White House, 2017 : 17 - 23)

๒. แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน จัดทำโดยกระทรวงกลาโหมในลักษณะของเอกสารคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อใช้เป็นหลักยึดและกรอบการทำงาน โดยในเอกสารจะเอ่ยถึงลำดับความเร่งด่วน เครื่องมือ และกระบวนการที่จะนำมาซึ่งเป้าหมาย เอกสารแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการกล่าวถึงปัจจัยทั่วไป และส่วนที่สองเป็นแผนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และยังมีภาคผนวกที่เป็นรายละเอียดของการทูตฝ่ายทหารรวมถึงข้อตกลงความร่วมมือ และลำดับความเร่งด่วนต่าง ๆ

รูปแบบการจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปนนั้น มีกระบวนการที่ใกล้เคียงกับการกำหนดยุทธศาสตร์ หรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร ในการกำหนดกระบวนการในการบริหารจัดการเครื่องมือ และกำหนดความเร่งด่วน เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งก็คือ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยุติธรรม ภายใต้กรอบความคิดที่ว่า ในโลกยุคปัจจุบันไม่มีชาติใดชาติหนึ่งสามารถตอบโต้ภัยคุกคามและความเสี่ยงได้ จะต้องมีการบูรณาการกระบวนการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ภายใต้ความคิดริเริ่มร่วมกัน นอกจากนี้แล้ว ประเด็นความมั่นคง และการป้องกันประเทศ ยังเป็นมิติพื้นฐานและเป็นเสาหลักของนโยบายด้านการต่างประเทศของสเปน โดยในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน สงครามตามแบบมีไม่มากนัก แต่การเผชิญหน้ากันและความขัดแย้งในระดับต่ำถึงกลางยังมีอยู่ การขยายตัวของความขัดแย้งที่ไม่สมดุล และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ข้ามพรมแดน จนทำให้ทุกชาติต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไข

๒.๑ ส่วนที่ ๑ ปัจจัยทั่วไป เป็นการอธิบายประเด็นพื้นฐานของงานการทูตฝ่ายทหาร โดยเริ่มจากรากฐานงานการทูตฝ่ายทหาร ทั้งที่มา นิยามความหมาย เป้าหมาย และปัจจัยหลักหลักในการปฏิบัติงาน และช่องทางเครื่องมือหลักของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางกับเป้าหมายในการดำเนินการ ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการกำหนดแผนการดำเนินการต่อไป

๒.๑.๑ รากฐานการทูตฝ่ายทหารในสเปน เป็นการอธิบายที่มาของงานด้านการทูตฝ่ายทหารของสเปนที่เริ่มมาพร้อมกับการตั้งประเทศ เพื่อการเสริมสร้างผลประโยชน์ชาติด้วยการใช้กำลังทหารบังคับชาติอื่นให้ทำตาม หรือป้องกันขัดขวางความทะเยอทะยานทั้งทางการเมือง การเข้ายึดครองดินแดน หรือด้านเศรษฐกิจ ซึ่งต่อมาเมื่อศตวรรษที่แล้ว การใช้กำลังทหารดังกล่าวได้ขยายออกเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคงและป้องกันผลประโยชน์ชาติในทีใด ๆ ของโลก ส่งผลให้มีการส่งเสริมขีดความสามารถทางทหารทั้งตนเองและประเทศที่เป็นมิตร ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระบวนการ เทคนิค และอาวุธยุทธโปกรณ์ ที่ส่งผลให้เกิดพันธมิตรในแนวหน้าร่วมกันต่อสู้กับศัตรูหรือภัยคุกคามร่วม แต่ละชาติจึงเริ่มขยายขอบเขตและความเข้มข้นในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับเพื่อนบ้าน พันมิตร และประเทศอื่น ๆ มากขึ้นตามลำดับ

การสิ้นสุดสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียตกับภัยคุกคามและความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ทำให้เกิดเป้าหมายในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงของโลกมากขึ้น จนนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมความร่วมมือของหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม กองทัพ และกระทรวงอื่นระหว่างรัฐต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น มิใช่เฉพาะกับประเทศที่เป็นมิตร พันมิตร และผู้ที่มีความเหมือนกันเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่เคยเป็นศัตรูด้วย ทำให้งานการทูตฝ่ายทหารขยายตัวไปบูรณาการกับกิจกรรมอื่น ๆ ของสังคมไปด้วย พร้อม ๆ กับการสอดรับกับนโยบายด้านการต่างประเทศ ที่ครอบคลุม

กิจกรรมที่หลากหลายโดยไม่ยึดติดกับการให้ได้ว่าซึ่งสันติภาพและสภาพแวดล้อมที่มั่นคงเช่นในอดีตอย่าง เดียวแล้ว

การทูตฝ่ายทหารของสเปน ถูกบันทึกในเอกสารอย่างเป็นทางการใน การประเมินสภาพแวดล้อมด้านการป้องกันประเทศ พ.ศ.๒๕๔๖ (2003 Strategic Defence Review) และ ต่อมาเข้ามาอยู่ในเจตนารมณ์ผู้นำด้านการป้องกันประเทศ ๑ / ๒๕๕๑ (National Defence Directive 1/2008) และเจตนารมณ์ผู้นำด้านนโยบายการป้องกันประเทศ (Defence Policy Directive 1/2009) จนได้มีการกำหนดนิยามความหมายของการทูตฝ่ายทหารว่า คือ “กิจกรรมนานาชาติที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นการเจรจาและความร่วมมือ ในแบบทวิภาคีโดยกระทรวงกลาโหมกับพันธมิตร หุ่นส่วน และมิตรประเทศอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ ที่สนับสนุนต่อนโยบายด้านการต่างประเทศ ของสเปน”

กิจกรรมนานาชาติดังกล่าว มุ่งเน้นไปที่การป้องกันความขัดแย้ง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ในมิติการป้องกันประเทศเพื่อยกระดับความโปร่งใส เพิ่มความเชื่อมั่น และกำหนด ผลประโยชน์ร่วมกัน การกระตุ้นให้มีการปฏิรูปมติความมั่นคงและการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะในเรื่อง การควบคุมนโยบายการป้องกันประเทศและกองทัพโดยพลเรือน กฎหมาย สิทธิมนุษยชน และข้อตกลงของ สังคมต่อการป้องกันประเทศ และช่วยส่งเสริมความมั่นคงและขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ ของรัฐชาติ และองค์การภูมิภาค

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของสเปน เพื่อให้ได้มาและดำรง รักษาผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของชาติ มีเป้าหมายห้าประการ คือ การดำรงรักษาการเจรจาทวิภาคี และพหุภาคีกับชาติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจ ความรู้ และความเชื่อมั่นกัน เป้าหมายประการที่สอง เพื่อช่วยสถาบันและสร้างความเป็นหนึ่งด้านเสถียรภาพของระบบโลกผ่านความร่วมมือด้านการป้องกัน ประเทศกับประเทศต่าง ๆ เป้าหมายประการที่สาม สนับสนุนความพยายามของชาติอื่นในด้านการป้องกัน ประเทศเพื่อสร้างความเป็นประชาธิปไตยและกฎหมาย อันจะนำมาซึ่งการควบคุมและป้องกันความขัดแย้ง ต่อไป เป้าหมายที่สี่ การจัดเตรียมกรอบงานทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนและพัฒนากองทัพป้องกัน ประเทศ ความสัมพันธ์ทวิภาคี การเจรจาทางการเมือง และความร่วมมือด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป้าหมายที่ห้า การสนับสนุนอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศของสเปนที่สัมพันธ์กับผลประโยชน์ชาติ

การทูตฝ่ายทหารของสเปน ยังต้องดำเนินการตามองค์ประกอบ พื้นฐานอีกหลายประการ เช่น การสร้างระบบ และมาตรฐานในเทอม และแนวความคิด ที่จะทำให้มี แนวทางในการออกแบบ การวางแผน การบริหารจัดการ การนำไปสู่การปฏิบัติ การประสานงานกิจกรรม ต่าง ๆ ได้ตรงกัน มีการกำหนดนิยามเป้าหมายทั้งหมด หลักของการสนับสนุนกิจกรรมที่กระจายออกไป ต้องมีการพิสูจน์ทราบและจำแนกช่องทางเครื่องมือการทูตฝ่ายทหารที่สามารถแปลงเป้าหมายต่าง ๆ ไปสู่ กิจกรรมได้อย่างแท้จริง จากกรอบดังกล่าว แผนการทูตฝ่ายทหารจะต้องทำรายละเอียดที่กระจ่างและ สอดรับกับสถานการณ์ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่ชัดเจน ต้องกำหนดขอบเขตการปฏิบัติ หรือ รูปแบบกฎเกณฑ์ สำหรับความเร่งด่วนในความพยายามบนพื้นฐานของเจตนารมณ์ด้านการป้องกันประเทศ และการประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศ ต้องพิสูจน์ทราบจุดเน้นในเรื่องทรัพยากรเงินและบุคคล ที่หลากหลายในช่องทางของการทูตฝ่ายทหารและตามภูมิภาคที่ตอบรับกับผลประโยชน์ชาติ

เมื่อกระทรวงกลาโหม ได้วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและความพยายามในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร พร้อมกับพิสูจน์ทราบจุดเน้นที่ต้องการแล้ว จะต้องดำเนินการในการแปลงนโยบายในระดับกระทรวงไปสู่แนวทางทั่วไปในการดำเนินกิจกรรมในหน่วยงานต่าง ๆ และตั้งเป้าหมายที่จะทำให้กิจกรรมเหล่านี้ ต้องยังคงสอดคล้องกับความพยายามในการดำเนินการด้วยเครื่องมือของชาติด้านอื่นที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ ต้องยังคงสอดคล้องกับความพยายามในการใช้เครื่องมือและช่องทางการทูตฝ่ายทหารเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และสุดท้ายแผนทั้งหมดจะต้องตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งแผนตามโครงการสองปีจะมีข้อมูลการทูตฝ่ายทหารสนับสนุนอยู่และจะถูกนำไปสู่การติดตาม และตรวจสอบแผนการดำเนินงาน

๒.๑.๒ หลักในการปฏิบัติงาน ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ประกอบไปด้วย ข้อแรกคือ เอกภาพของกิจกรรมในนโยบายด้านการต่างประเทศ ภายใต้การประสานงานของกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม ข้อสอง การให้ความเคารพกับข้อตกลงและคำมั่นสัญญาต่อองค์กรนานาชาติ โดยเฉพาะสหประชาชาติและองค์การความมั่นคงและความร่วมมือยุโรป รวมถึงองค์กรต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความมั่นคงและการป้องกันประเทศโดยเฉพาะ Atlantic Alliance และ European Union ข้อสาม จะต้องมีการบูรณาการและประสานความพยายามในการดำเนินงานกิจกรรมด้านการป้องกันประเทศที่หลากหลายและกว้างขวาง และข้อสุดท้ายข้อสี่ จะต้องมีประสิทธิภาพและประหยัดการใช้เครื่องมือต่าง ๆ อันเนื่องมาจากทรัพยากรที่มีจำกัด

๒.๑.๓ ช่องทางเครื่องมือหลักของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่จะเอาไปใช้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถที่จะใช้และผสมผสานช่องทางและเครื่องมือต่าง ๆ ได้หลากหลาย ขึ้นกับแนวทางที่แปลงเป้าหมายไปสู่กิจกรรมและการปฏิบัติได้เช่นไรบ้าง โดยมีช่องทางและเครื่องมือหลัก ๆ ประกอบด้วย

๒.๑.๓.๑ ข้อตกลงความร่วมมือ ที่ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นพื้นฐานทางกฎหมายและกรอบทางการเมืองเพื่อนำมาซึ่งกิจกรรมความร่วมมือทวิภาคีต่อไป

๒.๑.๓.๒ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยน ซึ่งอาจมีเหตุผลที่หลากหลายในแต่ละมิติ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารจะเป็นหนึ่งในฐานะผู้แทน และยังเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยในการพิจารณากำหนดการแลกเปลี่ยนผู้แทนและแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

๒.๑.๓.๓ การเยือน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นการเยือนในระดับสูงของกระทรวงกลาโหม ที่จะช่วยพัฒนาและสร้างช่องทางความร่วมมือขึ้นในกรอบการเจรจาทางการเมืองและการเจรจาในระดับยุทธศาสตร์ที่จะต้องสอดคล้องกับแผนการทูตฝ่ายทหาร ระดับต่อไปคือ การไปเยือนหรือแวะของเรือและอากาศยานทางทหารที่ถือว่ามีมาเป็นเวลานาน โดยเรือและอากาศยานดังกล่าวที่ไปเยือนนานาชาติจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนานาชาติ ระดับสุดท้ายคือ การเยือนของหน่วยทหารที่อาจไปเยือนในโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ การสวนสนาม การแข่งขันกีฬาทหาร การแสดงโชว์ด้านการป้องกันประเทศ การฝึกทางทหาร และการสนับสนุนการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ธรรม ที่มีผลต่อเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๑.๓.๔ การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการในการปกป้องประชาชนและสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบงาน

ของตำรวจ งานข่าวกรอง ข่าวสาร และศาลยุติธรรม สเปนจะเข้าไปช่วยให้กองทัพมีความเป็นประชาธิปไตย มีมาตรฐาน และมีบทบาทในการสร้างสันติภาพของโลกและพัฒนาาระเบียโลก

๒.๑.๓.๕ การพัฒนาขีดความสามารถ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องกับการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง ด้วยการใช้ทรัพยากร อารุญโทปกรณ์ และการฝึกเข้าไปช่วยประเทศต่าง ๆ เพื่อผลด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยการเข้าไปพัฒนาขีดความสามารถมิตรประเทศ ซึ่งจะช่วยดำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ได้ในทุกระดับ

๒.๑.๓.๖ การศึกษาและการฝึก เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มีการวางกำลังกองทัพสเปนไว้ในต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลในระยะยาวในอันที่จะฝึกคนในต่างประเทศ แล้วผูกความสัมพันธ์ให้เข้าไปศึกษาในสเปน ซึ่งผู้นำของชาตินั้น ๆ ที่ผ่านการฝึกศึกษาก็จะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อไปในอนาคต

๒.๑.๓.๗ การมีส่วนร่วมในการฝึกทางทหาร กับชาติต่าง ๆ เพื่อสร้างความโปร่งใส ยกระดับความไว้วางใจ สร้างความเข้าใจ และนำมาซึ่งช่องทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งยังนำมาซึ่งการปฏิบัติการร่วมกันได้ในอนาคต

๒.๑.๓.๘ การพบปะทวิภาคี ถือเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศที่ไม่มีโครงสร้างความมั่นคงร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นขึ้นในขอบเขตด้านการป้องกันประเทศ เพื่อให้มีความตกลงในกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และทัศนคติ ซึ่งอาจมีการพบปะในหลายรูปแบบ เช่น High Level Meetings, Joint Committees, Meetings of Military Staff, Armament Meetings และ Working Groups / Expert Gatherings เป็นต้น

๒.๑.๓.๙ ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มีความมุ่งหมายเฉพาะในการสนับสนุนการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้กับภาคอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ผ่านโครงการด้านอารุญโทปกรณ์และกิจกรรมอื่น ๆ ของอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเฉพาะเจาะจงในประเทศและเวลาที่เหมาะสม

๒.๑.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางกับเป้าหมายในการดำเนินการ เป็นการจัดทำตารางความสัมพันธ์ของช่องทางเครื่องมือหลักในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ๙ ประการในข้อ ๒.๑.๓ กับเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ ในข้อ ๒.๑.๑ (Ministerio De Defensa, 2012 : 16 - 27)

๒.๒ ส่วนที่ ๒ แผนการทูตฝ่ายทหาร เป็นรายละเอียดของแผน โดยเป็นการอธิบายในภาพรวมของแผน ขอบเขตของแผนการทูตฝ่ายทหาร วัตถุประสงค์ของแผนการทูตฝ่ายทหาร การกำหนดความเร่งด่วน จุดเน้นความพยายามในปัจจุบัน แนวทางทั่วไป แผนการเฝ้าติดตามในโครงการสองปี ข้อมูลการทูตฝ่ายทหาร งบประมาณ การตรวจสอบ และวิเคราะห์ และการบังคับใช้

๒.๒.๑ ภาพรวมของแผน เป็นความพยายามในการเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวให้สอดรับกันอย่างมีเหตุผลระหว่างแหล่งทรัพยากรที่มีกับความพยายามในการดำเนินกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นไปตามความเร่งด่วนในนโยบายด้านการป้องกันประเทศ โดยแผนจะกำหนดจุดเน้นที่วางไว้ให้ตอบสนองต่อความพยายามด้านการทูตฝ่ายทหาร กับสถานที่ที่แหล่งทรัพยากรได้

วางไว้ก่อนหน้านี้แล้ว แผนสองปีจึงได้เตรียมแนวทางดำเนินการไว้ให้กับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหารในการใช้เครื่องมือและช่องทางให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของรัฐได้

วัตถุประสงค์พื้นฐานของแผนก็เพื่อให้ได้มาซึ่ง การกระจายอำนาจ และการปฏิบัติโครงการต่าง ๆ นำไปสู่การปฏิบัติตามกิจกรรมให้ได้มากที่สุด พร้อมไปกับการสนับสนุนและประสานงานจากหน่วยงานกลาง ซึ่งจะทำให้ความพยายามในการดำเนินการสามารถเข้าไปสู่ความเร่งด่วนในระดับยุทธศาสตร์ได้โดยตรง โดยแผนต้องการที่จะให้มีการวางแผนและพัฒนากิจการปฏิบัติในด้านการทูตฝ่ายทหารในนานาชาติ แผนการเตรียมการ การเจรจาต่อรอง และร่างข้อตกลง สัญญา การประชุม สัมมนานานาชาติ ที่สอดคล้องกับการป้องกันประเทศ ด้วยการประสานการปฏิบัติกับทุกหน่วยงานโดยเฉพาะ กระทรวงการต่างประเทศ และแผนการติดตามและประเมินผลการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายด้านการป้องกันประเทศ

การจัดเตรียมแผนการทูตฝ่ายทหารนี้ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบคือ ปลัดกระทรวงกลาโหม (General Secretariat for Defence Policy) มีหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม ทำหน้าที่พัฒนาแผนและแปลงนโยบายด้านการป้องกันประเทศ นำไปสู่การพัฒนาแผนการทูตฝ่ายทหาร จากนั้น เป็นการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ในทุกส่วนที่สอดคล้องและสมเหตุสมผล เพื่อสนับสนุนการดำเนินการด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะดำเนินการโดย ผบ.ทสส. และ ผบ.เหล่าทัพตามความรับผิดชอบแต่ละหน่วย

๒.๒.๒ ขอบเขตของแผนการทูตฝ่ายทหาร อยู่ที่กิจกรรมของกระทรวงกลาโหมที่นำมาซึ่งการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีเพื่อผลประโยชน์ชาติ โดยกำหนดจุดเน้นในกรอบของประเทศและภูมิภาคที่มีผลประโยชน์ในเชิงยุทธศาสตร์ต่อสเปนหรือที่สเปนสามารถเข้าไปมีอิทธิพลเพื่อเสถียรภาพของโลก โดยในแผนจะนำองค์ความรู้ด้านความมั่นคงนานาชาติ และองค์ความรู้ด้านการป้องกันประเทศเข้ามาพิจารณาด้วยแต่ไม่แยกออกมาเฉพาะ และจะไม่เอ่ยถึงความสัมพันธ์กับสหรัฐ ฯ ที่ได้มีข้อตกลงความร่วมมือกันแล้ว นอกจากนี้ ในส่วนของกิจกรรมต่าง ๆ ในรายละเอียดที่ต้องปฏิบัติโดยกองทัพบก จะมีกองทัพบกเป็นผู้จัดทำในรายละเอียดต่อไป

๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของแผนการทูตฝ่ายทหาร ประกอบด้วย ข้อแรก การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการทูตฝ่ายทหารของกระทรวงกลาโหม เพื่อให้สอดคล้องกับแหล่งทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนกิจกรรมเหล่านั้น ข้อสอง การประสานความพยายามในการดำเนินการทวิภาคีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและประหยัดทรัพยากร ข้อสาม ดำเนินการประเมินความร่วมมือนานาชาติให้เป็นไปตามแผน

๒.๒.๔ การกำหนดความเร่งด่วน โดยมีปัจจัยที่ใช้ในการประเมินคือ สภาพภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเหตุผลอื่น ๆ โดยกำหนดออกมาเป็น

๒.๒.๔.๑ ความเร่งด่วนทางภูมิรัฐศาสตร์ตามลำดับ คือ ยุโรปและอเมริกาเหนือ ในทวีปแอฟริกาเน้นโมร็อกโก ตามด้วย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์และโอมาน (แอลจีเรีย ลิเบีย มอริเตเนีย และตูนิเซีย) ตามด้วยประเทศในอ่าวกินีและเซเฮล ตามด้วย Ibero-American (ชาติอเมริกากลางและอเมริกาใต้ที่ใช้ภาษาสเปน) ตามด้วยประเทศอื่น ๆ ในแอฟริกา ตามด้วยเอเชียที่อยู่ใกล้สเปน และตะวันออกกลาง และสุดท้ายคือ เอเชีย-แปซิฟิก (อินโด - แปซิฟิก) ซึ่งจะทบทวนในทุกปี

๒.๒.๔.๒ ความเร่งด่วนด้านการปฏิบัติการ เป็นการกำหนดความเร่งด่วนของกิจกรรมที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายในความสำเร็จของการเข้าไปมี

ส่วนร่วมของกองทัพ โดยสามารถปรับได้เป็นรายปีหรือตามความจำเป็นที่พิจารณาโดยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยความเร่งด่วนดังกล่าวเอกสารได้นำไปไว้ในผนวก D สรุปได้ว่าเน้นการปฏิบัติไปที่กองกำลัง ISAF ที่อัฟกานิสถาน UNIFIL ในเลบานอน ATALANTA และ EUTM Somalia บริเวณ Horn of Africa และในอูกันดา ALTHEA ในบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ปฏิบัติการในลิเบีย และการส่งทหารเข้าไปเป็นผู้สังเกตการณ์ นายทหารติดต่อกัน และที่ปรึกษา ที่ได้รับการร้องขอจากกระทรวงการต่างประเทศและความร่วมมือด้านมนุษยธรรม การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และการบริหารยามวิฤติ

๒.๒.๔.๓ ความเร่งด่วนในความร่วมมือด้านอาวุธ

ยุทธโรปกรณ์ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี อันเป็นองค์ประกอบหลักของการทูตฝ่ายทหารที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ จนส่งผลให้แต่ละภาคส่วนจะมีเป้าหมายและความเร่งด่วนของตนเอง จนต้องมีการวิเคราะห์และจัดความเร่งด่วนเป็นเฉพาะกรณีไป โดยมีผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบ

๒.๒.๕ จุดเน้นความพยายามในปัจจุบัน จะอยู่บนพื้นฐานของประวัติศาสตร์ ความเชื่อมต่อกันทางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ หรือการนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติในระยะสั้น โดยเฉพาะ การแบ่งออกเป็นจุดเน้นความพยายามตามสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ จุดเน้นความพยายามตามช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร และจุดเน้นในความร่วมมือด้านอาวุธยุทธโรปกรณ์ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี ที่เป็นการอธิบายว่าในแต่ละภูมิภาค หรือแต่ละช่องทางเครื่องมือ มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เช่นไร และมีกิจกรรม ประเด็น หรือข้อจำกัดใดบ้างที่ต้องเน้นย้ำหรือจัดความเร่งด่วน

๒.๒.๕.๑ จุดเน้นความพยายามตามสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยแบ่งภูมิภาคเช่นเดียวกับข้อ ๒.๒.๔.๑ ตัวอย่างเช่น ในยุโรป และอเมริกาเหนือ ตั้งเป้าหมายเน้นไปที่การเจรจาวิภาคิ การก่อตั้งระเบียบโลกที่มีเสถียรภาพ และความร่วมมือด้านอาวุธยุทธโรปกรณ์กับเพื่อนบ้านฝรั่งเศสและโปรตุเกส เน้นการร่วมมือและเจรจาทางยุทธศาสตร์อย่างเข้มข้นกับ Security and Defence Councils สำหรับประเทศในบัลข่านตะวันตกและยูเครนนั้น จะเน้นไปที่การร่วมมือกับนานาชาติเพื่อสร้างโครงสร้างประชาธิปไตยในภูมิภาค ซึ่งความพยายามนี้ต้องพอเหมาะและได้สัดส่วนกับช่องทางเครื่องมือที่มี

ในการดำเนินกิจกรรม ให้เอาจริงเอาจังกับการมีปฏิสัมพันธ์ในเวทีพหุภาคี โดยให้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการร่วมของ Atlantic Alliance และประเทศสมาชิกอียู เมื่อได้รับการร้องขอจากสมาชิก ขณะที่การพบกันของฝ่ายทหาร กระทำเมื่อเห็นว่ามีมีความจำเป็น สำหรับการดำเนินการในเรื่องการแลกเปลี่ยนนักเรียนในสถาบันต่าง ๆ รวมถึงการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูง นายทหารฝ่ายเสนาธิการ ฝ่ายบริการจัดการ และหน่วยทหาร ถือเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

สำหรับประเทศในบัลข่านตะวันตก ข้อตกลงความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศ ได้ลงนามกันไปแล้วกับ โครเอเชีย บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา แอลเบเนีย เซอร์เบีย และมาซิโดเนีย ยกเว้น บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา โครงการความร่วมมือทวิภาคีรายปีได้พัฒนาขึ้นมาและมีการประชุมของคณะกรรมการร่วมอยู่เสมอ ขณะที่บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ส่วนใหญ่แล้วเป็นการเยือนของผู้มีระดับสูง และมีความต้องการที่จะยกระดับความร่วมมือกัน ทั้งนี้ ผลประโยชน์

สเปนในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นจะต้องส่งนายทหารติดต่อกับประจำในสถานทูตที่ซาราเยโว เนื่องจากไม่มีผู้ช่วยทูตทหารในพื้นที่

กับรัสเซียที่เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอียู จึงเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับสเปนด้วย ความสัมพันธ์ทวิภาคีกับรัสเซียเน้นไปที่ประเด็นการป้องกันประเทศ โดยมีการลงนามใน Defence Cooperation Protocol บนพื้นฐานของกิจกรรมที่จัดทำตามโครงการรายปี โครงการความร่วมมือทวิภาคีและการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำระดับสูงซึ่งได้หารือกันมาต่อเนื่อง สำหรับยูเครน มีความสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น มีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือ มีกิจกรรมตามโครงการความร่วมมือรายปีอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคอื่น คือ โมร็อกโก สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เวียดนาม โมร็อกโก (แอลจีเรีย ลิเบีย มอริเตเนีย และตูนิเซีย) ประเทศในอ่าวกินีและเซเนกัล ประเทศอื่น ๆ ในทวีปแอฟริกา Ibero-American (ชาติอเมริกากลางและอเมริกาใต้ที่ใช้ภาษาสเปน) ประเทศในเอเชียที่อยู่ใกล้สเปน และตะวันออกกลาง และสุดท้ายคือ เอเชีย-แปซิฟิก (อินโด - แปซิฟิก)

จุดเน้นของสเปนในเอเชีย-แปซิฟิก มีดังนี้ ปริมาณและธรรมชาติของความพยายามในภูมิภาคนี้มีขอบเขตที่กว้างขวาง แต่มีสิ่งที่เป็นเรื่องปกติคือ การฝึกศึกษาและอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศกับประเทศที่สเปนมีความสัมพันธ์ทวิภาคีด้วย โดยสเปนได้ลงนามข้อตกลงกับเวียดนาม อัฟกานิสถาน ออสเตรเลีย โดยเฉพาะกับเกาหลีใต้ ที่มีการประชุมทวิภาคีอย่างต่อเนื่องและมีข้อตกลงในหลายเรื่อง ทั้งความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ การสนับสนุนในการส่งกำลังและอื่น ๆ นอกจากนี้แล้ว สเปนมีสัญญาทำกับออสเตรเลียในการสร้างเรือฟริเกต เรือทางยุทธศาสตร์ เครื่องบินเติมเชื้อเพลิงกลางอากาศ และสเปนกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาทำข้อตกลงความร่วมมือกับฟิลิปปินส์ อินเดีย ไทย และคาซัคสถาน ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับความสัมพันธ์กับจีนและอินเดียในประเด็นด้านการป้องกันประเทศ

๒.๒.๕.๒ จุดเน้นความพยายามตามช่องทางเครื่องมือ

ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการกำหนดจุดเน้นในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นช่องทางเครื่องมือในการดำเนินการ โดยจัดทำเป็นรายละเอียดไว้ในผนวก B ช่องทางเครื่องมือหลักการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร สำหรับเนื้อหาเป็นการอธิบายจุดเน้นตามช่องทางเครื่องมือต่าง ๆ อันประกอบไปด้วย ข้อตกลงความร่วมมือ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยน การเยือน การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง การพัฒนาขีดความสามารถ การศึกษาและการฝึก การมีส่วนร่วมในการฝึกทางทหาร การพบปะทวิภาคี และความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี

ตัวอย่างเช่น ข้อตกลงความร่วมมือจะอธิบายว่าช่องทางเครื่องมือที่สำคัญในการจัดเตรียมกรอบความร่วมมือคือ การจัดทำกฎเกณฑ์ของความร่วมมือทวิภาคี ซึ่งในเอกสารแผนงานการทูตฝ่ายทหารของสเปน ได้แถลงข้อตกลงกฎเกณฑ์ดังกล่าวพร้อมข้อตกลงที่ทำไว้กับชาติอื่นในผนวก B และ C มีข้อตกลงทั้งที่อยู่ในขั้นการเจรจา จนถึงลงนามแล้ว กำลังนำไปสู่การปฏิบัติ และนำไปสู่การปฏิบัติแล้ว ๙๓๕ ฉบับ โดย ๗๖๓ ฉบับได้ลงนามกันไปแล้ว หลายฉบับลงนามโดยรัฐมนตรีของประเทศต่าง ๆ และมี ๕๖ ข้อตกลงที่นำไปสู่การปฏิบัติแล้ว ซึ่งเอกสารได้อธิบายจุดเน้นในแต่ละช่วงเวลา จนถึงปัจจุบันเน้นไปที่ความพยายามในการลงนามข้อตกลงความร่วมมือ

กับประเทศในยุโรปที่เกิดขึ้นหลังยุคสงครามเย็น และให้ได้ข้อตกลงกับ Ibero-America กับประเทศในแอฟริกาเหนือ กิจกรรมด้านการทูตก็จะเน้นไปที่การนำข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้ลงนามกันไปแล้ว และจัดทำเป็นโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ นำไปสู่การปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น การเยือน การฝึกกร่วม และการแลกเปลี่ยนบุคลากร เป็นต้น

การจัดผู้แทน เป็นการกล่าวถึงการจัดผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และผู้แทนอื่น ๆ ไปประจำในประเทศต่าง ๆ โดยอาจพิจารณาในการเพิ่มหรือลดในแต่ละพื้นที่ การเยือนของผู้มีระดับสูง การเยือนของเรือ เครื่องบิน และหน่วยทหาร โดยพื้นฐานแล้วขึ้นกับการดำเนินงานในระดับยุทธการ ของกองทัพและเหล่าทัพ ซึ่งมักเกิดจากข้อตกลงต่าง ๆ อันเกิดจากการเยือนและเจรจา เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ที่ได้รับการร้องขอจากบางชาติ หรือเมื่อมีการเยือนระดับการเมืองแล้ว ก็จะมีการเยือนในระดับผู้นำทางทหารตามมา การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง โดยเป็นความร่วมมือของกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม จัดทำโครงการความร่วมมือในการพัฒนา โครงการส่งผู้เชี่ยวชาญ และภารกิจเพื่อสันติภาพ เข้าไปช่วยประเทศต่าง ๆ และเป็นการพัฒนาขีดความสามารถ ให้กับประเทศต่าง ๆ เพื่อป้องกันความขัดแย้งและสร้างเสถียรภาพในพื้นที่วิกฤติหรือพื้นที่ขัดแย้ง เช่น ในอัฟกานิสถาน และซีเรีย เป็นต้น

การศึกษาและการฝึก เน้นแผนการฝึกรายปีในประเทศที่สามที่มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับสเปน รวมถึงเพื่อสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ โดยมุ่งเน้นประเทศที่ใช้ภาษาสเปน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ใน Ibero-America ในการมีส่วนร่วมการฝึกทางทหาร เพิ่มเติมจากการฝึกกร่วมที่กองทัพได้จัดเตรียมไว้เพื่อเพิ่มศักยภาพของกองทัพ ซึ่งไม่อยู่ในแผนการทูตฝ่ายทหาร สำหรับในส่วนที่อยู่ในแผนการทูตฝ่ายทหาร เป็นการฝึกกร่วมทั้งทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อการสร้างความเชื่อมั่นโปร่งใสกับประเทศที่วางแผนไว้ โดยเฉพาะกับประเทศที่มีความเร่งด่วนทางภูมิรัฐศาสตร์ สำหรับการพบปะทวิภาคี มีความมุ่งหมายในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งความตกลงในกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด และทัศนคติ โดยมีรายละเอียดในผนวก B มีลำดับความเร่งด่วนอยู่ที่สามปัจจัย คือ ความต้องการด้านปฏิบัติการในการส่งกำลังเข้าไปในพื้นที่ ความตกลงที่ได้ลงนามกันไว้ และผลประโยชน์ด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ

สุดท้ายในเรื่องความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยปลัดกระทรวงกลาโหมควบคุม ส่งเสริม และสนับสนุนอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศสเปน โดยรัฐบาลจะแทรกแซงอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศใน ๓ ประเด็นหลัก คือ กำหนดกฎเกณฑ์กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์กับรัฐ เพื่อให้การดำเนินกิจการสอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะ ประการที่สองรัฐบาลเข้าไปแทรกแซงด้านการตลาดโดยเลือกลูกค้าที่เหมาะสม และประการที่สาม รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ

๒.๒.๖ แนวทางปฏิบัติทั่วไป กำหนดขึ้นมาเพื่อขึ้นนำการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และเพื่อให้มั่นใจว่าแหล่งทรัพยากรตามความเร่งด่วนของกระทรวงกลาโหม สอดรับและตอบสนองกับวัตถุประสงค์ตามนโยบายการป้องกันประเทศ รวมถึงเป็นไปตามหลักพื้นฐานและองค์ประกอบการทูตฝ่ายทหาร โดยแนวทางปฏิบัตินี้จะช่วยในการวางแผนและนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติในองค์กรต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ สำหรับแนวทางปฏิบัติแบ่งเป็น การจัดวางความพยายามให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ และการจัดวางความพยายามให้สอดคล้องกับช่องทางเครื่องมือทางการทูต

๒.๒.๖.๑ การจัดวางความพยายามให้สอดคล้องกับสภาพ

ทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยแบ่งออกไปตามภูมิภาค เช่นเดียวกับข้อ ๒.๒.๔.๑ กำหนดวัตถุประสงค์ และลำดับความเร่งด่วนของในแต่ละภูมิภาค เช่น ยุโรปและอเมริกาเหนือ กำหนดวัตถุประสงค์ไปที่การดำรงรักษาการเจรจาวิภาคี การนำมาซึ่งเสถียรภาพของระเบียบโลก และความร่วมมือด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ รวมถึงสนับสนุนความพยายามของประชาคมโลกในการเสริมโครงสร้างประชาธิปไตยในบัลข่านตะวันตกและยูเครน โดยมีลำดับความเร่งด่วนของกิจกรรมในการดำรงรักษาความเข้มข้นและประเด็นเนื้อหาของการพบปะคณะกรรมการด้านความมั่นคงและป้องกันประเทศกับเพื่อนบ้านฝรั่งเศส และโปรตุเกสไว้ตามด้วยการสนับสนุนประเทศในบัลข่านตะวันตกในความพยายามที่จะเข้าร่วมกับโครงสร้างยุโรปและโครงสร้าง Euro-Atlantic

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ และความเร่งด่วนในภูมิภาคสหรัฐอเมริกา ประเทศในอ่าวกินีและเซเฮล ประเทศอื่นๆ ในทวีปแอฟริกา Ibero-American ประเทศในเอเชียที่อยู่ใกล้สเปน และตะวันออกกลาง และสุดท้ายคือ เอเชีย-แปซิฟิก (อินโด - แปซิฟิก) ไว้ด้วย โดยจะขอยกตัวอย่างภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ไว้ ณ ที่นี้

ในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ส่วนใหญ่แล้วมีความร่วมมือกันในด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ ซึ่งปัจจุบันในภูมิภาคมีมหาอำนาจใหม่ขึ้นมาสองประเทศ คือ จีนและอินเดีย ทั้งนี้ ประเทศที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเชื่อมต่อกับสเปน มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะในโครงการความร่วมมือในการพัฒนากองทัพ สำหรับออสเตรเลียมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในด้านอุตสาหกรรมทหารซึ่งจะต้องช่วยสนับสนุนโดยการเพิ่มความร่วมมือสำหรับวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารในภูมิภาคนี้ คือ การสร้างหรือพัฒนาการเจรจาวิภาคี และการสนับสนุนเสถียรภาพในภูมิภาคและในโลก ดำรงรักษาความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมต่อกับความร่วมมือด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ต่อไป โดยมีความเร่งด่วนคือ การก่อตั้งการประชุมระดับสูงและระดับเทคนิคกับมหาอำนาจใหม่และดำรงรักษาความร่วมมือที่มีอยู่แล้วกับประเทศที่มีผลประโยชน์ ตามด้วยการบรรลุข้อตกลงความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศกับจีน อินเดีย และฟิลิปปินส์ ตามด้วยตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในอินเดีย ตามด้วยนำอินเดียเข้าสู่โครงการสอนทางทหาร และสุดท้ายคือ การส่งเสริมการใช้เครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหารอื่นๆ กับออสเตรเลียเพื่อนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๒.๖.๒ การจัดวางความพยายามให้สอดคล้องกับช่องทาง

เครื่องมือ อันประกอบไปด้วย ข้อตกลงความร่วมมือ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยน การเยือน การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง การพัฒนาขีดความสามารถ การศึกษาและการฝึก การมีส่วนร่วมในการฝึกทางทหาร การพบปะวิภาคี และความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี กำหนดออกมาในลักษณะของเงื่อนไขต่างๆ ว่าควรทำเช่นไร ที่ไหน อย่างไร เช่น สำหรับช่องทางเครื่องมือข้อตกลงความร่วมมือด้วยเหตุผลที่สเปนมีส่วนร่วมในการรักษาสันติภาพ และด้วยผลประโยชน์ชาติที่ปรากฏในบางพื้นที่ รวมถึงความเสี่ยงต่อความมั่นคงแห่งชาติ นำสเปนไปสู่การทำข้อตกลงกับประเทศใกล้เคียงทางตะวันออก ภูมิภาคซาฮาราแอฟริกา และเอเชีย ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรมนุษย์และการเงิน การเจรจาเพื่อลงนามข้อตกลงใหม่ๆ ที่อยู่นอกเหนือแนวทางที่กำหนดไว้ จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาในรายละเอียดว่าสอดคล้องกับเป้าหมายและความเร่งด่วนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่กำหนดไว้เท่านั้น

ช่องทางเครื่องมืออื่น ๆ ก็ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ เช่น ผู้แทนและการแลกเปลี่ยนจะดำเนินการต่อเมื่อมีหลักประกันว่า ความจำเป็นในการสร้างความร่วมมือต่อกันจะอยู่ต่อไปอย่างน้อยในระยะปานกลาง สำหรับการเยือนของกองทัพที่ช่วยแสดงถึงคำมั่นที่สเปนให้กับชาติต่าง ๆ ไว้ จะมีการส่งเสริมให้มีการเยือนของเรือ อากาศยาน กำลังใน Horn of Africa เยือนประเทศในอ่าวเปอร์เซียเพื่อพัฒนาการเชื่อมต่อไว้ เยือนประเทศในภูมิภาคซาราแอฟริกา เพื่อให้ได้รับความสนใจ และเยือนใน Ibero-America ในการฉลองและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ สำหรับการศึกษ และการฝึก ในโครงการฝึกศึกษาทางทหารที่สอนโดยภาษาสเปน ให้ทุนไป ๕๑ ประเทศ มีแค่ ๑๗ ประเทศที่ใช้ภาษาสเปน จึงต้องเพิ่มที่นั่งศึกษาภาษาสเปนโดยไปสอนในประเทศนั้น ๆ การพบปะทวิภาคี มีการวางแผนพบปะประจำปีของคณะกรรมการร่วมที่จะต้องทบทวนเพื่อให้เป็นไปตามกำหนดการที่ได้ตกลงกันไว้ สำหรับประเทศที่พบปะรายสองหรือสามปี ก็จะต้องดำเนินการให้ได้อย่างน้อยหนึ่งครั้งตามห้วงเวลา เป็นต้น

๒.๒.๗ แผนการเฝ้าติดตามในโครงการสองปี กำหนดขึ้นมาเพื่อตอบสนองและตรวจสอบแผนการทูตฝ่ายทหาร โดยเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมในสองปีข้างหน้า จึงเป็นการเตรียมภาพรวมงานของกระทรวงกลาโหมที่จะต้องเพิ่มความโปร่งใสและการปฏิบัติที่เห็นชัด มีการประสานงานความร่วมมือทวิภาคี ต้องเข้าใจในความพยายามและทรัพยากรสำหรับการทูตฝ่ายทหาร งานพัฒนาความร่วมมือจะแยกไปจากกิจกรรมอื่น ๆ และมีงบประมาณเองเพื่อให้ได้ผลการพัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ต้องการ และจะทำให้ความเร่งด่วนนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีขึ้น

แผนโครงการสองปีจะรวมถึงรายงานผลการดำเนินงานในปีก่อน และรายงานในภาพรวมการใช้ทรัพยากรของกระทรวงกลาโหม โดยแยกตามภูมิศาสตร์ ประเทศ เป้าหมาย และกิจกรรม และยังคงเตรียมปรับแนวทางสำหรับความพยายามในอนาคต ซึ่งรวมถึง การแยกแยะประเทศต่าง ๆ ที่จะดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงเป้าหมายทั่วไปในแต่ละประเทศ ข้อตกลงใหม่ ๆ ที่กำลังต่อรอง การส่งผู้แทนไปต่างประเทศ การบรรยายสรุปโครงการสอน บัญชีคณะกรรมการร่วมและการพบปะ

แผนโครงการสองปี ยังต้องมีการประเมินกิจกรรมในอีกสองปีข้างหน้าเพื่อช่วยวางแผนต่อไป โดยผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนรับผิดชอบร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง จัดทำและเฝ้าติดตามโครงการการทูตฝ่ายทหารสองปีตามผนวก E โดยเมื่อเริ่มวงรอบจะมีการปรับบัญชีประเทศต่าง ๆ โดยใช้พื้นฐานความเร่งด่วนทางภูมิศาสตร์ ความเร่งด่วนปฏิบัติการ และความเร่งด่วนทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ความเร่งด่วนในความร่วมมือทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม โดยในเดือนมกราคม สำนักนโยบายและแผนกับสำนักความสัมพันธ์นานาชาติและการวางแผนจะวิเคราะห์กิจกรรมในปีที่ผ่านมา และจะจัดเตรียมร่างรายงานผลการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงร่างแนวทางการดำเนินงานในปีต่อไป แล้วนำเข้าสู่การถกแถลงของกลุ่มงานการทูตฝ่ายทหารก่อนที่จะให้คณะกรรมการความร่วมมือกิจกรรมระหว่างประเทศของกระทรวงกลาโหมให้ความเห็นชอบในเดือนมิถุนายน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการจัดทำกิจกรรมการทูตฝ่ายทหารต่อไป

๒.๒.๘ ข้อมูลการทูตฝ่ายทหาร เป็นฐานในการนำแผนสองปีไปสู่การปฏิบัติ โดยเกี่ยวข้องกับหน่วยต่าง ๆ เป็นข้อมูลโดยอธิบายในผนวก F

๒.๒.๙ งบประมาณ การตรวจสอบ วิเคราะห์ และการบังคับใช้ เป็น การอธิบายการใช้งบประมาณ และการประสานงานตามนโยบายและคำสั่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลาย หน่วยงานที่ทำงานร่วมกัน (Ministerio De Defensa, 2012 : 42 - 100)

๒.๓ ภาคผนวก ประกอบไปด้วย ผนวกเอกสารอ้างอิง ผนวกช่องทางเครื่องมือหลัก งานการทูตฝ่ายทหาร ขยายความในข้อ ๒.๑.๓ ผนวกข้อตกลงความร่วมมือและคณะกรรมการร่วม ผนวก ลำดับความเร่งด่วนในการปฏิบัติงาน กระบวนการตรวจสอบงานการทูตฝ่ายทหารในโครงการสองปี และผนวกตารางโครงการสองปี

๒.๓.๑ ผนวกเอกสารอ้างอิง อ้างถึงคำสั่ง นโยบาย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๒ ผนวกช่องทางเครื่องมือหลักงานการทูตฝ่ายทหาร เป็น ข้อมูลพื้นฐานรายละเอียดของการดำเนินงานกับประเทศต่าง ๆ ตามช่องทางเครื่องมือที่มี เช่น บัญชี ประเทศข้อตกลงความร่วมมือ ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๙๐ ที่ลงนามกันไปแล้ว ๒๔ ประเทศ อีก ๑๙ ประเทศอยู่ ระหว่างเจรจา ด้านผู้แทนและการแลกเปลี่ยน อธิบายถึงเหตุผลในภาพรวมของการพิจารณาส่งผู้แทนหรือมี การแลกเปลี่ยนกัน แล้วอธิบายข้อพิจารณาในการแลกเปลี่ยนหรือส่งผู้แทนที่เป็น ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และนายทหารติดต่อ อธิบายถึงโครงการสอนทางทหาร การพบปะของเจ้าหน้าที่ทางทหาร ฝ่ายเสนาธิการ ทางทหารร่วม การประชุมร่วมของทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ว่ามีกับใครบ้าง ความถี่เป็นเช่นไร เช่น ในส่วนของทหารบก มีการพบปะกับฝรั่งเศส โปรตุเกส ทุกปี พบปะกับ เยอรมนี บราซิล อิตาลี สหรัฐฯ ๓ เดือน พบปะกับกรีซ เนเธอร์แลนด์ ตุรกี อูรุกวัย ทุกสองปี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการพบปะทวิภาคี ในประเด็นอาวุธยุทโธปกรณ์ และการพบปะของผู้เชี่ยวชาญและคณะทำงานด้วย โดยในแต่ละส่วน จะอธิบายว่าพบครั้งที่แล้วเมื่อใด และครั้งต่อไปเมื่อใด

๒.๓.๓ ผนวกข้อตกลงความร่วมมือและคณะกรรมการร่วม เป็น ตารางการลงนามข้อตกลงความร่วมมือกับชาติต่าง ๆ ว่าลงนามเมื่อใด อยู่ในระหว่างกระบวนการเช่นไร

๒.๓.๔ ผนวกลำดับความเร่งด่วนในการปฏิบัติงาน กำหนดความ เร่งด่วนในการปฏิบัติการไว้ตามลำดับ เช่น ให้ความเร่งด่วนกับภารกิจไปที่ ISAF, UNIFIL, ATALANTA, ALTHEA เป็นต้น

๒.๓.๕ กระบวนการตรวจสอบงานการทูตฝ่ายทหารในโครงการสองปี เป็นผังงานตามลำดับห้วงเวลาว่าต้องปฏิบัติอะไรบ้างสำหรับการจัดทำแผนสองปี

๒.๓.๖ ผนวกตารางโครงการสองปี เป็นตารางแยกตามหน่วย และ กิจกรรมดำเนินการ (Ministerio De Defensa, 2012 : 103 – 133)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิได้กำหนดแนวทางในการ ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังไม่ได้กำหนดการดำเนินงานด้านการทูตไว้มากนัก อย่างไรก็ตาม เราสามารถที่จะพิจารณาหลักการต่าง ๆ ที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และงานด้านการต่างประเทศที่ต้องยึดถือไปปฏิบัติได้ดังนี้

หมวดที่ ๑ บททั่วไป ในมาตราที่ ๑ “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้” และมาตราที่ ๔ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” ในหมวดที่ ๒ ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ มาตราที่ ๖ “องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้” มาตราที่ ๘ “พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย” ทั้งหมด ถือเป็นอัตลักษณ์ของประเทศไทย ที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหาร จะต้องยึดถือปฏิบัติ รวมทั้งจะต้องสร้างความเข้าใจกับนานาชาติถึงอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ รวมทั้งจะต้องดำรงรักษา และปกป้องต่อสิ่งท้าทาย ภัยคุกคาม หรือแม้แต่การกระทำใด ๆ ที่จะส่งผลต่อความเป็นประเทศไทยที่ได้กำหนดไว้ดังกล่าว

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๕ “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ถือเป็นกำหนัดความเร่งด่วนและถ่วงดุลความมั่นคงบุคคลในรูปแบบสิทธิเสรีภาพ กับความมั่นคงแห่งรัฐ และความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ

หมวดที่ ๔ หน้าที่ปวงชนชาวไทย ในมาตราที่ ๕๐ ที่กำหนดหน้าที่บุคคลในการ “(๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย” อันเป็นสิ่งที่คนไทยทั้งในและต่างประเทศ พึงยึดถือดำเนินการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ด้านการทูต รวมถึงการทูตฝ่ายทหาร จะต้องสื่อสารให้นานาชาติได้เข้าใจในอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากสังคมอื่น

หมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะในมาตราที่ ๕๒ “รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิ และผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาประเทศด้วย” ถือเป็นหลักการในรัฐธรรมนูญที่สำคัญต่อการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่อยู่ในฐานะที่รัฐจัดให้มีทั้ง การทหาร การทูต และการข่าวกรอง ซึ่งเมื่อผสมผสานกันแล้ว การทูตฝ่ายทหารจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐจะต้องจัดให้มี เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์สำคัญของชาติที่ได้ระบุไว้ในมาตราที่ ๕๒ นี้ และในมาตรานี้ ยังเป็นแนวทางสำคัญที่การทูตฝ่ายทหารต้องยึดถือดำเนินการ และสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับนานาชาติ ถึงเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

นอกจากในมาตราดังกล่าวนี้ การทูตฝ่ายทหาร ยังต้องดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญด้านการต่างประเทศที่กำหนดไว้ในหมวดเดียวกันนี้ มาตรา ๖๖ “รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยยึดถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของคนไทยในต่างประเทศ” ที่การดำเนินงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหารจะต้องยึดถือ

ปฏิบัติ นอกจากนี้แล้ว ในมาตราที่ ๗๘ “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข...” ยังสามารถที่จะสะท้อนให้งานด้านการทูตต้องพิจารณาให้นานาชาติได้เข้าใจในระบอบการปกครองของไทยที่อาจแตกต่างกันไปด้วย

นอกเหนือจากมาตราที่ได้กล่าวไปแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไว้ในมาตราต่าง ๆ ของหมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ หมวดที่ ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวดที่ ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ที่งานด้านการทูต รวมถึงการทูตฝ่ายทหารสามารถสนับสนุนเพื่อให้แนวทางเหล่านั้นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในหมวดที่ ๕ มาตรา ๕๗ “รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ...” ที่การดำเนินงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหารสามารถที่จะนำศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นไปสู่นานาชาติผ่านการนำไปแสดงในต่างชาติ หรือนำกำลังพลของต่างชาติเข้ามาศึกษาในไทยได้

กล่าวโดยสรุป ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติตามที่รัฐธรรมนูญเอ่ยถึง มีมาตราหลักที่ยึดถืออยู่สองมาตราสำคัญ คือ ในหมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตราที่ ๕๒ ที่กำหนดแนวทางการใช้การทหารไว้ และในมาตรา ๖๖ ที่กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการต่างประเทศ หรือการทูตไว้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการทูตฝ่ายทหาร เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลจะต้องจัดให้มีขึ้น พร้อมบูรณาการให้งานด้านการทหาร งานด้านการทูต และงานด้านข่าวมีประสิทธิภาพ เพื่อการส่งเสริม พัฒนา ดำรงรักษาการมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศ ภายใต้หลักการความเสมอภาคของทุกฝ่าย ต่างไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของอีกฝ่าย พร้อมไปกับการมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต รวมถึงเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย ส่งเสริม พัฒนา และดำรงรักษาเกียรติภูมิของประเทศไทย ดำเนินการใด ๆ เพื่อนำมาซึ่ง หรือดำรงรักษาผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชนไว้ นอกจากนี้แล้ว การทูตฝ่ายทหาร ยังสามารถตอบสนองและสนับสนุนผลประโยชน์ชาติอันเป็นไปตามข้อตกลงของรัฐชาติไทยในแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕ กำหนดให้ “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำกำหนดนโยบาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบัญญัติเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย”

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ ตามราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๗๙ ก ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ที่กำหนดไว้ในมาตราที่ ๕, ๙ และ ๑๑ ให้มียุทธศาสตร์ชาติในระยะเวลาดำเนินการไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ทำเป็นประกาศพระบรมราชโองการที่ผ่านความ

เห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา จะมีผลบังคับให้หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ และให้มีการทบทวนทุก ๕ ปี หรือเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปจนส่งผลกระทบต่อเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ที่มี ก็ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมภายใต้ความเห็นชอบของรัฐสภา โดยมีขั้นตอนเริ่มดำเนินการตั้งแต่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๐ ในการแต่งตั้งคณะกรรมการ และจัดทำร่างยุทธศาสตร์ขึ้นมาให้แล้วเสร็จในสิ้นเดือนมกราคม ๒๕๖๑ จากนั้นเป็นการรับฟังความคิดเห็น และแก้ไขเพิ่มเติมก่อนที่จะนำเสนอคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาในเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ๒๕๖๑ ก่อนที่จะนำทูลเกล้าฯ และประกาศใช้ได้ประมาณเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ๒๕๖๑

ทั้งนี้ในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนมีพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ จึงทำให้เกิดร่างยุทธศาสตร์ชาติขึ้นตั้งแต่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐ และได้กลายเป็นร่างยุทธศาสตร์ชาติ ที่ได้รับความเห็นชอบในขั้นต้น และรัฐบาลได้ให้แต่ละกระทรวง ทบวง กรม ไปจัดทำร่างยุทธศาสตร์กระทรวง ระยะ ๒๐ ปี ขึ้นให้สอดคล้องไปกับในระดับชาติ ในการจัดทำวิจัยครั้งนี้ จึงใช้ร่างยุทธศาสตร์ชาติฉบับดังกล่าว เป็นพื้นฐานที่สอดคล้องไปกับการดำเนินการของกระทรวงกลาโหมที่ได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้อนุมัติไปเมื่อ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๙ และร่างแผนแม่บทด้านการต่างประเทศของไทย ระยะ ๒๐ ปี ที่กระทรวงการต่างประเทศจัดทำไว้ตั้งแต่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ แล้วเช่นกัน ทั้งนี้ ร่างยุทธศาสตร์ฉบับหลังการรับฟังความคิดเห็นที่เผยแพร่เมื่อ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ก็ได้นำมาเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เช่นกัน

สาระสำคัญของร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งจะต้องนำมาเป็นพื้นฐานการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ประกอบด้วย

๑. ภาพรวมยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ถือเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการพลังอำนาจของชาติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายวิสัยทัศน์ ๒๕๘๐ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยกำหนดภาพอนาคตไว้ ๔ แนวโน้มหลัก คือ สหรัฐฯ ยังคงเป็นตัวแสดงหลักของโลก กลุ่ม BRICS โดยเฉพาะจีนและอินเดีย จะมีบทบาทหลักขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกและโลกาภิวัตน์ใหม่ เกิดกระแสการเมืองอิสลามและการรื้อฟื้นรัฐเคาะลีฟะฮ์ กับปัญหาความมั่นคงยังคงเป็นที่กังวล โดยภูมิภาคยุโรปกำลังปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และปฏิรูปโครงสร้าง แอฟริกาจะยังคงมีปัญหาความมั่นคงต่อไป ตะวันออกกลางจะประสบความรุนแรงและไร้เสถียรภาพ เอเชีย – แปซิฟิก จะทวีความสำคัญโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แต่ยังคงมีปัญหาข้อพิพาทดินแดน เอเชียกลางยังขาดความมั่นคงไร้เสถียรภาพ เอเชียใต้ จะมีความสำคัญต่อความมั่นคงโลก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะรวมตัวกันมากขึ้นและเติบโตรวดเร็ว แต่ยังมีปัญหาการพัฒนา ขณะที่ตัวแสดงที่มีไคร้รัฐ จะทวีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น

ประเด็นปัญหาความมั่นคงโลกมี ๕ ประเด็นหลัก คือ ปัญหาความขัดแย้งด้านเขตแดน ปัญหาความมั่นคงด้านอาหารและแหล่งน้ำ ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์ ปัญหาความมั่นคงสาธารณสุข และปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขณะที่แนวโน้มความมั่นคงของไทยประกอบด้วยปัญหาการเมืองจากความแตกแยกของสังคม ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

ผลการประเมินสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พบว่าจุดแข็งของไทย ได้แก่ สภาพที่ตั้งในการเป็นประตูสู่เอเชีย คนไทยมีการศึกษาและสุขภาพที่ดี ครอบครัวไทยเข้มแข็ง และมีความหลากหลายทางนิเวศน์ ขณะที่จุดอ่อน คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรแรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติ ผลผลิตการผลิตต่ำ ใช้นวัตกรรมน้อย การลงทุนด้านวิจัยน้อย ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความสามัคคี ชีตความสามารถทรัพยากรมนุษย์ต่ำ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์และบริการทางสังคมไม่เพียงพอ ระบบการบริหารราชการอ่อนแอ และยังมีสิ่งท้าทายจากภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคมสูงอายุ ความเท่าเทียมกันทางเทคโนโลยี ภัยพิบัติธรรมชาติ ความต้องการพลังงาน การเจริญเติบโตสังคมเมือง และการขัดแย้งประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

ยุทธศาสตร์ได้กำหนดเป้าหมายภาพอนาคตประเทศไทยไว้ โดยต้องการให้คนไทยมีคุณภาพ เป็นสากล รายได้สูง อยู่ดีมีสุข สังคมไทยมีความเป็นธรรม ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภาค และเมือง สังคมเศรษฐกิจเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม มีบทบาทสำคัญในสังคมโลก มีความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน มีความปลอดภัยทุกระดับทุกด้าน ภาครัฐกะทัดรัด และทันสมัย

จากเป้าหมายดังกล่าว ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ๒๕๘๐ ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน เขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติ และประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประสานสอดคล้องกับด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่มีความมั่นคงเป็นรากฐานของทั้ง ๓ ประการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว จึงต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ ๖ ประการ คือ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยการทูตฝ่ายทหารจะเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงเป็นหลัก และยังสามารถดำเนินการเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ได้ด้วย

๒. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง มี ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ การรักษาความสงบภายในประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง การพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ การบูรณาการความร่วมมือ

ด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติรวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ และการพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบบูรณาการ

๓. การทูตฝ่ายทหาร จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติรวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อสร้างเสริมความสงบ สันติสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า ให้กับประเทศชาติ ภูมิภาค และโลก อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่จะรองรับปัญหาร่วมกันได้ โดยมีประเด็นการดำเนินการที่สำคัญ ๓ ประเด็น ประเด็นแรก การเสริมสร้างและรักษาดุลยภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสันติสุข มั่นคง และสมดุลสำหรับทุกฝ่าย ให้ทุกประเทศพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานและปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมุ่งแบ่งปันและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างราบรื่นและยั่งยืนโดยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในทุกระดับและทุกด้านกับนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ และประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ อย่างสมดุล พัฒนาและเสริมสร้างระบบกลไก มาตรการ ตลอดจนถึงความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นประโยชน์ กับประเทศไทยให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงร่วมกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ผลักดันการหารือทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีในทุกระดับอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ เชื่อใจ ไปจนถึงความตระหนักรู้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ พร้อมทั้งลดความหวาดระแวงกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนทำให้บรรยากาศการดำเนินการระหว่างประเทศในทุกเรื่องทุกขั้นตอน ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพอย่างแท้จริง

ประเด็นที่สอง การเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันได้อย่างสันติวิธี และร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ โดยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียน และความเป็นแกนกลางของอาเซียนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนในทุกมิติและทุกระดับ ทำการแลกเปลี่ยนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมิตรประเทศ ซึ่งได้แก่ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ประเทศสำคัญในภูมิภาค และนานาชาติทั่วโลก ตลอดจนผลักดันและเผยแพร่การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา ให้เป็นที่เข้าใจและมีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในภูมิภาค อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติร่วมกันต่อไป

ประเด็นที่สาม การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐ และที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อให้ความมั่นคงในภาพรวมทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก มีการพัฒนาไปสู่สันติสุขอย่างแท้จริง เป็นรูปธรรม และยั่งยืน โดยผลักดันส่งเสริมให้การดำเนินการและความร่วมมือใด ๆ ระหว่างประเทศเป็นไปตามหลักการปฏิบัติสากล กฎหมาย และความตกลงระหว่างประเทศ พร้อมคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐต่อรัฐ เอกชนต่อเอกชน และ

ประชาชนต่อประชาชน สร้างเสริมความร่วมมือกับนานาชาติในการป้องกันและระงับภัยคุกคามทุกรูปแบบ อาทิ การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ การโจมตีทางไซเบอร์ พร้อมพัฒนาความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกระดับของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง อาเซียน รวมถึงระหว่างมิตรประเทศในกรณีเกิดวิกฤตการณ์สำคัญ อาทิ ความอดอยาก ภัยพิบัติขนาดใหญ่ ฯลฯ ส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศและการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติให้นานาชาติตระหนักและให้การยอมรับถึงความสำคัญ รวมไปถึงการเสริมสร้างพลังบวกหรืออำนาจแบบนุ่มนวลของไทย โดยอาศัยการส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีและวัฒนธรรมประเพณีไทยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา ความนิยมวิถีไทย สินค้าไทย ฯลฯ ผ่านความสัมพันธ์ทุกรูปแบบทุกระดับและทุกช่องทาง พร้อมทั้งเน้นสิ่งที่ประเทศไทยโดดเด่นทั้งทางกิจกรรมวัฒนธรรม กีฬา ศาสนา และการบันเทิง ฯลฯ

นอกจากนี้ การทูตฝ่ายทหาร ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่น ๆ ด้วย เช่น เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบภายในประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นดำเนินการในการพัฒนาและเสริมสร้างคนไทยในต่างประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของคนไทยในต่างประเทศ การพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีเสถียรภาพ และมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตนของคนไทยในต่างประเทศ

การทูตฝ่ายทหารเกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีความผลกระทบต่อความมั่นคง โดยเฉพาะในประเด็นดำเนินการในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในปัจจุบัน โดยการสนับสนุนข้อมูลข่าวกรองยุทธศาสตร์ ประเมิน วิเคราะห์ และแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาผ่านความร่วมมือกับมิตรประเทศ ประเด็นดำเนินการในการติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน ชัดขวาง และแก้ไขปัญหาที่อาจอุบัติใหม่ โดยเป็นแนวทางในการเฝ้าระวัง ติดตาม ป้องกัน ชัดขวางปัญหาที่มาจากภายนอกประเทศ รวมถึงการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ และประเด็นดำเนินการในการสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน ชัดขวาง และแก้ไขปัญหาแต่เนิ่นจากความเสี่ยงในต่างประเทศที่อาจส่งผลกระทบต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงสนับสนุนการสร้างความรู้ “เข้าใจ” ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อนานาชาติ เพื่อสร้างการสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาต่อไป

การทูตฝ่ายทหารเกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะในประเด็นดำเนินการในการพัฒนาระบบงานข่าวกรองแห่งชาติแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทูตฝ่ายทหารจะทำหน้าที่เป็นแนวทางในการติดตาม แจ้งเตือน ระวังภัยภัย ป้องกันปัญหาและภัยคุกคามแต่เนิ่นตั้งแต่อยู่ภายนอกประเทศ รวมทั้งยังสามารถสนับสนุนประเด็นดำเนินการพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติและการบริหารจัดการภัยคุกคาม ให้มีประสิทธิภาพ โดยศึกษาและให้ข้อมูลแนวทางดำเนินงานของนานาชาติ

ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)

ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี ของกระทรวงกลาโหม กำหนดขึ้นมาเพื่อรองรับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี โดยเป็นการจัดทำในลักษณะคู่ขนานกันไป ทำเป็นรูปเล่มทั้งหมด ๕ บท บทที่ ๑ บทสรุปผู้บริหาร บทที่ ๒ หลักการสำคัญด้านการป้องกันประเทศ บทที่ ๓ สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคง บทที่ ๔ แนวความคิดและประเด็นยุทธศาสตร์ และบทที่ ๕ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑. หลักการสำคัญด้านการป้องกันประเทศ เป็นการกล่าวถึงรากฐานการจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผลประโยชน์ชาติ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ในวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้วิเคราะห์ออกมาเป็นวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคง ๔ ประการ คือ ประการแรก การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติในประชาคมระหว่างประเทศ ประการที่สอง สถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ประการที่สาม สถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และประการที่สี่ ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร

ในหลักการสำคัญยังได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม เกี่ยวกับการป้องกันประเทศและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ สนับสนุนการพัฒนาประเทศ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงกลาโหม โดยมีรายละเอียดอำนาจหน้าที่ ๕ ประการ ประการแรก พิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศในราชอาณาจักร ปราบบรามกบฏและการจลาจล โดยจัดให้มีและใช้กำลังทหารตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามที่กฎหมายกำหนด

ประการที่สอง พิทักษ์รักษา ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนสนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ ประการที่สาม ปกป้อง พิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากภัยพิบัติและการช่วยเหลือประชาชน ประการที่สี่ ศึกษา วิจัย พัฒนา และดำเนินการด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ และด้านกิจการอวกาศเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงกลาโหมและความมั่นคงของประเทศ และประการที่ห้า ปฏิบัติการอื่นที่เป็นการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือการสงครามเพื่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือปฏิบัติการอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรี

๒. การประเมินและวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในบทที่ ๓ เป็นการทบทวนสภาวะแวดล้อมตามการประเมินสภาวะแวดล้อมในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และสรุปออกมาว่า โลกมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ และใช้กลไกความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือ ตลอดจนมีการขึ้นนโยบายและอ้างอิงประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความขัดแย้งด้านอุดมการณ์และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้ความสำคัญกับการดำเนินการในกรอบความร่วมมืออาเซียนเพิ่มขึ้น

สำหรับภายในประเทศ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีอยู่ รวมทั้งยังมีปัญหาต่าง ๆ ที่มาจากภัยคุกคามที่ไม่ใช่ทหารด้วย รวมทั้งยังได้มีการประเมินสถานะแวดล้อมโดยแบ่งออกเป็นสามห่วง ห่วงแรก พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ห่วงที่สอง พ.ศ.๒๕๖๕ – ๒๕๖๙ และห่วงที่สาม พ.ศ.๒๕๗๐ – ๒๕๗๔

๓. บทที่ ๔ แนวความคิดและประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคง กระทรวงกลาโหมได้กำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศระยะ ๒๐ ปี ที่กำหนดออกมาเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะ มาตรการและขีดความสามารถ ตามห่วงระยะเวลา ห่วงแรก พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ห่วงที่สอง พ.ศ.๒๕๖๕ – ๒๕๖๙ ห่วงที่สาม พ.ศ.๒๕๗๐ – ๒๕๗๔ และห่วงที่สี่ พ.ศ.๒๕๗๕ – ๒๕๗๙

๓.๑ วิสัยทัศน์กระทรวงกลาโหม ๒๕๗๙ เป็นองค์กรที่ “มีกองทัพชั้นนำ มีบทบาทสำคัญในด้านความมั่นคงของรัฐ และมีบทบาทนำในการส่งเสริมความมั่นคงของภูมิภาค”

๓.๒ แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ๓ ประการหลัก คือ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง การผนึกกำลังด้านการป้องกันประเทศ และการป้องกันเชิงรุก โดยการทูตฝ่ายทหารจะเกี่ยวข้องกับแนวความคิดในประการที่หนึ่งและสามเป็นหลัก

๓.๒.๑ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางทหารในการสนับสนุนการต่างประเทศ สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศสมาชิกอาเซียน มิตรประเทศ ประเทศมหาอำนาจต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงร่วมกัน สร้างบรรยากาศความเป็นมิตร รักษาความเป็นกลางลดเงื่อนไข และลดโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง รวมทั้งป้องกันมิให้ความขัดแย้งขยายขอบเขตออกไป นอกเหนือความควบคุม โดยยึดมั่นในหลักการแนวความคิดเชิงป้องกัน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในเชิงรุกก่อนที่ความขัดแย้งจะเกิดขึ้น และหากเกิดขึ้นแล้ว ก็สามารถควบคุมได้ทันเวลา ทั้งนี้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งผลประโยชน์ที่ประเทศพึงจะได้รับ

ความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง จะขึ้นกับการดำเนินงานด้านการต่างประเทศในการประสานประโยชน์ร่วมกับชาติต่าง ๆ โดยปราศจากการแทรกแซงกองทัพเป็นผู้มีบทบาทนำในการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยใช้การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ซึ่งได้แก่ การพบปะหารือและแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทางทหาร การดำเนินการของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งการพัฒนาสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทหารอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาพื้นที่ข้ามชายแดน การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในกรอบสหประชาชาติ และกรอบความร่วมมือในภูมิภาค รวมถึงแนวทางของประเทศมหาอำนาจบนพื้นฐานผลประโยชน์ชาติ และเพื่อสันติภาพของภูมิภาคและของโลก ความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อกระชับความสัมพันธ์และเตรียมความพร้อมเผชิญภัยคุกคามทางทหารร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและการปฏิบัติการร่วมในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ด้านการบรรเทาภัยพิบัติและการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการต่อต้านการก่อการร้าย เพื่อขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงในมิติต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีโอกาสเกิดความขัดแย้งได้โดยมิได้ตั้งใจ และให้ความสำคัญกับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนทั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งให้ความร่วมมือเพื่อสนับสนุน

การแก้ปัญหาของแต่ละประเทศ สำหรับแนวความคิดในการผนึกกำลังด้านการป้องกันประเทศนั้น การทูตฝ่ายทหารเข้าไปช่วยสนับสนุนการดำเนินการเพื่อให้แนวความคิดดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล

๓.๒.๒ การป้องกันเชิงรุก เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ในฐานะที่เป็น แนวหน้าในการเข้าเผชิญกับภัยคุกคามต่าง ๆ โดยเฉพาะภัยคุกคามตามแบบตั้งแต่ยามปกติ รวมถึงการเข้าไปพัฒนาความร่วมมือในการป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เป็นภัยคุกคามร่วมกัน โดยการทูตฝ่ายทหาร จะทำหน้าที่ในการสร้างสถานะแวดล้อมให้พร้อมที่จะใช้กำลังเพื่อการป้องปราม แก้ไข และยุติความขัดแย้งเมื่อฝ่ายเราได้เปรียบ โดยมุ่งเน้นมาตรการด้านการข่าวอย่างต่อเนื่องและเชิงรุก เป็นระบบแจ้งเตือนและเฝ้าตรวจในระดับยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ยามปกติ

๓.๓ ประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์เฉพาะ มาตรการ และขีดความสามารถ จากแนวความคิดยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศทั้งสามประการ กระทรวงกลาโหมได้กำหนดออกมาเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ ๖ ประการ โดยการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง กำหนดออกมาเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ การผนึกกำลังด้านการป้องกันประเทศ กำหนดออกมาเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การรักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ประเด็นยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงของรัฐ ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน และประเด็นยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งภาคประชาชน และการป้องกันเชิงรุก กำหนดออกมาเป็นประเด็นการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อรักษาอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติ

จากสถานะแวดล้อม วิสัยทัศน์ แนวความคิดด้านยุทธศาสตร์ และประเด็นยุทธศาสตร์หกประการดังกล่าว กระทรวงกลาโหม ได้กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ มาตรการ และขีดความสามารถที่ต้องการ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ตามหัวระยะเวลา ๔ หัว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ดังนี้

๓.๓.๑ ระยะเวลาแรก พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์ในการมีความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน สมาชิกอาเซียน มิตรประเทศ มหาอำนาจ และองค์กรระหว่างประเทศ ตามกรอบความเร่งด่วนที่รัฐบาลกำหนด และมีบทบาทสำคัญในประชาคมอาเซียน มีการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติ โดยมีมาตรการและขีดความสามารถที่ต้องการ ๖ ประการ ประการแรก เสริมสร้างความสัมพันธ์ ให้มีพื้นฐานเพียงพอต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันต่อไป เป็นช่องทางคลี่คลายความขัดแย้งในอนาคต ทั้งนี้ ก็ด้วยการแลกเปลี่ยนการเยือน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการทุกระดับที่จำเป็น รวมทั้งดำเนินการทูตฝ่ายทหารและสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยปฏิบัติการกิจชายแดนอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง พัฒนาความร่วมมือ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการร่วมหรือกลไกคล้ายกันพัฒนาความร่วมมือกันในระดับที่เหมาะสม

ประการที่สาม เสริมสร้างความมั่นคงของประชาคมอาเซียนให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ ด้วยการมีบทบาทนำในการพัฒนาความร่วมมือในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา และกรอบ

ความร่วมมือทางทหารอาเซียนทุกระดับ รวมทั้งสนับสนุนประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ประการที่สี่ ปฏิบัติภารกิจเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติ เพื่อแสดงศักยภาพที่ดีของไทยในสังคมโลก โดยต้องพร้อมในด้านกำลังพล ยุทธโศปกรณ์ และหลักนิยม สามารถสนับสนุนได้เมื่อร้องขอ

ประการที่ห้า เร่งรัดการรวมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ปัญหาความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดน ลดเงื่อนไขและโอกาส ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการในพื้นที่มีปัญหา พื้นที่ใกล้ชุมชน และพื้นที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ประการที่หก สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ข้ามชายแดนให้สอดคล้องกับการจัดตั้งและพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของไทย รวมทั้งการพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีปัญหาหารือกัน บนพื้นฐานความมีเกียรติ ศักดิ์ศรี และผลประโยชน์แห่งชาติ เพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้านเกิดความรู้สึกที่ดีต่อไทย ลดเงื่อนไขความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ

ประเด็นยุทธศาสตร์การพิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีวัตถุประสงค์ในการถวายเป็นกุศล และให้ได้รับการเทิดทูนอย่างสมเกียรติ โดยการทูลถวายพรเป็นผู้ปฏิบัติในส่วนที่ต้องเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ รวมถึงการขยายผลและเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริให้กว้างขวาง ทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล

ประเด็นยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงของรัฐ การทูลถวายพรสามารถทำหน้าที่สนับสนุนตามวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การแตกแยกในสังคมไทย การก่อการร้าย การแพร่ระบาดของยาเสพติด การโยกย้ายถิ่นฐาน และการทำผิดกฎหมายและกระทบต่อความมั่นคงที่มีลักษณะข้ามชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ ด้วยงานด้านการข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ ข่าวกรองเชิงลึก และการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ประเด็นยุทธศาสตร์การปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาอธิปไตย และผลประโยชน์แห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ให้ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหารที่อาจเกิดจากความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากปัญหาเขตแดนและพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเล รวมทั้งมีศักยภาพทางทหารที่มุ่งไปสู่ความทัดเทียมกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการกำหนดมาตรการและขีดความสามารถที่ต้องการ ๙ ประการ หลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทูลถวายพร คือ ประการแรก ในการเตรียมกำลังและใช้กำลัง โดยเสริมสร้างศักยภาพทางทหารให้เท่าเทียมประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้ความสำคัญกับภัยคุกคามด้านการทหารที่อาจมาจากปัญหาเขตแดนและพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเล ซึ่งการทูลถวายพรในฐานะแนวหน้าที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ จะเป็นผู้ดำเนินงานด้านข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ และข่าวกรองเชิงลึกในอันที่จะนำมาซึ่งการขัดขวาง และป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้ง และเมื่อเกิดความขัดแย้ง ก็จะมีพร้อมความเข้าใจในด้านสถานการณ์ และสภาวะแวดล้อมในพื้นที่ความขัดแย้ง รวมถึงยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธีของชาติที่มีความขัดแย้ง

มาตรการที่เหลืออีก ๘ ประการนั้น การทูลถวายพร สามารถช่วยสนับสนุนการดำเนินการได้ เช่น ช่วยในการเตือนภัยทางยุทธศาสตร์ และทำหน้าที่พัฒนาความร่วมมือกับชาติอื่น ๆ เพื่อนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีและการพัฒนากองทัพและกำลังพล รวมถึงในมิติ

ทางไซเบอร์ ดาวเทียม อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ระบบงานด้านการข่าวกรอง การวิจัยและพัฒนา และการส่งกำลังบำรุง เป็นต้น

๓.๓.๒ ระยะเวลาที่ ๒ พ.ศ.๒๕๖๕ - ๒๕๖๙ ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพิ่มจากระยะที่ ๑ คือ ให้ความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นและกว้างขวางยิ่งขึ้น และให้มีบทบาทสำคัญมากในประชาคมอาเซียน โดยมีมาตรการและขีดความสามารถ ๖ ประการ ประการแรก เพิ่มเติมให้มีการบริหารงาน การทูตฝ่ายทหารแบบบูรณาการขึ้นมา ประการที่สอง เพิ่มเติมการปรับปรุงคณะกรรมการร่วมหรือกลไกร่วมให้เหมาะสมอยู่เสมอ ประการที่สาม ดำเนินการต่อเนื่องจากระยะแรก ประการที่สี่ เพิ่มเติมขีดความสามารถในการจัดตั้งกำลังร่วมในกองบัญชาการร่วม/ผสม ของภูมิภาคได้ รวมทั้งมีขีดความสามารถที่จะเผชิญกับการปฏิบัติการไม่ตามแบบ ประการที่ห้า เป็นการดำเนินการต่อจากระยะแรก ประการที่หก เป็นการดำเนินงานต่อจากระยะแรกโดยประเมินว่าเงื่อนไขความขัดแย้งได้หมดไปแล้ว ในประเด็นยุทธศาสตร์อื่น ๆ อีก ๕ ประเด็นที่เกี่ยวกับการทูตฝ่ายทหาร ยังคงเป็นไปในลักษณะสนับสนุนวัตถุประสงค์ในภาพรวมต่อเนื่องไปจากระยะแรก

๓.๓.๓ ระยะเวลาที่ ๓ พ.ศ.๒๕๗๐ - ๒๕๗๔ ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพิ่มจากระยะที่ ๒ และยังคงแบ่งมาตรการและขีดความสามารถที่ต้องการออกเป็น ๖ ประการ เป็นการดำเนินการต่อจากในระยะที่สอง มีเพียงขีดความสามารถในประการที่ ๕ ที่ต้องการเพิ่มเติมขีดความสามารถในการจัดกำลังร่วมในหน่วยเฉพาะกิจระดับอาเซียน

๓.๓.๔ ระยะเวลาที่ ๔ พ.ศ.๒๕๗๕ - ๒๕๗๙ ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ ยังคงมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับระยะที่ ๓ และยังคงแบ่งมาตรการและขีดความสามารถที่ต้องการออกเป็น ๖ ประการคงเดิม โดยเป็นการดำเนินการต่อจากระยะที่ ๓

๔. บทที่ ๕ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เป็นการกำหนดความสำคัญในการดำเนินการใน ๗ ประการ ประการแรก การจัดทำยุทธศาสตร์ทหาร แผนแม่บท การปฏิรูป การบริหารจัดการและการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม แผนพัฒนาขีดความสามารถกระทรวงกลาโหม ตลอดจนยุทธศาสตร์เฉพาะเรื่อง (รวมถึงยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร) แผนการจัดเตรียมกำลังและแผนการใช้กำลังที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง การปรับปรุงโครงสร้างการจัดหน่วยของกระทรวงกลาโหมในทุกระดับให้มีเอกภาพในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ ประการที่สาม การเตรียมขีดความสามารถที่ต้องการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในปัจจุบัน รวมทั้งทดสอบความพร้อมและความทันสมัยอยู่เสมอ

ประการที่สี่ การปรับตัวไปสู่ความเป็นกองทัพอเนกประสงค์ที่มีความทันสมัย และสามารถรองรับภารกิจได้หลายรูปแบบ ประการที่ห้า การให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการร่วมระหว่างเหล่าทัพ และความร่วมมือกับมิตรประเทศ ประการที่หก การประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนปฏิบัติการ ตลอดจนปัญหาข้อขัดข้องอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ทุกวงรอบ ๒ ปี หรือเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และ ประการที่เจ็ด การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องในแต่ละปีงบประมาณไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในระดับที่เหมาะสมกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔)

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ เป็นนโยบายระดับชาติที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเพื่อเป็นกรอบด้านความมั่นคงระยะ ๗ ปี ที่เชื่อมโยงและต่อเนื่องกับทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔) โดยนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ฉบับนี้ ประกอบไปด้วยกรอบความคิดหลักในการกำหนดนโยบาย สถานการณ์และบริบทด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ และนโยบายด้านความมั่นคง ๑๖ นโยบาย แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การแบ่งมอบหน่วยรับผิดชอบหลัก และภาคผนวก

๑. กรอบความคิดหลักในการกำหนดนโยบาย เป็นการกล่าวถึง ค่านิยมหลักของชาติ ๑๒ ประการ ผลประโยชน์ชาติ ๘ ประการ และวิสัยทัศน์ด้านความมั่นคง “ชาติมีเสถียรภาพและเป็นปึกแผ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต ประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปลอดภัยจากภัยคุกคามข้ามพรมแดน พร้อมเผชิญวิกฤติการณ์ มีบทบาทเชิงรุกในประชาคมอาเซียน และดำเนินความสัมพันธ์กับนานาชาติอย่างมีดุลยภาพ” ซึ่งสะท้อนงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย

๒. ความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ไทย สถานการณ์ และบริบทความมั่นคงระยะ ๗ ปี เป็นการวิเคราะห์สภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ไทยออกมาเป็นจุดแข็งของการเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของโลก จึงมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศมหาอำนาจ เอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ เป็นฐานผลิตอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรหลายรายการรายใหญ่ของโลก สามารถออกทะเลได้สองด้านที่มีทรัพยากรธรรมชาติด้านการประมงและพลังงาน ไทยยังเป็นพื้นที่แย่งชิงอิทธิพลมหาอำนาจจีนและสหรัฐ ฯ การวางบทบาทและจุดยืนที่เหมาะสม จะช่วยเสริมผลประโยชน์ชาติไทย

สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคง พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ ประเมินการเปลี่ยนแปลงบริบทโลก บริบทความมั่นคงในระดับภูมิภาค บริบทความมั่นคงภายในประเทศ และบริบทความมั่นคงข้ามพรมแดน สอดรับกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี โดยในระดับโลกเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพหลายขั้วอำนาจ ที่ส่งผลให้ไทยต้องดำเนินนโยบายด้วยความอ่อนตัว รักษาดุลยภาพทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ บริบทในภูมิภาค มุ่งไปที่ประเด็นการขยายอิทธิพลและบทบาทมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ความขัดแย้งทางดินแดนและการใช้กำลังทางการทหารและความมั่นคงกับผลประโยชน์ทางทะเล

บริบทภายในประเทศ ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ ความขัดแย้งของคนภายในประเทศ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม ปัญหาอาชญากรรม และความเสี่ยงภัยพิบัติตามธรรมชาติ ในส่วนบริบทความมั่นคงข้ามพรมแดน เป็นการประเมินปัญหาการเคลื่อนตัวของภัยคุกคามข้ามชาติ การย้ายถิ่นฐานของประชากร และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่

๓. วัตถุประสงค์ของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ กำหนดออกมา ๙ ประการ มีประการที่ ๙ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตโดยตรง คือ เพื่อส่งเสริม

สภาวะแวดล้อมที่สร้างสรรค์และสันติในการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน ประชาคมโลก บนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ และการดำรงเกียรติภูมิของชาติ ในขณะที่การทูตฝ่ายทหาร จะดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ประการที่ ๗ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเตรียมความพร้อมของชาติในการเผชิญกับภาวะสงครามและวิกฤติการณ์ความมั่นคง อย่างมีเอกภาพและประสิทธิภาพ และประการที่ ๘ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของกองทัพในการป้องกันประเทศ สนับสนุนภารกิจที่ไม่ใช่สงครามและสามารถหนีกำลังของกองทัพกับทุกภาคส่วนในการเผชิญกับภัยคุกคามด้านการป้องกันประเทศในทุกรูปแบบ ในฐานะที่การทูตฝ่ายทหาร เป็นแนวหน้าในการดำเนินงานด้านการป้องกันประเทศ ช่วยติดตาม ประเมิน และแจ้งเตือนภัยคุกคาม รวมถึงเป็นเครื่องมือเสริมการดำเนินการด้วยการร่วมมือกับชาติอื่น ๆ ในการเผชิญภัยคุกคามร่วมกัน ในขณะที่วัตถุประสงค์ประการอื่น ๆ นั้น การทูตฝ่ายทหารจะทำหน้าที่ในการสนับสนุนวัตถุประสงค์เหล่านั้น

๔. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ - ๒๕๖๔ มีทั้งสิ้น ๑๖ นโยบาย แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่ ๑ นโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ ๓ นโยบาย และ ส่วนที่ ๒ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป ๑๓ นโยบาย โดยมีนโยบายที่ ๑๖ เสริมสร้างคุณภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นนโยบายหลักด้านการต่างประเทศ รวมถึงการทูตฝ่ายทหาร ขณะที่ นโยบายที่ ๑๔ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ และนโยบายที่ ๑๕ พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทูตฝ่ายทหาร และ นโยบายอื่น ๆ การทูตฝ่ายทหารมีส่วนเข้าไปสนับสนุน โดยเฉพาะนโยบายที่ ๓ ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นโยบายที่ ๔ จัดระบบการบริหารจัดการชายแดน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน นโยบายที่ ๕ สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ นโยบายที่ ๖ ปกป้อง รักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล นโยบายที่ ๗ จัดระบบ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง นโยบายที่ ๘ เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน และนโยบายที่ ๑๑ รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๑ นโยบายที่ ๑๖ เสริมสร้างคุณภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ ๕ ประการ

๔.๑.๑ เสริมสร้างความไว้วางใจและป้องกันความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการพัฒนากลไกความร่วมมือให้เข้มแข็ง

๔.๑.๒ ส่งเสริมบรรยากาศที่นำไปสู่การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน และเส้นเขตแดนทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุผล โดยการกำหนดแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ดำรงความต่อเนื่องในการเจรจา ใช้เครื่องมือที่ทันสมัย เพิ่มความปลอดภัยในพื้นที่เสี่ยง ส่งเสริมขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

๔.๑.๓ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาค โดยเน้นความเชื่อมโยงในมิติทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันมายาวนาน สร้างสรรค์ความเป็นมิตร ลดอคติและความหวาดระแวง ส่งเสริมความสัมพันธ์ประชาชนในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่นและภาคประชาชน ภาควิชาการ สถาบันวิจัย และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ต่อกัน

๔.๑.๔ ส่งเสริมอาเซียนให้มีเอกภาพในการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ เพื่อสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์ไทยกับมหาอำนาจ

๔.๑.๕ สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่

๔.๑.๖ ปรับตัวให้สอดคล้องอาเซียน องค์กรตามกฎหมายและกฎระเบียบมากขึ้น ภายใต้การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญไว้

๔.๑.๗ เสริมสร้างความพร้อมในการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน โดยเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร กฎ ระเบียบ ปฏิบัติงาน รองรับผลข้างเคียงจากการเชื่อมโยงในอาเซียน เสริมสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อการเป็นประชาคมอาเซียน ความเข้าใจและรู้สึกเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน

๔.๑.๘ รักษาดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยมีจุดยืนและท่าทีที่เหมาะสม เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่ให้เกิดภัยใต้ความตึงเครียดในการแข่งขันอิทธิพล รวมถึงเข้าเป็นภาคีข้อตกลงที่เอื้อต่อผลประโยชน์ และเกียรติภูมิของชาติ

๔.๑.๙ เสริมสร้างปัจจัยที่เกื้อหนุนและสร้างภาวะที่ลดความหวาดระแวงพร้อมเสริมสร้างความไว้วางใจ โดยส่งเสริมบทบาทไทยในด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ใช้กลไกในทุกระดับให้เอื้อต่อการสร้างดุลยภาพและรักษาผลประโยชน์ชาติ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๒๑ - ๒๒)

๔.๒ นโยบายที่ ๑๔ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกัน

ประเทศ การทูตฝ่ายทหารเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในประการที่ ๓ เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือในทุกระดับกับกองทัพประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มอาเซียน มิตรประเทศ บนพื้นฐานการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน และในประการที่ ๔ พัฒนาและนำศักยภาพของกองทัพในยามปกติเข้ามาสนับสนุนภารกิจนอกเหนือการสงคราม ซึ่งรวมถึงสนับสนุนการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพและการบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งในกรอบสหประชาชาติและกรอบความร่วมมือต่าง ๆ

๔.๓ **นโยบายที่ ๑๕ พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ** การทูตฝ่ายทหารเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในประการที่ ๑ ในการเป็นเครื่องมือของการดำเนินงานข่าวกรองที่มีคุณภาพและแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติและความเคลื่อนไหวที่สนับสนุนการเสริมสร้างความมั่นคงและผลประโยชน์ชาติ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๑๙ - ๒๐)

๔.๔ **นโยบายอื่น ๆ** การทูตฝ่ายทหารยังได้เข้าไปช่วยสนับสนุนการดำเนินการ เช่น นโยบายที่ ๓ ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทูตฝ่ายทหารช่วยเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่สันติสุขในต่างประเทศ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจต่อนานาชาติ ช่วยส่งเสริมความต่อเนื่องของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข โดยเฉพาะการพูดคุยกับผู้เห็นต่างในต่างประเทศ และช่วยสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อลดเงื่อนไขการนำไปแสวงประโยชน์ และก่อเหตุต่อการแก้ปัญหาของไทย

นโยบายที่ ๔ จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาข้ามพรมแดน ในการเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง และกระชับ

ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ปัญหาข้ามพรมแดน อาทิ การลักลอบเข้าเมือง ปัญหาแรงงานข้ามชาติ การก่อการร้าย รวมถึงร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาและเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะการไม่นำประเด็นเส้นเขตแดนมาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาและเสริมสร้างความเจริญเติบโตร่วมกัน บนพื้นฐานความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับความมั่นคง การทูตฝ่ายทหาร ช่วยสนับสนุนความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อปรับปรุงกลไกและพัฒนาศักยภาพการตรวจคนเข้าเมือง ส่งเสริมการใช้มิติทางสังคมและวัฒนธรรม ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีทุกระดับกับประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนาความเข้มแข็งของคน ชุมชน และพื้นที่ชายแดนร่วมกัน ช่วยส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการจัดระเบียบการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ และการเป็นประตูเชื่อมโยงการค้า

นโยบายที่ ๕ สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ ในการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ รวมทั้งกับองค์กรระหว่างประเทศ และภายใต้กรอบอาเซียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติบนพื้นฐานของการกำหนดท่าทีและจุดยืนที่เหมาะสมของไทยในประเด็นการก่อการร้าย

นโยบายที่ ๖ ปกป้อง รักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล ในการพัฒนา ศักยภาพความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล ด้วยการส่งเสริมความสัมพันธ์ ความไว้วางใจระหว่างประเทศ และพัฒนาความร่วมมือและความเข้าใจอันดีกับหน่วยงานทางทะเลในทุกระดับ และการทูตฝ่ายทหารช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สนับสนุนประเด็นด้านความมั่นคงและความปลอดภัยทางทะเลในเวทีระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองการใช้ประโยชน์ทางทะเลของไทย

นโยบายที่ ๗ จัดระบบ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง ในการสนับสนุนนโยบายผู้หลบหนีเข้าเมือง ที่ให้อาศัยอยู่ชั่วคราวตามหลักมนุษยธรรมเพื่อรอการส่งกลับ โดยไม่ยินยอมให้มีความเคลื่อนไหวใด ๆ ที่สร้างผลกระทบต่อประเทศไทยและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่ตกค้างและยังไม่สามารถส่งกลับประเทศต้นทาง

นโยบายที่ ๘ เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน การทูตฝ่ายทหาร สนับสนุนการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน และสหประชาชาติ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

นโยบายที่ ๑๑ รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การทูตฝ่ายทหารสนับสนุนส่งเสริมการรวมตัวกันในระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อเป็นภาคีด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างใกล้ชิด รวมทั้งส่งเสริมการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๑๒ – ๑๘)

๕. แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยการพัฒนากระบวนการ กลไก กฎหมาย กฎ ระเบียบ และการบริหารจัดการนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ยุทธศาสตร์และแผนงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีบูรณาการ พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลในระดับนโยบายอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้าง

บทบาทภาคีความมั่นคง รวมถึงภาคีนอกภาครัฐสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงมากขึ้น (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๒๓)

๖. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ขึ้นกับการที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินนโยบายความมั่นคงแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง กระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมในการดำเนินนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และภาคประชาสังคม ยอมรับและให้การสนับสนุน ทั้งนี้ ได้มีการแบ่งมอบความรับผิดชอบเพื่อให้มีการบูรณาการเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดหน่วยงานระดับกระทรวงรับผิดชอบหลักเป็นผู้บูรณาการนโยบายในแต่ละข้อ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๒๔ - ๔๖)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. งานวิจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร มีอยู่น้อยมาก โดยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ไม่มีนักศึกษาท่านใดสนใจที่จะทำเรื่องดังกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจง และยังการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในเชิงยุทธศาสตร์แทบจะไม่มีใครเคยทำมาก่อนเลย สำหรับเอกสารวิจัยส่วนบุคคลที่ใกล้เคียงก็จะมีของ พล.ต. อนุช รัตนราษานักศึกษา วปอ. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง รุ่นที่ ๓ ที่จัดทำในเรื่องการทูตฝ่ายทหารของไทยในทศวรรษหน้า โดยชี้ให้เห็นถึงปัญหาโครงสร้างสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมและพิจารณาปรับปรุง ควรมีการพิจารณาจัดวางผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ณ ประเทศหรือองค์กรต่าง ๆ ให้เหมาะสมและมีผลครอบคลุมต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านความมั่นคง นอกจากนี้แล้ว ควรจะได้มีการบริหารจัดการบุคลากรที่ไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตทหารอย่างมีระบบตามแนวทางการรับราชการ (อนุช รัตนราษานักศึกษา, พล.ต., ๒๕๔๙ : ๑๒๑)

การจัดทำวิจัยดังกล่าว เป็นการกำหนดกรอบของการทูตฝ่ายทหาร ที่ค่อนข้างแคบ โดยพิจารณาเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริง ตามนิยามความหมายของการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งอาจใช้คำสองคำในภาษาอังกฤษ คือ Defence Diplomacy หรือ Military Diplomacy ที่อาจใช้ทับทิมกันได้ และความหมายที่แคบที่สุดของการทูตฝ่ายทหาร ยังหมายถึงกิจกรรมทางการทูตของกระทรวงกลาโหม ที่ดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติในกรอบของนโยบายด้านความมั่นคง ซึ่งหมายถึงกิจกรรมด้านการทูตที่มีเป้าหมายในการแก้ไขความขัดแย้ง หรือการจัดระเบียบหลังสงคราม และการป้องกันการเกิดสงคราม ซึ่งก็ยิ่งกว้างกว่าที่จะใช้ความหมายของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแทนการทูตฝ่ายทหารได้ โดยงานวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าควรมีการจัดระเบียบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งทางด้านโครงสร้าง และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบให้มากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในการวิจัยครั้งนี้

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์ กลับมีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่น่าสนใจ ซึ่งได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้อย่างหลากหลาย รวมถึงได้พยายามที่จะใช้แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์มาใช้ในมิติที่เฉพาะเจาะจงลงไป คือ เอกสารวิจัยส่วนบุคคลชเมย ของ พล.ต. เณลิม คูหาวิชานันท์ นักศึกษา

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๘ ที่ทำวิจัยในเรื่อง แนวความคิดทางยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ จึงจะได้หยิบยกในส่วนของที่อาจนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

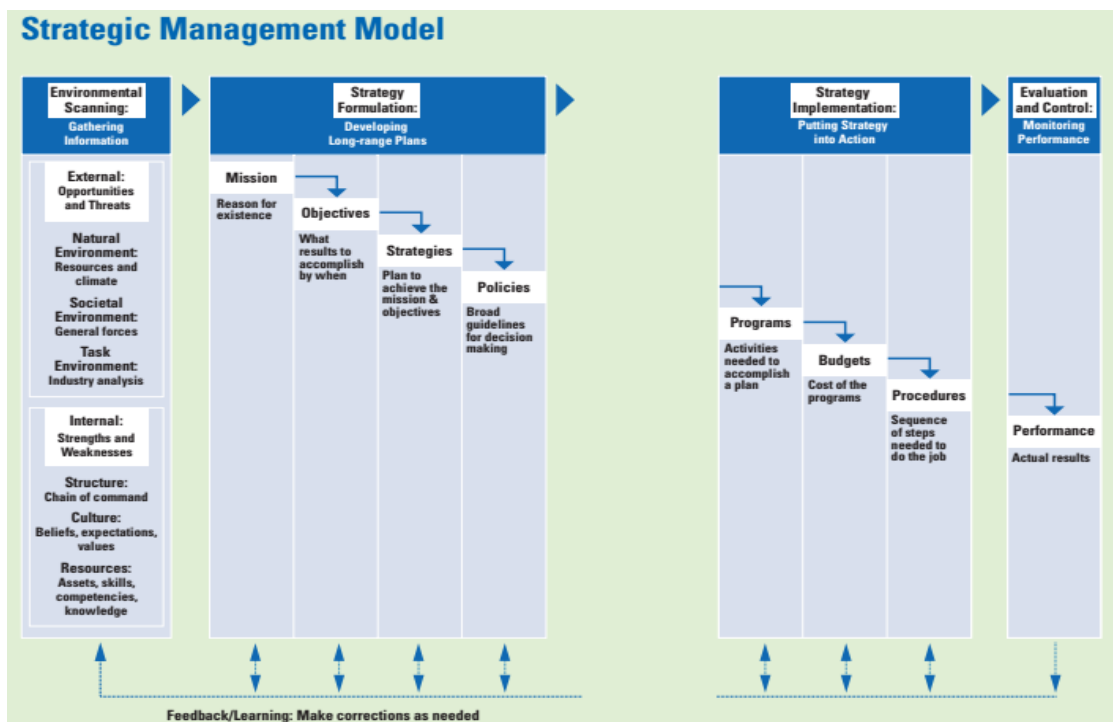
๒.๑ แนวความคิดของ John A. Pearce II และ Richard B. Robinson

ในหนังสือ “Strategic Management Planning for Domestic & Global Competition” กำหนดกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยงานย่อย ๙ งาน คือ งานย่อยที่ ๑ การกำหนดภารกิจที่ระบุ ความมุ่งหมาย ปรัชญา และเป้าหมายขององค์กร งานย่อยที่ ๒ วิเคราะห์เงื่อนไขและขีดความสามารถภายในองค์กร งานย่อยที่ ๓ ตรวจสอบสถานะแวดล้อมภายนอก งานย่อยที่ ๔ วิเคราะห์กลุ่มทางเลือก เปรียบเทียบทรัพยากรที่มีกับสภาพแวดล้อมภายนอก งานย่อยที่ ๕ ระบุกลุ่มทางเลือกที่ต้องการที่สุดต่อภารกิจ งานย่อยที่ ๖ เลือกกลุ่มวัตถุประสงค์ระยะยาวและมหายุทธศาสตร์ที่จะบรรลุกลุ่มทางเลือกมากที่สุด งานย่อยที่ ๗ พัฒนากลุ่มวัตถุประสงค์/ที่หมายรายปี และยุทธศาสตร์ระยะสั้น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/ที่หมายระยะยาวและมหายุทธศาสตร์ งานย่อยที่ ๘ นำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติโดยจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณ เน้นสอดรับงานย่อย คน โครงสร้าง เทคโนโลยีและระบบการตอบแทน และ งานย่อยที่ ๙ ประเมินผล (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๑๙ – ๒๐)

๒.๒ แนวความคิดของ Thomas L Wheelen และ J. David Hunger

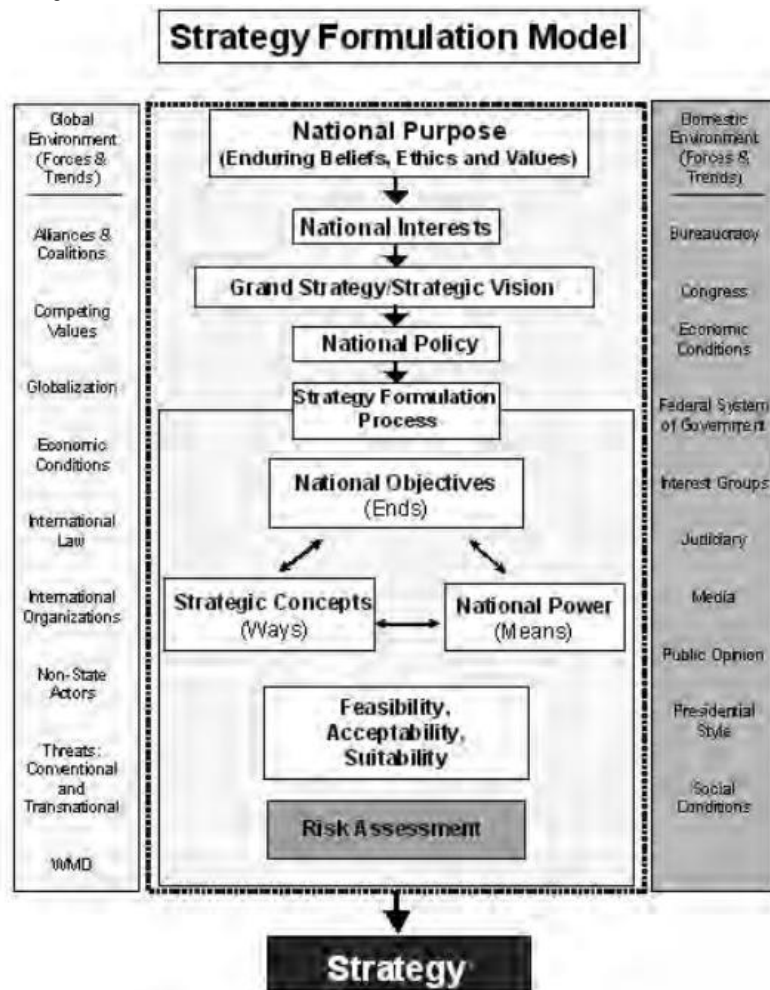
เสนอตัวแบบพื้นฐานขั้นตอนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ๔ ขั้นตอน ขั้นตอนที่ ๑ การตรวจสอบสภาพแวดล้อม วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายใน เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ขั้นตอนที่ ๒ จัดทำยุทธศาสตร์ โดยกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และนโยบาย ขั้นตอนที่ ๓ นำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยแปลงยุทธศาสตร์และนโยบายเป็นกำหนดการ งบประมาณ และระเบียบขั้นตอนการทำงาน และ ขั้นตอนที่ ๔ ควบคุมและประเมินผล พร้อมการเสนอและปรับปรุงยุทธศาสตร์ (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๒๐)

แผนภาพที่ ๒ – ๕ รูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

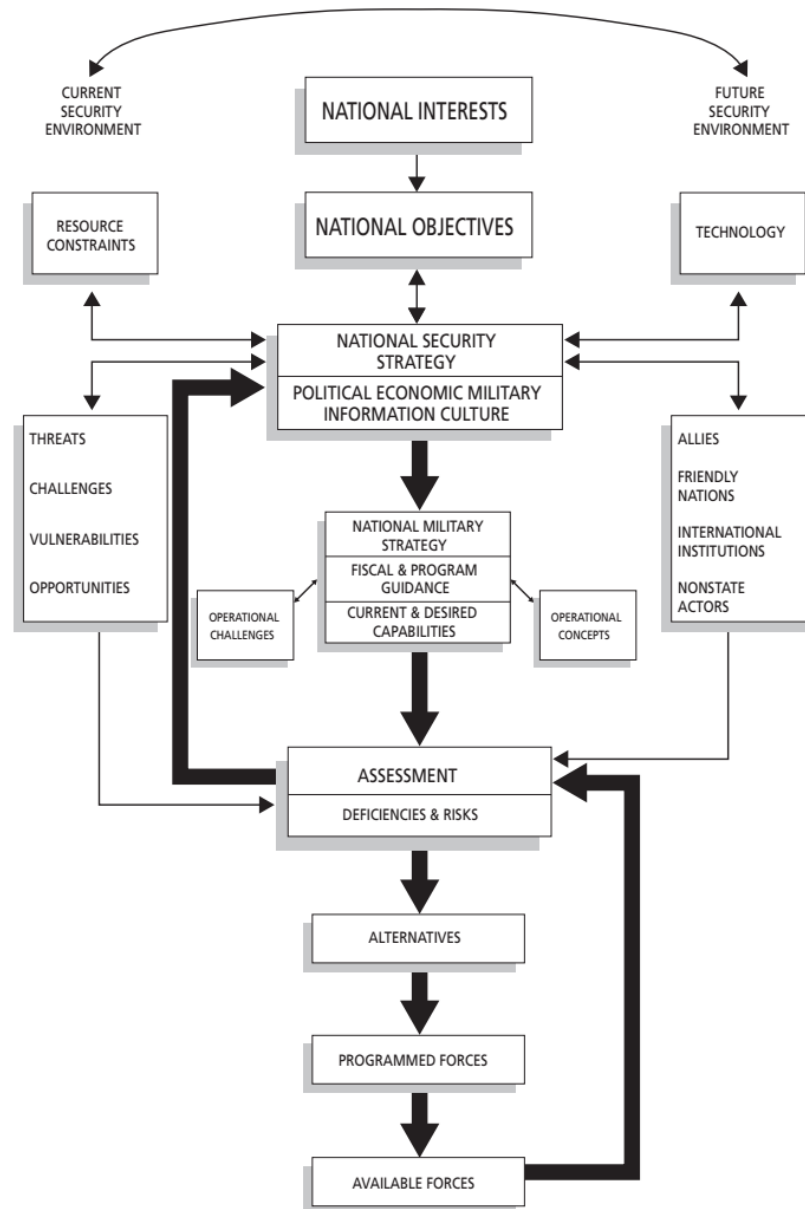
๒.๓ กระบวนการการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของวิทยาลัยการทัพบก

สหรัฐอเมริกา เริ่มจากการพิจารณาความมุ่งประสงค์แห่งชาติ (National Purpose) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของชาติ นำไปสู่การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติ มหายุทธศาสตร์ วิทยาลัยศึกระดับยุทธศาสตร์ของประเทศ พร้อมไปกับการตรวจสอบสถานะแวดล้อมระดับโลก และภายในประเทศคู่ขนานกันไป เมื่อได้วิสัยทัศน์ของประเทศแล้ว จะเป็นขั้นตอนของกรรมกรนโยบายชาติในมิติต่าง ๆ มาร่วมกันกำหนดกระบวนการสร้างยุทธศาสตร์ขึ้น โดยกำหนดวัตถุประสงค์แห่งชาติ (National Objectives) เป็นเป้าหมาย (Ends) แล้วกำหนดแนวความคิดในการดำเนินการในเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Concepts) เป็นกระบวนการหรือวิธีการ (Ways) ที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการเครื่องมือหรือขีดความสามารถที่มี (Means) เมื่อได้เป้าหมาย วิธีการ และเครื่องมือแล้ว ก็จะแปลงออกมาเป็นแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาทดสอบ Validity Test โดยพิจารณา Suitability Feasibility และ Acceptability ของแผนงานและโครงการ จัดทำการประเมินความเสี่ยง จนได้ยุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ และนำไปสู่การปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุง (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๒๔ – ๒๕) แผนภาพที่ ๒ – ๖ รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์

ที่มา : J. Boone Bartholomees, Jr., 2012. Page 413.

แผนภาพที่ ๒ - ๗ กรอบการกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนากำลังรบ
STRATEGY AND FORCE PLANNING FRAMEWORK

ที่มา : P. H. Liotta & Richmond M. Lloyd, 2005. Page 124.

๒.๔ กระบวนการการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ และการแปลงสู่ยุทธศาสตร์ทหารของ Liotta & Lloyd เริ่มจากการพิจารณาผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งทุกชาติจะเหมือนกัน คือ ความอยู่รอดหรือความมั่นคง และความผาสุกหรือความมั่งคั่ง ก่อนที่จะแปลงผลประโยชน์ชาติให้เป็นวัตถุประสงค์แห่งชาติ ซึ่งก็คือ เป้าหมายเฉพาะของชาติในแต่ละห้วงเวลาและสถานการณ์ ที่ชาติจะต้องแสวงหา สนับสนุนให้ได้มา หรือปกป้องผลประโยชน์ชาติเอาไว้ และเพื่อการดำเนินการดังกล่าว จึงต้องมีการกำหนดกระบวนการและวิธีการในการบริหารจัดการเครื่องมือ หรือ

พลังอำนาจแห่งชาติในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นกำลังอำนาจด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และ ข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรม ซึ่งก็คือการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาตินั้นเอง

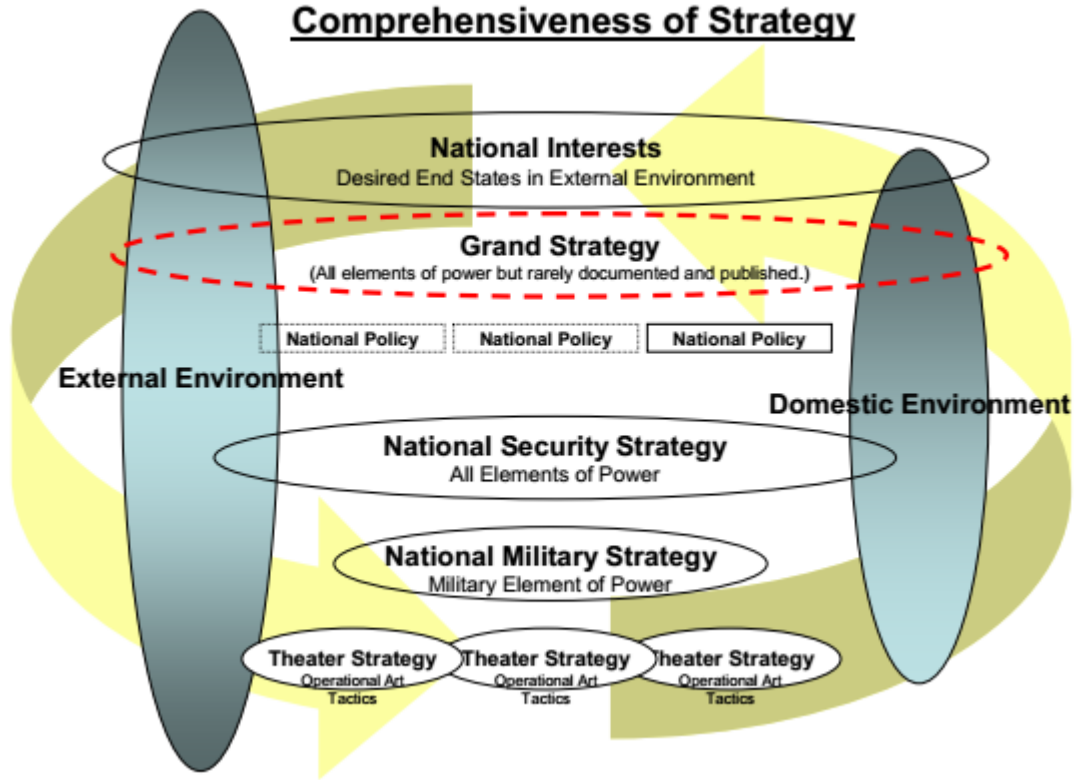
จากนั้นเป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่ยุทธศาสตร์ทหาร โดยเป็นการจัดทำแนวทางในการกำหนดแผนงบประมาณ และโครงการ ในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการป้องกันประเทศ โดยแบ่งเป็นระดับรัฐบาล และระดับกระทรวง กำหนดออกมาเป็นขีดความสามารถที่มีในปัจจุบัน และขีดความสามารถที่ต้องการ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ และสามารถตอบรับสิ่งท้าทายในระดับยุทธการ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทหารได้ ก่อนที่จะประเมินค่าความบกพร่องและค่าความเสี่ยงที่เกิดจากกำลังรบหรือทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ในการดำเนินการเพื่อตอบรับกับ ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย ความล่อแหลม และโอกาส เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศที่ตั้งไว้ในห้วงเวลานั้น ๆ นอกจากนี้ ยังต้องมีการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน พร้อมกับพิจารณาการนำพันธมิตร สถาบันต่างประเทศ และองค์กรอิสระต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทหารด้วย

ขั้นตอนต่อไป เป็นการกำหนดโครงสร้างกำลังรบทางเลือก ที่เป็นการวางแผนกำลังรบ ทั้งจำนวน รูปแบบ พร้อมการผสมผสานขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศในหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน เพื่อแก้ความบกพร่องและความเสี่ยง โดยกำหนดออกมา ๓ ระดับ คือระดับกระทรวง เป็นแนวทางการดำเนินงานด้านนโยบาย และงบประมาณในการป้องกันประเทศระดับกองทัพ เป็นโครงสร้างการจัดกองทัพ การปรับปรุงกองทัพ การจัดเตรียมความพร้อมรบทางยุทธการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการรบ รวมถึงระดับขีดความสามารถกองทัพที่ควรมี ซึ่งจะนำไปในลักษณะการรวบรวม /ผสม และมีการตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์และแผนงาน โครงการให้ทันสมัยและตอบรับสถานการณ์ปัจจุบันได้เสมอ (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๒๗ – ๒๙)

๒.๕ กระบวนการการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และการแปลงไปสู่ยุทธศาสตร์ทหาร ของ Harry R. Yarger โดยเริ่มจากการกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติ โดยเน้นเป้าหมายที่ต้องการในสภาวะแวดล้อมภายนอก หลังการตรวจสอบสภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในควบคู่กันไป ซึ่งจะต้องกระทำต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ จากนั้นจะเป็นการตรวจสอบพลังอำนาจแห่งชาติในมิติต่าง ๆ ทั้งพลังอำนาจแห่งชาติที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตน ทั้งที่เป็น Hard Power และ Soft Power ทั้งในเชิงของแหล่งที่มาของพลังอำนาจแห่งชาติ องค์ประกอบพลังอำนาจแห่งชาติ และช่องทางในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติในแบบต่าง ๆ รวมถึงการใช้แบบ Smart Power

ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ที่เป็นวิธีการในการบริหารจัดการพลังอำนาจในทุกมิติ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติที่ตั้งไว้ จากยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว จะถูกแปลงมาสู่การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ รวมถึงยุทธศาสตร์ทหาร โดยยุทธศาสตร์ทหาร จะได้แปลงผลประโยชน์ชาติ และวัตถุประสงค์แห่งชาติด้านการป้องกันประเทศที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ รวมถึงการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติในส่วนการใช้กำลังอำนาจด้านการทหาร และกำลังอำนาจที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์ระดับยุทธบริเวณ และยุทธวิธีต่อไป (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๓๑ – ๓๒)

แผนภาพที่ ๒ - ๘ กรอบแนวทางกำหนดยุทธศาสตร์แบบสมบูรณ์

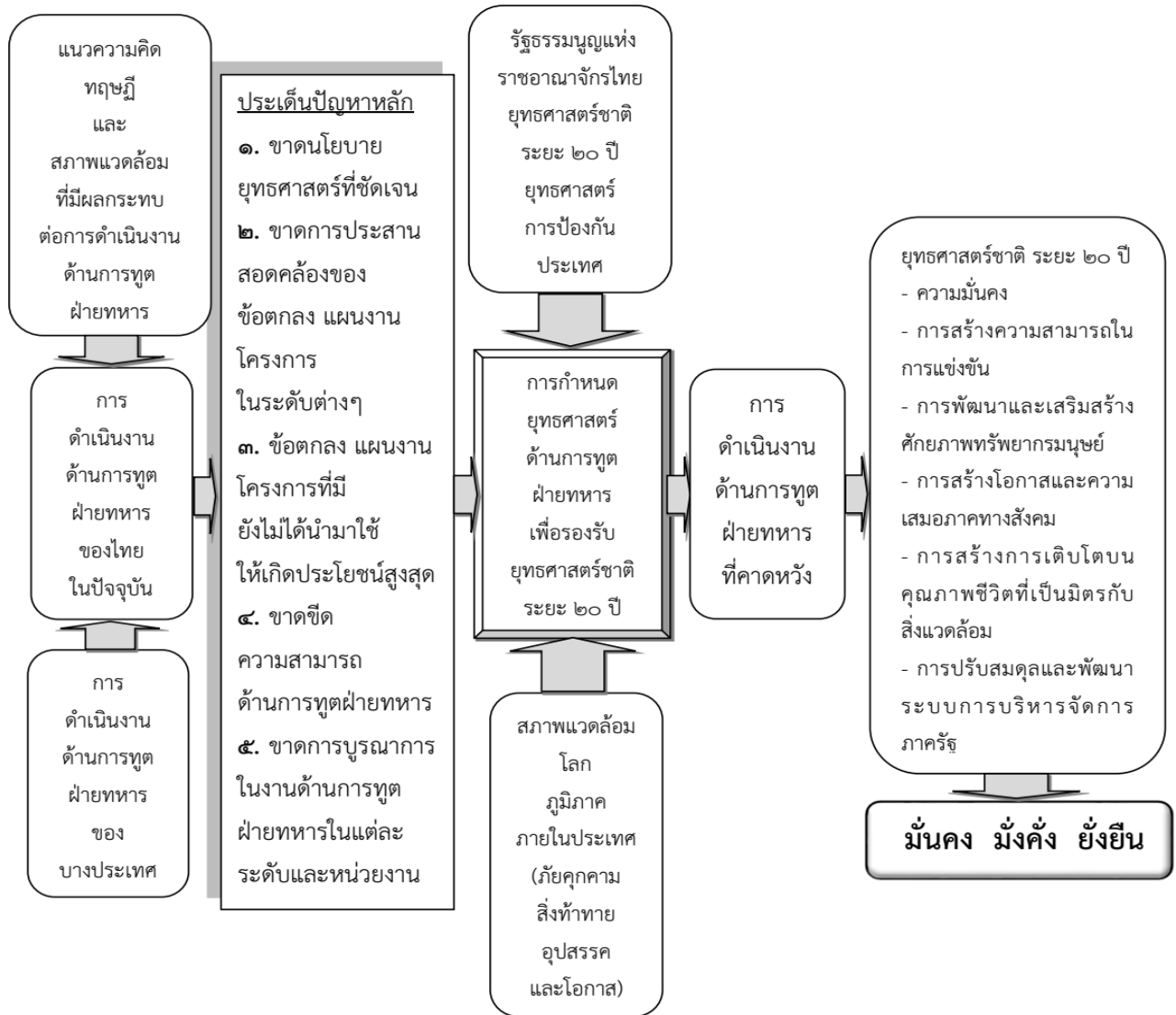

ที่มา : Harry R. Yarger, 2006. Page 5.

๒.๖ กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ที่เป็นการกำหนดทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ขององค์กร โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ทั้งภายในและภายนอก และการจัดวางทิศทางขององค์กร ที่ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดภารกิจ การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร การกำหนดดัชนีชี้วัด และการกำหนดยุทธศาสตร์ ในขณะที่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น จะต้องมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามขององค์กร มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ กำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์พร้อมทั้งหน่วยรับผิดชอบและหน่วยสนับสนุน กำหนดตัวชี้วัดผลงานระดับองค์กรและระดับหน่วยย่อย กำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานในการปฏิบัติ และกำหนดเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม พร้อมดัชนีชี้วัด ผลงานระดับแผนปฏิบัติการ (เฉลิม คูหาวิชานันท์, พล.ต., ๒๕๕๙ : ๓๕ - ๓๖)

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒ - ๙ กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สรุป

จากการศึกษาในบทที่ ๒ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหา แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคงแห่งชาติ พลังอำนาจแห่งชาติ การทูตฝ่ายทหาร และการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุปว่า สังคมโลกมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นับวันจะยิ่งรวดเร็วและหลากหลายมิติมากขึ้น จนส่งผลให้มนุษย์หรือกลุ่มของมนุษย์ ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ที่หมุนเวียนไปตามวัฏจักรของความขัดแย้ง สงคราม และสันติภาพ จนเกิด

แนวความคิดของความต้องการอยู่รอด และการดำรงอยู่ของมนุษย์หรือกลุ่มมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเผ่าพันธุ์ อาณาจักรและรัฐชาติในที่สุด

ความอยู่รอดดังกล่าวได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญและเป้าหมายสูงสุด ในนามของความมั่นคง แห่งชาติ แนวความคิดมากมายเพื่อไปให้ถึงความอยู่รอดหรือความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าวถูกนำเสนอโดย นักคิดที่เป็นต้นกำเนิดขององค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ควบคู่กันไปกับการแตกแขนง ออกมา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มของนักคิดแบบ Realism, Neo-Realism, Liberalism, Neo-Liberalism รวมถึง ทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นมาในยุคปัจจุบัน เช่น Reflectivist และ Constructivist กับแนวความคิดยุทธศาสตร์ จากอดีตถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะมาจากโลกตะวันออก เช่น ชุนวู หรือจากโลกตะวันตก เช่น มาเคียวเวลลี จนถึง Clausewitz ได้นำมาซึ่งอิทธิพลทางความคิดของผู้ปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัย ที่นำแนวความคิด ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติและส่งผลต่อโลกใบนี้ เช่น การเปลี่ยนแปลงสังคมยุโรปของนโปเลียน และความ พยายามในการครอบครองโลกในยุคล่าอาณานิคม เป็นต้น

ทฤษฎีทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ยังทำให้เกิดแนวความคิดในการนำยุทธศาสตร์ไป เป็นวิธีการดำเนินการของผู้ปกครองชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวความคิดของ Ratzel ในเรื่องของรัฐ ชาติที่มีชีวิต ยุทธศาสตร์ทางทะเลของเซอร์วอลเตอร์ ราไลจน์ ทฤษฎีดินแดนใจกลางโลก (Heartland Theory) ของ Mackinder และทฤษฎีดินแดนขอบทวีป (Rimland Theory) ของ Spykman อันเป็นที่มาของ ยุทธศาสตร์การครองโลก หรือแม้แต่ยุทธศาสตร์การปิดล้อมในเวลาต่อมา นอกจากนี้แล้ว ด้วยความสำคัญ ของอากาศ อวกาศ ในปัจจุบัน ก็ได้ทำให้ทฤษฎีการครอบครองห้วงอวกาศที่ Alvin Toffler เสนอมา จะมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์และส่งผลกระทบต่อสังคมโลกในอนาคต

พื้นฐานแนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ และ ยุทธศาสตร์ที่กล่าวไป ได้ทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์ กลายเป็นศาสตร์สำคัญในการบริหารจัดการรัฐชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งความอยู่รอดหรือความมั่นคงแห่งชาติ และยิ่งไปกว่านั้น ยังได้กลายเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะ ทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ชาติ และที่ต่อมารวมกันขึ้นไปอีกคือ ความผาสุกของประเทศชาติ และ ประชาชน หรือความมั่งคั่ง ยิ่งไปกว่านั้นในประเทศที่มีศักยภาพเพียงพอ ยังต้องการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์เพิ่มขึ้น โดยต้องการให้ค่านิยมของชาติตน รวมถึงความเป็นตัวตนของชาตินั้น ๆ ได้รับการ ยอมรับนับถือทั้งในระดับภายในประเทศของตน ในภูมิภาคของตน จนถึงภายในโลก ยุทธศาสตร์จึง กลายเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นของชาติที่เข้าใจในเรื่องดังกล่าว จึงต้องมีการประเมิน วิเคราะห์ และจัดทำ ยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ที่ส่งผลในระยะยาว ระยะปานกลาง หรืออย่างน้อยที่สุดเป็น ยุทธศาสตร์ในระยะสั้นลงมาถึงห้าปี สี่ปี หรือหนึ่งปี และมีการประเมิน ปรับปรุง หรือจัดทำใหม่อยู่เสมอ

ทฤษฎี แนวความคิดด้านความมั่นคง ก็พัฒนามาพร้อม ๆ กับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ และยุทธศาสตร์ จากที่ความมั่นคง หรือความอยู่รอด เป็นเป้าหมายสำคัญของ มนุษย์ในทุกกระดับไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ในฐานะตัวบุคคล กลุ่มไปจนถึงประเทศชาติ ภูมิภาค และโลก จนนำมาซึ่งแนวความคิดที่ว่า ทำเช่นไรมนุษย์และกลุ่มของมนุษย์ จึงจะมั่นคง มีสันติภาพ ไม่เกิดความ ขัดแย้ง หรือเมื่อเกิดความขัดแย้งก็ไม่เกิดสงคราม หรือเมื่อเกิดสงครามก็สามารถบริหารจัดการได้จนไม่เกิด การทำลายล้างมนุษยชาติ จนเกิดแนวความคิด ทฤษฎีด้านความมั่นคงมากมายที่ถกเถียงกัน ไม่ว่าจะเป็น Collective Security, Common Security, Comprehensive Security และยังมีแนวความคิดด้านความ มั่นคงที่มองความมั่นคงในแต่ละมิติ เช่น Cyber Security, Environmental Security, Social Security,

Economic Security เป็นต้น อีกทั้งยังมีการถกแถลงและแย่งชิงความมั่นคงกันระหว่าง ความมั่นคงของบุคคล (Individual Security หรือ Human Security หรือ Human Right) ความมั่นคงของกลุ่มคน ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ความมั่นคงของภูมิภาค (Regional Security) และความมั่นคงของโลก (Global Security)

แนวความคิดด้านความมั่นคงดังกล่าว ทำให้แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ที่มีความมั่นคงเป็นเป้าหมายพื้นฐาน จึงต้องพิจารณาอย่างถ่องแท้ว่าต้องการเป้าหมายเช่นไร ในมิติใด และในระดับใด จนต้องมีการกำหนดว่าเป็นยุทธศาสตร์ของโลก ของภูมิภาค ของประเทศ หรือองค์กรหน่วยงานที่เล็กกว่า ประเทศชาติลงไปในแต่ละมิติ เช่น ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์การต่างประเทศหรือด้านการทูต ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในสภาพที่โลกยังไม่มีรัฐบาลโลก และรัฐชาติยังถือว่าเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ (State Centric) จึงเป็นการเหมาะสมที่เราจะให้ความสนใจไปยัง “ยุทธศาสตร์ชาติ” เป็นสิ่งสำคัญสูงสุด ซึ่งจะต้องบริหารจัดการเครื่องมือทั้งสิ้นของรัฐชาติที่มี เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายความมุ่งประสงค์แห่งชาติ วัตถุประสงค์แห่งชาติในแต่ละระดับ แต่ละมิติ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาวก็กลายเป็นพื้นฐานการกำหนดยุทธศาสตร์ระยะที่สั้นลงมา รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติในแต่ละห้วงระยะเวลา ก็ได้กลายเป็นพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ในแต่ละมิติเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติโดยรวม

แนวความคิด ทฤษฎีด้านพลังอำนาจกลายเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจ จากการที่ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมาก็เพื่อการบริหารจัดการเครื่องมือของชาติเพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย และเครื่องมือของชาติดังกล่าว ก็คือ พลังอำนาจแห่งชาตินั่นเอง และแนวความคิดด้านพลังอำนาจแห่งชาติก็มีทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์เป็นพื้นฐาน ในกรอบที่พลังอำนาจแห่งชาติต่าง ๆ มีแหล่งที่มาจากปัจจัยทางธรรมชาติ ทั้งทรัพยากร ประชากร และภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร สังคม จิตวิทยา และข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

จากบริบทแหล่งที่มาพลังอำนาจแห่งชาติดังกล่าว รัฐอาจนำมาพัฒนาให้เกิดเป็นกำลังอำนาจด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกำลังอำนาจด้านการทหารที่ใช้ทำสงครามตั้งแต่อดีต มาจนถึงกำลังอำนาจด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของพลังอำนาจแห่งชาติ ขณะที่รัฐชาติก็จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ชาติขึ้นมา เพื่อพิจารณาบริหารจัดการว่าจะใช้กำลังอำนาจต่าง ๆ อะไรบ้าง เท่าใด อย่างไร ด้วยเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เช่นไร ซึ่งเมื่อบูรณาการเครื่องมือต่าง ๆ แล้ว ก็จะสามารถนำมาซึ่งเป้าหมายของชาติที่ยุทธศาสตร์ชาติได้ตั้งไว้ ซึ่งไม่หนีไปจาก ความมั่นคง มั่งคั่ง และการเผยแพร่ค่านิยม และทำให้รัฐชาติอื่น ๆ ให้การยอมรับรัฐชาติตน เพื่อชาติตนจะได้มั่นคง และมั่งคั่งอย่างยั่งยืน

ได้มีความพยายามมาอย่างต่อเนื่องที่จะผลักดันให้ประเทศไทย จัดทำและมียุทธศาสตร์ชาติ แต่เนื่องจากความไม่เข้าใจของภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ กลายเป็นเพียงแค่เอกสารวิจัยที่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ของสถาบันการศึกษาสำคัญในระดับยุทธศาสตร์ของชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในยุคของ คสช. ได้ให้มีการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ขึ้น และได้กลายเป็นพื้นฐานของร่างยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ รวมถึงร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และร่างยุทธศาสตร์ในมิติอื่น ๆ ในระยะ ๒๐ ปี และกลายเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติงานของรัฐบาลและข้าราชการในห้วง ๒๐ ปี ข้างหน้า ซึ่งมีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ได้มีการกำหนด ให้มีการบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคง กับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์การภาครัฐและที่มิใช่รัฐไว้ในยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหาร และเมื่อกระทรวงกลาโหมได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ก็ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคงให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติ ในประชาคมระหว่างประเทศ และกำหนดแนวความคิดยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ในการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ซึ่งแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะตามแนวความคิดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ในการมีความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน สมาชิกอาเซียน มิตรประเทศ มหาอำนาจ และองค์กรระหว่างประเทศ จากวัตถุประสงค์เฉพาะดังกล่าว ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ได้กำหนดมาตรการในการดำเนินงาน และขีดความสามารถที่ต้องการตามห้วงระยะเวลา ๔ ห้วงเวลา คือ ระยะ พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ระยะ พ.ศ.๒๕๖๕ – ๒๕๖๙ ระยะ พ.ศ.๒๕๗๐ – ๒๕๗๔ และ ระยะ พ.ศ.๒๕๗๕ – ๒๕๗๙

นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี แล้ว นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ ยังได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย โดยเฉพาะในวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงประการที่ ๙ การส่งเสริมสถานะแวดล้อมที่สร้างสรรค์และสันติในการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน ประชาคมโลก บนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ และการดำรงเกียรติภูมิของชาติ ในขณะที่การทูตและการทูตฝ่ายทหาร ยังสามารถดำเนินการและสนับสนุนต่อวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงอื่น ๆ อีกด้วย

จากกรอบแนวความคิด ทฤษฎี ที่ได้กล่าวไปแล้ว รวมถึงแนวนโยบายการดำเนินงานตามร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ได้กำหนดกรอบแนวความคิดด้านการต่างประเทศหรือด้านการทูต และการทูตฝ่ายทหารไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง และที่สำคัญคือ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจถึงแนวความคิดในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่สอดคล้องตรงกัน และสามารถดำเนินงานได้อย่างมีบูรณาการและมีเอกภาพในความพยายามเพื่อไปให้ถึงวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูต และการป้องกันประเทศ รวมถึงวัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ชาติต่อไป

งานวิจัยด้านการทูตฝ่ายทหารที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่า ความเข้าใจในเรื่องการทูตฝ่ายทหาร ยังคงอยู่ในวงแคบ เฉพาะการดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น ซึ่งถ้าศึกษาอย่างแท้จริงจะพบว่าการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy หรือ Military Diplomacy) ถือเป็นเครื่องมือหรือส่วนหนึ่งของกำลังอำนาจที่ผสมผสานกำลังอำนาจด้านการทหารเข้ากับกำลังอำนาจด้านการทูตที่สำคัญยิ่ง ดังเห็นได้จากการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐ ฯ และการกำหนดแผนการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจนของสเปน เป็นต้น ดังนั้น ความพยายามในการเสนอแนวทางกำหนดแนวความคิด นโยบาย หรือยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งที่ควรดำเนินการ โดยอาจใช้รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ตามแนวความคิดของ John A. Pearce II กับ Richard B. Robinson แนวความคิดของ Thomas L. Wheelen กับ J. David Hunger แนวความคิดของวิทยาลัยการทัพบกสหรัฐ ฯ แนวความคิด

ของ P.H. Liotta กับ Richmond M. Lloyd และแนวความคิดของ Harry R. Yarger มาเป็นพื้นฐาน
แนวความคิดเบื้องต้นก่อนที่จะพัฒนากระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารต่อไป

บทที่ ๓

การดำเนินการด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานและมีการพัฒนา มาตามลำดับ อย่างไรก็ตาม โลกได้พัฒนาเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งจังหวัดอย่างก้าว และขอบเขต ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี ได้นำมาซึ่ง การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของผู้คน สินค้า และการบริการ ที่เพิ่มขึ้นในอัตรา ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ความเชื่อมโยงที่กว้างขวางนี้ ได้ทำให้รัฐ องค์กร รวมถึงบุคคลหรือผู้มีบทบาท ที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) ต่างก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ รวมทั้งจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ อันเป็นผลมาจากการ ขยายตัวของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารออกไปทั่วทุกมุมโลก พร้อมแนวความคิดและการดำเนินการ ในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร เพื่อผลประโยชน์ของชาติและกลุ่มของตน จนนำมาซึ่งการแข่งขัน และต่อสู้กันในสงครามแห่งทัศนคติ อันจะส่งผลให้เกิดสภาพของความไม่แน่นอน ยุ่งยากสลับซับซ้อน และความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น พร้อมไปกับพัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและองค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยากที่จะคาดการณ์ได้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้ทำให้การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีความสำคัญมากขึ้นไปกว่ายุคเดิมเป็นอย่างมาก อันเป็นผลจากกระแสหลักต้นและแนวโน้มต่าง ๆ ในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ความสำคัญของสงครามแห่งทัศนคติผ่านการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ การปฏิบัติการข่าวสาร การปฏิบัติการจิตวิทยาและการทูตสาธารณะ นำมาซึ่งโอกาสและสิ่งท้าทาย รวมทั้ง ภัยคุกคามที่ยังคงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ ในขณะที่ภารกิจการดำเนินงานด้านการทหารก็ได้ปรับเปลี่ยน ไปด้วย ส่งผลให้งานด้านการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ของไทย จำเป็นต้องปรับตัวในการ ทำงาน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย การทำวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งไปที่การ พัฒนาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตของไทย เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และเพื่อตอบสนองต่อร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) โดยจะได้พยายามเสนอ แนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนการทูตฝ่ายทหารขึ้นมา

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคงแห่งชาติ และพลังอำนาจแห่งชาติ ในบทที่ ๒ ช่วยให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐาน ของการดำเนินงานด้านการทูตหรือการต่างประเทศ รวมถึงการทูตฝ่ายทหาร ในฐานะเครื่องมือหรือ พลังอำนาจแห่งชาติที่สำคัญประการหนึ่ง ในอันที่จะนำมาซึ่ง ผลประโยชน์ชาติและวัตถุประสงค์ แห่งชาติ ในขณะที่การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ด้านการทูตฝ่ายทหาร และการศึกษาแนวทางในการ วางแผนและดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ ช่วยให้เข้าใจภาพของการทูตฝ่ายทหาร ในเชิงของการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อประกอบกับการศึกษาตัวร่างยุทธศาสตร์ชาติ

และร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี กับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ช่วยให้เข้าใจในกรอบแนวความคิดที่จะจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารได้ต่อไป

ในบทที่ ๓ นี้ จะได้ศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ผ่านการพิจารณาวิวัฒนาการการทูตฝ่ายทหารของไทย ก่อนที่จะประเมินสภาพแวดล้อมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่มีผลกระทบต่อตรงต่องานด้านการทูตฝ่ายทหาร พร้อมศึกษาการกำหนดนโยบายการทูตฝ่ายทหารของไทยที่มีผลต่อการดำเนินงาน จนกลายมาเป็นการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในปัจจุบัน ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี ในระดับนโยบาย ระดับอำนาจการ และระดับปฏิบัติการที่นำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติภายใต้แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และเพื่อให้เกิดความรอบคอบและได้ข้อมูลเชิงลึกของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย จะได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจะได้เปรียบเทียบกับเข้ากับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ ผ่านการสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ผลจากการศึกษาดังกล่าว ผนวกกับประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัยที่เคยปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ณ กรุงจาการ์ตา ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๘ - ๒๕๕๑ จะถูกสรุปและประเมินออกมาให้ได้ว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยเป็นเช่นไร มีปัญหาข้อขัดข้องใดบ้าง เพื่อที่จะได้วิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขกันต่อไป

วิวัฒนาการการทูตฝ่ายทหารของไทย

แม้ไทยจะมีการดำเนินงานด้านการทูตและการทูตฝ่ายทหาร มาตั้งแต่ก่อตั้งประเทศ แต่การตั้งสถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศเพิ่งจะมีเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๒๔ ที่กรุงลอนดอน และการตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารก็เพิ่งเกิดขึ้นมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ.๒๔๕๖ ที่ได้มีการจัดส่ง ร.อ. หม่อมเจ้า อมรทัต กฤดากร ไปเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ในนามของ “ผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก” ประจำในยุโรป รับผิดชอบอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และอิตาลี โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานด้านการทูต เพื่อสานสัมพันธ์มิตรกับฝ่ายพันธมิตรเป็นหลัก ซึ่งเมื่อไทยจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ได้จัดส่งคณะทูตทหารที่มี พล.ต. พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นหัวหน้าคณะ ไปติดต่อกับฝ่ายพันธมิตร (जर กลางสนาม, ๒๔๗๐, ๒๓ - ๒๔) จนมีการส่งทหารอาสาไปร่วมรบในดินแดนฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๑ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ไทยยังคงดำรงการส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำยุโรปอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ ได้ทำให้การส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำในยุโรปต้องยุติลง

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการจัดคณะทูตทหารนำโดย พ.อ. พระยาอภัยสงคราม เสนาธิการทหารบก เป็นหัวหน้าคณะไปสังเกตการณ์ทางทหารในมลายู พม่า (เมียนมา) และอินเดีย (อาณานิคมอังกฤษ) จัดคณะทูตทหารนำโดย พ.อ. พระประจัน ปัจฉนิกร เป็นหัวหน้าคณะไปสังเกตการณ์ทหารในอินโดจีน (อาณานิคมฝรั่งเศส) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และสังเกตความก้าวหน้าทางทหารในประเทศที่ไปเยือน นอกจากนี้ ยังได้จัดคณะเสนาธิการทหารบกไปดูงาน ณ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม เยอรมนี และอิตาลี โดยมีนายทหารนักเรียนที่ไปเรียนในยุโรปร่วมคณะด้วย

การจัดผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในยุโรปกลับมาอีกครั้งในปี พ.ศ.๒๔๘๑ โดยส่ง พ.อ. หม่อมสนิทวงศ์เสนีย์ ไปประจำการรับผิดชอบประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี และเบลเยียม

ซึ่งมีนายทหารไทยไปศึกษา โดยปฏิบัติหน้าที่ติดต่อด้านการศึกษาเป็นหลักและเป็นการทำงานแบบพึ่งตนเอง เนื่องจากขาดคำแนะนำจากกระทรวงกลาโหมไทย ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๔ ก็ได้มีการจัดส่ง พล.ท. หม่อมหลวง ขาบ กุญชร ไปเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ประจำกรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐฯ ในช่วงเดียวกันนี้เอง กองทัพเรือได้จัดส่งกำลังพลไปศึกษา ณ ประเทศญี่ปุ่น จึงได้จัดส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือไปประจำที่ญี่ปุ่น และต่อมาเมื่อมีการส่งต่อเรือและจัดซื้อเรือรบจากประเทศในยุโรป กองทัพเรือก็ได้ส่งผู้ช่วยทูตทหารเรือไปประจำในยุโรปด้วย ในขณะที่กองทัพอากาศ ก็ได้จัดส่งผู้ช่วยทูตทหารอากาศออกไปด้วยเช่นกัน จนถึงปี พ.ศ.๒๔๘๘ มีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของไทยไปประจำ ณ ต่างประเทศถึง ๑๔ นาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการเชื่อมความสัมพันธ์ การศึกษา และการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์

นอกเหนือจากการจัดผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ไปประจำการแล้ว ในห้วงดังกล่าว ยังได้มีการจัดคณะทูตฝ่ายทหารไปเยือนประเทศต่าง ๆ ๔ คณะ คือ ในปี พ.ศ.๒๔๘๓ จัดนายทหารติดต่อกองทัพบกอินโดจีน (อาณานิคมฝรั่งเศส) ไปเยือนและสังเกตการณ์กองทัพอินโดจีนปีละ ๒ - ๓ ครั้ง ครั้งละ ๑ เดือน เพื่อประเมินสถานการณ์การขยายอิทธิพลของฝรั่งเศส ในปี พ.ศ.๒๔๘๓ - ๒๔๘๔ จัดนายทหารติดต่อกองทัพลิงโคปอร์ พม่า (เมียนมา) และอินเดีย (อาณานิคมอังกฤษ) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้บัญชาการทหารอังกฤษที่ลิงโคปอร์ ในปี พ.ศ.๒๔๘๖ จัดคณะทูตทหารพิเศษจำเริญพระราชไมตรีกับญี่ปุ่น มี รมว.กท. เป็นหัวหน้าคณะ เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น

สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นเป็นผู้แพ้สงคราม ทำให้ไทยอยู่ในฐานะลำบาก จึงได้มีการพยายามในการดำเนินงานด้านการทูตและการทูตฝ่ายทหาร เพื่อมิให้ไทยอยู่ในฐานะผู้แพ้สงคราม โดยในห้วงปี พ.ศ.๒๔๘๘ - ๒๔๙๑ ได้มีการจัดคณะทูตไปเยือนฝ่ายสัมพันธมิตร ๗ คณะ คณะแรกในปี พ.ศ.๒๔๘๘ จัดคณะทูตทหารพิเศษ ในฐานะผู้แทนรัฐบาล มี พล.ท. ศักดิ์เสนาณรงค์ เป็นหัวหน้าคณะ ไปเจรจาสันติภาพกับฝ่ายสัมพันธมิตร คณะที่สองในปี พ.ศ.๒๔๘๙ - ๒๔๙๐ จัดคณะทูตทหารบก ซึ่งมี พล.ต. เนตร เขมะโยธิน เป็นหัวหน้าไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและสังเกตกิจการทหารในอังกฤษและอเมริกา คณะที่สามและสี่ในปี พ.ศ.๒๔๘๙ คณะทูตทหารเรือ ไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและสังเกตกิจการทหารเรือที่อเมริกา คณะที่ห้าในปี พ.ศ.๒๔๘๙ - ๒๔๙๐ คณะทูตทหารอากาศ ไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและสังเกตกิจการทหารอากาศและการบินทั่วไปที่อังกฤษและอเมริกา โดยคณะทูตทั้งห้าคณะที่กล่าวไป มีวัตถุประสงค์ให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับว่าการประกาศสถานะสงครามในสงครามโลกครั้งที่สองของไทยเป็นโมฆะ เพื่อไม่ต้องเป็นฝ่ายแพ้ในสงคราม พร้อมลดความกดดันที่ชาติมหาอำนาจจะส่งคณะทหารเข้ามาเป็นที่ปรึกษา (ควบคุม) ในกองทัพไทย

คณะที่หก ในปี พ.ศ.๒๔๙๑ คณะทูตทหารบก มีหลวงสุรณรงค์ เป็นหัวหน้าคณะ ไปเพื่อทำหน้าที่ปรับความเข้าใจกับต่างชาติ กรณีเกิดรัฐประหารในไทยในปี พ.ศ.๒๔๙๐ คณะที่ ๗ ในปี พ.ศ.๒๔๙๑ เป็นคณะทูตสันถวไมตรีเยือนอินโดจีน มี พล.ท. กาจ กาจสงคราม เป็นหัวหน้าคณะ มีหน้าที่ไปฟื้นฟูมิตรภาพและประสานกิจการทหารระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพฝรั่งเศส (ศ.ศร.ภย.นุชิต, ๒๔๙๑ : ๒๕ - ๓๐)

หลังปี พ.ศ.๒๔๙๑ ในยุคสงครามเย็น ทั้งฝ่ายประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ต่างแสวงหาพันธมิตรเพิ่มเติมจากประเทศเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนา ทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการทูตฝ่ายทหารขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางทหารและกิจกรรมความร่วมมือระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในขณะที่ไทยได้

เห็นความสำคัญของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร จากกรณีการช่วยเหลือมิให้ไทยตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามในสงครามโลกครั้งที่สอง จึงได้จัดส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่างปี พ.ศ.๒๔๙๐ - ๒๔๙๘ โดยเป็นสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ณ ประเทศสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน อินโดนีเซีย เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา อินเดียนีเดียนาม และไทเป ซึ่งต่อมา เมื่อไทยให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงได้ยุบสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในไทเปไปตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๘ พร้อมส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ไปประจำที่จีนแทนในปี พ.ศ.๒๕๒๑

อีกหลายประเทศที่ไทยได้จัดส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำในเวลาต่อมาคือ มาเลเซีย เยอรมนี เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และรัสเซียที่ส่งไปประจำพร้อมกับจีนในปี พ.ศ.๒๕๒๑ อย่างไรก็ตาม จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ก็ได้ทำให้มีการยุบสำนักงาน และงดจัดส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำในหลายประเทศ ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นแล้ว ก็ได้มีการส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำใหม่จนถึงปัจจุบันมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำประเทศต่าง ๆ ทั้งสิ้น ๒๕ ประเทศ รวม ๖๖ นาย (บัญชีรายชื่อผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกของ ขว.ทบ., ๒๕๖๑)

สถานะแวดล้อมโลกที่แปรปรวน ไม่แน่นอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น

สถานการณ์โลกในอีกสองทศวรรษหน้า จะยังคงอยู่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และไม่แน่นอน กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้นำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของผู้คน สินค้าและบริการที่เพิ่มจำนวนขึ้นในอัตราที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ความเชื่อมโยงที่กว้างขวางนี้ได้ทำให้บุคคลหรือผู้มีบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actor) ทั้งที่มีความมุ่งประสงค์ที่ดีหรือร้ายก็ตาม ต่างก็มีอิทธิพลมากขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค หรือภายในรัฐชาติหนึ่งรัฐชาติใดก็ตาม อันส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อความเป็นรัฐชาติ รวมถึงองค์กระระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนมากแล้วจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ก่อนหรือในยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้โลกแห่งรัฐชาติ (State Centric) ที่มีบรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศแตกต่างจากปัจจุบันอย่างมาก

นอกจากนี้ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ได้รับการกระตุ้นโดยเทคโนโลยีทันสมัย ถูกนำมาใช้ในการแสวงหาและนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้ช่วยบรรเทาความยากจนของประชากรและนำไปสู่ศูนย์อำนาจใหม่ของโลกหลายชาติ เช่น จีนและอินเดีย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นทั้งในด้านความมั่นคงปลอดภัยและความกินดีอยู่ดี อย่างไรก็ตาม การเร่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็นำมาซึ่งผลในการทำลายสิ่งแวดล้อมและเร่งให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงตามมา ยิ่งไปกว่านั้น โลกที่เชื่อมต่อกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เหตุการณ์ในมุมหนึ่งของโลกย่อมถูกรับรู้และรับทราบได้จากในอีกมุมหนึ่ง ในขณะที่แต่ละจุดภายในรัฐชาติใดรัฐชาติหนึ่งยังได้รับผลกระทบจากภาวะและเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายนอกประเทศมากขึ้นเป็นทวีคูณ

โลกยังมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่จะเสี่ยงต่อผลกระทบด้านความมั่นคงเพิ่มขึ้น จากปัจจัยที่เป็นผลมาจากความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันของปัญหาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ การก่อการร้าย ความรุนแรงภายในของประเทศต่าง ๆ ในหลายภูมิภาค อิทธิพลในทางลบของเทคโนโลยีสารสนเทศ กระแสเศรษฐกิจเสรีและทุนนิยมสุดขั้ว และปัญหา

ความมั่นคงไม่ตามแบบ เป็นต้น และที่เห็นได้ชัดว่ากำลังทวีความสำคัญมากขึ้น ก็คือ กระแสชาตินิยมที่กำลังขยายตัวมาจากยุโรปและลามเข้าไปในหลายพื้นที่ รวมถึงสหรัฐอเมริกา ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อสภาวะแวดล้อมโลก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ จนเกิดเป็นการแข่งขันอิทธิพลกันระหว่างมหาอำนาจที่สำคัญ เช่น สหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ที่เริ่มชัดเจนและรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ในยุคของนาย Donald Trump ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ที่กำหนดทิศทางทางการเมืองให้มุ่งไปสู่ความเป็นชาตินิยมมากขึ้น โดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งทางทหารและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ หันกลับไปให้ความสำคัญกับประเทศของตนเหนือสิ่งอื่นใด สภาพแวดล้อมในยุโรปที่กำลังจะย้อนเข้าไปสู่สภาพสงครามเย็นยุคใหม่ ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างยุโรปกับรัสเซีย อันนำมาซึ่งการเสริมสร้างกำลังทางทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ตามแนวชายแดนของทั้งสองฝ่าย จนทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันอย่างรุนแรง ขณะที่จีนกำลังก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลก มีความได้เปรียบทางการค้าต่อสหรัฐฯ อย่างเด่นชัด จนมีพลังอำนาจพอที่จะกล้าท้าทายอิทธิพลทางทหารของสหรัฐฯ ได้ และยังมีอิทธิพลมากพอที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทางในการจัดระเบียบโลกใหม่ ซึ่งจะส่งผลต่อโครงสร้างและดุลความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของโลกอนาคต

สถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ยังคงมีเสถียรภาพและความมั่นคงอย่างไรก็ตาม ในสองทศวรรษหน้า มีปัจจัยเสี่ยงที่อาจจะก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและสามารถบั่นทอนเสถียรภาพ อันเนื่องมาจากหลายปัจจัย อาทิ ปัญหาพิพาทหมู่เกาะ Kuril ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ประเด็นปัญหาการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือที่กำลังเร่งพัฒนาระบบขีปนาวุธและอาวุธนิวเคลียร์ จนมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการย่อส่วนหัวรบนิวเคลียร์ เพื่อติดตั้งกับขีปนาวุธอันอาจสามารถยกระดับกลายเป็นภัยคุกคามได้ในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการที่สหรัฐฯ ได้ติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธ THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) ในเกาหลีใต้ ท่ามกลางการคัดค้านของจีน รัสเซีย และเกาหลีเหนือ ประเด็นปัญหาความขัดแย้งในหมู่เกาะ Senkaku/Diaoyu ในทะเลจีนตะวันออกระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ประเด็นการขยายบทบาททางทหารของญี่ปุ่น ประเด็นปัญหาไต้หวันกับนโยบายจีนเดียวของจีน ประเด็นปัญหาความสัมพันธ์จีน - สหรัฐฯ ที่มีแนวโน้มจะตึงเครียดขึ้นมาได้ จากกรณีสหรัฐฯ ขาดดุลการค้าต่อจีนและพยายามทำสงครามเศรษฐกิจต่อกัน รวมทั้งยังวิจารณ์นโยบายจีนเดียวและการขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนได้ก่อให้เกิดการเป็นสมาคมที่ใกล้ชิดและเชื่อมโยงกันมากขึ้นและเกิดเป็นรูปธรรม เช่น โครงการเครือข่ายการคมนาคมทางรถไฟที่เชื่อมโยงจากจากจีนผ่านสปป.ลาว เข้าไทย ไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม อาเซียนยังคงต้องเผชิญความท้าทายในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นประเด็นปัญหาการเมืองภายในของสมาชิกอาเซียน เช่น เมียนมา กัมพูชา มาเลเซีย และไทย ภัยการก่อการร้ายที่เกิดการขยายเครือข่ายของกลุ่ม IS ขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ปัญหาความมั่นคงไม่ตามแบบ เช่น ภัยพิบัติ โรคระบาด ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาผู้อพยพ ปัญหาการโจมตีทางไซเบอร์ และปัญหาโจรสลัด

นอกจากนี้ ยังมีความไม่เป็นเอกภาพของอาเซียนกรณีทะเลจีนใต้ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างสมาชิกอาเซียนด้วยตนเอง เช่น มาเลเซีย - สิงคโปร์ ในกรณีเกาะ Pedra Branca ที่มาเลเซียอ้างว่ามีหลักฐานจากสหราชอาณาจักร ที่ยืนยันได้ว่าเกาะดังกล่าวเป็นของมาเลเซีย ความขัดแย้ง

ระหว่างมาเลเซีย – เมียนมา กรณีชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ และปัญหาเหล่านี้ ยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดการแข่งขันอิทธิพลระหว่างมหาอำนาจจีนกับสหรัฐฯ ในภูมิภาค ขณะเดียวกัน มหาอำนาจหลายชาติทั้ง ญี่ปุ่น อินเดียและรัสเซีย ต่างก็เข้ามาขยายบทบาทในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น และยิ่ง สหรัฐฯ กำลังแข่งขันและต่อสู้กันทางเศรษฐกิจ ก็จะต้องส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคได้

ในขอบเขตประเทศรอบบ้านของไทย จะยังคงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดความขัดแย้งในระดับไม่รุนแรงไปจนถึงระดับที่รุนแรงต่ำในห้วงเวลาสั้น ๆ จากปัญหาเส้นเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเล ที่ยังคงมีความไม่ชัดเจน และยังไม่สามารถปักปันเขตแดนกันได้หลายพื้นที่ โดยเฉพาะทางด้านกัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมา ทั้งนี้ ผลประโยชน์ชาติที่ขัดกันซึ่งอาจเกิดขึ้นได้กับทัศนคติที่ไม่ดีและความเข้าใจผิด ผสมผสานกับการดำเนินความสัมพันธ์ด้านการทูตที่ผิดพลาด อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับได้ นอกจากนี้ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาการเมืองภายในประเทศและระหว่างประเทศ ก็อาจนำมาซึ่งการกระทบกระทั่ง ซึ่งถ้าไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้แต่เน้นด้วยช่องทางทางการทูต ก็อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นได้

ส่วนด้านมาเลเซีย แม้จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยและสามารถแบ่งปันผลประโยชน์ทางทะเลได้อย่างลงตัว อย่างไรก็ตาม จากการที่มาเลเซียสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการทหารไปสู่ความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนากำลังทางเรือ ซึ่งแม้ว่ายังไม่มีความชัดเจนที่จะคุกคามต่อฝ่ายใด ก็อาจทำให้ความสมดุลด้านศักยภาพทางทหารในภูมิภาคเปลี่ยนไป จนเกิดความหวาดระแวง และนำไปสู่การแข่งขันการเพิ่มศักยภาพทางทหาร ทั้งนี้ การเสียดุลทางด้านศักยภาพของประเทศไทย อาจนำมาซึ่งความเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศในระยะยาว ในการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติได้ ด้านเวียดนามที่กำลังพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร อาจนำมาซึ่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับไทยในอนาคต ในขณะที่การเพิ่มศักยภาพกำลังทางเรือของเวียดนาม อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางทะเลโดยเฉพาะในพื้นที่ทับซ้อน (บทบรรยายสรุปสภากลาโหมและผบ.เหล่าทัพ ของ ขว.ทหาร, ๒๕๖๐)

ท่ามกลางกระแสโลกดังกล่าว ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายอันเป็นผลมาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศ ช่วงต่อจากนี้ไป จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการเปลี่ยนผ่านตาม Road Map ของรัฐบาลที่วางไว้ ความเคลื่อนไหวทางการเมือง และกระแสความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยไม่ยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่าย อันเป็นสาเหตุของความแตกแยกในสังคมไทย จนเกิดวิกฤติทางการเมือง ซึ่งแม้ปัจจุบันได้มีการจัดการรับฟังความคิดเห็นของนักการเมืองและกลุ่มการเมืองต่างๆ ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงขึ้นได้อีก ทั้งในห้วงก่อนและหลังการเลือกตั้ง

ในสองทศวรรษหน้า การดำเนินงานของรัฐบาลตามแนวทางของรัฐธรรมนูญที่ผ่านการลงประชามติแล้ว และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่กำลังดำเนินการอยู่ รวมถึงนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) จะถูกทดสอบการนำไปสู่การปฏิบัติว่า จะสามารถนำพาประเทศไทยผ่านวิกฤติของความขัดแย้งทางความคิดของคนภายในชาติได้หรือไม่ ในเมื่อคนกลุ่มหนึ่งต้องการดำรงรักษาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พร้อมแนวความคิดที่เห็นความสำคัญของ

ประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม ขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งต้องการสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชนและเทิดทูนประชาธิปไตยเสรีทุนนิยม เหนือกว่าการปกครองในรูปแบบปัจจุบัน ทั้งนี้ แม้แรงกดดันภายนอกจากผู้เล่นที่เป็นรัฐต่อรัฐบาลไทยในปัจจุบัน ในเรื่องเสรีประชาธิปไตยและ สิทธิมนุษยชนอาจจะลดลงไปตามกระแสโลก อย่างไรก็ตาม ผู้เล่นที่เป็นองค์กรเอกชนอิสระ ทั้งจาก ภายนอกประเทศและภายในประเทศ จะมีบทบาทมากขึ้น โดยผู้เล่นเหล่านี้สามารถกดดันการทำงานของ รัฐบาล ผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนสารสนเทศที่ทันสมัยในปัจจุบันอย่างได้ผล

จากการที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากขึ้น จึงมีความ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจและยอมรับว่า รัฐบาลไทยของเรากำลังอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมในการพัฒนา ประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ ในบริบทของสังคมโลกภายใต้กระแสค่านิยมทุนนิยมและวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ของ บุคคลมากกว่าส่วนรวม ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ได้นำมาซึ่งภัยคุกคาม ต่อสถาบันหลัก อันเป็นเสมือนเสาหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

เช่นเดียวกัน กระแสสังคมโลกได้ทำให้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้รอบใหม่ที่เกิดขึ้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนและได้นำมาซึ่งการสูญเสียกำลังพลในกองทัพและ ประชาชนผู้บริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก อีกทั้งรัฐบาลยังต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว ในขณะที่ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ ปัญหาโจรสลัดและความมั่นคงทางทะเล และปัญหาการก่อการร้ายในระดับโลกและระดับภูมิภาค ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ รวมถึงปัญหา ภัยคุกคามทางไซเบอร์ ก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยอยู่ต่อไป (บทบรรยายสรุปสภาคณาภิบาล และ ผบ.เหล่าทัพ ของ ขว.ทหาร, ๒๕๖๐)

เพื่อตอบรับต่อสิ่งท้าทาย ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีถูกกำหนดขึ้นมาตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๖๕ ที่กำหนดให้ “รัฐพึงจัดให้มี ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบ ในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย...” โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยในปี ๒๕๘๐ ไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และได้ กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๖ ประเด็น คือ ความมั่นคง การสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม การสร้าง การเจริญเติบโตบนคุณภาพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหาร จัดการภาครัฐ

จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ประเด็น คือ การรักษาความสงบภายในประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ การบูรณาการ ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติรวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มีใช้ภาครัฐ และการพัฒนา กลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบบูรณาการ

การทหารไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

จากสภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ได้ส่งผลให้การทหารไทยมีขอบเขตภาระหน้าที่รับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๒ “รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย” ซึ่งทำให้การทหารของไทยมีบทบาทและขอบเขตความรับผิดชอบที่กว้างขวาง ทั้งงานในการสงครามตามภารกิจ การป้องกันประเทศ และงานนอกเหนือการสงครามที่รวมถึงการดำรงรักษา พัฒนาและความพยายามในการนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ

เพื่อเผชิญกับภัยคุกคามทั้งในรูปแบบเดิมและในรูปแบบใหม่ ซึ่งต้องการความประสานสอดคล้องกันและควมมีเอกภาพในการพัฒนาขีดความสามารถของการทหารไทย เพื่อรองรับภารกิจที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับกองทัพให้ไปสู่ความเป็นกองทัพอเนกประสงค์ (Multi-role Force) เพิ่มขึ้น ทั้งในการเตรียมกำลังและการใช้กำลังร่วมกันระหว่างเหล่าทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

กระทรวงกลาโหมได้ประเมินภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติทั้งในรูปแบบเดิมและในรูปแบบใหม่ ทั้งในรูปแบบของภัยคุกคามทางทหารและมิใช่ทหาร ทั้งที่กำลังเผชิญอยู่และที่จะต้องเผชิญในอนาคต อันถือว่าเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติและผลประโยชน์ชาติไทยที่สำคัญ โดยจัดลำดับความสำคัญ และความเร่งด่วนไว้ คือ การทำลายระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยการล่งละเมิดและพยายามทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์และสร้างความแตกแยกในสังคมไทย ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาความขัดแย้งตามแนวชายแดน ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาโรคระบาด

นอกเหนือไปจากนั้น เพื่อตอบรับต่อสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย และโอกาสที่เกิดขึ้น รวมถึงเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี กระทรวงกลาโหมได้กำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ซึ่งมุ่งตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคงของประเทศ จำนวน ๔ ประการ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติในประชาคมระหว่างประเทศ สถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขดำรงอยู่อย่างมั่นคง สถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร รวมทั้งกำหนดออกมาเป็น ประเด็นยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๗๙ จำนวน ๖ ประเด็น คือ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ การพิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ การรักษาความมั่นคงของรัฐ การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน การสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน และการปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติ (กระทรวงกลาโหม, ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ, ๒๕๕๙)

การดำเนินการของกองทัพในอันที่จะนำมาซึ่งการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ กำหนดภารกิจที่สำคัญไว้คือ การปกป้องอธิปไตยจากภัยคุกคามนอกประเทศ การแก้ปัญหา การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ ได้แก่ ปัญหายาเสพติด การหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การก่อการร้ายสากล การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การแตกความสามัคคีของคนในชาติ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยทั้งหมดเป็นภารกิจสำคัญที่กองทัพจะต้องเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อความสงบสุขของประชาชนและของประเทศโดยรวม

กองทัพไทยต้องสนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ ในด้านการพัฒนาประเทศ ตามแนวทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การช่วยเหลือประชาชนเพื่อให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อกองทัพ ตลอดจนดำรงไว้ซึ่งความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ ในการเสริมสร้างความมั่นคงในภูมิภาคและการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ เพื่อให้กองทัพเป็นที่ยอมรับในเวทีนานาชาติ รวมทั้งสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความปรองดองของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นองค์กรที่มีระบบการบริหารจัดการตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นค่านิยมร่วมสำหรับองค์กรและบุคลากรทุกคน ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

จากภารกิจดังกล่าว กองทัพไทยได้กำหนด วิสัยทัศน์ และพันธกิจของกองทัพไทย ไว้ในแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี ของกองทัพไทย พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๒ โดยมีวิสัยทัศน์ของกองทัพไทย คือ “กองทัพไทยเป็นกองทัพชั้นนำในภูมิภาคในการพิทักษ์รักษา ปกป้อง และเทิดทูน สถาบันพระมหากษัตริย์ การป้องกันประเทศ การรักษาผลประโยชน์ของชาติ การพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือประชาชน” พร้อมกำหนดพันธกิจไว้ ๖ ประการคือ ปกป้องเทิดทูนพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาศักยภาพกองทัพในการป้องกันประเทศและเป็นกองทัพชั้นนำในอาเซียน เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ เพื่ออำรงเกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทยในประชาคมโลก คุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ และพัฒนาประเทศ และช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ

การปกป้อง เทิดทูนพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกำลังพลทุกคนต้องมี ความจงรักภักดี เทิดทูน ปกป้อง พิทักษ์รักษา และยึดมั่นต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญสูงสุดในการถวายความปลอดภัยแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ โดยถือเป็นกิจสำคัญที่หน่วยทหารต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทั้งยังรณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนรักษาและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ ด้วยการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในทุกโอกาส รณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ต่อเนื่องให้เป็นไปตามแนวทางพระราชทาน

พัฒนาศักยภาพกองทัพในการป้องกันประเทศ โดยการเตรียมกำลัง/ใช้กำลัง ซึ่งกองทัพจะต้องมีขีดความสามารถในการรักษาอธิปไตยและคุ้มครองผลประโยชน์แห่งชาติทั้งในและนอกประเทศ โดยกำลังทางบกให้มีขีดความสามารถในการเคลื่อนที่ได้ทุกสภาพภูมิประเทศ สามารถปฏิบัติการเป็นอิสระและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ กำลังทางเรือต้องมีขีดความสามารถคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกำลังทางอากาศต้องมีขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางอากาศที่ได้เปรียบฝ่ายตรงข้ามในทุกกรณี จะต้องมีการปรับการจัดวางกำลังของกองกำลังป้องกันชายแดนให้เหมาะสม มีการพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมของกองทัพไทยเพื่อรับมือกับภัยคุกคามในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ

มีการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพไทยให้มีความกะทัดรัด เหมาะสม และอ่อนตัว พร้อมเผชิญภัยคุกคามในทุกรูปแบบ มีการบูรณาการระบบงานด้านการข่าวของกองทัพไทย โดยมุ่งเน้นความสำคัญของการวางระบบเชื่อมโยงข้อมูลและการจัดเก็บฐานข้อมูลด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้สามารถตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง ปลอดภัย และทันเวลา ให้มีการขยายผลการฝึกร่วม/ผสมกับกองทัพมาเลเซียไปยังกองทัพประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนและมิตรประเทศ มีการพัฒนาสนามฝึกต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในการสนับสนุนการฝึกร่วมของกองทัพไทยและการฝึกร่วม/ผสมกับมิตรประเทศ โดยให้มีแผนงาน/โครงการพัฒนาสนามฝึกอย่างชัดเจน รวมทั้งบูรณาการการใช้งบประมาณในการพัฒนาสนามฝึก และการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากมิตรประเทศอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาความพร้อมด้านการส่งกำลังบำรุง ให้สามารถสนับสนุนการปฏิบัติการร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริมบทบาทและขีดความสามารถของตำรวจตระเวนชายแดน ให้ใช้เวทีของคณะผู้บัญชาการทหารให้เป็นประโยชน์ในการเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในเรื่องการเตรียมกำลังและการใช้กำลังทหาร รวมทั้งใช้เวทีของที่ประชุมสภากลาโหม ในการพิจารณาเรื่องที่เป็นนโยบายสำคัญ

เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศโดยให้ความสำคัญต่อแนวความคิดทางยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียนและมิตรประเทศโดยใช้การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงและความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้โดยสันติวิธีและให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วมกัน เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหาความขัดแย้งโดยใช้กลไกความร่วมมือในทุกระดับ เตรียมความพร้อมของกองทัพในการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน ให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนทางทหารในทุกระดับ ให้มีการแลกเปลี่ยนที่นั้งทางการศึกษาและขยายผลการฝึกร่วม/ผสมระหว่างกันให้ครอบคลุมประเทศสมาชิกอาเซียน ให้ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติของกองทัพไทยให้มีความพร้อม อันจะส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศและให้มีการบูรณาการกลไกความร่วมมือด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในระดับนโยบาย การประชุมเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในกรอบอาเซียน

ส่วนการบูรณาการด้านการข่าวกรองจะให้ความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถกำลังพล และยุทธโศปกรณ์ด้านการข่าวให้สามารถตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง ทันเวลา และ

มีประสิทธิภาพ ให้มีการพัฒนาขีดความสามารถเครื่องมือหาข่าวให้สามารถหาข่าวในทางลึกได้ พัฒนาระบบการส่งกำลังบำรุงและจัดให้มีการฝึก จนนำไปสู่ระบบการส่งกำลังบำรุงที่สามารถสนับสนุนร่วมกันระหว่างเหล่าทัพได้ พัฒนาขีดความสามารถของศูนย์บัญชาการทางทหารในการเป็นกองบัญชาการร่วม ที่สามารถอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติการร่วมได้อย่างแท้จริง พัฒนาระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ระบบสารสนเทศ และระบบควบคุมบังคับบัญชา (C4I) ให้สามารถใช้ในการควบคุมอำนวยความสะดวก และสั่งการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม เพื่อมุ่งไปสู่ระบบการปฏิบัติการที่ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลาง (Network Centric Operations (NCO))

การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ อาศัยกลไกการฝึกผสม การฝึกร่วม/ผสมกับมิตรประเทศ ให้พัฒนาการฝึกอย่างเป็นระบบและขยายไปสู่การฝึกในระดับพหุภาคี รวมทั้งแสวงประโยชน์ในการนำเทคนิคทฤษฎีวิธีมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการฝึกและการพัฒนาหลักนิยมของกองทัพไทยให้ทันสมัย มุ่งไปสู่การเตรียมความพร้อมของกำลังพลให้สามารถปฏิบัติการร่วมกับนานาชาติและการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ

คุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ โดยการบริหารจัดการกองทัพที่ยึดมั่นในค่านิยมหลักและจริยธรรม ความเป็นทหารอาชีพ รวมทั้งดำรงตนอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ส่งเสริมและสนับสนุนกำลังพลให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างทหารอาชีพ ในการปกป้องและพิทักษ์รักษาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดจนเพื่อ คุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ มีการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของกองทัพด้วยการวิเคราะห์หัตถ์กำลังพลให้สอดคล้องกับภารกิจ การจัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและขีดสมรรถนะของกำลังพล รวมทั้งพัฒนาระบบการปฏิบัติงานมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ มีความโปร่งใสเป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ เตรียมกำลังพลให้มีความพร้อม ด้วยการพัฒนากำลังพลในด้านการศึกษาและฝึกอบรมให้มีขีดความสามารถตรงกับงานในหน้าที่ โดยปรับปรุงระบบการพัฒนากำลังพลให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาหน่วยงานไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาและปรับปรุงสวัสดิการ สิทธิประโยชน์และค่าตอบแทนต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของกำลังพลแต่ละประเภทในแต่ละระดับ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของกำลังพล และครอบครัว รวมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

การพิจารณาปรับย้ายกำลังพล ให้ยึดหลักคุณธรรม ความรู้ และความสามารถ เป็นลำดับแรก การจัดซื้อจัดจ้างและการซ่อมบำรุงยุทโธปกรณ์ต้องดำเนินการอย่างโปร่งใส มีความยุติธรรม และสามารถสนับสนุนร่วมกันระหว่างเหล่าทัพได้ โดยการพึ่งพาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศเป็นหลัก ให้หน่วยที่เกี่ยวข้องดูแลพื้นที่ที่รับผิดชอบโดยไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติม สำหรับการแก้ไขปัญหาพื้นที่ที่ถูกบุกรุก ให้ดำเนินการไปตามกฎหมาย ให้ทุกหน่วยดำเนินการด้านงบประมาณ การบริหารทรัพยากร และการพัฒนาระบบราชการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด คุ่มค่า และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพงานตรวจสอบภายในให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การประกันคุณภาพงานตรวจสอบภายในของรัฐ เพื่อให้การตรวจสอบภายในเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บังคับบัญชาในการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยต่างๆ ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกองทัพไทย โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติราชการตามภารกิจ เพื่อวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของส่วนราชการ รวมทั้งการตรวจการปฏิบัติ

ราชการตามระเบียบของทางราชการ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่จะส่อไปในทางทุจริตและประพฤติมิชอบ อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน โดยช่วยเหลือและสนับสนุนรัฐบาลในการพัฒนาประเทศและให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ในพื้นที่ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นสำคัญ รวมทั้งสามารถตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ใช้ขีดความสามารถของหน่วยทหารพัฒนาและขีดความสามารถของเหล่าทัพในการปฏิบัติกรร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในทุกรูปแบบ พัฒนาขีดความสามารถของกองทัพไทยในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติและการช่วยเหลือประชาชน ให้สามารถรองรับภัยพิบัติที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้มีการร่วมมือกับมิตรประเทศในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ รวมถึงส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพและประชาชน (กองบัญชาการกองทัพไทย, แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี กองทัพไทย พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๒)

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน

การทูตฝ่ายทหาร เป็นการดำเนินงานของทหารไทยในงานด้านการต่างประเทศ ที่มุ่งตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๒๕๘๐ ในอันที่จะนำพาประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญปัจจุบันในหมวด ๕ มาตรา ๕๒ ที่กำหนดหน้าที่การทหารไทยไว้และมีเป้าหมายตามวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคงของประเทศ ที่ต้องการให้ประเทศไทยสามารถอยู่ร่วมกับชาติอื่น ๆ ในสังคมโลกอย่างมีสันติสุข เป็นประเทศที่มีเกียรติ ศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ ก็ด้วยการดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ ที่มีเป้าหมายในปี ๒๕๖๕ ทำให้ประเทศไทยมีความร่วมมือกับชาติต่าง ๆ ไปด้วยดี มีบทบาทสำคัญในอาเซียนและมีการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ เป้าหมายปี ๒๕๘๐ ประเทศไทยสามารถร่วมมือกับชาติต่าง ๆ ได้อย่างดี มีมีความสำคัญมากในอาเซียน และมีการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลไก ขีดความสามารถ และเครื่องมือด้านการทหาร ในการสร้างความสัมพันธ์ การพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงและความร่วมมือทางทหาร การสร้างความมั่นคงให้อาเซียน การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ การแก้ไขปัญหาความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดน และการพัฒนาพื้นที่ข้ามชายแดน การทูตฝ่ายทหาร ยังต้องดำเนินงานเพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคงของประเทศอีกสามประการด้วย ไม่ว่าจะเป็น สถาบันหลักของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ดำรงรักษาให้สถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ยึดถือพันธกิจที่สำคัญสองประการคือ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน มิตรประเทศอื่น ๆ และองค์การระหว่างประเทศ และการปฏิบัติการ

เพื่อสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติ เพื่อธำรงเกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทยในประชาคมโลก นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในพันธกิจอื่น ๆ อีกสี่ประการด้วยกัน โดยการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องนำมาซึ่งการปกป้องเทิดทูน พิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นำมาซึ่งผลประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพกองทัพในการป้องกันประเทศ รักษาอธิปไตย และคุ้มครองผลประโยชน์ชาติทั้งในและต่างประเทศ เช่น การเรียนรู้จากกองทัพมิตรประเทศ และนำมาซึ่งการพัฒนากองทัพไทย การขยายการฝึกร่วม/ฝึกผสมกับเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย ไปยังกองทัพประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน และมิตรประเทศอื่น ๆ เพื่อให้กำลังพลในกองทัพสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตน ควบคู่ไปกับการสร้างความคุ้นเคยกับกำลังพลของมิตรประเทศ

การทูตฝ่ายทหาร ยังต้องนำมาซึ่งการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงช่วยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีกับประเทศและองค์กรต่าง ๆ และสามารถนำมาซึ่งการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาร้ายคุกคามที่มีร่วมกัน พื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์กับมิตรประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน สร้างการแลกเปลี่ยนการเยือน การศึกษา และพัฒนาการฝึกร่วมให้ครอบคลุมประเทศสมาชิกอาเซียน สร้างเครือข่ายด้านการข่าว และการปฏิบัติการสันติภาพ ให้ความร่วมมือกับมิตรประเทศในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัยและที่สำคัญคือ จะต้องสามารถคุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ และพัฒนาประเทศช่วยเหลือประชาชนของไทยได้

เพื่อนำมาซึ่ง เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ และพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ตามที่ได้กล่าวไป มีกลไกการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ดังนี้

๑. กลไกทวิภาคี

๑.๑ กลไกความร่วมมือในระดับนโยบาย เป็นกลไกในระดับรัฐบาล อันเกิดขึ้นมาจากการทำข้อตกลงของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลมิตรประเทศ หรือเป็นการจัดทำโครงการความร่วมมือหรือคณะกรรมการในระดับกระทรวงกลาโหม โดยโครงการหรือข้อตกลงเหล่านี้ ในบางกรณีเกิดขึ้นภายหลังจากที่กองทัพได้มีความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ อยู่แล้ว ทั้งในระดับกองทัพ หรือเหล่าทัพ จึงทำให้หลายประเทศที่อาจจะยังไม่ได้มีข้อตกลงในระดับรัฐบาลนี้ แต่ก็ได้มีความร่วมมือกันในหลายระดับและหลายมิติ และในทางกลับกัน มีหลายประเทศที่ต้องการสร้างความร่วมมือกับประเทศไทยในด้านการทหาร โดยเข้ามาทำความร่วมมือในระดับรัฐบาล หรือกระทรวงกลาโหม โดยอาจยังไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติในระดับกองทัพ หรือเหล่าทัพมากนัก โดยความร่วมมือในระดับนโยบายมีดังนี้

๑.๑.๑ ความร่วมมือในระดับรัฐบาล

- ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Agreement on Defence Cooperation Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the French Republic)

- ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลยูเครนว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศ (Agreement Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Ukraine on Cooperation in the Field of Defence)

- ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศ ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลกาตาร์ (Agreement Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the State of Qatar on Defence Cooperation)

- บันทึกความเข้าใจระหว่าง สมช. กับ สมช.สหพันธรัฐรัสเซีย (Memorandum of Understanding Between the Office of the National Security Council of the Kingdom of Thailand and the Executive Office of the National Security Council of the Russian Federation)

- บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางทหารระหว่าง รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินเดีย (Memorandum of Understanding on Defence Cooperation Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Republic of India)

- บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการสนับสนุนการส่งกำลังบำรุง ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน (Memorandum of Understanding on Logistics Support Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Islamic Republic of Pakistan)

- บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฟิลิปปินส์ ว่าด้วยความร่วมมือทางทหาร (Memorandum of Understanding Between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Republic of Philippines)

- คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนร่วม ไทย – เมียนมา (Joint Boundary Committee: JBC)

- การประชุมหารือยุทธศาสตร์ไทย – สหรัฐฯ (Thailand – US Strategic Dialogue)

- การประชุมคณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับอินเดีย (Thailand – India Joint Working Group on Security Cooperation)

- การประชุมทวิภาคีด้านการเมือง และความมั่นคงประจำปี ระหว่างไทย – ญี่ปุ่น (Politico-Military/Military-Military Consultations Between Thailand and Japan: PM/MM)

๑.๑.๒ ความร่วมมือในระดับกระทรวงกลาโหม

- บันทึกความเข้าใจระหว่าง กท. – กท.เยอรมนี เรื่องการคุ้มครองความลับทางทหาร (Memorandum of Understanding on Mutual Protection of Classified Military Information)

- บันทึกความเข้าใจระหว่าง กท.ไทย – กท.อิตาลี ว่าด้วยความร่วมมือด้านกิจการอวกาศ (Memorandum of Understanding Between the Ministry of Defence of the Government of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Defence of the Republic of Italy on Cooperation in Aerospace Technology)

- บันทึกความเข้าใจระหว่าง กท.ไทย – กท.สาธารณรัฐเกาหลี ว่าด้วยความร่วมมือทางทหาร (Memorandum of Understanding Between the Ministry of Defence of the Government of the Kingdom of Thailand and the Ministry of National Defence of the Republic of Korea Concerning Cooperation in the Field of Defence)
- บันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุงและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศระหว่าง กท. – กท.ฟิลิปปินส์ (Memorandum of Understanding on Logistics and Defence Industry Between the Ministry of Defence of the Government of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Defence of the Republic of Philippines)
- ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศระหว่าง กท. และ กท.เวียดนาม (Agreement on Defence Cooperation Between the Ministry of Defence of the Kingdom of Thailand and the Ministry of National Defence of the Socialist Republic of Vietnam)
- คณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย – กัมพูชา / ไทย – มาเลเซีย (General Border Committee, GBC)
- คณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนทั่วไป ไทย – ลาว (General Border Committee, GBC)
- คณะกรรมการส่งกำลังบำรุงร่วมระหว่าง กท. กับ กท.ปากีสถาน (Joint Logistics Committee)
- การประชุมหารือยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ กท.ไทย – กท.สหรัฐฯ (Thailand – US Defence Strategic Dialogue)
- การประชุมคณะกรรมการนโยบายดำเนินงานความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่าง กท. กับ กท.สาธารณรัฐประชาชนจีน (Sino – Thai Defence and Security Consultation)
- การประชุมคณะกรรมการอำนวยการและประสานงานตามโครงการความร่วมมือทางทหารระหว่าง กท. – กท.ออสเตรเลีย (Thai – Australia Staff Meeting on Defence Cooperation Program)
- การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมระหว่างไทย – ญี่ปุ่น (Senior-Level Officials Meeting Between Thailand and Japan)
- การประชุมทวิภาคีด้านความมั่นคงระหว่าง กท. – กท.นิวซีแลนด์ (Thailand – New Zealand Bilateral Defence Talks)
- การประชุมหารือด้านความมั่นคงเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการ กท. – กท.เยอรมนี (Politico-Military Staff Talks)
- การประชุมเพื่อพิจารณาโครงการความร่วมมือทวิภาคีระหว่าง กท. กับ กท.เยอรมนี (Bilateral Annual Cooperation Programme Talks)

๑.๒ กลไกความร่วมมือในระดับอำนวยการ เป็นกลไกในระดับกองทัพ ซึ่งดำเนินการตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม อันเป็นไปตามกรอบข้อตกลงและแนวทางที่ระดับ

นโยบายทั้งในระดับรัฐบาลและกระทรวงกลาโหมไทยได้ทำไว้กับรัฐบาลมิตรประเทศนั้น ๆ หรืออาจเป็นแผนงาน โครงการ หรือข้อตกลงความร่วมมือ หรือจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่กองทัพไทยได้ทำความร่วมมือกับกองทัพมิตรประเทศ ภายใต้กรอบนโยบายด้านการต่างประเทศ ทั้งนี้ ถ้ามีประเด็นที่อ่อนไหว และมีผลต่อการดำเนินงานในวงกว้างที่เกินขอบเขตของกองทัพออกไป กองทัพจะนำเรื่องเหล่านั้น นำเสนอระดับนโยบาย เพื่อขอความเห็นชอบก่อนการนำข้อตกลงของกองทัพไปสู่การปฏิบัติต่อไป และเมื่อดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญไปแล้ว กองทัพจะได้รายงานให้ระดับนโยบายทราบ

๑.๒.๑ ความร่วมมือในระดับกองบัญชาการกองทัพไทย เป็นกลไกในการดำเนินการเพื่อการส่งเสริมความร่วมมือและร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกัน รวมถึงกลไกอื่นจะนำมาซึ่งความเข้าใจอันดี การเสริมสร้างความรู้ความสามารถ พัฒนาขีดความสามารถไปด้วยกัน รวมถึงการปฏิบัติงานร่วมกันกับมิตรประเทศเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองกองทัพ โดยมีกลไกที่สำคัญคือ

๑.๒.๑.๑ คณะกรรมการระดับสูง หรือ กรส. (High Level Committee, HLC) เป็นกลไกความร่วมมือแบบทวิภาคีของกองทัพไทยกับกองทัพมาเลเซีย กองทัพไทยกับกองทัพเมียนมา และกองทัพไทยกับกองทัพอินโดนีเซีย โดยมี ผบ.ทสส. ของกองทัพไทยกับกองทัพประเทศดังกล่าวร่วมกันเป็นประธาน ในการประชุมที่แต่ละฝ่ายจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละปี เพื่อพิจารณาผลการพัฒนาความสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมาทั้งในมิติทางด้านการข่าว ยุทธการ ปฏิบัติการ การฝึกศึกษา การส่งกำลังบำรุง การรักษาสันติภาพ การช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม และเรื่องอื่น ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายกำหนดขึ้นมา ซึ่งจะรวมถึงการดำเนินการของในระดับเหล่าทัพและระดับผู้ปฏิบัติด้วย และยังเป็นการวางแผนที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ รวมทั้งการทำงานร่วมกันในแต่ละมิติและระดับต่อไป

๑.๒.๑.๒ การประชุมประสานงานฝ่ายเสนาธิการระดับสูง (Senior Staff Talk) เป็นการประชุมหารือในระดับกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศ เป็นกลไกความร่วมมือทวิภาคีของกองทัพไทยกับกองทัพมิตรประเทศ เช่น มาเลเซีย เมียนมา กัมพูชา สปป.ลาว บรูไน ปากีสถาน เวียดนาม โดยมีความมุ่งหมายในการประชุมเพื่อประสานงานในการวางแผน อำนาจการให้ความร่วมมือของกองทัพทั้งสอง เป็นไปตามที่ผู้นำทั้งในระดับกองทัพและระดับรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ได้กำหนดความร่วมมือกันไว้

๑.๒.๑.๓ การประชุมความร่วมมือทางทหารระหว่างไทย – สหรัฐฯ (THAI - TAC)

๑.๒.๑.๔ การพบปะหารือทวิภาคีของผู้นำกองทัพไทยกับผู้นำกองทัพมิตรประเทศ จากการมาเยือนของผู้นำกองทัพมิตรประเทศ หรือการไปเยือนกองทัพมิตรประเทศ หรือการพบปะหารือทวิภาคีกันในเวทีต่าง ๆ ที่ผู้นำทั้งสองกองทัพเข้าร่วม โดยที่ผ่านมาผู้นำกองทัพไทย ได้มีโอกาสพบปะกับผู้นำกองทัพชาติอาเซียนเกือบทุกปี พบกับผู้นำกองทัพมิตรประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำกองทัพสหรัฐฯ จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ศรีลังกา อินเดีย ปากีสถาน กองทัพประเทศยุโรป หรือแม้แต่ในแอฟริกา โดยผู้นำทั้งสองกองทัพจะพบกันภายใต้หัวข้อการหารือที่จะมีการประสานกันล่วงหน้า โดยเฉพาะในประเด็นที่จะทำความร่วมมือกันได้

ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี หรือแม้แต่การแสวงหาความร่วมมือในการร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงของทั้งสองประเทศ หรือของภูมิภาคหรือของโลก ซึ่งต่อประเด็นดังกล่าว จะมีกรมข่าวทหารและกรมยุทธการทหาร เป็นหน่วยงานหลักที่จัดเตรียมเนื้อหาและทำที่ในการพบปะหารือดังกล่าว

๑.๒.๒ ความร่วมมือในระดับเหล่าทัพ เป็นกลไกความร่วมมือในระดับรองลงมาจากระดับกองทัพ แต่ยังคงมีลักษณะของกลไกในระดับอำนาจการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหล่าทัพของตน ภายใต้กรอบความร่วมมือในระดับรัฐบาล และกองทัพ โดยเป็นการประชุม Army to Army Talks / Navy to Navy Talks / Airman to Airman Talks ซึ่งในบางประเทศอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป แต่มีความมุ่งหมายในอันที่จะจัดการพบปะของผู้นำเหล่าทัพเป็นประจำทุกปี เช่น Army to Army Talks กองทัพบกไทย – กองทัพบกอินโดนีเซีย / ฟิลิปปินส์ / มาเลเซีย / สหรัฐฯ / สิงคโปร์ / อยู่ระหว่างดำเนินการ อินเดียและกัมพูชา / Navy to Navy Talks กองทัพเรือไทย – กองทัพเรืออินโดนีเซีย / ฟิลิปปินส์ / สิงคโปร์ / เมียนมา / มาเลเซีย / อินเดีย / สหรัฐฯ / ญี่ปุ่น / เกาหลีใต้ Airman to Airman Talks กองทัพอากาศไทย – กองทัพอากาศสหรัฐฯ สำหรับกองทัพประเทศที่มีได้มีข้อตกลงในการพบปะรายปีดังกล่าว ก็จะอาศัยการพบปะหารือทวิภาคีของผู้นำเหล่าทัพของไทยกับผู้นำเหล่าทัพมิตรประเทศในโอกาสที่ไปเยือนหรือมาเยือน หรือการพบปะหารือ ทวิภาคี ในโอกาสไปเข้าร่วมกิจกรรมเดียวกัน

๑.๓ กลไกความร่วมมือในระดับปฏิบัติการ เป็นกลไกความร่วมมือในระดับผู้ปฏิบัติ โดยเป็นแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่หลากหลายมิติ มีความมุ่งหมายในอันที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับมิตรประเทศ เพื่อตอบสนองต่อความมุ่งประสงค์แห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์แห่งชาติ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง รวมถึงพันธกิจของกองทัพไทย

๑.๓.๑ กลไกความร่วมมือด้านการข่าว เป็นกลไกความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง โดยร่วมมือกันในการประเมิน วิเคราะห์สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสองชาติ หรือความมั่นคงในภูมิภาคและโลก ซึ่งจะมีทั้งในระดับผู้บังคับบัญชาลงไปจนถึงระดับผู้ปฏิบัติหรือนักวิเคราะห์ โดยในระดับกองบัญชาการกองทัพไทยจะมีการประชุมแลกเปลี่ยนข่าวกรอง (Intelligence Exchange / Intellex) กับมิตรประเทศจำนวน ๑๔ ประเทศ คือ จีน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ศรีลังกา สิงคโปร์ สหรัฐฯ มาเลเซีย บรูไน เกาหลีใต้ กัมพูชา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย เมียนมา การประชุมดังกล่าว จะมีเจ้ากรมข่าวทหารของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม

- ประเทศที่มีการประชุม กรส. (มาเลเซีย เมียนมา และอินโดนีเซีย) ยังมีกลไกการประชุมคณะอนุกรรมการร่วมด้านการข่าว ที่มีเจ้ากรมข่าวทหารทั้งสองกองทัพเป็นประธานร่วมด้วย และยังมีการประชุมแลกเปลี่ยนนักวิเคราะห์ (Analyst-to-Analyst Exchange: ATAX) กับมิตรประเทศจำนวน ๔ ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม

- กองทัพบก มีการแลกเปลี่ยนข่าวกรองกับกองทัพบกมิตรประเทศจำนวน ๖ ประเทศ คือ เกาหลีใต้ ปากีสถาน สิงคโปร์ ญี่ปุ่น สหรัฐฯ ฟิลิปปินส์

- กองทัพเรือ มีการแลกเปลี่ยนข่าวกรองกับกองทัพเรือมิตรประเทศจำนวน ๑๑ ประเทศ คือ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนาม เมียนมา กัมพูชา

- กองทัพอากาศ มีการแลกเปลี่ยนข่าวกรองกับกองทัพอากาศมิตรประเทศจำนวน ๗ ประเทศ คือ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น สหรัฐฯ เกาหลีใต้
- ในทางปฏิบัติ หน่วยรอง ๆ ลงไปของกองทัพ ยังมีการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง ข้อมูล ข่าวสาร กับหน่วยงานข่าวกรองที่มิตรประเทศภายใต้กรอบที่กองทัพได้ทำความร่วมมือต่อกันด้วย ในส่วนของสหรัฐฯ เอง ยังมีโครงการ Intelligence Roadmap ที่สหรัฐฯ และไทยร่วมกันพัฒนางานด้านการข่าวให้กับกองทัพไทยในแต่ละมิติ

๑.๓.๒ กลไกความร่วมมือด้านยุทธการและปฏิบัติการ เป็นกลไกความร่วมมือเพื่อเผชิญกับภัยคุกคามร่วมกัน รวมถึงความพยายามในการพัฒนากองทัพของแต่ละฝ่าย

- ในระดับกองบัญชาการกองทัพไทยภายใต้กรอบ กรส. จะมีการประชุมคณะอนุกรรมการร่วมด้านยุทธการกับมาเลเซีย เมียนมา และอินโดนีเซีย
- ในระดับเหล่าทัพ มีการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee: RBC) ที่อยู่ภายใต้กรอบ GBC กับประเทศเพื่อนบ้านมาเลเซีย เมียนมา กัมพูชา มีแม่ทัพภาค เป็นประธานร่วม รวมทั้งยังมีการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (Township Border Committee: TBC) เช่นกับเมียนมา ที่เป็นความร่วมมือของหน่วยทหารในระดับท้องถิ่นด้วย และยังมีปฏิบัติการร่วม เช่น การลาดตระเวนร่วมทางทะเล ระหว่าง ทร. กับ ทร. ของอินโดนีเซีย อินเดีย มาเลเซีย เวียดนาม ความร่วมมือกับลาวในการปักปันเขตแดน ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติกับประเทศเพื่อนบ้าน การเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกัน เป็นต้น

๑.๓.๓ กลไกความร่วมมือด้านการฝึก เป็นกลไกความร่วมมือที่นำมาใช้สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความเข้าใจ และไว้ใจซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับกองทัพ หน่วยที่เข้ามาฝึก และตัวบุคคล อีกทั้งยังเป็นการช่วยพัฒนาขีดความสามารถของกำลังพลแต่ละฝ่ายไปด้วย เช่น

- การฝึกปฏิบัติการพิเศษ/การต่อต้านการก่อการร้ายในชนบท (DAY PANTHER) การฝึกร่วม/ผสมเชิงสมมติเพื่อรักษาสันติภาพ (PIRAB JABIRU) การฝึกปฏิบัติการทางยุทธวิธีของกองร้อยในกรอบกองพัน (CHAPEL GOLD) การฝึกปฏิบัติการพิเศษของหน่วยรบพิเศษ (NIGHT PANTHER) การฝึกแปรขบวนเรือ (AUSTHAI) การฝึกผสม THAI-BOOMERANG การฝึกผสม PITCH BLACK กับกองทัพออสเตรเลีย

- การฝึก FALCON STRIKE และ BLUE STRIKE กับกองทัพจีน
 - การฝึกผสม PASS EXERCISE (PASSEX) กับกองทัพฝรั่งเศส
- กองทัพเกาหลีใต้

- การฝึกผสม MAITREE กับกองทัพอินเดีย
- การฝึกร่วมหน่วยรบพิเศษของกองทัพบก (TIGER JOINT EXERCISE) การฝึกผสมของ ทร. ภายใต้รหัส SEA GARUDA การฝึกผสมของ ทอ. ภายใต้รหัส ELANG THAINESIA กับกองทัพอินโดนีเซีย

- การฝึกผสมทางบก ภายใต้รหัส LAND EX THAMAL การฝึกผสมการปฏิบัติการทางเรือผิวน้ำ ภายใต้รหัส THALAY LAUT การฝึกผสมหมู่เรือลาดตระเวนร่วม ภายใต้รหัส SEA EX THAMAL การฝึกผสมทางอากาศ ภายใต้รหัส AIR THAMAL การฝึกร่วม/ผสม ไทย - มข. เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ กับกองทัพมาเลเซีย

- การฝึกผสม MTWS (Marine Tactical Warfare Simulation System) การฝึกผสม MARSEA - EX (Maritime Surveillance Exercise) การฝึกผสม SEA-CAT (South East Asia Cooperation Against Terrorism) กับกองทัพฟิลิปปินส์
- การฝึกผสมทางบก ภายใต้รหัส KOCHA SINGA (คชสีห์) การฝึกผสมทางทะเล ภายใต้รหัส SING - SIAM การฝึก AIR COMBAT MANEUVERING INSTRUMENT (ACMI) กับกองทัพสิงคโปร์
- การฝึกอบรม ภายใต้รหัส VECTOR BALANCE TORCH การฝึกภายใต้รหัส FLASH TORCH การฝึกผสม ภายใต้รหัส BALANCE/TEAK TORCH การฝึก CARAT (Cooperation Afloat Readiness and Training) การฝึก SEA SURVEX การฝึก UNDERSEAL การฝึก TITP (THAILAND INCREMENTAL TRAINING PROGRAM) การฝึก PASSEX การฝึก SEA - CAT การฝึก RED FLAG ALASKA การฝึก COPE TIGER กับกองทัพสหรัฐฯ

๑.๓.๔ กลไกความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา

เป็นอีกกลไกความร่วมมือหนึ่งที่น่ามาใช้สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความเข้าใจ ไว้วางใจ และความคุ้นเคยของกำลังพลในระดับตัวบุคคลของกองทัพ อีกทั้งยังเป็นการช่วยพัฒนาขีดความสามารถของกำลังพลแต่ละฝ่ายไปด้วย โดยมีการแลกเปลี่ยนการศึกษาในหลายระดับ ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนนักเรียนนายร้อย การแลกเปลี่ยนทุนการศึกษาทั้งในหลักสูตรทหาร ทั้งระดับผู้บังคับหน่วยชั้นต้น หลักสูตรส่งทางอากาศ จูโชม หลักสูตรเสนาธิการ จนถึงหลักสูตรในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และยังมีหลักสูตรทางพลเรือน เช่น ปริญญาโทด้านยุทธศาสตร์ ความมั่นคง เป็นต้น

- การแลกเปลี่ยนในหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรเสนาธิการเหล่าทัพ เสนาธิการทหาร กับ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ จีน เกาหลีใต้ ปากีสถาน มาเลเซีย ลาว อินโดนีเซีย เวียดนาม อินเดีย ญี่ปุ่น สหรัฐฯ ออสเตรเลีย กัมพูชา เมียนมา รัสเซีย
- การแลกเปลี่ยนการศึกษาในหลักสูตรภาษากับเวียดนาม เมียนมา อินโดนีเซีย กัมพูชา จีน รวมถึงการไปศึกษาภาษาอังกฤษในบรูไน สิงคโปร์ ออสเตรเลีย สหรัฐฯ
- การให้ความรู้กับเมียนมาและกัมพูชา ในเรื่องของการพัฒนาทางการเกษตรตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๓.๕ กลไกความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุง เป็นกลไกในการสนับสนุนซึ่งกันและกันทางด้านการส่งกำลังบำรุง เพื่อความสัมพันธ์ที่ดี และผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย โดยเป็นการส่งกำลังบำรุงทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ การจัดหาหรือบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมิตรประเทศ หรือไทยมีให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง

- ความตกลงว่าด้วยการจัดหาและบริการต่าง ๆ ระหว่าง ไทย - สหรัฐฯ กรณีเรือไทยไปฝึกต่างประเทศ และขอใช้สิ่งอำนวยความสะดวกจากท่าเรือในฐานะทัพสหรัฐฯ ในประเทศนั้น ๆ
- ความตกลงกับจีนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งกำลังบำรุง การตั้งคณะทำงานจัดตั้งศูนย์ซ่อมสร้างยุทโธปกรณ์จากจีน
- โครงการจัดหาเรือฟริเกต โครงการจัดหาอะไหล่และบริการซ่อม ทำ ฮ. AH-1H และโครงการจัดหาเครื่องบินฝึกขับไล่ไอพ่น T-50 กับเกาหลีใต้

- กองทัพอากาศสนับสนุน บ. OV – 10 ให้ฟิลิปปินส์ ในขณะที่กองทัพอากาศฟิลิปปินส์ให้การสนับสนุนให้เครื่องบินกองทัพไทยที่ผ่านน่านฟ้าฟิลิปปินส์ไปสหรัฐอเมริกา แวะเติมน้ำมันเชื้อเพลิงและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในฐานทัพอากาศในมะนิลา

- กองทัพอากาศสนับสนุนพื้นที่การฝึกให้สิงคโปร์ที่จังหวัดกาญจนบุรี

- ไทยให้ญี่ปุ่นใช้ทำอากาศยานอยู่ตะเภานในการกิจช่วยเหลือเพื่อนมนุษยธรรมที่เนปาลและภารกิจรักษาสันติภาพในตะวันออกกลางและแอฟริกา

- กองกำลังป้องกันตนเองทางเรือญี่ปุ่น ส่งเรือมารับทหารไทยและอุปกรณ์ไปกาดาร เพื่อเข้าไปช่วยซ่อมบำรุงฐานทัพอากาศบากรัม อฟกานิสถาน

- กองทัพอากาศอนุญาตให้สหรัฐฯ และออสเตรเลีย ใช้ทำอากาศยานอยู่ตะเภาน

๑.๓.๖ กลไกความร่วมมือด้านการรักษาสันติภาพและการ

ช่วยเหลือเพื่อนมนุษยธรรม เป็นกลไกในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือที่กองทัพให้กับกองทัพประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังประสบกับภัยคุกคามจากความขัดแย้งภายใน

- กองทัพอากาศส่งกำลังไปช่วยรักษาสันติภาพในอาเจะห์ของอินโดนีเซีย ในห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๕ – ๒๕๔๖ และ ๒๕๔๘ – ๒๕๔๙

- กองทัพจัดเรือหลวงสีซัง ส่งของบรรเทาทุกข์และชุดแพทย์เคลื่อนที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ศรีลังกา

- กองทัพไทยเข้าไปก่อสร้างโรงเรียนและที่หลบภัยในพื้นที่บ้านกะดงกะนิ อ.โปกาแลย์ อีระวัตติ เมียนมา หลังเหตุพายุไซโคลนนาร์กีส ปี พ.ศ.๒๕๕๑

- กองทัพไทยจัด บ. C-130 สองลำ นำสิ่งของพระราชทานไปช่วยประชาชนญี่ปุ่น ที่ประสบภัยพิบัติแผ่นดินไหวและสึนามิ เมื่อ ๑๑ มี.ค.๒๕๕๔

- กองทัพไทยส่งชุดแพทย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวที่รัฐชวากลาง อินโดนีเซีย เมื่อ มี.ย.๒๕๕๙

๑.๓.๗ กลไกความร่วมมือด้านอื่นๆ

- การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การฝึก ศึกษา และการเยือนของหน่วยต่อต้านการก่อการร้ายของไทยกับสหรัฐฯ จีน ปากีสถาน อินโดนีเซีย

- การแลกเปลี่ยนการเยือนนักเรียนนายร้อยกับนักเรียนนายร้อยรวมเหล่าญี่ปุ่น

- การสนับสนุนกิจกรรมทางการแพทย์ของกองทัพสหรัฐฯ ต่อกองทัพไทย

- สหรัฐฯ สนับสนุนยุทธโศปกรณ์และการอบรมการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อนมนุษยธรรม ซึ่งให้ความช่วยเหลือผ่านไทยไปยังลาว กัมพูชา เมียนมา

- การเฉลิมฉลองวัน ANZAC DAY ที่อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดกาญจนบุรี

- WAR MEMORIAL OF KOREA เป็นอนุสรณ์การส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเกาหลี

- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการต่อต้านการก่อการร้าย กองทัพไทยกับศรีลังกา
- โครงการแลกเปลี่ยนการเยือนกำลังพลกองทัพไทย – กองทัพเวียดนาม โครงการค้นหา พิสูจน์ทราบและส่งกลับกระดุกชาวเวียดนาม กองทัพเวียดนาม มอบ บ. MIG-21 มาแสดง ณ พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศไทย
- กองทัพไทยฝึกอบรมและสัมมนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสำหรับประเทศเพื่อนบ้านให้กับทหาร เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ของเมียนมา รวมถึงไปจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และให้การอบรมด้านการเกษตรที่เมียนมา
- การประชุมประสานงานด้านการแพทย์ทหารไทย – อินโดนีเซีย

๒. กลไกพหุภาคี

๒.๑ กรอบความร่วมมือในระดับกระทรวงกลาโหม

๒.๑.๑ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting: ADMM) เป็นการประชุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมชาติสมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ด้านความมั่นคง โดยชาติที่เป็นประธานอาเซียนในแต่ละปีเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุม ล่าสุดเป็นการประชุมที่ฟิลิปปินส์ ครั้งต่อไปจะจัดประชุมในไทย ผลการประชุมจะออกมาในรูปแบบของกรอบความร่วมมือ เช่น แนวความคิดว่าด้วยการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการสันติภาพในกรอบอาเซียน แนวความคิดว่าด้วยการส่งกำลังบำรุงอาเซียน แนวความคิดว่าด้วยกองกำลังเตรียมพร้อมอาเซียน แนวความคิดว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน

๒.๑.๒ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting - Plus: ADMM - Plus) เป็นการประชุมที่สมาชิกอาเซียนประชุมร่วมกับประเทศคู่เจรจา ๘ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ รัสเซีย สหรัฐฯ โดยจัดประชุมต่อจากการประชุม ADMM เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความร่วมมือกับชาตินอกกรอบอาเซียน เช่น ความร่วมมือด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ด้านความมั่นคงทางทะเล ด้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ด้านการต่อต้านการก่อการร้าย ด้านการแพทย์ทหาร และด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม

๒.๑.๓ การจัดประชุม ASEAN Regional Forum (ARF) เป็นการประชุมอาเซียน ว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก เพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒.๑.๔ การประชุมพหุภาคี นอกกรอบอาเซียน เช่น การประชุม IISS Shangri-La Dialogue ที่จัดขึ้นโดย สถาบัน International Institute for Strategic Studies (IISS) ของสหราชอาณาจักร มี กห.สิงคโปร์ ให้การสนับสนุนและจัดในสิงคโปร์ การประชุม Putrajaya Forum ณ กัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย (มาเลเซียเป็นเจ้าภาพ) การประชุม Berlin Security Conference ณ กรุงเบอร์ลิน เยอรมนี (เยอรมนีเป็นเจ้าภาพ) การประชุม Xiangshan Forum ณ กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐ

ประชาชนจีน (จีนเป็นเจ้าภาพ) การประชุม Tokyo Defence Forum ณ กรุงโตเกียว ญี่ปุ่น (ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพ)

๒.๒ กรอบความร่วมมือในระดับกองทัพไทย

๒.๒.๑ การรักษาสันติภาพในกรอบสหประชาชาติ

- ภารกิจ UNC (United Nations Command) / กองบัญชาการสหประชาชาติในคาบสมุทรเกาหลี
- ภารกิจ UNIKOM (United Nations Iraq – Kuwait Observation Mission : UNIKOM) หรือกองกำลังสังเกตการณ์ของสหประชาชาติประจำชายแดนอิรัก – คูเวต
- ภารกิจ UNGCI (United Nations Guard Contingent in Iraq) หรือกองกำลังรักษาความปลอดภัยของสหประชาชาติในอิรัก
- ภารกิจ UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia) ในกัมพูชา
- ภารกิจ UNAMSIL (United Nations Observer Mission in Sierra Leone) หรือ กองกำลังสังเกตการณ์ของสหประชาชาติในเซียร์ราลีโอน
- ภารกิจ INTERFET (International Forces in East Timor) UNTAET (United Nations Transitional Administration in East Timor) และ UNMISSET (United Nations Mission of Support in East Timor) ในติมอร์ตะวันออก
- การจัดคณะผู้สังเกตการณ์ตรวจสอบกระบวนการสันติภาพในอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย
- การจัด ร้อย.ช.ฉก.ปฏิบัติภารกิจเพื่อสันติภาพในอัฟกานิสถาน
- การจัด กกล.ปฏิบัติภารกิจเพื่อมนุษยธรรม ไทย/อิรัก
- การปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวในอิหร่าน
- ภารกิจ ONUB (United Nations Operations in Burundi) หรือ กองกำลังสังเกตการณ์ของสหประชาชาติ ณ สาธารณรัฐบุรุนดี
- ภารกิจสังเกตการณ์กระบวนการสันติภาพในอาเจะห์ (Aceh Monitoring Mission : AMM)
- การปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวในอินโดนีเซีย
- ภารกิจ UNMIS (United Nations Mission in Sudan : UNMIS)
- ภารกิจทางการเมืองของสหประชาชาติในเนปาล (United Nations Political Mission in Nepal : UNMIN)
- ภารกิจรักษาสันติภาพผสมสหประชาชาติ – สหภาพแอฟริกาในดาร์ฟูร์ (United Nations – African Union Hybrid Operations in Darfur : UNAMID)

๒.๒.๒ การประชุมผู้บัญชาการทหารสูงสุดกองทัพชาติอาเซียน
อย่างไม่เป็นทางการ (ASEAN Chiefs of Defence Forces Informal Meeting ACDFIM)
 เป็นการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพชาติอาเซียน
 ที่จัดขึ้นประจำปี โดยก่อนการประชุมจะมีการประชุมในด้านยุทธการและปฏิบัติการ ASEAN
 Military Operations Informal Meeting (AMOIM) และประชุมในด้านการข่าว ASEAN Military
 Intelligence Informal Meeting (AMIIM) เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในประเด็น
 ความมั่นคงและภัยคุกคามในภูมิภาคที่มีผลกระทบต่อสันติภาพและความสงบสุขของภูมิภาค รวมถึง
 การพิจารณาถึงแนวทางการร่วมมืออันจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและภัยคุกคามที่
 เกิดขึ้น ผลการประชุม AMIIM และ AMOIM จะถูกนำเสนอและกลายเป็นข้อตกลงอย่างไม่เป็น
 ทางการในการประชุม ACDFIM

๒.๒.๓ การปราบปรามโจรสลัดในอ่าวเอเดน เป็นความร่วมมือ
 พหุภาคี ที่กองทัพไทยมีบทบาทในการสนับสนุนการป้องกันภัยคุกคามจากโจรสลัดในอ่าวเอเดน โดยจัด
 หมู่เรือปราบปรามโจรสลัด จำนวน ๒ ชุด เข้าประจำการ Combined Maritime Force: CMF 151

๒.๒.๔ การลาดตระเวนร่วมทางเรือและทางอากาศในช่องแคบมะละกา
 ที่มี ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย เข้าร่วมในการลาดตระเวน

๒.๒.๔ การฝึกคอบร้าโกลด์ เป็นการฝึกร่วมผสมทางทหารที่มีขนาดใหญ่
 ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกองทัพไทยและกองกำลังสหรัฐ ฯ ภาคพื้นแปซิฟิกร่วมกัน
 เป็นเจ้าภาพจัดการฝึกในประเทศไทยเป็นประจำทุกปี โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นการฝึกครั้งที่ ๓๖
 มีประเทศที่เข้าร่วมการฝึกหลักจำนวน ๗ ประเทศประกอบด้วย ไทย สหรัฐ ฯ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น
 อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ และมาเลเซีย ประเทศในโครงการเสนาธิการผสมส่วนเพิ่มนานาชาติ หรือ
 MPAT จำนวน ๑๐ ประเทศ ประกอบด้วย ออสเตรเลีย บังกลาเทศ แคนาดา ฝรั่งเศส อังกฤษ มองโกเลีย
 เนปาล นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ และฟิจิ ประเทศที่เข้าร่วมการฝึกเพิ่มเติมในโครงการช่วยเหลือประชาชน
 จำนวน ๒ ประเทศ ประกอบด้วย จีน และอินเดีย

**๒.๒.๕ การประชุมผู้บัญชาการทหารบกอาเซียน (ASEAN Chief
 of Armies Multi-Lateral Meeting: ACAMM) การประชุมผู้บัญชาการทหารเรืออาเซียน (ASEAN
 Navy Chiefs' Meeting: ANCM) การประชุมผู้บัญชาการทหารอากาศอาเซียน (ASEAN Air Chiefs
 Conference: AACC) เป็นการประชุมของ ผบ.ทบ. ผบ.ทร. และ ผบ.ทอ. ของกองทัพบก กองทัพเรือ
 และกองทัพอากาศชาติสมาชิกอาเซียน ๑๐ ชาติ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับเหล่าทัพของกองทัพ
 ชาติอาเซียน อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความมั่นคง ในมิติของแต่ละ
 เหล่าทัพ (สรุปข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สนผ.กท., ๒๕๖๐)**

๓. เครื่องมือและบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร ตามกลไกด้านการทูตฝ่ายทหาร
 ของกองทัพไทยตามที่ได้กล่าวไปแล้ว จะอาศัยเครื่องมือและบุคคลกรหลัก ๆ ดังนี้

๓.๑ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่มีความรู้และความ
 เชี่ยวชาญด้านการทหารที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ต่างประเทศ โดยเข้าประจำการในภารกิจ
 ทางทหารทูต ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ ต่างประเทศ ในขณะที่ยังคงดำรงยศทางทหารอยู่ ผู้ช่วยทูต

ฝ่ายทหารถือว่าอยู่ในฐานะผู้แทนของกองทัพไทยที่ไปทำหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านความมั่นคงกับประเทศที่ไปประจำการ รวมถึงประเทศอื่นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ด้วยการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจการทหารให้กับเอกอัครราชทูต อัครราชทูต หรืออุปทูตที่ประจำการอยู่ในสถานเอกอัครราชทูต รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของกองทัพไปเข้าร่วมพิธีการที่จัดขึ้นโดยกองทัพหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงของประเทศที่ประจำการ ตลอดจนเข้าร่วมพิธีการของชาติอื่นที่จัดขึ้นและได้รับเชิญเชิญให้ไปเข้าร่วม

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารยังเป็นผู้สังเกตการณ์และประสานงานด้านกิจการทหารกับเจ้าหน้าที่ประเทศนั้นๆ คอยช่วยควบคุม ดูแล และช่วยเหลือบุคคลในสังกัด กท. ที่ไปศึกษา ดูกิจการ หรือเดินทางไป ณ ประเทศที่ตนประจำการอยู่ มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพประเทศที่ไปประจำการ รวมถึงเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารประเทศอื่นที่ไปประจำการประเทศเดียวกับตน เป็นผู้แทนกองทัพ หรือ กท. ในการจัดซื้อยุทธโปกรณ์ และสิ่งของเมื่อได้รับมอบหมาย และคอยติดต่อประสานงานในการขอหรือให้ความช่วยเหลือทางทหารในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องขอหรือให้ความช่วยเหลือ อันเป็นไปตามนโยบายของ กท. และกองทัพ

ในปัจจุบัน กองทัพไทยได้มีการแลกเปลี่ยนผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารกับประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาค โดยมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศทั้งสิ้น ๒๕ ประเทศ (สมาชิกอาเซียนมีครบทั้ง ๙ ประเทศ อยู่ในภูมิภาคอื่นของเอเชียอีก ๕ ประเทศ ได้แก่ จีน อินเดีย ปากีสถาน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อยู่ในยุโรป ๗ ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี รัสเซีย สเปน สวีเดน สหราชอาณาจักร ในแอฟริกา ๑ ประเทศ คือ แอฟริกาใต้ ในอเมริกาเหนือ ๑ ประเทศ คือ สหรัฐฯ อเมริกาใต้ ๑ ประเทศ คือ บราซิล และออสเตรเลีย ๑ ประเทศ) ซึ่งบางนายต้องปฏิบัติหน้าที่ในประเทศอื่นด้วย ทำให้มีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารปฏิบัติหน้าที่ใน ๓๑ ประเทศ (ทำหน้าที่เพิ่มเติมในประเทศนิวซีแลนด์ ตุรกี นอร์เวย์ เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม) โดยมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศรวม ๖๕ นาย และมีไปประจำการ ณ สหประชาชาติ อีก ๑ นาย รวมทั้งสิ้น ๖๖ นาย

ในขณะเดียวกัน มีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศที่มาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทยจาก ๔๐ ประเทศ โดยมีถิ่นพำนักในไทย ๒๕ ประเทศ (สมาชิกอาเซียนมีครบทั้ง ๙ ประเทศ จากในเอเชีย ๗ ประเทศ ได้แก่ จีน อินเดีย ปากีสถาน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อิสราเอล คูเวต จากยุโรป ๖ ประเทศ ประกอบด้วย สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เยอรมนี รัสเซีย สวีเดน สเปน จากอเมริกาเหนือ ๒ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ แคนาดา จากออสเตรเลีย ๑ ประเทศ) พำนักในต่างประเทศ ๑๕ ประเทศ (บังกลาเทศ เบลารุส บราซิล เช็ก อิตาลี เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ ไนจีเรีย ปาปัวนิวกินี โปแลนด์ รวันดา สโลวะเกีย สวิตเซอร์แลนด์ ตุรกี ยูเครน) รวมผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศที่มีหน้าที่ทางการทูตในไทยทั้งสิ้น ๖๗ นาย (บัญชีรายชื่อผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ณ ต่างประเทศ ขว.ทหาร, ๒๕๖๑)

๓.๒ ผู้บังคับบัญชาและผู้บังคับหน่วย ทั้งในระดับผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ รวมถึงผู้บังคับหน่วยในระดับต่างๆ ที่มีโอกาสในการพบปะหารือกับผู้นำทางทหารของกองทัพมิตรประเทศ ทั้งในโอกาสของการเดินทางไปเยือนหรือต้อนรับ โดยผู้บังคับบัญชาในแต่ละระดับเป็นเครื่องมือในทางตรงที่จะมีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงยังเป็นผู้มีอำนาจในการตกลงใจที่จะปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติใด ๆ ในการสร้าง พัฒนา และระงับความสัมพันธ์กับกองทัพชาติต่าง ๆ โดยในทาง

ปฏิบัติ ผู้บังคับบัญชาจะมีเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายเสนาธิการ ที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะทำที่ที่ควรจะมีกับกองทัพชาติต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานนโยบายในระดับรัฐบาล กรอบยุทธศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สภาพแวดล้อมในทุกมิติ และทุกระดับ รวมถึงสภาพแวดล้อมของไทยกับชาติที่จะมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้ จะออกมาในรูปแบบการพบปะกับผู้นำชาตินั้น ๆ ทำที่ที่จะแสดงออกถึงความสัมพันธ์เพื่อน และคู่สนทนาที่อาจแตกต่างกันไป บทสนทนา ที่จะรวบรวมข้อมูลสำคัญของทั้งประเทศ กองทัพ และตัวบุคคลที่จะพบปะ ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาตินั้น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหน้าที่ของกรมข่าวทหารในการรวบรวมข้อมูล และกำหนดทำที่ดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีผู้บังคับหน่วยที่อาจมีความสัมพันธ์ในระดับหน่วยกับกองทัพมิตรประเทศ เป็นผู้ปฏิบัติที่จะทำงานร่วมกันเฉพาะด้าน

๓.๓ กำลังพลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นอีกเครื่องมือในด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยมีหน่วยงานสำคัญๆ เช่น หน่วยทหารพัฒนา ที่นำมาเป็นเครื่องมือในการเข้าไปช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ให้กับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง ที่ช่วยอบรมเจ้าหน้าที่ของประเทศเพื่อนบ้านในด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ กรมยุทธการทหาร ที่ทำหน้าที่ในการเตรียมกำลังพลไปปฏิบัติการในการกิจรักษาสันติภาพ และศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายสากล นอกจากนี้แล้วกำลังพลถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะกำลังพลของกองทัพที่มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับกำลังพลของกองทัพมิตรประเทศ ภาพลักษณ์ ทักษะคนดี และผลที่จะเกิดขึ้นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จะขึ้นอยู่กับกำลังพลดังกล่าวด้วย

การกำหนดนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๑. การกำหนดนโยบายของกระทรวงกลาโหม

สำนักนโยบายและแผน กระทรวงกลาโหม ได้พยายามกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ เพื่อให้ กท. และ กท.มิตรประเทศ ได้มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยเน้นการเข้าร่วมประชุม สัมมนา และแลกเปลี่ยนการดูงานของฝ่ายการต่างประเทศและการทหาร รวมถึงการมีนโยบายการส่งเสริมความไว้วางใจ การพัฒนาการทูตเชิงป้องกัน การพัฒนากลไกสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและยุทธศาสตร์ในระดับกระทรวง รวมถึงการให้นำนโยบายความร่วมมือด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

นโยบายดังกล่าว นำไปสู่การปฏิบัติโดยโครงการต่างๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยในระดับ กท. มีความร่วมมือทวิภาคีด้านความมั่นคงกับ กท.สหรัฐ ฯ จีน เยอรมนี ญี่ปุ่น อินเดีย และนิวซีแลนด์ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมพหุภาคีในการประชุม IISS Shangri-La Dialogue ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ การประชุม XiangShan Forum ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน การประชุม Seoul Defense Dialogue ณ สาธารณรัฐเกาหลี การประชุม The Putrajaya Forum ณ ประเทศมาเลเซีย และการประชุม Jakarta International Defence Dialogue ณ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ในการกำหนดนโยบายดังกล่าว กท. พยายามที่จะประเมินสภาพแวดล้อม โดยมองว่าไทยกำลังเผชิญความท้าทายด้านความมั่นคงที่สำคัญ ได้แก่ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งจะทำให้เกิดเสรีในการผ่านแดนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเอื้อให้เกิดการกระทำที่ผิดกฎหมายได้สะดวกขึ้น โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ การหลบหนีเข้าเมือง และการค้ามนุษย์ พร้อมกำหนดแนวความคิดทางยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงตามยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กท. เป็นแนวคิดหลัก โดยพิจารณาใช้ทรัพยากรทางทหาร เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์และเสริมสร้างความร่วมมือกับมิตรประเทศ รวมทั้งกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ตามแนวความคิดการทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy)

จากแนวความคิดดังกล่าว จึงกำหนดกรอบ กท. ในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง อันประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนการเยือนกับมิตรประเทศ ในทุกระดับ การประชุมภายใต้กรอบความร่วมมือระดับทวิภาคีและพหุภาคีในรูปแบบคณะกรรมการต่าง ๆ การดำเนินกิจกรรมภายใต้กรอบประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน โดยเฉพาะการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting: ADMM) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ADMM - Plus) การให้และรับการสนับสนุนความร่วมมือและความช่วยเหลือทางทหารจากมิตรประเทศ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการร่วม/ผสมระหว่างประเทศ และการเข้าร่วมนิทรรศการด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และนิทรรศการการแสดงอาวุธและการบิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์กับมิตรประเทศของ กท. เป็นรายประเทศอีกด้วย

พร้อมกำหนดลำดับความสำคัญของกลุ่มประเทศในการพัฒนาความร่วมมือ แบ่งเป็น ๒ กลุ่มประเทศ คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศคู่เจรจา ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้าน โดยจัดลำดับความสำคัญให้กับประเทศที่มีพรมแดนทางบกติดกับประเทศไทย (รวมสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) และประเทศสมาชิกอาเซียนที่เหลือ สำหรับประเทศคู่เจรจานั้น ได้จัดลำดับความสำคัญให้กับประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศคู่เจรจาอื่น ๆ คือ สาธารณรัฐอินเดีย สหพันธรัฐรัสเซีย เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐเกาหลี และนิวซีแลนด์ อีกกลุ่มประเทศคือ มิตรประเทศอื่น ๆ โดยแบ่งลำดับความสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือ ได้แก่ มิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีอยู่แล้ว มิตรประเทศที่เป็นประเทศมุสลิม และมิตรประเทศที่มีความก้าวหน้าในด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

เพื่อให้ประเทศไทยมีกระบวนการปฏิรูปประเทศที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตประเทศร่วมกันนั้น การกำหนดลำดับความสำคัญของประเทศเป้าหมายในการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคง อาจจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยนโยบายในภาพรวมของประเทศไทยจะพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับมิตรประเทศทุกประเทศ รวมทั้งการรักษาคุณภาพของการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ และประเทศที่มีบทบาทด้านความมั่นคง

การเมือง และเศรษฐกิจ ตลอดจนการคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน และประเทศในภูมิภาค

การจัดทำแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศของ กท. จะทำให้สามารถกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงของ กท. กับมิตรประเทศ ให้มีความชัดเจน มีเอกภาพทั้งในด้านแนวความคิดและการปฏิบัติซึ่งจะทำให้หน่วยงานของ กท. มีการดำเนินงานความร่วมมือด้านความมั่นคงกับ กท. มิตรประเทศไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของ กท. ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างคุ้มค่า ซึ่งร่างแนวทางฯ ได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องของ กท. รวมทั้ง กต. และ สมช. ได้ร่วมพิจารณาให้ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพื่อให้ร่างแนวทางฯ ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและส่วนราชการ กท. สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้แจกจ่ายแนวทางฯ ให้ นขต.กท., เหล่าทัพ, อผศ. และ สทป. ใช้ยึดถือเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์กับมิตรประเทศต่อไปแล้ว (สรุปข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สนผ.กท., ๒๕๖๐)

๒. การกำหนดนโยบายของกองทัพไทย

กองทัพไทย ก็ได้พยายามกำหนดแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศอื่น ๆ เพื่อให้ส่วนราชการใน บก.ทท. และเหล่าทัพ ใช้ยึดถือเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกองทัพมิตรประเทศให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดถือผลประโยชน์ชาติและรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ พร้อมกำหนดเป้าหมายไว้หลายประการ อาทิ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศอื่น ๆ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ความสำคัญต่อการเป็นหุ้นส่วนที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดร่วมกัน โดยเฉพาะการรักษาสมดุลในด้านความสัมพันธ์กับบรรดาประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมที่เอื้อต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในภูมิภาค และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ภายในประเทศ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของประชาชน และเกื้อกูลต่อความเจริญของประเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติแก่ประเทศสมาชิกอาเซียนและมิตรประเทศเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดี เพื่อสนับสนุนภารกิจและการดำเนินกิจกรรมเพื่อสันติภาพและมนุษยธรรมในกรอบของสหประชาชาติ อันจะนำมาซึ่งการยอมรับของนานาชาติต่อประเทศไทย และการอยู่อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีในเวทีระหว่างประเทศ และเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

เพื่อไปถึงเป้าหมายดังกล่าว ได้กำหนดแนวทางการดำเนินความร่วมมือด้านความมั่นคงของไทยต่อประเทศต่าง ๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งสามารถแยกย่อยได้เป็นประเทศอาเซียนที่มีพรมแดนทางบกหรือทางทะเลติดต่อกับไทย จำนวน ๖ ประเทศ ได้แก่ เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไทยต้องให้ความสำคัญและความเร่งด่วนเป็นลำดับแรกในการสร้างความสัมพันธ์ เพราะเป็นประเทศที่มีผลประโยชน์ร่วมกันโดยตรงทั้งในปัจจุบันและในอนาคต กลุ่มประเทศอาเซียนที่เหลือจำนวน ๓ ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ บรูไน และ ฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นประเทศที่ถึงแม้พรมแดนจะไม่ติดต่อกับไทย แต่ก็มีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะในการเข้าสู่

เป็นประชาคมอาเซียนที่กำลังจะมาถึง ซึ่งประเทศเหล่านี้จะเป็นพันธมิตรที่สำคัญของไทยในการสร้างสรรค์ผลประโยชน์ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

กลุ่มประเทศมหาอำนาจ ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทในการชี้นำทิศทางของโลก รวมทั้งพยายามใช้อิทธิพลครอบงำประเทศต่างๆ ให้ต้องคล้อยตามในหลากหลายมิติ ซึ่งประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย ต้องพยายามปรับตัวและรักษาสมดุลความสัมพันธ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ และกลุ่มมิตรประเทศอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในระดับที่สามารถมีผลประโยชน์ร่วมกันกับไทยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง รวมทั้งการเป็นมิตรที่ดี พร้อมทั้งจะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น มิตรประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ มิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตฝ่ายทหารกับกองทัพไทย กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (EU) และองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) เป็นต้น (สรุปนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ขว.ทหาร, ๒๕๖๐)

การกำหนดนโยบายดังกล่าว เป็นความพยายามพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร อย่างไรก็ตาม ยังคงขาดรายละเอียดที่จะใช้เป็นกรอบการดำเนินงานให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงจะต้องมีความเชื่อมโยง และการแปลงผลประโยชน์ตามยุทธศาสตร์ชาติ มาเป็นวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงจะต้องมีภาพรวมของรัฐบาลในการมีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านการต่างประเทศของหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ และในการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็จะต้องลงไปรายละเอียดอย่างน้อยที่สุด วัตถุประสงค์ กิจกรรม และความเร่งด่วนทั้งในเรื่องของภูมิภาค ประเทศ และกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในทางปฏิบัติ การอธิบายการเตรียมบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารที่สำคัญเช่นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์การดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยที่ประจำในต่างประเทศ จะช่วยให้เห็นถึงการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่แท้จริงของไทยได้

๑. การเตรียมบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร

กำเนิดของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ เริ่มต้นจากการดำเนินการเองของเหล่าทัพ เช่นเดียวกับหลาย ๆ ชาติ จนส่งผลให้แต่ละเหล่าทัพ ต่างมีกระบวนการในการคัดเลือก และการเตรียมตัวผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของตนเอง รวมถึงต่างก็มีการกำหนดประเทศที่จะไปประจำการ แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ที่เหล่าทัพเป็นผู้พิจารณา ซึ่งต่อมา เมื่อแนวความคิด Defence Attaché ได้ขยายตัวไปในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงได้เกิดความพยายามที่จะบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในส่วนของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารขึ้น โดยให้ บก.ทท. รับผิดชอบในการจัดเตรียมผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม บก.ทท. สามารถจัดเตรียมผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารได้เพียง ๓ ประเทศ กับที่ปรึกษาทางทหารประจำคณะผู้แทนถาวรไทย ประจำสหประชาชาติ ส่วนที่เหลืออีก ๒๒ ประเทศ ต้องให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ในต่างประเทศเอง โดยมีการจัดแบ่ง

ให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารด้วย ๑๑ ประเทศ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือ ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารด้วย ๕ ประเทศ และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศ ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารด้วย ๖ ประเทศ และสายการบังคับบัญชา รวมถึงแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณโดยส่วนใหญ่ ยังคงขึ้นอยู่กับแต่ละเหล่าทัพเป็นหลัก ทำให้การดำเนินงานยังขาดการบูรณาการกันอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ โดยรวมแล้วกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่จะไปปฏิบัติงานในประเทศต่าง ๆ ยังมีได้ให้ความสำคัญกับการปูพื้นฐานผู้ที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความรู้ในเรื่องยุทธศาสตร์ พลังอำนาจ ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยังขาดการเตรียมตัวที่เฉพาะเจาะจงในการไปปฏิบัติงานในประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความคิด และความเชื่อของประเทศนั้น ๆ

๒. การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์ผ่านการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ ๑๘ นาย เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ความเข้าใจในเรื่องการทูต นโยบายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแต่ละนายรับผิดชอบอยู่ รวมถึงการนำนโยบาย และกิจกรรมเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติ และที่สำคัญ คือ ปัญหา ข้อขัดข้อง และข้อเสนอแนะ ที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแต่ละนายได้ให้ข้อมูลมาโดยตรง สามารถที่จะสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ความรู้พื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การอบรมผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทั้งในระดับเหล่าทัพ บก.ทท. และกระทรวงการต่างประเทศ นำมาเป็นพื้นฐานความรู้ในการปฏิบัติงานได้ แต่ควรเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศที่จะไปประจำการ ควรมีความรู้ในการเจรจาต่อรองในระดับยุทธศาสตร์และที่สำคัญคือ การปรับตัวให้เข้ากับภาษา วัฒนธรรม และประเพณีที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบางส่วนยังคงมีความเข้าใจว่า การทูตฝ่ายทหาร เกี่ยวข้องกับเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น โดยไม่มีตัวแสดงอื่น ๆ ที่รับผิดชอบ และบางส่วนมีความเข้าใจในบทบาทด้านการทูตฝ่ายทหารในเชิงแคบ ที่เจาะจงหน้าที่เฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวกในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และการติดตามข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยยังไม่ได้เอ่ยถึงการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อภาพรวมด้านการต่างประเทศ และตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไทย

๒.๒ ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์และนโยบายด้านการทูต ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยเข้าใจในความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศและยุทธศาสตร์ทหาร กับงานด้านการทูตฝ่ายทหารเท่าที่ควร ยังคงมองกรอบการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของตนในวงแคบ โดยมุ่งเน้นไปที่นโยบายและสั่งการของเหล่าทัพ หรือ บก.ทท. ที่เป็นผู้คัดเลือกตนไปเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเป็นสำคัญ โดยมีได้คำนึงถึงยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บทด้านการต่างประเทศเท่าที่ควร

๒.๓ ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหาร ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ มีความเข้าใจในงานที่ตนเองต้องรับผิดชอบ ที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบข้อตกลงต่าง ๆ ทั้งในระดับกระทรวงกลาโหม กองทัพอากาศ และเหล่าทัพ และเข้าใจในกิจกรรม

ต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่มีผู้ช่วยทูตทหารอยู่หลายเหล่าทัพ มักจะไม่มี การแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเท่าที่ควร จนส่งผลให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารมักจะรู้ เข้าใจ และปฏิบัติหน้าที่เฉพาะ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเหล่าทัพของตนเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว ความสัมพันธ์ของข้อตกลง ในระดับประเทศ ระดับกระทรวงกลาโหม ระดับกองทัพ และระดับเหล่าทัพ อาจไม่สอดคล้องกัน

๒.๔ การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยใน ต่างประเทศ มักมีแผนงาน และกิจกรรมตามงบประมาณที่ได้รับมาจากกองทัพไทย หรือเหล่าทัพเอง ส่งผลให้แผนงาน และกิจกรรมเหล่านั้น มุ่งตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของแต่ละเหล่าทัพ ซึ่งอาจไม่ สอดรับกับวัตถุประสงค์โดยรวมของกองทัพ กห. และระดับประเทศได้ นอกจากนี้แล้ว ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร แต่ละท่านมักประสบกับปัญหาของการกำหนดความเร่งด่วนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควรให้ความสำคัญ มากน้อยต่างกันไป การปฏิบัติงานจึงมักเป็นไปในลักษณะของการดำเนินงานเพื่อให้เสร็จสิ้นไปในแต่ละ ภารกิจ หรือเป็นไปตามนโยบายหรือสั่งการของผู้บังคับบัญชาของตนที่เข้ามาเป็นครั้งคราว จนอาจทำให้ ไม่เกิดความเป็นเอกภาพในการทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารในประเทศนั้น ๆ และที่สำคัญคือ อาจส่งผลต่อการดำเนินงานด้านการต่างประเทศโดยรวมได้

การปฏิบัติงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารร่วมกับทีมไทยแลนด์ ภายใต้การบูรณาการ ของกระทรวงการต่างประเทศ ยังคงเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยใน หลายประเทศ มีสถานที่ตั้งแยกออกมาจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ส่งผลให้การประสานงาน และ การทำงานร่วมกันไม่แน่นแฟ้นเท่าที่ควร โดยอาจมีการจัดประชุมเดือนละหนึ่งครั้งหรือหลายครั้ง เพื่อการประสานงานเท่านั้น ส่งผลให้ทิศทางของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร อาจไม่สอดคล้องกับ การดำเนินงานด้านการต่างประเทศโดยรวมได้ นอกจากนี้แล้ว ในบางประเทศยังมีปัญหาของการทำงาน ร่วมกันของเจ้าหน้าที่ด้านการต่างประเทศในแต่ละฝ่าย อันเป็นผลจากวัฒนธรรมขององค์กรที่ต่างกัน พฤติกรรม วิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ และทัศนคติ ที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล และแต่ละ หน่วยงาน โดยเฉพาะในส่วนของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ณ ต่างประเทศ ที่กำหนดให้เหล่าทัพเป็น ผู้คัดเลือก บ่อยครั้งที่รุ่นน้องที่มีอาวุโสและอายุน้อยกว่าไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ขณะที่รุ่นพี่ ที่มีอาวุโสและอายุมากกว่าไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ และรองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร จนอาจมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ได้เช่นกัน

๒.๕ ปัญหา ข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน และข้อเสนอแนะ ผู้ช่วยทูตฝ่าย ทหารไทยในต่างประเทศ ได้นำเสนอปัญหาข้อขัดข้องที่สำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่าง แต่ละหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในต่างประเทศกับหน่วยงานในประเทศไทยมีน้อยมาก จนผู้ปฏิบัติงาน ด้านการทูตฝ่ายทหาร ขาดความรู้ความเข้าใจสถานการณ์และการดำเนินงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกัน จนส่งผลต่อความไม่เข้าใจในเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในภาพรวมของประเทศ นอกจากนี้แล้ว การดำเนินกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย บ่อยครั้งที่มีได้มีการกำหนดกิจกรรม ล่วงหน้าที่ชัดเจน และขาดการกำหนดความเร่งด่วนของการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม ส่งผลให้ผู้ช่วยทูต ฝ่ายทหารประสบความยากลำบากในการประสานกับประเทศที่ไปประจำการ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารหลายนาย ยังประสบปัญหาการปรับตัวเข้ากับประเทศที่ไปประจำการ ทั้งปัญหาด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารหลายนาย ได้ให้ข้อเสนอแนะในหลายด้าน เช่น ให้มีการกำหนดแนวนโยบายเฉพาะในแต่ละประเทศที่ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้มีความชัดเจน จนผู้ปฏิบัติงานสามารถนำนโยบายดังกล่าวไปกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ แต่ละประเทศได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกันไปในระดับเหล่าทัพ กองทัพบก และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของงานด้านการทูตฝ่ายทหารในระดับ กท. และระดับรัฐบาล นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการต่อการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับในแต่ละประเทศ เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปสู่ผลลัพธ์ดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม มีหลายนายที่เน้นย้ำความสำคัญในการเตรียมการด้านภาษา และการเตรียมความพร้อมให้ครอบครัวของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารได้

มีการเสนอแนะให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ รวมถึงผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารอื่น ๆ ได้มีการพบปะหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันก่อนที่จะปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ พร้อมกับมีการประเมินผลการปฏิบัติร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และแบ่งปันทรัพยากรในการทำงานด้วยกัน

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบางท่านเสนอให้มีการกำหนดหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารและผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพให้ชัดเจนและรัดกุม เพื่อให้มีการปฏิบัติหน้าที่ไปตามกฎระเบียบและตามสายการบังคับบัญชาที่เคร่งครัด เพื่อมิให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่มีอาวุโสน้อยกว่า ต้องลำบากใจกับการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพที่ทำหน้าที่รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่มีอาวุโสมากกว่า รวมถึงยังได้เสนอให้มีการคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่สามารถคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมได้อย่างแท้จริง โดยอาศัยระบบคุณธรรมและความเหมาะสมที่จะให้บุคคลนั้น ๆ ไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศได้อย่างแท้จริง

มีข้อเสนอให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทุกนาย จัดทำบทเรียนในการปฏิบัติงานและรวบรวมเป็นคู่มือผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ที่ประกอบไปด้วย ระเบียบปฏิบัติ ประสบการณ์ และเทคนิคการดำเนินงานเมื่อต้องเผชิญปัญหาเฉพาะต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ แต่ละประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีขึ้น อันจะส่งผลดีต่อผลประโยชน์ชาติไทย

นอกจากนี้ ยังมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบางท่าน ได้เสนอให้มีการอบรมผู้ที่จะต้องปฏิบัติงานด้านการต่างประเทศให้สามารถร่วมงานกันได้ และมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติได้อย่างแท้จริง

การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์ผ่านการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย เกี่ยวกับแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศที่มาประจำประเทศไทย จำนวน ๘ นาย พบว่าประเทศส่วนใหญ่มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่สอดคล้องและมีการวางแผนร่วมกัน ทั้งด้านการต่างประเทศ และการป้องกันประเทศ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่อาจอยู่ในรูปของยุทธศาสตร์ เช่น สหราชอาณาจักร ที่ออกมาในรูปของยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกัน

ประเทศกับนานาชาติ (International Defence Engagement Strategy) หรือของสเปนที่อยู่ในรูปของแผนการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy Plan)

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสหราชอาณาจักร ประจำกรุงเทพฯ ฯ ให้ข้อมูลว่าสำหรับประเทศอังกฤษแล้ว ใช้คำว่า การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ (Defence Engagement) แทนคำว่า การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ที่เป็นการกำหนดพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ในเอกสาร International Defence Engagement Strategy โดยฉบับปัจจุบันเป็นของปี พ.ศ.๒๕๖๐ สามารถค้นดูได้จาก https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/596968/06032017_Def_Engag_Strat_2017DaSCREEN.pdf มี รว.กท. และ รว.กต. ของสหราชอาณาจักรเป็นผู้ลงนามในเอกสาร มีเนื้อหา ๓ บท

บทแรกกล่าวถึงความเชื่อมโยงและการแปลงผลประโยชน์ตามยุทธศาสตร์ชาติ มาเป็นวัตถุประสงค์ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ บทที่สองกล่าวถึง ภาพรวมของรัฐบาลในการมีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติโดยเฉพาะในด้านการป้องกันประเทศ บทที่สามกล่าวถึง ประเด็นยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติ ที่ลงรายละเอียดไปถึงวัตถุประสงค์กิจกรรมและการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นของการกำหนดความเร่งด่วนให้กองทัพสหราชอาณาจักรมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตามนั้น ถือเป็นเอกสารมีชั้นความลับ

ในการนำประเด็นยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ จะเน้นไปที่การทำข้อตกลงกับ กท. ของประเทศที่ไปประจำการ เช่นที่พยายามทำข้อตกลงกับไทยทำความร่วมมือภายใต้แผนงานห้าปีที่กำหนดเจตนาธรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการและความต้องการทรัพยากร ในขณะที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสหราชอาณาจักร เห็นว่า กองทัพไทยนั้นมีโครงสร้างที่แยกออกเป็นหลายส่วนจนยากต่อการประสานงาน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจกับนานาชาติให้ได้ว่า ไทยต้องการอะไรเพื่อที่ชาติอื่นๆ จะได้เข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของไทย

ประเทศฝรั่งเศส ก็มีระบบที่คล้ายคลึงกับสหราชอาณาจักร โดยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารฝรั่งเศส ประจำกรุงเทพฯ ฯ ให้ข้อมูลว่าใน กท.ฝรั่งเศส จะมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร (Directorate of International Strategy of Minister of Defence) และออกเป็นคำสั่งนโยบายโดยตรงให้กับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กับต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายที่เป็นผลจากการประชุมร่วมกันของ กท. กับ กต. เป็นรายปีออกมาเป็นแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารด้วย ทั้งนี้ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารฝรั่งเศส เห็นว่าการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ควรจะมีจุดประสานงานหลักที่ กท. ที่เดียว โดยไม่ต้องประสานงานซ้ำซ้อนหลายระดับจาก กท. บก.ทท. และ เหล่าทัพ

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารออสเตรเลีย ให้ข้อมูลว่า ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ (Defence White Paper) และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ (Foreign White Paper) จะเป็นพื้นฐานในการกำหนดแผนการมีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติด้านการป้องกันประเทศ (Defence International Engagement Plan) ซึ่งจะกำหนดออกมาเป็นรายละเอียดเฉพาะเจาะจง เป็นรายประเทศลงไปถึงรายละเอียดในการมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งโอกาสและความเสี่ยง โดยแผนดังกล่าวนี้ จะมีการกำหนดแผนระยะยาวห้าปีและสิบปีที่กำหนดวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ที่ต้องการ งบประมาณ และความเสี่ยง

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารออสเตรเลีย ยังมองว่าปัญหาในการประสานงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับไทย คือ การทำงานของ กท. กองทัพ และเหล่าทัพ ที่ซ้ำซ้อน พร้อมแนะนำให้กองทัพลงทุนจัดส่งนายทหารที่เตรียมการเพื่อจะไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ไปศึกษาในหลักสูตรฝ่ายเสนาธิการหรือหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรของประเทศที่จะไปประจำการ เพื่อให้มีความเข้าใจและมีพื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอินเดีย อธิบายว่าการทูตฝ่ายทหารนั้น เป็นเรื่องมือด้านการทูตที่สำคัญมากในยุทธศาสตร์ชาติ โดยวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารจะสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติในการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยจะมีการวางแผนร่วมกันของ กท. กองทัพ และเหล่าทัพ เพื่อกำหนดนโยบายในการดำเนินงาน และจะมีการประชุมปรับแผนกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับแนวทางการดำเนินงานกับชาติต่าง ๆ ออกมาเป็นแผนงานและกิจกรรม ในขณะที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอินเดียที่ไปประจำในประเทศต่าง ๆ จะเป็นผู้นำนโยบาย แผนงาน และกิจกรรมเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอินเดียเห็นว่า ควรเพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองทัพอินเดียและกองทัพไทยให้มากขึ้น

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสวีเดน ประจำกรุงเทพฯ ให้ข้อมูลว่า สภาสวีเดนจะเป็นผู้ตัดสินใจในกฎหมายด้านการป้องกันประเทศระยะ ๕ ปี (5-year Defence Bill) ที่กำหนดกรอบทางยุทธศาสตร์วัตถุประสงค์และเป้าหมายทางการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการพัฒนากองทัพ โดยในแต่ละปี รัฐบาลจะตรวจสอบเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้การทูตฝ่ายทหารตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติอย่างแท้จริง จากกรอบยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว จะถูกนำไปสู่การปฏิบัติผ่านแผนระยะสั้นหนึ่งถึงสองปีและแผนระยะยาวสามถึงห้าปี ที่กำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานในแต่ละประเทศ โดยสำนักนโยบายและแผน กท.สวีเดน ทั้งนี้ แผนดังกล่าวจะถูกแปลงเป็นกิจกรรมซึ่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารจะนำไปปฏิบัติ และในแต่ละปีจะมีการประชุมผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่สวีเดนประมาณ ๑ อาทิตย์ที่ รมว.กท.สวีเดน ผบ.ทสส.สวีเดน และผู้บังคับบัญชา จะได้มาชี้แจงถึงเจตนารมณ์ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้กับผู้ช่วยทูตทหาร พร้อมกับผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารอื่น ๆ จากกระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ ฝ่ายการจัดซื้อจัดจ้างและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เข้ามาร่วมกันระดมความคิดเห็นกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อไป

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสวีเดน เพิ่มเติมว่า ปัญหาในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับไทย คือ การขาดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในภาพรวม และการต้องประสานงานถึงห้าหน่วยงาน คือ สป. บก.ทท. ทบ. ทร. และ ทอ. แทนที่จะประสานงานกับหน่วยงานหน่วยเดียวที่รับผิดชอบภาพรวมของการทูตฝ่ายทหารของไทย

ทั้งนี้ ผู้ช่วยทูตทหารประเทศอื่น ๆ ที่ประจำประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศในยุโรป ต่างก็ให้ข้อมูลการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไปในทิศทางเดียวกัน โดยกล่าวถึงความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ ที่เป็นกรอบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการกำหนดแผนงาน กิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละประเทศ ซึ่งแม้ว่า บางประเทศจะออกแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว เป็นยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติ (International Defence Engagement Strategy) หรือเป็นแผนการมีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติด้านการป้องกันประเทศ (Defence International Engagement Plan) หรือเป็นแผนด้าน

การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy Plan) ต่างก็มีกระบวนการจัดทำในรูปแบบของยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น กล่าวคือ มีการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ มีการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม หรือแนวทางในการดำเนินงาน และมีการบริหารเครื่องมือเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายดังกล่าว และที่สำคัญคือ มีความเชื่อมโยงอยู่กับยุทธศาสตร์ชาติ

ประสบการณ์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา

ผู้ทำวิจัยมีประสบการณ์ตรง ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา (ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา) ห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๘ – ๒๕๕๑ การทำวิจัยครั้งนี้ จึงจะได้บรรยายถึงการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ตั้งแต่พื้นฐานความรู้ และประสบการณ์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การเตรียมตัว ประสบการณ์และบทเรียนการปฏิบัติหน้าที่ ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา ที่มุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติในระดับต่างๆ

๑. พื้นฐานความรู้ประสบการณ์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ความรู้และประสบการณ์พื้นฐานของผู้ทำวิจัย เริ่มตั้งแต่ช่วงที่ยังเป็นนักเรียนนายร้อย ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จึงมีโอกาสศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยเลือกเรียนในสาขารัฐศาสตร์การทูต ใช้เวลาวันหยุดในการไปศึกษาและสอบ เมื่อจบการศึกษาจาก รร.จปร. ไปทำหน้าที่ผู้บังคับหน่วยจนเข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (รร.สธ.ทบ.) ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษา ได้เลือกเป็นอาจารย์ใน รร.สธ.ทบ. ทำให้ต้องฟื้นฟูภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้มาสอน พร้อมไปกับการเขียนเอกสารตำราที่ยังไม่มีใช้ ในช่วงเวลาดังกล่าว ยังได้มีโอกาสไปศึกษาเพิ่มเติมในสหรัฐ ฯ อินโดนีเซีย (อช.) สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย (อต.) จนได้ความรู้พื้นฐานทางยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงภาษาอินโดนีเซีย โดยเฉพาะในหลักสูตรภาษาอินโดนีเซีย และหลักสูตรหลักประจำในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซีย ที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในภาษาวัฒนธรรม การเมือง ประวัติศาสตร์ สังคมจิตวิทยา และแนวความคิดของชาวอินโดนีเซีย รวมถึงมีเพื่อนที่จบในรุ่นเดียวกันที่เจริญเติบโตในกองทัพอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ยังได้มีโอกาสศึกษาในหลักสูตรปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ อต. ด้วย

โดยที่มีพื้นฐานด้านอินโดนีเซีย จึงสมัครเป็น ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา ครอบรอบ ต.ค. ๒๕๔๘ – ก.ย. ๒๕๕๑ และเพราะเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้รอบใหม่ เพิ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๗ ผู้ที่จะไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย จึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยการยกย่องคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๘/๔๗ และเป็นกลุ่มนายทหารไม่กี่คนที่ใช้เวลาในปี พ.ศ.๒๕๔๗ พยายามชี้แจงกองทัพและสังคมไทย ให้เข้าใจถึงยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่สังคมไทยเข้าใจผิดว่าเป็น “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” ด้วยประสบการณ์กับความรู้ดังกล่าว จึงได้รับการคัดเลือกให้ไปปฏิบัติหน้าที่ ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา ในเวลาต่อมา

การเตรียมการก่อนไปปฏิบัติหน้าที่ ผู้วิจัยได้มีการฟื้นฟูความรู้ในส่วนของอินโดนีเซีย โดยเฉพาะความเป็นไปของประวัติศาสตร์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในทุกมิติ ทั้งทางด้านการเมือง การทหาร สังคมจิตวิทยา และเศรษฐกิจ และที่สำคัญคือ พื้นฐานที่อาจนำมาใช้ในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์กับกองทัพและประเทศอินโดนีเซียได้ เช่น ความเป็นมาของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีวิชัย มาจาปาฮิต จนถึงถูกปกครองโดยฮอลันดา และเกิดเป็นประเทศจากการต่อสู้ กู้ชาติด้วยการประกาศเอกราชเมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๘ ทั้งนี้ ในห้วงประวัติศาสตร์มีหลายประเด็นที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับไทย เช่น อาณาจักรศรีวิชัยที่นับถือศาสนาพุทธ จนมีศาสนสถานที่ยิ่งใหญ่เป็น สิ่งมหัศจรรย์ของโลก “บุโรพุทโธ” การอพยพของชาวอาณาจักรกัวที่ตั้งอยู่ในเกาะสุราเวซีของ อช. เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

การเสด็จเยือน อช. ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ถึงสามครั้ง โดยเมื่อครั้งเสด็จผ่านเมืองปัตตาเวีย (จาการ์ตา) ได้พระราชทานรูปปั้นช้าง ซึ่งต่อมาทางการ อช. ได้จัดตั้งรูปปั้นช้างดังกล่าวเป็นเสมือนสัญลักษณ์สำคัญไว้หน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นอกจากนี้ รัชกาลที่ ๕ ยังได้เสด็จเยือนเมืองบันดุงและประทับอยู่เป็นเวลานาน จึงได้สลักลายพระบรมนามาภิไธยย่อ จปร. ไว้ที่น้ำตกดาไก เมืองเล็มบิง ซึ่งต่อมารัชกาลที่ ๗ ได้มีโอกาสเสด็จไปที่น้ำตกนี้ และได้สลักลายพระบรมนามาภิไธยย่อของพระองค์ไว้ด้วย ทั้งนี้ รัชกาลที่ ๕ ยังได้เสด็จผ่านสถานที่ต่าง ๆ ของ อช. และทรงทิ้งร่องรอยของความสัมพันธ์ไทย - อช. ที่มีมาแต่อดีตไว้ นอกจากนี้พื้นฐานด้านประวัติศาสตร์แล้ว ยังได้เตรียมตัวด้วยการสำรวจเพื่อน และผู้ที่เคยรู้จักระหว่างไปศึกษาภาษาอินโดนีเซีย และศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซียเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการปรึกษาหารือ หรือแม้แต่นิตต่อประสานงานระหว่างการทำหน้าที่

๒. ประสบการณ์และบทเรียนการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือกับกองทัพอินโดนีเซีย

การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อมุ่งตอบสนองต่อการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ด้วยการพัฒนาความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียนและมิตรประเทศ โดยยกระดับความสัมพันธ์ และพัฒนาความร่วมมือทางทหารกับกองทัพอินโดนีเซีย ทั้งนี้ ช่วงก่อนปี พ.ศ.๒๕๔๘ กองทัพบกและกองทัพไทย ยังไม่มีกรอบความร่วมมือที่ชัดเจนกับกองทัพ อช. จึงขาดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเท่าที่ควร และมีการแลกเปลี่ยนการเยือนและการปฏิบัติต่างๆ ไม่มากนัก โดยมีการฝึกซ้อม TIGER EXERCISE ของหน่วยรบพิเศษ กับการแลกเปลี่ยนข่าวกรองของทั้งสองกองทัพเป็นหลัก

การไปเยือน อช. ของ ผบ.ทบ. ในห้วง ๑๑ - ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๘ จึงเป็นโอกาสในการพยายามพัฒนาความสัมพันธ์กับกองทัพอินโดนีเซียให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการเตรียมการให้ข้อมูลกับ ผบ.ทบ. ของทั้งสองประเทศ โดยนำเสนอให้เห็นถึงความร่วมมือในอดีตที่ผ่านมา เช่น ในห้วงการกู้ชาติ อช. ได้ใช้ไทยเป็นฐานที่มั่นหนึ่งในการต่อสู้ การปราบปรามผู้ก่อการร้ายที่จี๋เครื่องบินสายการบินการ์ดูต้า แล้วขอมาลงจอดที่สนามบินดอนเมือง ซึ่งต่อมากองทัพไทยได้อำนวยความสะดวก ให้กองกำลังหน่วยรบพิเศษอินโดนีเซียเข้ามาร่วมกับฝ่ายไทยแก้ไขปัญหาดังกล่าว และที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ที่มีรูปปั้นช้างหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอินโดนีเซียเป็นเครื่องเตือนใจ

เมื่อ ผบ.ทบ. ทั้งสองฝ่ายได้พบปะหารือทวิภาคี ต่างก็เห็นชอบร่วมกันในอันที่จะจัดทำข้อตกลงยกระดับความสัมพันธ์ และสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น ด้วยการขยายขอบเขตการฝึกซ้อม TIGER EXERCISE ออกไปให้กว้างและลึกขึ้น การร่วมมือกันด้วยการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง งานในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ความสามารถ ด้วยการสัมมนาหรือแลกเปลี่ยนการเยือน และงานในการแลกเปลี่ยนบุคคลากรด้านการศึกษา และพัฒนาความสัมพันธ์ส่วนตัวให้เกิดขึ้น พร้อมการสร้างกรอบความร่วมมือ ทบ.ไทย – ทบ.อินช. ที่เรียกว่า “Army to Army Talks” เพื่อเป็นเวทีในการเจรจา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือกันเป็นประจำปีขึ้นมา โดยจัดทำขึ้นเป็น Term of Reference: TOR ระหว่างทั้งสองกองทัพ ซึ่งใช้อยู่ถึงปัจจุบัน จนส่งผลให้ทั้งสองกองทัพมีปฏิสัมพันธ์กันหลากหลายระดับและมิติ

นอกจากความพยายามในการผลักดันให้เกิดกรอบความร่วมมือ “Army to Army Talks” ดังกล่าวแล้ว เพื่อให้เกิดกรอบความร่วมมือที่กว้างขึ้น จึงได้ร่วมกับ กรมกิจการชายแดนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย (ชด.ทหาร บก.ทท.) ในการผลักดัน จนเกิดกรอบความร่วมมือในระดับกองทัพไทยกับกองทัพแห่งชาติอินโดนีเซียขึ้น โดยจัดทำเป็นข้อตกลงความร่วมมือในนาม Thailand – Indonesian Senior Military Consultative Meeting ที่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ และมีการลงนามกันใน Term of Reference “Thai – Indonesian High Level Committee” ระหว่าง ผู้บัญชาการทหารสูงสุดไทย (ผบ.ทสส.) กับ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด อินช. (ผบ.ทสส.อินช.) เมื่อ ๒๘ มี.ค.๒๕๕๐ หลังการลงนามความร่วมมือในระดับกองทัพ ได้กำหนดให้แต่ละเหล่าทัพจัดตั้ง Joint Working Group ขึ้นเพื่อทำงานร่วมกัน ในกรอบงานความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านยุทธการร่วม และปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนด้านการฝึกศึกษา ความร่วมมือด้านการข่าว และความร่วมมือในการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือการสงคราม ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการต่าง ๆ ของ Thai – Indonesian High Level Committee

นอกจากการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับผู้นำกองทัพแล้ว ยังได้มีโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับผู้บังคับบัญชา และฝ่ายอำนวยการรอง ๆ ลงไป เช่น โครงการดูงานกองทัพต่างประเทศ ของ ผบ.พล. ผบ.ศูนย์สงครามพิเศษ และ เจ้ากรมยุทธการทหารบก ซึ่งเป็นครั้งแรกที่กองทัพ อินช. ให้กองทัพต่างประเทศไปดูงาน ทั้งในด้านโครงสร้างการจัด กำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ การปฏิบัติ ซัดความสามารถ ระบบการฝึกศึกษา และระบบการส่งกำลังบำรุง เพื่อให้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ ของนายทหารระดับสูงของทั้งสองกองทัพ และเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันควบคู่ไปด้วย โดย ทบ.อินช. ได้จัดให้เข้าเยี่ยมหน่วย รับฟังการบรรยายสรุปและร่วมแลกเปลี่ยนกับทั้งหน่วยในระดับ บก.ทบ. ลงไปจนถึงหน่วยระดับเล็กที่สุดของกองทัพภาค หน่วยทางฝ่ายอำนวยการ และหน่วยปฏิบัติการหน่วยรบ และหน่วยฝึกศึกษา รวมถึงสถาบัน สถานที่ และหน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกองทัพด้วย

แผนการดูงานจึงออกมา ด้วยการนำคณะเข้าไปศึกษา ดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน บก.ทบ.อินช. ทภ.จายา กองพลน้อยทหารราบใน ทภ.จายา หน่วยบัญชาการกำลังสำรองทางยุทธศาสตร์ พร้อมหน่วยรองในระดับกองพลทหารราบส่งทางอากาศ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ ทภ. ๓ สิริวัง พร้อมหน่วยรองไปจนถึงระดับโกลดิม โกรามิล และบาบินซา (หน่วยทหารประจำหมู่บ้าน) ยศ.ทบ. และ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซีย รวมทั้ง คณะดูงานยังได้มีโอกาสเข้าไป

ศึกษาดูงานโรงงานผลิตอาวุธของ อช. (ปิด) และได้มีโอกาสนำคณะเยี่ยมชมลายสลักพระบรมนามาภิไธยของรัชกาลที่ ๕ และ รัชกาลที่ ๗ เพื่อได้สัมผัสความสัมพันธ์ไทย - อช. ที่มีมาตั้งแต่อดีต

การศึกษาดูงานดังกล่าว ทำให้ได้มีโอกาสศึกษาเชิงเปรียบเทียบ โครงสร้างการจัดขีดความสามารถ และการบริหารจัดการกองทัพในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่น อช. ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้โครงสร้างการจัดของ ทบ.อช. ค่อนข้างที่จะเป็นสามเหลี่ยมฐานล่าง และค่อย ๆ เล็กแหลมไปด้านบน โดยใน ทบ.อช. มี พล.อ. เพียงท่านเดียว, พล.ท. เพียงสามท่าน, พล.ต. ๒๐ - ๓๐ นาย และ พล.จ. อีกไม่มากนัก รวมแล้วนายพลในกองทัพก็จะมีไม่ถึงร้อยคน และช่วงสายการบังคับบัญชาค่อนข้างสั้น คณะดูงานยังได้มีโอกาสเก็บเกี่ยวประสบการณ์และรูปแบบการทำงานของ อช. เช่น การจัดนายสิบเข้าประจำหมู่บ้าน เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวและคอยรายงานสถานการณ์ของหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง (หน่วยบาบินซ่า) นอกจากนี้ คณะ ฯ ยังได้มีโอกาสพูดคุยกับ นักศึกษาไทยใน อช. ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาภาคใต้ ตามยุทธศาสตร์ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาซึ่งจะได้กล่าวละเอียดต่อไป

การแลกเปลี่ยนการเยือนและดูงานของนักเรียนนายร้อย โดย นนร.ร.จปร. เยือน อช. ระหว่าง ๑๗ - ๒๑ เม.ย.๒๕๕๐ ได้จัดให้ศึกษาวิถีชีวิตของ นนร.ทบ.อช. พร้อมไปกับการศึกษาสังคมจิตวิทยาในเมืองมาเกอลัง สถานที่ตั้งของ รร.นายร้อย อช. และบริเวณใกล้เคียง เช่น บูโรพุโธ และ พลามานัน อันเป็นสถาปัตยกรรมในยุคศรีวิชัย และมาจาปาอิต ในห้วงเดินทางกลับ นนร.ร.จปร. ก็ได้มีโอกาสชมเมืองจำลอง อช. ในจากการตาด้วย และต่อมา นนร.ทบ.อช. ก็ได้เดินทางมาเยือน รร.จปร. ในห้วง ๒๒ - ๒๔ พ.ค.๒๕๕๐ โดย ผบ.รร.นายร้อย ทบ.อช. พล.ต. ศรียันต์ ได้ขอเดินทางร่วมคณะมาด้วยตนเอง อันถือได้ว่าเป็นความรู้สึกที่ดีที่มีต่อกัน

นอกจากนี้ ยังได้ผลักดันให้มีการเยือนกันในระดับกองทัพภาค ระหว่าง มทก. ๔ ของไทย กับ มทก. อีสกันดาร์มูต๊ะห์ ที่อยู่ในอาเงาะห์ของ อช. เพื่อสร้างจุดเชื่อมในการร่วมมือกันแก้ปัญหาความมั่นคง โดยเฉพาะปัญหาแบ่งแยกดินแดนทั้งในไทยและอินโดนีเซีย ผลักดันให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ โดยฝ่ายไทยเยือนอินโดนีเซีย ระหว่าง ๕ - ๙ ก.พ.๒๕๕๐ และฝ่ายอินโดนีเซียเยือนไทย ระหว่าง ๑๑ - ๑๕ มี.ค.๒๕๕๐ รวมถึงการดำเนินการจนทำให้มีการแลกเปลี่ยนนายทหารนักเรียนในหลักสูตรเสนาธิการทหารบกและหลักสูตรเสนาธิการทหาร กันมากขึ้น

๓. ประสบการณ์และบทเรียน การสนับสนุนงานการรักษาสันติภาพ และการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและการบรรเทาสาธารณภัย

การปฏิบัติหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร ยังตอบสนองต่อความพยายามในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาภัยคุกคามร่วมกัน โดยสนับสนุนการปฏิบัติงานในการรักษาสันติภาพของผู้แทนประเทศไทยในการภารกิจรักษาสันติภาพในอาเงาะห์ (Aceh Monitoring Mission, AMM) ซึ่งถือเป็นการเข้าไปสร้างสันติภาพในอาเงาะห์ให้กับอินโดนีเซีย พร้อมไปกับการเรียนรู้ และพัฒนาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย โดยกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในอาเงาะห์ เคยเข้ามาอาศัยในจังหวัดสตูลของไทย ซ่องสุมอาวุธเพื่อส่งไปต่อสู้ในอาเงาะห์ผ่านทางทะเล นอกจากนี้ ผู้นำกลุ่มแบ่งแยกดินแดนยังอาศัยอยู่ในสวีเดน และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ที่หนีไปอยู่สวีเดนด้วย ทั้งนี้ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในอาเจนท์ เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

การช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัยในยามที่ อช. กำลังประสบภัยพิบัติ เป็นงานสำคัญอีกประการหนึ่ง เหตุการณ์แผ่นดินไหวที่ยอร์คยาร์กตาและชวากลางของ อช. เมื่อ ๒๗ พ.ค.๒๕๔๙ ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตกว่าสามพันคนและบาดเจ็บสาหัสกว่าเจ็ดพันคน ได้ผลักดันให้ ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา มีโอกาสเข้าไปพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ อช. ทั้งในระดับกองทัพและระดับประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเมื่อเกิดเหตุการณ์ ได้รับรายงานสถานการณ์ให้ บก.ทท. รับทราบถึงภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับมิตรประเทศ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ซึ่งในที่สุด กองทัพไทยก็ได้ตัดสินใจส่งทีมแพทย์เข้าช่วยเหลือตั้งแต่ ๓๑ พ.ค.๒๕๔๙ จนจบภารกิจใน ๑๔ มิ.ย.๒๕๔๙

เพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพกระบวนการในการดำเนินการ จึงขออธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน โดยเริ่มจากสองวันหลังเกิดภัยพิบัติ ได้เสนอแผนการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ ภายใต้แนวความคิดให้ทีมแพทย์เฉพาะกิจของไทยจำนวน ๔๙ นาย แบ่งเป็นทีมแพทย์เคลื่อนที่ ๔ ชุดย่อยเข้าไปรักษาพยาบาลประชาชนผู้บาดเจ็บในพื้นที่ห่างไกล โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในอำเภอกลาเต็น ซึ่งมีผู้บาดเจ็บจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังได้จัดเตรียมยานพาหนะสำหรับทีมแพทย์พร้อมเครื่องมือและสัมภาระ ให้สามารถเดินทางเข้าพื้นที่ ซึ่งห่างจากจากร์ตาออกไปกว่า ๕๐๐ กม. โดยขอรับการสนับสนุน บ. C - 130 ของ ทอ.อช. เพื่อเคลื่อนย้ายทีมแพทย์ทั้งเที่ยวไปและกลับ

ในเรื่องที่พัก ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ได้ประสานขอที่พักในกรมรบพิเศษที่ ๒ ของ ทบ.อช. ซึ่งมีความคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวกับ ผบ.หน่วย และรอง ผบ.หน่วย ทั้งนี้ การพักโรงแรมจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมาก อีกทั้งยังห่างไกลจากพื้นที่ปฏิบัติงาน ในขณะที่ ถ้าจะกางเต็นท์ในพื้นที่ประสบภัย ก็จะประสบปัญหาเรื่องสาธารณูปโภค และการปฏิบัติกิจประจำวัน รวมถึงเรื่องอาหารกรมรบพิเศษที่ ๒ จึงเป็นที่พักที่เหมาะสมที่สุด ขณะที่ การสื่อสารกับผู้ประสบภัยระหว่างการรักษา และการรับประทานอาหารของทีมแพทย์ ก็เป็นประเด็นสำคัญ ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา จึงขอให้นักศึกษาไทยที่อยู่ใน ยอร์คยาร์กตา และโซโล ซึ่งมีความคุ้นเคยกัน และเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างแนวร่วมแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้ามาเป็นล่ามและทำอาหาร จนสามารถแก้ไขปัญหาคการสื่อสารกับผู้ป่วย และการทานอาหารของทีมแพทย์ได้

วันที่ ๑ มิ.ย.๒๕๔๙ ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ได้นำทีมแพทย์เข้าสู่พื้นที่รักษาพยาบาลในตำบลจาวาส ซึ่งมีผู้บาดเจ็บจำนวนมาก แต่ยังไม่มียศแพทย์ชุดใดเข้าถึงมาก่อน นอกจากนี้ ยังได้ช่วยเหลือสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงจากร์ตา (สอท. ณ กรุงจากร์ตา) ส่งมอบข้าวสาร ๒๐ ตัน และยาที่รัฐบาลไทยนำขึ้นเครื่อง C-130 มามอบให้ฝ่าย อช. ณ สนามบินในเมือง ยอร์คยาร์กตา ซึ่งประสบปัญหาผิดพลาดด้านการประสานงาน จนทำให้ไม่มีฝ่าย อช. มารับสิ่งของ โดย ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ได้ประสานงานกับศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ ให้จัดเจ้าหน้าที่มารับมอบข้าวสารและยาไป พร้อมประสาน กรมรบพิเศษที่ ๒ จัดรถขนย้ายข้าวสารและยาไปบริจาคให้กับผู้ประสบภัยต่อไป

การฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ใน ๙ มิ.ย.๒๕๔๙ โดย สน.ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ทีมแพทย์ทหารและนักศึกษาอาสาสมัคร ร่วมกันจัดขึ้นพร้อมเชิญนายทหารของกรมรบพิเศษที่ ๒ เข้าร่วมพิธี ทั้งนี้ ในช่วงดังกล่าว รายการวิทยุของ กร.ทหาร

และสถานี UBC ได้ขอสัมภาษณ์ ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา และหัวหน้าทีมแพทย์ ถึงการเข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัยของทีมแพทย์ไทย และการจัดงานวันฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งประเด็นที่ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวเน้นย้ำถึง ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างไทยกับ อช. โดยเฉพาะกองทัพไทยและกองทัพ อช. และที่สำคัญอีกประการ คือ ความร่วมมือร่วมใจกันของทีมแพทย์ไทยกับนักศึกษาไทยมุสลิมใน อช. อันชี้ให้เห็นถึงความรักชาติของนักศึกษาเหล่านี้ รวมทั้งได้ฝากความหวังว่า สังคมไทยจะมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาภาคใต้ที่กำลังเกิดขึ้นต่อไป

กล่าวโดยสรุป ตั้งแต่ ๑ ถึง ๑๒ มิ.ย.๒๕๕๙ ทีมแพทย์ไทยได้เข้าไปรักษาประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ของ ตำบล Cawas, Jogonalan, และ Gantiwarno ของอำเภอกลาเต็น เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๔๑ หมู่บ้าน ยอดการรักษาทั้งสิ้น ๗,๘๔๔ ราย การปฏิบัติงานของทีมแพทย์ไทยครั้งนี้ ได้รับการต้อนรับและตอบรับจากประชาชนที่ได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี ประชาชนให้การยอมรับการรักษาของหมอไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่น และความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างกองทัพไทยกับ กองทัพ อช. ทั้งในระดับกองทัพ และระดับตัวบุคคล

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยในครั้งนี้ ช่วยทำให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาอยู่ที่โซโล ยอร์คยาคารตา และจาการ์ตา โดยเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือทีมแพทย์ ได้มีความเข้าใจ และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย และรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้ประสบภัย อีกทั้งการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้นำมาซึ่งการเผยแพร่เกียรติคุณของกษัตริย์ไทยในต่างแดน อีกทั้งยังช่วยให้ประชาชนชาวไทยโดยรวม ได้เห็นถึงความสามัคคีและความรู้สึกรักชาติของนักศึกษาไทยมุสลิมใน อช. กลุ่มหนึ่ง ที่ได้เข้ามาร่วมกับทีมแพทย์ไทย ช่วยให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นต่อคนไทยบางส่วน ที่เคยเข้าใจว่านักศึกษาไทยมุสลิมใน อช. มีความเกี่ยวข้องกับผู้ออกความไม่สงบในพื้นที่ทุกคน ทั้งนี้ การเผยแพร่ข่าวออกไปน่าจะพอมีส่วนช่วยให้ความเข้าใจระหว่างประชาชนคนไทยทั่วไป กับชาวไทยมุสลิมเพิ่มขึ้น

๔. ประสบการณ์และบทเรียน ในการสนับสนุนงานด้านการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การปฏิรูปการปกครองของไทยเมื่อ ๑๙ ก.ย.๒๕๕๙ เป็นอีกบทหนึ่ง แห่งการพิสูจน์การทำงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเจ้าหน้าที่ด้านการต่างประเทศที่ประจำการอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในอันที่จะสร้างความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อมิให้เกิดผลเสียต่อประเทศชาติอันเนื่องมาจากแรงกดดันจากนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศที่ประจำการอยู่

ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา ได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจสถานการณ์ของไทยต่อชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะต่ออินโดนีเซีย ด้วยการติดตามความคืบหน้าของสถานการณ์เมืองไทยอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบกระแสความคิดเห็นของประชาชนอินโดนีเซีย ผ่านการให้สัมภาษณ์หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และที่สำคัญคือ ได้มีโอกาสเข้าไปเสนอข้อเท็จจริงผ่านเครือข่ายสื่อมวลชนในอินโดนีเซีย รวมทั้งแสวงประโยชน์ด้วยการนำเสนอและร่วมถกแถลงในวงการศึกษา ทั้งในสถาบันทหารและพลเรือน รวมถึงการสัมมนาต่าง ๆ

สื่อมวลชน อช. เริ่มลงข่าวการปฏิรูปในไทยตั้งแต่ ๒๐ ก.ย.๒๕๕๙ โดยเสนอภาพข่าวเหตุการณ์ที่ไม่มี ความรุนแรงและน่าตื่นตระหนกแต่ประการใด นักข่าว อช. ที่ประจำอยู่ในเมืองไทย ยังได้ให้ความคิดเห็นว่าบ้านเมืองดูสงบและมั่นคงกว่าก่อนปฏิรูปเสียอีก อย่างไรก็ตาม หนึ่งวันต่อมา นักข่าวได้ไปสัมภาษณ์นักการเมืองอินโดนีเซีย เช่น นาย ฮัซซัน วีรายูดา รมว.กต. และ นาย เรอไอ้ ซามบัวฆา ประธานกรรมการด้านการต่างประเทศ ซึ่งออกมาให้ความคิดเห็นเชิงลบต่อการปฏิรูป รวมทั้ง ได้มีการนำเสนอข่าวกระแสความคิดเห็นของนานาชาติ เช่น เลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งออกมาในทิศทางที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูปเนื่องจากมิใช่วิถีของประชาธิปไตย

ในทางกลับกัน ภาพของประชาชนที่ออกมาต้อนรับการปฏิรูป ภาพของรถถังและดอกไม้ และคำนิยามการปฏิรูปในครั้งนี้ว่าเป็น “การปฏิวัติที่ไร้การนองเลือด” รวมถึงการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศหลายท่าน เช่น นาย โทมัส คุก ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชาวเยอรมัน ที่ออกมาบอกว่า บ้านเมืองไทยสงบมาก และ ดร.สมชาย ภัคภาสน์วิวัฒน์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่บอกว่าการปฏิรูปครั้งนี้เป็นการแก้ไขปัญหามืองของไทย ได้ส่งผลให้กระแสต่อต้านการปฏิรูปของไทยใน อช. มิรุนแรงนัก แต่กลับมีกระแสของความเห็นใจและเข้าใจมากกว่า

หลังจากติดตามสถานการณ์ และข้อมูลข่าวสารอย่างละเอียด ต่อมาเมื่อ ๒๑ ก.ย.๒๕๕๙ ได้ทำการวิเคราะห์ และ ประเมิน พร้อมกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางปฏิบัติ ในอันที่จะสร้างการยอมรับและความชอบธรรมของการปฏิรูปให้เกิดขึ้นใน อช. โดยได้ทำหนังสือถึง กท.อช. บก.ทสส.อช. ศร.ภ.อช. และ ทบ.อช. เพื่อชี้แจงเหตุการณ์ปฏิรูปในไทยที่เกิดขึ้น พร้อมกับได้แนบเอกสารเผยแพร่ “Council for Democratic Reform under Constitutional Monarch Issues Communiqué No. 1” ไปด้วย

ผชท.ทบ.ไทย/จากการ์ตา ยังได้ส่งข้อมูลให้กับหนังสือพิมพ์ คอมปัส (เทียบกับหนังสือพิมพ์ มติชน ของไทย) เพื่อนำไปเผยแพร่สร้างความเข้าใจในการปฏิรูปของไทย ซึ่งได้นำไปตีพิมพ์ในบทวิเคราะห์เมื่อ ๒๘ ก.ย.๒๕๕๙ นอกจากนี้ ยังได้ส่งข้อมูลผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ให้กับ ผชท.ทหารต่างประเทศ ที่มาประจำการที่ อช. อีกด้วย และยังได้พยายามเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการปฏิรูป ให้ชาวอินโดนีเซียและชาวต่างชาติได้เข้าใจ โดยอาศัยประโยชน์ในโอกาสที่มี งานเลี้ยง การสัมมนา และการบรรยายต่างๆ ด้วย

อินโดนีเซียเสนอข่าวการปฏิรูปของไทยติดต่อกันเก้าวัน โดยเป็นการต่อสู้กันทางความคิดของคนสองกลุ่ม ทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย ฐานความคิดของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ออกมาจากบทความและการให้สัมภาษณ์ของคนไทยบางส่วนเอง เช่น รศ.โจลส์ อังภากรณ์ (Giles Ji Ungpakorn) อาจารย์ประจำจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนายซัซซัน รักฉัตร กลุ่มสิบบ่กักันยาต่อต้านปฏิวัติ ที่ใช้ช่องทางของสื่อและเพื่อนของตน นำเสนอข่าวปฏิรูปในเชิงลบ และตำหนิคนไทยที่สนับสนุนการปฏิรูป ซึ่งข่าวดังกล่าว ได้ถูกผลิตซ้ำและนำมาเสนอใน อช. ผ่าน นสพ. เดอะจาการ์ตา โพสต์ ติดต่อกันสามวัน

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเชิงลบถูกกลบไปด้วยการวิเคราะห์ของนักวิชาการ และผู้ที่ไม่ถือคติต่อการปฏิรูป ที่ชี้ให้เห็นว่า การปกครองของไทยที่ผ่านมามิได้มีความเป็นประชาธิปไตย ซ้ำยังเป็นการทำลายประชาธิปไตยลงไปเรื่อย ๆ การปฏิรูปจึงเป็นเสมือนกระบวนการ

ในการแก้ไขปัญหามา เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย มิใช่เป็นการถอยหลังเข้าคลอง การปฏิรูปของไทยจะนำมาซึ่งการเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เช่นที่เกิดขึ้นในโปรตุเกสเมื่อปี ๒๕๑๗ อันเป็นความคิดของนายเอ็ม อัลฟาน อัลเฟียโน ที่ได้ลงเป็นบทวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์ คอมปัส เมื่อ ๒๖ ก.ย.๒๕๔๙

นักวิชาการ องค์กรเอกชน และผู้นำทางการเมืองอีกหลายท่าน ก็ได้ออกมาวิเคราะห์เสนอความคิดเห็น ในเชิงบวกต่อการปฏิรูป โดย ผชท.ท.บ.ไทย/จาการ์ตา ได้นำความคิดเห็นของท่านเหล่านี้ มาเป็นตัวอย่างอธิบายให้เห็นว่า ถ้าได้วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์การเมืองไทยอย่างถ่องแท้ โดยใช้หลักวิชาการ มีความเข้าใจ และไม่มีอคติแล้ว ก็จะเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับประเทศไทย การวิเคราะห์ที่น่าสนใจก็เช่น บทความของนายจูเลียส พัว นักข่าวชาวฝรั่งเศส ในบทความเรื่อง “หนทางที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย อันนำมาซึ่งประชาธิปไตย” โดยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูปอธิบายปัญหาของรัฐบาลเดิมที่ไร้อุดมการณ์ เป็นแค่บริษัทเท่านั้น พร้อมกับชี้ให้เห็นว่า ถ้าไม่มีการปฏิรูป สังคมไทยจะล่มสลาย นอกจากนี้ ยังมีบทความของนายโรแลนด์ วัตสัน ผู้ก่อตั้ง องค์กร Dictator Watch ที่คอยสอดส่องรัฐบาลเผด็จการในโลก เขากล่าวว่า รัฐบาลเดิมกำลังเดินทางไปสู่การเป็นเผด็จการที่แนบเนียนจนประชาชนไม่รู้ตัว เพื่อปกป้องประเทศชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องปฏิรูป และจัดระเบียบใหม่

อีกบทความที่สำคัญ คือ บทความให้สัมภาษณ์ของ รมว.กท.อช. ศ.ดร. จูไวโน ชูตาร์ โซโน ซึ่งเป็นทั้งนักการเมือง และนักวิชาการ ที่ได้รับความเชื่อถือจากชาว อช. เป็นอย่างมาก ท่านได้ออกมาแสดงความคิดเห็นถึงการปฏิรูปในเมืองไทยผ่านสื่อมวลชนว่า “การปฏิรูปของไทยไม่ได้เป็นการถดถอยจากการเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นเรื่องของนักการเมืองไทยที่ละโมภ สะเพร่า ยโส จงหอง และมัวเมาอำนาจ จนเกิดการปฏิรูป ที่มีใจเฉพาะทหารเท่านั้น แต่ประชาชนทั้งประเทศเห็นด้วย ตั้งเห็นได้จากการตอบรับของประชาชน” และ รมว.กท.อช. ยังได้เตือนนักการเมือง อช. ให้ใช้ไทยเป็นบทเรียนด้วย

ผชท.ท.บ.ไทย/จาการ์ตา ได้อาศัยข้อมูลที่รวบรวมไว้ ในการเผยแพร่ผ่านการอภิปรายและถกเถียงกับผู้เข้าร่วมฟังการสัมมนา และการบรรยายอยู่เสมอ โดยใช้โอกาสที่มีคำถามเกี่ยวเนื่องอยู่กับการปฏิรูปของไทย ทำการตอบและชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจ เช่น การไปบรรยาย ณ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซีย เมื่อ ๑๙ ต.ค.๒๕๔๙ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติไทย ก็ได้ตอบคำถามท่ามกลางนายทหารนักเรียน ๑๙๙ คน ทั้งนายทหาร อช. และต่างชาติ โดยได้อธิบายให้เห็นถึงเหตุผลของการปฏิรูป และได้ยกบทวิเคราะห์ต่าง ๆ ที่มีให้เห็น โดยเฉพาะคำกล่าวของ รมว.กท.อช. และยังได้สำเนาบทวิเคราะห์ของนายโรแลนด์ วัตสัน และ รมว.กท.อช. แจกไปพร้อมกับบทความที่ใช้บรรยายด้วย นอกจากนี้ การไปบรรยาย ณ โรงเรียนเสนาธิการทหารอินโดนีเซียและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีบันดุง เมื่อ ๑๐ พ.ย.๒๕๔๙ ก็ได้ดำเนินการลักษณะเดียวกันด้วย

๕. ประสบการณ์และบทเรียน ในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นภารกิจสำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งนี้ ก็เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ทำให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สนับสนุนการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประเทศมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร อยู่ร่วมกับ

นานาชาติได้อย่างสันติสุข มีเกียรติ ศักดิ์ศรี และได้รับการยอมรับ ทั้งนี้ ผู้เขียนมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงได้น้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาใช้ในการทำงานอยู่เสมอ และยิ่ง ผบ.ทบ. ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการสร้างความเข้าใจและสร้างแนวร่วมนักศึกษาไทยใน อช. การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาลดจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นภารกิจสำคัญของ สน.ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา ด้วย

นโยบาย และการสั่งการของ ผบ.ทบ. ดังกล่าว ได้แปลงมาสู่การปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการพบปะพูดคุยกับนักศึกษา ถกแถลง และพยายามสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังได้สร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมของนักศึกษาตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น เข้าไปร่วมจัดกิจกรรมกีฬา ณ มหาวิทยาลัยอิสลามแห่งชาติ อช. ซึ่งมีนักศึกษาไทยอยู่เป็นจำนวนมาก เสนอแนะและผลักดันให้ สอท. ณ กรุงจาการ์ตา ของงบประมาณเป็นทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาไทย ผลักดันการจัดตั้งมุขไทยขึ้นในมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาไทยจำนวนมาก เชิญกลุ่มนักศึกษามาร่วมรับประทานอาหารและสนทนากันตามโอกาสที่มี เดินทางไปแสดงความยินดีในโอกาสที่นักศึกษาจบการศึกษา พร้อมถือโอกาสพบปะพูดคุยและร่วมรับประทานอาหาร รวมทั้ง ยังได้คัดเลือกนักศึกษาบางคนไว้เป็นแกนนำในการเป็นผู้ประสานงานด้วย

ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา ยังได้รับการฝึกในการสื่อสารกับสังคมไทย ให้ได้เข้าใจถึงความเป็นมุสลิมที่แท้จริง ผ่านการจัดทำสารคดี “มุสลิมสายกลางใน อช.” โดยนำเสนอวิถีมุสลิมของชาว อช. ประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลก ซึ่งสามารถผสมผสานวิถีทางศาสนากับวิถีทางโลกให้สอดคล้องกันไป รวมถึงแนวทางของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของสังคมพหุภาคี ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต ในการถ่ายทำสารคดี ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา ได้นำทีมจาก ททบ.๕ เข้าพบปะสนทนาและสัมภาษณ์ผู้นำศาสนาและผู้นำทางวิชาการของ อช. หลายท่าน ที่สำคัญก็เช่น HK Achmad Hasyim Muzadi ประธานคณะกรรมการกลางเอ็นยู (The Central Board of Nahdlatul Ulama) ที่มีผู้นับถือกว่าร้อยล้านคน Prof. Dr. Din Syamsuddin ประธานคณะกรรมการกลางมุฮัมมัดดิยะห์ (The Central Board of Muhammadiyah) ที่มีผู้นับถือประมาณสี่สิบล้านคน Prof. Dr. Azymardi Azra อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามแห่งชาติอินโดนีเซีย (Syarif Hidayatullah State Islamic University) และ Prof. Dr. Quraish Shihab ประธานศูนย์ศึกษาอัลกุรอาน ที่เชี่ยวชาญที่สุดด้านอัลกุรอานของ อช.

นอกจากนี้ ยังได้นำทีม ททบ.๕ ถ่ายทำความเป็นอยู่ในสถาบันทางการศึกษา และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอีกหลายแห่งเช่น โรงเรียน SDIT IQRO ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมต้นในลักษณะของโรงเรียนสอนสายสามัญผสมผสานกับการสอนด้านศาสนา ถ่ายทำความเป็นอยู่ใน The Pondok Pesantren Daarut Tauhid Bandung ซึ่งเป็นเปอร์เซ็นต์รีนหรือ ปอเนาะในภาษาไทย เข้าถ่ายทำในธนาคารมุสลิม The Bank Muamalat Indonesia Jakarta รวมถึง Yayasan Vihara “Nimmala” (Goen San Bio) และ Pura Kerta Daya Tangerang ที่แสดงออกถึงวิถีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ ฮินดู และอิสลาม ในพื้นที่เดียวกัน

การจัดทำสารคดีดังกล่าว ได้ผสมผสานงานการสร้าง ความเข้าใจในสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นการเผยแพร่แนวความคิดมุสลิมสายกลางให้กับประชาชนคนไทยโดยเฉพาะคนไทยมุสลิม อีกด้านหนึ่ง

ยังช่วยในการสร้างความเข้าใจของนักศึกษาไทยใน อช. โดยเฉพาะนักศึกษาที่เข้ามาร่วมประสานงานการถ่ายทำ นอกจากนี้ ยังเกิดเป็นผลการดำเนินกิจกรรมช่วยแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเวลาต่อมา เช่น การศึกษาดูงานโรงเรียนสองระบบของ อช. โดยคณะครูจากนราธิวาส ซึ่ง ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ได้ให้การต้อนรับ พร้อมจัดเลี้ยง พบปะสนทนาและถกแถลงด้วย อีกทั้ง ผู้นำศาสนาอิสลามของ อช. ที่เข้าไปสัมผัสภาษาถิ่น ก็ได้เดินทางมาพบปะพูดคุยกับผู้นำศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางศาสนา พร้อมให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทย ที่ต้องการไปศึกษาต่อใน อช.

การเยือน อช. ของ นายกรัฐมนตรี เมื่อ ๒๑ ต.ค.๒๕๔๙ ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา ได้รับการประสานให้นำเสนอรายงานเรื่องนักศึกษาไทยใน อช. ให้นายกรัฐมนตรีทราบเพื่อเป็นข้อพิจารณากำหนดนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาไทยในต่างประเทศ ซึ่งต่อมา กระทรวงการต่างประเทศ ได้นำเรียนหนังสือที่ กต ๐๒๐๐.๕/๑๕๕๘๘ เรื่อง “แนวทางการดำเนินงานด้านการต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนงานแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้” ต่อ นายกรัฐมนตรี เมื่อ ๖ พ.ย.๒๕๔๙ และ นายกรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบเมื่อ ๑๗ พ.ย.๒๕๔๙ โดยกำหนด “ให้ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้มากขึ้น ให้มีการจัดกิจกรรม/โครงการสร้างปฏิสัมพันธ์ ให้ทุนการศึกษา จัดฝึกวิชาชีพ หางาน และช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่อนักศึกษา” ซึ่งเมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว ก็พบว่าแนวทางที่ กระทรวงการต่างประเทศ กำหนดมานั้นก็คือ สิ่งที่ต้องดำเนินการตามคำสั่ง สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๖๘/๔๗ นั้นเอง

๖. โครงการกระชับมิตรนักศึกษาไทยใน อช.

จากการปฏิบัติงานที่ส่งผลให้มีแนวร่วมนักศึกษาไทยใน อช. ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และจากการตรวจสอบความพร้อมในหลาย ๆ ครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมและให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม การจัดการพบปะระหว่างนักศึกษา กับข้าราชการผู้ใหญ่ที่เดินทางมา อช. การขอให้นักศึกษาเข้ามาช่วยงานวันกองทัพไทย การจัดนักศึกษาเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยใน อช. หรือแม้แต่การเชิญนักศึกษาจากหกจังหวัดให้มาพร้อมกันที่จากร์ตา เพื่อรอต้อนรับ ผบ.ทบ. เมื่อ ๘ ส.ค.๒๕๕๐ มีนักศึกษาเข้าร่วมถึง ๖๔ คน จากการประสานงานเพียงสามวัน ทำให้ สน.ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา พิจารณาว่าถึงเวลาที่ขอยุทธศาสตร์สร้างแนวร่วมออกไปสู่นักศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของขบวนการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กลุ่ม PMIPTI) โดยเริ่มจากการสนับสนุนให้แกนนำนักศึกษาจัดทำ “โครงการสานสัมพันธ์นักศึกษาไทยในอินโดนีเซีย” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการกระชับมิตรนักศึกษาไทยใน อช.” อันเป็นโครงการที่มีความมุ่งหมายในการสร้างโอกาสให้นักศึกษาไทยใน อช. ได้มารวมตัวกันเพื่อ พบปะ ถกแถลงกัน เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน พร้อมร่วมมือส่งเสริมช่วยให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นถิ่นกำเนิดของนักศึกษาเหล่านั้น ได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

โครงการกระชับมิตรนักศึกษาไทยใน อช. วางแผน เตรียมการ และดำเนินการ โดยกลุ่มนักศึกษาไทย มี ผชท.ทบ.ไทย/จากร์ตา เป็นที่ปรึกษา และคอยประสานงานเพื่อให้ได้รับงบประมาณซึ่งมาจากสองแหล่ง คือ ทบ. และกระทรวงการต่างประเทศ จากการสำรวจในขั้นต้นพบว่าจะมีนักศึกษาเข้าร่วมกว่า ๑๒๐ คน โดยมีสมาชิกของกลุ่ม PMIPTI ตอบรับเข้าร่วมเกือบ ๔๐ คน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการขออนุมัติโครงการที่ค่อนข้างล่าช้า อันเนื่องมาจากขั้นตอนและความไม่เข้าใจหรือไม่เห็นด้วยของหน่วยงานสนับสนุน ที่อาจพิจารณาว่าโครงการดังกล่าวมิได้มีนัยยะใด ๆ

ต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องและความหมุนเนื่อง รวมถึงสูญเสียโอกาสในการชิงการนำต่อนักศึกษาไทยใน อช. ที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหา จชต. ในอนาคต โครงการต้องเลื่อนออกไปถึงหกเดือน ทำให้สมาชิกในกลุ่ม PMIPTI เกิดความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่จริงจัง อีกทั้งกลุ่มก่อความไม่สงบเริ่มเห็นว่าโครงการดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อแนวร่วมของตน จึงชี้ชวนให้กลุ่ม PMIPTI เข้าร่วมกิจกรรม เพียงส่งสมาชิกมาสังเกตการณ์เท่านั้น จนเสียโอกาสการรุกทางสังคมจิตวิทยาต่อกลุ่ม นศ. PMIPTI ไป

โครงการกระชับมิตรนักศึกษาไทยใน อช. จัดขึ้นได้ในเยอรมนีคาร์ตา หัวง ๖ - ๙ ก.ย.๒๕๕๐ โดยมี ฯพณฯ ออท. เป็นประธานเปิดงาน พร้อมกับเชิญวิทยากรทั้งสายทหาร สายการศึกษา และความมั่นคง ดาโต๊ะยุติธรรม ผู้นำศาสนาอิสลาม และนักวิชาการหลายท่านจากเมืองไทยมาร่วมการสัมมนา พร้อมเชิญผู้แทนของ NU และ Muhammadiyah องค์กรศาสนาอิสลามอันดับหนึ่งและสองของ อช. เข้าร่วมบรรยาย รวมทั้งยังมี นาย ยูฮา คริสเตนเซน ผู้บริหาร International Peace Building Alliance มาร่วมให้ความคิดเห็น ผลการสัมมนาประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถดึงนักศึกษากลุ่มที่ฝักใฝ่การแบ่งแยกดินแดนเข้าร่วมได้ เนื่องจากความล่าช้าที่เกิดขึ้นมาจากความไม่เข้าใจของฝ่ายรัฐเอง ที่ยังไม่สามารถบูรณาการ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

การสร้างแนวร่วมนักศึกษาไทยใน อช. เป็นการต่อสู้ทางความคิด ซึ่งมีใช่เฉพาะฝ่ายรัฐเท่านั้นที่ดำเนินการ ฝ่ายก่อความไม่สงบก็พยายามสร้างและดำรงรักษาแนวร่วมของตนในต่างประเทศ จากรุ่นสู่รุ่นไว้เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อดำรงรักษาอุดมการณ์การแบ่งแยกดินแดนเอาไว้ เมื่อเห็นว่าฝ่ายรัฐสามารถดึงแนวร่วมเข้าเป็นพวกได้มากขึ้น ก็จะต้องหาวิธีสกัดกั้นเป็นธรรมดา การต่อสู้แบบนี้มีความละเอียดอ่อนมากกว่าการต่อสู้ทางกายภาพ จึงต้องการการทำงานร่วมกันอย่างมีบูรณาการและมีความเป็นเอกภาพของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ สอท. สน.ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา และเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ รวมถึงคนไทยใน อช. ด้วย อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ อาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐยังคงไม่มีความเป็นเอกภาพที่เพียงพอ

๗. วงรอบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศ

สน.ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา มีกิจกรรมตามวงรอบที่ต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่าง ทบ.ไทย - ทบ.อช. และ กองทัพอไทย - กองทัพ อช. ตอบสนองต่อภาพลักษณ์ของกองทัพ และประเทศไทยในสายตานานาชาติ ตอบสนองต่อการบูรณาการระบบงานด้านการต่างประเทศของไทย ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย และกิจกรรมที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ โดยในกิจกรรมที่ตอบสนองต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง ทบ.ไทย - ทบ.อช. มีแนวทางในการดำเนินงานหลักสองแนวทาง แนวทางแรก กิจกรรมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการฝึกศึกษา หรือความร่วมมือที่ได้รับอนุมัติแล้ว สามารถประสานงานกับ บก.ทบ.อช. ผ่านนายทหารประสานงานด้านการต่างประเทศได้โดยตรง สำหรับในแนวทางที่สอง ถ้าเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการใดๆ จะต้องประสานงานกับ บก.ทสส.อช. เนื่องจาก โครงสร้างอำนาจ และความรับผิดชอบของกองทัพ อช. กำหนดให้เหล่าทัพของ อช. ทำหน้าที่ในการเตรียมกำลัง และ บก.ทสส. ควบคุมการปฏิบัติในการใช้กำลัง

ในวงรอบปี ผชท.ทบ.ไทย/จกัรตา จะต้องไปร่วมงานและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดย ทบ.อช. หรือหน่วยรองๆ ลงไปอยู่เสมอ เช่น งานวันปัจฉิมศึละ ๑ ต.ค. งานวันกองทัพแห่งชาติ อช. ๕ ต.ค.

งานวันวีรบุรุษ ๑๐ พ.ย. งานครบรอบวันสถาปนา นย.อช. ๑๕ พ.ย. งานครบรอบวันสถาปนา ทร.อช. ๕ ธ.ค. งานวันธรรมะสมุทราทร.อช. ๑๕ ม.ค. งานครบรอบวันสถาปนาหน่วยป้องกันภัยทางอากาศแห่งชาติ ๙ ก.พ. งานครบรอบวันสถาปนาคอสมตราด ๖ มี.ค. งานวันกำเนิด ทอ.อช. ๙ เม.ย. งานวันธรรมะเปอตีวี ๑๔ เม.ย. งานครบรอบวันสถาปนา นสค.อช. ๑๖ เม.ย. และงานวันชาติ อช. ๑๗ ส.ค. เป็นต้น การไปร่วมงานเหล่านี้นำมาซึ่งความรู้จักคุ้นเคยกับนายทหาร อช. ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการติดต่อประสานงาน ทำให้คล่องตัวในการทำงานเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา ยังทำหน้าที่ในการพัฒนาสัมพันธ์กับผู้แทนของประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาทำงานใน อช. ทั้งนี้ ก็เพื่อภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศและกองทัพไทย รวมทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้วย โดยในแต่ละเดือน จะมีงานเลี้ยงที่เรียกกันว่า มิลาติ ดินเนอร์ และ เลดีลันซ์ ที่ ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา และภรรยาจะต้องเข้าไปร่วมงาน รวมทั้ง ยังอาจมีกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละเดือนตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น กอล์ฟ ปีนเขา และกีฬาอื่น ๆ งานวันชาติ บางงานที่เจ้าภาพเชิญ และงานวันกองทัพทุกงาน ผชท.ทบ.ไทย/จาการ์ตา พร้อมภรรยา ก็จะไปร่วมงานของเพื่อนชาวต่างชาติอยู่เสมอ

ปัญหา ข้อขัดข้อง

การทำงานใดๆ รวมถึงการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ย่อมมีอุปสรรคและปัญหาข้อขัดข้องเป็นเรื่องธรรมดา การยอมรับในการดำรงอยู่ของปัญหา เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในอันที่จะเป็นบทเรียนอันจะนำมาซึ่งการแก้ไขข้อบกพร่องและพัฒนาการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ก็เพื่อประเทศชาติในภาพรวมและเพื่อหน่วยงาน หรือองค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในภาพที่เฉพาะเจาะจงลงไป โดยการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย มักจะเข้าใจว่าขึ้นอยู่กับการดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร กรมข่าวทหาร และกรมข่าวของเหล่าทัพเท่านั้น แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ขอบเขตของการดำเนินงานจะต้องเกี่ยวข้องกับเกือบทุกหน่วยงานที่มีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและการป้องกันประเทศ ทั้งที่เป็นหน่วยในกองทัพเอง และนอกกองทัพ ทั้งกับหน่วยงานภายในประเทศและหน่วยงานในต่างประเทศ จึงย่อมต้องมีปัญหาและข้อขัดข้องตามมาเป็นจำนวนมาก และถ้ายังต้องปฏิบัติงานในขอบเขตที่กว้างขวางมากเพียงใด ก็ย่อมมีอุปสรรคมากเป็นเงาตามตัวไปด้วย

เพื่อนำมาซึ่งบทเรียนและการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อไปในอนาคต การวิจัยในครั้งนี้ จึงได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ทั้งปัญหาในระดับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ทั้งในเรื่อง การปฏิบัติงาน ปัญหาด้านธุรการ ปัญหาระบบการปฏิบัติงานด้านการทูตของไทยในต่างประเทศ โดยประเด็นปัญหาที่นำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ มีพื้นฐานมาจากข้อมูลการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ได้นำเสนอไปในบทนี้ รวมถึงข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในปัจจุบันและประสบการณ์ตรงที่ผู้ทำวิจัยเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา นำมาวิเคราะห์ เข้ากับแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหารที่ได้กล่าวถึงในบทที่ ๑ รวมถึง แนวความคิดในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างชาติ โดยเฉพาะสหรัฐฯ

และสเปน พร้อมกับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้รับจากผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศ ประจำประเทศไทย กลับกรองออกมาเป็นปัญหา ข้อขัดข้อง ซึ่งมีได้มีความมุ่งหมายที่จะตำหนิ หรือกล่าวโทษบุคคล หรือหน่วยงาน ใดๆ แต่เป็นการมุ่งเน้นที่จะนำเสนอให้เห็นถึง ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาสู่การแก้ไข ทั้งนี้ ก็ด้วยจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การดำเนินงานด้านการทูต โดยเฉพาะการทูตทางฝ่ายทหารให้เกิดประโยชน์ สูงสุด อันจะตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติต่อไป

๑. ปัญหา ข้อขัดข้อง ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑.๑ ปัญหาการบริหารจัดการภายในสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร

๑.๑.๑ ปัญหาด้านบุคลากร เป็นปัญหาที่เกิดจากการเตรียมบุคลากร

ที่มีความเหมาะสมในการส่งไปปฏิบัติหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร ในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมถึง ตำแหน่งอื่น ๆ ในสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร อันเป็นผลมาจากระบบในการเตรียมและการคัดเลือก บุคคล รวมถึงการวางแผนทางการรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยที่ บก.ทท. รับผิดชอบในการคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปปฏิบัติหน้าที่ใน ๓ ประเทศ กับที่ปรึกษาทางทหาร ประจำคณะผู้แทนถาวรไทย ประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ขณะที่ กองทัพบกคัดเลือกผู้ช่วยทูต ฝ่ายทหารไทยไปประจำ ๑๑ ประเทศ กองทัพเรือคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำ ๕ ประเทศ และกองทัพอากาศคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำ ๖ ประเทศ นอกจากนี้ แต่ละเหล่าทัพยังได้ คัดเลือกบุคลากรของตน ให้ไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ประจำใน ต่างประเทศร่วมกับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งสิ้น ๖๖ นาย ใน ๒๕ ประเทศ รับผิดชอบในการ ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารใน ๓๑ ประเทศ

แต่ละเหล่าทัพต่างก็มีแนวทางในการจัดเตรียมกำลังพล และการ คัดเลือกที่แตกต่างกันไป เช่น กองทัพอากาศมีคัดเลือกนายทหารที่เคยดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองบิน และมักเป็นนักบินเครื่องบินรบไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเป็นหลัก ขณะที่กองทัพเรือและ กองทัพบกจะมีการสอบคัดเลือกทั้งในทางวิชาการและการสัมภาษณ์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่ได้รับการ คัดเลือกมักเป็นนายทหารที่ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนกลางเป็นหลัก โดยบุคลากรที่ได้รับการคัดเลือก เหล่านี้ มิได้มีหลักประกันได้ว่า จะมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงจะมีความรู้ในด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และความคุ้นเคยกับประเทศที่จะไปประจำการ และแม้ว่าจะมีหลักสูตรผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่แต่ละเหล่าทัพจัดขึ้น รวมถึงมีการอบรมร่วมกันในระดับ กองทัพ และกระทรวงการต่างประเทศ ก็เป็นการยากที่จะพัฒนาบุคลากรเหล่านี้ ให้มีความรู้ ความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารกับประเทศที่จะไปประจำการอย่างดีได้ นอกเหนือจากนี้แล้ว เสมียนทูตก็เช่นเดียวกัน ที่จะต้องมีการเตรียมการและคัดเลือกตัวบุคคลที่ไปปฏิบัติหน้าที่ให้มีความรู้ พื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร พอเพียงที่จะไปปฏิบัติงานได้ด้วย

๑.๑.๒ ปัญหาด้านธุรการ จากการดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร

ที่ต้องไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ ส่งผลให้ระบบงานด้านธุรการ มักประสบปัญหาจากความล่าช้าของ การประสานงานตามสายการบังคับบัญชา และยังระบบการทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่ยัง

ไม่เป็นในลักษณะของการบูรณาการงานการทูตฝ่ายทหารไว้ที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของแต่ละเหล่าทัพ ต่างมุ่งทำงานตอบสนองต่อนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่ถูกกำหนดโดยเหล่าทัพตนเอง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือขาดการดำเนินงานที่เหมาะสม และมักเกิดความสับสนต่อประเทศที่ไปประจำการในการประสานงาน นอกจากนี้ ยังอาจเกิดความซ้ำซ้อนในการใช้งบประมาณที่เหมาะสมด้วย

๑.๒ ปัญหาการปฏิบัติงานร่วมกันในต่างประเทศ

๑.๒.๑ การปฏิบัติงานร่วมกัน ของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยใน

ต่างประเทศ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะต้องมีการทำงานร่วมกันและประสานงานกันอย่างต่อเนื่องของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารกับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ ซึ่งอาจประกอบไปด้วยเหล่าทัพเดียวหรือครบทุกเหล่าทัพในบางประเทศ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมองค์กรของแต่ละเหล่าทัพ ระบบการจัดเตรียมบุคลากรที่ต่างกันและบุคลิกส่วนตัวของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแต่ละท่าน บ่อยครั้งที่ได้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งมีประสบการณ์ปัญหาในการประสานงาน และไม่มีกรอบแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ตามยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศได้อย่างแท้จริง เนื่องจาก ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทั้งที่มาจาก บก.ทท. กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ต่างก็ดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยตน

๑.๒.๒ การปฏิบัติงานร่วมกับ เจ้าหน้าที่ด้านการทูตของไทยใน

ต่างประเทศ ยิ่งเป็นสิ่งสำคัญในการผสมผสานพลังอำนาจแห่งชาติแต่ละด้าน ในการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกันไปของแต่ละกระทรวง การขาดการกำหนดแนวทางและประสานงานด้านการต่างประเทศเท่าที่ควร ได้ทำให้การดำเนินงานในต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ด้านการทูตที่รับผิดชอบงานแต่ละด้าน ต่างมุ่งตอบสนองแต่วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานเป็นหลัก ซึ่งบางครั้งก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ และผลประโยชน์ชาติ แต่บ่อยครั้งที่เกิดความขัดแย้งกันเอง จนส่งผลเสียต่อประเทศชาติได้ นอกจากนี้ การแข่งขันกันเอง เพื่อผลงานของหน่วยงานตนในต่างประเทศ ก็อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติได้เช่นกัน

๒. ปัญหาเชิงนโยบาย

๒.๑ ปัญหาการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการทูตฝ่าย

ทหาร เป็นปัญหาหลักในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย โดยไทยยังไม่มีเอกสารในลักษณะยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ดังที่หลายชาติ เช่น สหราชอาณาจักรมี หรือยังไม่มีแผนการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจนเช่นที่ สเปนและออสเตรเลียมี อันเนื่องมาจากการขาดการทำงานร่วมกันของ กท. และ กต. ในด้านการต่างประเทศและด้านความมั่นคงอย่างแท้จริง ขาดการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหารของ กท. ในขณะที่โครงสร้าง และความสัมพันธ์ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็ยังคงเป็นไปในลักษณะแยกส่วนมากกว่า

๒.๒ ปัญหาการพัฒนาและเตรียมบุคลากร เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งในเชิงนโยบาย ที่จะต้องพิจารณาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเตรียมตัวแต่เนิ่น ในด้านภาษา วัฒนธรรม และอากรมถึงการสร้างเครือข่าย ในการทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารในประเทศที่วางแผนจะให้ไปประจำการด้วย ในขณะที่ การคัดเลือกบุคลากรไปประจำ ณ ประเทศต่างๆ ก็จะต้องคัดเลือกบุคคลให้ไปทำงานได้อย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติให้ได้มากที่สุด

๒.๓ ปัญหาการบูรณาการงานด้านการต่างประเทศ เป็นปัญหาที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตทั้งในส่วนของ กต. กท. และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังขาดการเข้ามาร่วมกันพิจารณาวางแผน และกำหนดแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติในภาพรวม จนส่งผลต่อการบูรณาการการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้านการทูตไทยในต่างประเทศไปด้วย นอกจากนี้แล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในต่างประเทศของไทย ยังขาดการคำนึงถึงภาพรวมของการดำเนินงานระดับประเทศ โดยให้ความสำคัญกับเฉพาะงานของตนเท่านั้น

๒.๔ ปัญหาการแปลงความสัมพันธ์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ชาติ โดยที่ความสัมพันธ์กับต่างประเทศด้านความมั่นคง และการป้องกันประเทศนั้นมีข้อตกลง บันทึกความเข้าใจ คณะกรรมการ การประชุม โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ อยู่อย่างมากมายหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ข้อตกลง และกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น แต่ละระดับในส่วนของ กต. กท. บก.ทท. และเหล่าทัพ ยังไม่มีการสอดรับกันอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากข้อตกลงต่าง ๆ เหล่านี้ มักดำเนินการกันเองในระดับเหล่าทัพ และ บก.ทท. จนเกิดเป็นผลประโยชน์เฉพาะเวลา หรือเป็นผลประโยชน์เฉพาะในส่วนของเหล่าทัพเท่านั้น โดยยังไม่ได้นำมาสู่การพิจารณาดำเนินการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในระดับชาติ ทั้งนี้ ข้อตกลงทั้งหลายเหล่านั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการดำเนินงานเชิงรุกของพันธมิตรที่ต้องการร่วมมือกับไทย เพื่อผลประโยชน์ชาติของเขาที่ได้กำหนดไว้โดยชัดเจนแล้ว

๒.๕ ปัญหาการขาดเครือข่ายการดำเนินงานด้านการทูต อันเนื่องมาจากการทำงานแบบแยกส่วนของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ทำให้ในระดับประเทศไม่มีการประสานงานกันอย่างแท้จริงของแต่ละกระทรวงที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ ในระดับภายในกระทรวงกันเอง เช่น กท. หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น สนผ.กท. กรมข่าวของ บก.ทท. และเหล่าทัพ หน่วยงานเช่น ศรภ. ศตภ. หน่วยส่งกำลังบำรุงต่าง ๆ ก็ยังปฏิบัติงานอย่างแยกส่วนอยู่ด้วยเช่นกัน

๓. สรุปประเด็นปัญหาข้อขัดข้องหลักในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

- ๓.๑ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน
- ๓.๒ ขาดการประสานสอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ ในระดับต่างๆ
- ๓.๓ ข้อตกลง แผนงาน โครงการที่มี ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์สูงสุด
- ๓.๔ การขาดขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง
- ๓.๕ ขาดการบูรณาการในงานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละระดับและหน่วยงาน

สรุป

การศึกษา และวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในบทที่ ๓ นี้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๑ และ ๒ ในการศึกษากระบวนการในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ใช้มาอยู่จนถึงปัจจุบัน และวิเคราะห์ออกมาเพื่อให้ทราบปัญหา ข้อขัดข้อง โดยเริ่มจากการศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ตั้งแต่เริ่มต้นจนเข้าสู่สภาพแวดล้อมโลกที่ไม่แน่นอน และแปรปรวน ในยุคโลกาภิวัตน์ อันส่งผลให้การดำเนินงานด้านการทหารจะต้องปรับตัวและนำมาซึ่งงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่เพิ่มสำคัญมากขึ้นตามลำดับ ทำให้ต้องสำรวจการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยอย่างละเอียดว่าได้มีการปรับตัวให้ประสานสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของไทยมากน้อยเพียงใด

การศึกษาที่สำคัญ คือ การสำรวจการปฏิบัติงานที่แท้จริงของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยประจำต่างประเทศ ที่ได้เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้พื้นฐานของผู้ช่วยทูตฝ่ายแต่ละท่าน ความเข้าใจในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งในระดับยุทธศาสตร์ และนโยบาย ที่ถ่ายทอดออกไปผ่านแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่มีกับแต่ละประเทศ ที่สำคัญคือ ประเด็นปัญหา ข้อขัดข้อง และประสบการณ์ พร้อมข้อเสนอแนะที่ผู้ช่วยทูตแต่ละท่านเสนอเพื่อนำมาพัฒนางานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อไป และเพื่อให้มีความลึกของการศึกษามากขึ้นก็ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ ผ่านการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศ ประจำประเทศไทย ด้วย จนเกิดเป็นผลของการวิเคราะห์ปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ในหลายประเด็นด้วยกัน

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยเริ่มขึ้นมาจากงานด้านการทูตฝ่ายทหารของกองทัพบก ที่มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติที่ค่อนข้างชัดเจน นั่นคือ ความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศไทยในยุคล่าอาณานิคม ที่ไทยต้องเผชิญกับการขยายอิทธิพลของอังกฤษมาทางด้านตะวันตกและฝรั่งเศสมาทางด้านตะวันออก จนมาถึงในยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑ ต่อเนื่องสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่รัฐชาติไทยต้องการการยอมรับจากนานาชาติ จึงพยายามพัฒนากองทัพของตนให้ทันสมัย พร้อมกับส่งกำลังเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามโลกครั้งที่ ๑ และเมื่อถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นใช้ไทยเป็นฐานผ่านเข้าไปยึดประเทศในภูมิภาค ซึ่งเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ทำให้ไทยตกอยู่ในที่นั่งลำบาก การทูตฝ่ายทหารอย่างเข้มข้นในช่วงเวลาดังกล่าว จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้ไทยมิต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม จนต้องเสียอำนาจอธิปไตยไป

ผลสำเร็จดังกล่าว ผนวกกับความพยายามในการพัฒนากองทัพเรือและกองทัพอากาศ ได้ส่งผลให้แต่ละเหล่าทัพจัดส่งผู้แทนของตน ไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพในประเทศที่เหล่าทัพมีปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการประสานงาน เพื่อการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ และเพื่อการศึกษาแบบอย่างในการพัฒนากองทัพ รวมถึงดูแลนายทหารที่ไปศึกษาในประเทศนั้น ๆ จนทำให้เกิดการขยายตัวของสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วงสิบปีแรกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และมีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่แน่นอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำทุกส่วนของโลกเข้ามาเชื่อมต่อกัน ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการทหารได้แปรเปลี่ยนไปจากภารกิจที่มุ่งเน้นไปเฉพาะที่การสงคราม กลายเป็นกองทัพที่มีหน้าที่หลากหลายขึ้น ทั้งงานการสงคราม และนอกเหนือการสงคราม ยิ่งทำให้งานด้านการทูตฝ่ายทหารมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ ทั้งการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในรูปแบบกลไกทวิภาคีและกลไกพหุภาคี ทั้งในระดับนโยบายที่มีรัฐบาลและ กท. เป็นผู้กำหนด ระดับอำนวยการที่มีกองทัพไทยและเหล่าทัพเป็นผู้ดำเนินการ รวมถึงในระดับปฏิบัติการ ที่มีหน่วยงานหลากหลายเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศกับชาติต่าง ๆ

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละระดับ ต่างก็มีการจัดทำข้อตกลงร่วมมือกับต่างประเทศทั้งในระดับรัฐบาล กระทรวงกลาโหม กองทัพ และเหล่าทัพ กับพันธมิตรของตน โดยที่ในแต่ละระดับ ต่างมุ่งเน้นไปไปที่วัตถุประสงค์ในส่วนของตนเป็นสำคัญ จนส่งผลทำให้ข้อตกลงแผนงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่สอดคล้องกันไปในแต่ละระดับ เช่น รัฐบาลทำข้อตกลงความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศกับฝรั่งเศส แต่ในระดับกระทรวงกลาโหม ระดับกองทัพ และเหล่าทัพ ยังไม่มีข้อตกลงหรือกิจกรรมใด ๆ ที่รองรับมากนัก ขณะที่ในระดับเหล่าทัพ และกองทัพ มีความร่วมมือมากมายอยู่กับเหล่าทัพและกองทัพอินโดนีเซีย แต่ยังไม่มีข้อตกลงในกรอบของรัฐบาล เป็นต้น

เมื่อพิจารณาไปถึงเครื่องมือในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารแล้ว พบว่าผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ถือเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ผู้บังคับหน่วยต่าง ๆ รวมถึงกำลังพลของหน่วยซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารด้วย และยังเป็นส่วนสำคัญในการนำนโยบายที่ถูกกำหนดโดย กท. กองทัพ และเหล่าทัพไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง แต่เมื่อสอบถามสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ หลายคนก็ยังมีความเข้าใจว่า การทูตฝ่ายทหารดำเนินการโดยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น จากการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารดังกล่าว ทำให้เห็นภาพเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริงของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยกับต่างประเทศ ผ่านการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ทำให้เห็นปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นของความประสานสอดคล้องของยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศและยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่หลาย ๆ ชาติให้ความสำคัญถึงขั้นที่จะต้องจัดทำเป็น ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นในรูปแบบการเรียกที่อาจแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ยังให้ข้อคิดในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยไว้หลายประการ

ประสบการณ์ของผู้ทำวิจัยเอง ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา มีพื้นฐานของการทำงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ผ่านการศึกษาความรู้ในเชิงยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศที่จะไปประจำการ ด้วยการไปศึกษาหลักสูตรภาษาอินโดนีเซีย และหลักสูตรเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซีย ช่วยให้ความเข้าใจในภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และมีเครือข่ายเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของอินโดนีเซีย

ที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ด้วย ทำให้การทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่อินโดนีเซีย เป็นไปอย่างราบรื่น และสามารถนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติได้ในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความร่วมมืออย่างเป็นระบบ มีข้อตกลงที่เป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมาย สามารถพัฒนาความไว้วางใจ และการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของประเทศในการสนับสนุนงานการรักษาสันติภาพ และการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมในอินโดนีเซีย รวมถึงการช่วยเหลือสนับสนุนแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ ไม่ว่าจะเป็นการทำความเข้าใจกับอินโดนีเซียกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ และการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประสบการณ์ดังกล่าว เมื่อผสมผสานกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทั้งทางทฤษฎีในบทที่ ๒ และทางปฏิบัติในบทที่ ๓ ทำให้สามารถสรุปปัญหา ข้อขัดข้อง ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยออกมาได้หลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการบริหารบุคคล ปัญหาด้านธุรการ ปัญหาในการบูรณาการงานด้านการทูต และปัญหาที่สำคัญก็คือ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่จะต้องถูกจัดทำอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ รวมทั้งยังมีปัญหากระบวนการพัฒนาและเตรียมบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร และปัญหาของการแปลงความสัมพันธ์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ให้เกิดเป็นผลประโยชน์ชาติอย่างแท้จริง โดยปัญหาดังกล่าวนี้ สามารถสรุปออกมาได้ ๕ ประการ คือ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ขาดการประสานสอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ ในระดับต่าง ๆ ข้อตกลง แผนงาน โครงการที่มี ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์สูงสุด การขาดขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง และขาดการบูรณาการในงานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละระดับและหน่วยงาน

บทที่ ๔

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

เพื่อแสวงหาแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในบทนี้จะได้วิเคราะห์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยบทที่ ๓ เข้ากับแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ ๒ โดยมีร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูต โดยเฉพาะการทูตฝ่ายทหาร เป็นกรอบในการวิเคราะห์และเป็นเป้าหมายในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ในขณะเดียวกัน สภาวะแวดล้อมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ๒๐ ปี ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) แผนพัฒนาต่างประเทศระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ จะเป็นกรอบความคิดและข้อกำหนดเชิงนโยบายสำคัญที่จะนำมาพิจารณาด้วย

ปัญหา ข้อขัดข้องในท้ายบทที่ ๓ จะถูกนำมาวิเคราะห์ โดยจัดกลุ่มปัญหาข้อขัดข้องออกเป็นปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงาน ปัญหาความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร ปัญหาการบูรณาการและความสอดคล้องของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละระดับ ปัญหาการใช้การทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ชาติ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการ การพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบด้านการทูตฝ่ายทหาร ผลจากการวิเคราะห์จะนำไปเปรียบเทียบและประเมินเข้ากับแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างประเทศ โดยเฉพาะ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสเปน โดยมีวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่แปลงมาจากวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในร่างยุทธศาสตร์ชาติ และร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ เป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายสำคัญ

ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบที่ได้ จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ข้อขัดข้องและนำมาเป็นกรอบในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ร่วมกับการนำแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้น ทั้งนี้ การปรับปรุงพัฒนาบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วย เป็นงานที่จะต้องดำเนินการตามความจำเป็น และช่วงท้ายของบทนี้จะได้นำเสนอร่างตัวอย่างการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ออกมาในรูปแบบของยุทธศาสตร์ แผน และแนวทางปฏิบัติต่อไป

วิเคราะห์ปัญหา และข้อขัดข้องการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทย

การศึกษาในบทที่ ๓ พบว่ากำเนิดของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยนั้นมีเป้าหมายที่ชัดเจน กล่าวคือ การนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส โดยทำให้มหาอำนาจในยุโรปเห็นถึงความสำคัญของประเทศไทย ในฐานะพันธมิตรเข้าร่วมรบ

ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ พร้อมไปกับความพยายามที่จะพัฒนากองทัพ ด้วยการจัดส่งบุคลากรไปศึกษาวิชาการทหารในประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรป สหรัฐฯ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังมีการจัดส่งคณะทูตทหารไปกระชับความสัมพันธ์และศึกษาความก้าวหน้าทางทหารกับชาติต่าง ๆ ด้วย ซึ่งต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การทูตฝ่ายทหารของไทยก็ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งเพื่อมิให้รัฐชาติไทยต้องอยู่ในสภาพผู้แพ้สงครามร่วมกับญี่ปุ่น ความสำคัญดังกล่าวส่งผลให้ต่อมาได้มีการขยายการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารมากขึ้น โดยแต่ละเหล่าทัพต่างจัดส่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพไปประจำประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาต่อ ๆ มา จนเกิดเป็นสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศถึง ๒๕ ประเทศ โดยมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารรวม ๖๖ นาย

ด้วยสภาพแวดล้อมปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ ที่โลกเชื่อมต่อกันด้วยเทคโนโลยี ผู้คน สินค้า และการบริการเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี เกิดตัวแสดงสำคัญใหม่ ๆ เช่น ผู้มีบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors) เข้ามามีบทบาทในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้งานด้านการทูต รวมถึงงานด้านการทหารต้องปรับตัวตามไปด้วย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ.๒๕๖๐ หมวด ๕ มาตรา ๕๒ ได้ย้ำให้เห็นความสำคัญของการทหารและการทูต รวมถึงการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ ขณะที่รัฐบาลก็ได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ที่มีประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตและการป้องกันประเทศไว้ และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศระยะ ๒๐ ปี ก็ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในต่างประเทศ อันเป็นงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วยเช่นกัน เพื่อตอบสนองต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าว กองทัพอไทยได้กำหนดพันธกิจในด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในปัจจุบัน ทั้งกลไกการดำเนินงานในรูปแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี ทั้งในระดับนโยบาย ระดับอำนาจการ และระดับปฏิบัติการ รวมถึงการศึกษาโครงสร้างในการดำเนินงาน ไปจนถึงการสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้ปฏิบัติงาน เช่น ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย รวมถึงประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัยเอง พบว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ยังมีปัญหาข้อขัดข้องหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเชิงนโยบายที่ขาดการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ไปจนถึงปัญหาการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติและปัญหาในระดับปฏิบัติการเอง โดยปัญหาเหล่านี้ สามารถแยกออกได้เป็น ๕ ประเด็นหลัก คือ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การขาดการประสานสอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ ในระดับต่างๆ การขาดการแปลงผลจากการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติที่แท้จริง การขาดการเตรียมการ และการพัฒนาบุคลากร และหน่วยงานให้พร้อมปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และการขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่แท้จริง

วิเคราะห์ความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร

กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร อาจเริ่มจากยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ด้านความมั่นคง ที่กำหนดวัตถุประสงค์ในการบูรณาการความร่วมมือกับต่างประเทศที่เอื้อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ป้องกันภัยคุกคามข้ามชาติ และคุณภาพชีวิตของคนในชาติ ซึ่งเมื่อแปลงลงมาในระดับกระทรวงกลาโหม ได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติในประชาคมระหว่างประเทศ

ผ่านการดำเนินงานในประเด็นยุทธศาสตร์ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ ประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว ถูกแปลงไปเป็นพันธกิจสองประการในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ และปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ ภายใต้กรอบของสหประชาชาติ เพื่ออำรงเกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทย ในประชาคมโลก

พันธกิจดังกล่าวมีรายละเอียด คือ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อแนวความคิดทางยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน และมิตรประเทศ โดยการใช้การทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงและความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้โดยสันติวิธี และให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วมกัน เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้กลไกความร่วมมือในทุกระดับ เตรียมความพร้อมของกองทัพในการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน ให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนทางทหารในทุกระดับ ให้มีการแลกเปลี่ยนที่นั้งทางการศึกษา และขยายผลการฝึกร่วม/ผสมระหว่างกัน ให้ครอบคลุมประเทศสมาชิกอาเซียน ให้ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติของกองทัพไทยให้มีความพร้อม อันจะส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศ และให้มีการบูรณาการกลไกความร่วมมือด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในระดับนโยบาย การประชุมเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในกรอบอาเซียน

พันธกิจอีกประการหนึ่ง คือ การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ อาศัยกลไกการฝึกผสม การฝึกร่วม/ผสมกับมิตรประเทศ ให้พัฒนาการฝึกอย่างเป็นระบบและขยายไปสู่การฝึกในระดับพหุภาคี รวมทั้งแสวงประโยชน์ในการนำเทคโนโลยีวิธีมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการฝึกและการพัฒนาหลักนิยมของกองทัพไทยให้ทันสมัย มุ่งไปสู่การเตรียมความพร้อมของกำลังพลให้สามารถปฏิบัติการร่วมกับนานาชาติและการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ

จากวัตถุประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ดังกล่าว สำนักนโยบายและแผน กระทรวงกลาโหม ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเน้นการดำเนินงานไปที่การแลกเปลี่ยนการเยือน การประชุม การสร้างความร่วมมือ และมีส่วนร่วม การเข้าร่วมขมนิทรรศการ และกำหนดกลุ่มประเทศตามลำดับความสำคัญ คือ ประเทศในกลุ่มอาเซียน กับประเทศคู่เจรจา เน้นการรักษาความสัมพันธ์กับมิตรประเทศ และรักษาดุลยภาพกับมหาอำนาจ โดยกองทัพได้นำมาจัดทำเป็นแนวทางด้านการทูตฝ่ายทหารของกองทัพไทย โดยแบ่งกลุ่มความร่วมมือออกเป็น ประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศมหาอำนาจ และมิตรประเทศอื่น ๆ โดยประเทศในกลุ่มอาเซียน แยกเป็นที่มีพรมแดนทางบกหรือทางทะเลติดต่อกับไทย จำนวน ๖ ประเทศ ได้แก่ เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย ที่ไทยต้องให้ความสำคัญและเร่งด่วนเป็นอันดับแรกในการสร้างความสัมพันธ์ กลุ่มประเทศอาเซียนที่เหลือจำนวน ๓ ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ เป็นพันธมิตรที่สำคัญของไทยในการสร้างสรรค์ผลประโยชน์ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

กลุ่มประเทศมหาอำนาจทั้งในระดับโลกและภูมิภาค ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย อันเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทในการชี้นำทิศทางโลก รวมทั้งพยายามใช้อิทธิพลครอบงำประเทศต่างๆ ให้คล้อยตามในหลากหลายมิติ ซึ่งไทยต้องพยายามปรับตัวและรักษาสมดุลเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ รวมถึงจะต้องดำรงความสัมพันธ์กับกลุ่มมิตรประเทศอื่นๆ ที่มีความสำคัญในระดับที่สามารถมีผลประโยชน์ร่วมกันกับไทยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง รวมทั้งการเป็นมิตรที่ดี พร้อมทั้งจะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น มิตรประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ มิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตฝ่ายทหารกับกองทัพไทย กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (EU) และองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) เป็นต้น

การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ขาดตอนอยู่เพียงเท่านั้น แล้วกระโดดข้ามไปที่แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ ที่สำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และหน่วยที่เกี่ยวข้องดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายของหน่วยเอง ผลที่ตามมาคือ การขาดการแปลงนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง ซึ่งจากการสอบถามสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยหลายท่าน ให้ข้อมูลว่าขาดการกำหนดความเร่งด่วนของกิจกรรมต่างๆ และขาดการให้แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศที่ไปประจำการ ปล่อยให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยเป็นฝ่ายตั้งรับทางการทูตจากมิตรประเทศและต้องกำหนดแนวทางขึ้นมาเอง ทำให้แต่ละหน่วยต่างดำเนินการไปแบบแยกส่วน และไม่มีทิศทางที่ชัดเจน ขาดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจน ขาดการกำหนดช่องทางและเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน ขาดการเน้นในการดำเนินงาน และขาดการวางแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปดำเนินการได้

วิเคราะห์การบูรณาการและการประสานสอดคล้องในแต่ละระดับ

ผลจากการขาดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มีปัญหาในด้านการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงขาดความประสานสอดคล้องของการดำเนินงานในแต่ละระดับ เห็นได้จากการที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารส่วนใหญ่ ยังไม่เห็นถึงความเชื่อมโยง ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ กับงานที่ตนปฏิบัติ จนส่งผลให้การดำเนินงานด้านการต่างประเทศร่วมกับหน่วยงานอื่นของรัฐ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน อีกทั้ง ยังมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยอีกหลายท่าน ยังมีความเข้าใจว่าการดำเนินการด้านการทูตฝ่ายทหารนั้น จำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น จนมิได้เกิดการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงกลาโหมที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วย

การคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ที่แต่ละเหล่าทัพต่างคัดเลือกของตนเองและขึ้นการบังคับบัญชาต่อเหล่าทัพเป็นหลัก ได้ส่งผลให้แต่ละเหล่าทัพมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับมิตรประเทศภายใต้มุมมองของเหล่าทัพเป็นสำคัญ ในประเด็นดังกล่าว ทำให้ภาพรวมของการมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศสูญหายไป ต่างฝ่ายต่างดำเนินการเอง แม้แต่ในกระทรวงกลาโหมด้วยกัน ก็อาจมีทิศทางที่แตกต่างกันไปด้วย ยิ่งในภาพรวมของประเทศแล้ว การบูรณาการย่อมมีปัญหาไปด้วย ซึ่งแม้จะมีการประชุมของ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ ต่างประเทศ ก็ตาม ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ อันเนื่องมาจากแผนงาน โครงการ และกิจกรรมถูกกำหนดโดยเหล่าทัพเป็นหลัก

ปัญหาการบูรณาการดังกล่าว สะท้อนออกมาให้เห็นจากความไม่ประสานสอดคล้องกันของข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมในแต่ละระดับ เช่น ในระดับรัฐบาลไทย มีการจัดทำข้อตกลง หรือบันทึกความเข้าใจ ในรูปแบบว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงกับฝรั่งเศส ยูเครน กาตาร์ รัสเซีย อินเดีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ มีบันทึกความเข้าใจในระดับกลาโหมกับเยอรมนี อิตาลี เกาหลีใต้ เวียดนาม แต่ในระดับกองทัพและเหล่าทัพ ปรากฏว่ามีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมน้อยมากที่ดำเนินการร่วมกับฝรั่งเศส ยูเครน กาตาร์ รัสเซีย เยอรมนี ขณะเดียวกัน จากนโยบายทั้งของกระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย กำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานไปที่ประเทศเพื่อนบ้าน เป็นสำคัญ แต่กลับไม่มีความตกลงในระดับรัฐบาลกับประเทศเพื่อนบ้าน ในระดับกระทรวงกลาโหมเอง ก็มีความร่วมมือกับเวียดนามเท่านั้น ในส่วนของประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ เป็นเพียงคณะกรรมการในปัญหาด้านชายแดนกับกัมพูชา มาเลเซีย สปป.ลาว และเมียนมา

ในระดับกองทัพและเหล่าทัพ ก็ยังคงขาดการประสานสอดคล้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้เป็นเอกภาพ โดยมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่กระจายกันออกไป ตามนโยบายของแต่ละเหล่าทัพกำหนด รวมถึงจังหวะหรือโอกาสที่มีตรประเทศมีความต้องการจัดทำความร่วมมือกับไทย ที่จะส่งผลดีต่อผลประโยชน์ชาติของเขา เช่น การขายอาวุธยุทโธปกรณ์ ที่เป็นภารกิจหนึ่งของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศสนับสนุนการดำเนินการด้วย ซึ่งเมื่อมีการติดต่อและขายให้ฝ่ายไทย ก็จะมีความร่วมมือด้านอื่น ๆ เข้ามา เช่น การให้ทุนการศึกษา เป็นต้น โดยที่ในส่วนของไทยเอง อาจได้แค่การพัฒนาเหล่าทัพในลักษณะที่เป็นเอกเทศ โดยมีได้คำนึงถึงภาพรวมของกลาโหมและระดับประเทศมากนัก

วิเคราะห์การตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ปัจจุบัน การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยขยายตัวออกไปมาก โดยมีแผนงาน โครงการ และกิจกรรม กับมิตรประเทศที่หลากหลาย เช่น มีการประชุมปัญหาชายแดนทั้งในระดับประเทศ ระดับกระทรวงกลาโหม ระดับกองทัพ ลงไปถึงระดับพื้นที่ในกองทัพภาคต่าง ๆ กับกัมพูชาและมาเลเซีย มีการประชุมคณะกรรมการระดับสูงกับมาเลเซีย เมียนมา และอินโดนีเซีย มีการประชุมของฝ่ายเสนาธิการระดับสูงกับมาเลเซีย เมียนมา กัมพูชา สปป.ลาว บรูไน ปากีสถาน เวียดนาม มีการประชุมความร่วมมือทางทหารและความมั่นคงกับทั้งสหรัฐ ฯ และจีน มีการประชุมระดับเหล่าทัพกับหลายประเทศ มีการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง การปฏิบัติการลาดตระเวนร่วม การแลกเปลี่ยนการฝึกศึกษากับอีกหลายประเทศ การส่งกำลังบำรุงร่วม และการรักษาสันติภาพร่วมกัน รวมถึงอีกหลาย ๆ กิจกรรมที่เป็นแผนงานโครงการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเหล่านั้น ขาดแนวทงนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่ผ่านกระบวนการกำหนดที่ชัดเจน จนส่งผลให้แต่ละกิจกรรมยังไม่สามารถนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติได้เท่าที่ควร

ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเส้นเขตแดน และพื้นที่ทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่หลายพื้นที่ อันอาจนำมาซึ่งโอกาสของการกระทบกระทั่งกันได้เช่นปัญหาเขาพระวิหาร รวมทั้งยังเป็นการเสียโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว และยังเป็นพื้นที่ไร้อำนาจรัฐที่กลุ่มมิจฉาชีพเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นปัญหาดังกล่าว แม้ไทยจะมีความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่หลายระดับและหลายมิติ แต่ยังไม่ได้มีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนที่สามารถนำมาบูรณาการ

เครื่องมือด้านการทูตเหล่านั้นเพื่อแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนได้อย่างแท้จริง ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไข ปัญหาเฉพาะเรื่องไป

ความสัมพันธ์กองทัพไทยและกองทัพเมียนมา อยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะหลังจากที่ ผบ.ทสส. ของทั้งสองประเทศมีโอกาสพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ มีกลไกการประชุมคณะกรรมการระดับสูง กลไกการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง กลไกการประชุมฝ่ายเสนาธิการระดับสูง กลไกการประชุม คณะกรรมการชายแดน อย่างไรก็ตาม กลไกเหล่านี้ ขาดการบูรณาการและบริหารจัดการที่ดี จนไม่สามารถนำมาซึ่งผลผลิตที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติที่แท้จริง เช่น การสกัดกั้นและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดตั้งแต่ฐานผลิตที่อยู่ในเมียนมา การแก้ไขปัญหาแรงงานและผู้อพยพที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

กองทัพไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกองทัพอินโดนีเซีย มีกลไกความร่วมมือคล้ายคลึงกัน ความสัมพันธ์ไทย – เมียนมา รวมทั้งยังคงเข้าไปช่วยเหลืออินโดนีเซียในหลายสถานการณ์วิกฤติ เช่น ภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่ยอร์คยาคาร์ตาที่มีผู้เสียชีวิตกว่าสามพันคน และที่สำคัญคือ กองทัพไทยเข้าไป เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการแบ่งแยกดินแดนที่อาเจห์ ซึ่งประเทศและกองทัพอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมาก อย่างไรก็ตาม การใช้ความสัมพันธ์และกลไกที่มีดังกล่าว เพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของชาติไทยอย่างเป็นระบบยังมีน้อย เช่น การแก้ไขปัญหาจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ซึ่งอินโดนีเซียมีความเกี่ยวพันกับปัญหาดังกล่าว ในฐานะประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลกและยังมีกลุ่มเห็นต่างที่มีรากฐานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปอาศัยอินโดนีเซียบ่มเพาะ แนวความคิดในการแบ่งแยกดินแดนด้วย ทั้งนี้ ถ้ามีการบริหารจัดการกลไกความร่วมมือไทยกับ อินโดนีเซียให้ดี ก็จะได้ประโยชน์อย่างมากในกระบวนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากนี้ ยังมีกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศของไทยกับ ชาติต่าง ๆ อีกมากที่สามารถวิเคราะห์ และบริหารจัดการอันจะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อผลประโยชน์ ชาติไทยได้ อย่างไรก็ตาม การขาดการบูรณาการด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งภายในกระทรวงกลาโหมเอง หรือการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานในต่างประเทศ ยังคงมีไม่มากนัก จนไม่มีทิศทาง ที่ชัดเจนและเนื่องจากขาดการกำหนดนโยบาย แผน หรือยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ทำให้กลไก การทำงาน แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ไม่ได้มุ่งไปสู่ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกัน ประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศอย่างแท้จริง

วิเคราะห์การเตรียมการ การพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบ

บุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นบุคลากรที่ต้องมีความรู้ความสามารถและมีความ เชี่ยวชาญเฉพาะในด้านการทูตและการทหาร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการระยะยาว สำหรับบุคลากรเหล่านี้ ควรมีองค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความรู้ในระดับ ยุทธศาสตร์ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง พลังอำนาจแห่งชาติ และผลประโยชน์ชาติ ซึ่งจากการ สอบถามสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทั้งของไทยและต่างประเทศ ต่างก็เห็นความสำคัญในประเด็น ดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และเครือข่ายความสัมพันธ์กับประเทศที่จะไป ประจำการยังมีความสำคัญยิ่งกว่า จนผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศบางท่านได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ควรจะได้มีการจัดส่งบุคลากรที่จะคัดเลือกไปทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ให้ไปศึกษาหลักสูตรใน ระดับฝ่ายเสนาธิการของประเทศนั้น ๆ ก่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคยทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม

ประเพณี และเป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานในอนาคต และบางประเทศยังมีกฎเกณฑ์ในอันที่จะให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต้องมีการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป อีกทั้งจะต้องมีทัศนคติและบุคลิกที่เหมาะสมด้วย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการคัดเลือกบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ขาดการตอบสนองต่อคุณสมบัติที่กล่าวไป โดยในการคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ไปปฏิบัติภารกิจในต่างประเทศ ยังคงมีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละเหล่าทัพและกระบวนการในการคัดเลือกยังขาดการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้พื้นฐานในการเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ขาดการให้ความสำคัญกับภาษาท้องถิ่นในประเทศที่จะไปประจำการ ขาดการให้ความสำคัญกับเครือข่ายในการดำเนินงานด้านการทูต ดังเห็นได้ว่าผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยหลายประเทศ ไม่สามารถใช้ภาษาของประเทศที่ไปประจำการได้ ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม อินโดนีเซีย รัสเซีย และอีกหลายประเทศ โดยในการสอบคัดเลือกมุ่งเน้นไปที่ภาษาอังกฤษเท่านั้น

ทัศนคติและแนวความคิดในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน และประเด็นดังกล่าว กองทัพก็ยังมีได้ให้ความสำคัญอย่างแท้จริง ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารหลายท่าน ยังคงมีทัศนคติในการปฏิบัติหน้าที่ที่แคบอยู่ โดยเห็นว่างานด้านการทูตฝ่ายทหารเกี่ยวข้องกับเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเท่านั้น และในการดำเนินงาน หลายท่านยังคงให้ความสำคัญกับกิจกรรมในการต้อนรับคณะผู้บังคับบัญชาเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงความสัมพันธ์กับประเทศที่ไปประจำการเท่าที่ควร

ผลจากการแยกสอบคัดเลือกบุคลากรไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศที่ส่งผลในทางปฏิบัติด้วยจากการที่กองทัพอากาศและกองทัพเรือ มักคัดสรรผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพที่มีอาวุโสสูงกว่า กองทัพบก ขณะที่ในหลายประเทศที่ไปประจำการ ได้กำหนดให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ขณะที่ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของเหล่าทัพอื่นมีอาวุโสทางทหาร อาวุโสอายุ และรุ่นมากกว่า ไปทำหน้าที่รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร จนส่งผลให้การดำเนินงานร่วมกันประสบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารได้

การพัฒนาผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยไปปฏิบัติภารกิจในต่างประเทศหลังการคัดเลือก ก็เป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการของไทยนั้น แม้จะมีการอบรมในระดับเหล่าทัพ ระดับกองทัพไทย และระดับกระทรวงการต่างประเทศ แต่การพัฒนาดังกล่าว ก็ยังขาดประเด็นในเรื่องภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพเฉพาะของประเทศที่แต่ละนายจะไปประจำการ รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงาน

อีกประเด็นที่สำคัญ คือ ยังมีบุคลากรอีกจำนวนหนึ่งที่มีใช้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร แต่มีปฏิสัมพันธ์กับกองทัพมิตรประเทศอยู่สม่ำเสมอ คือ ผู้บังคับบัญชาระดับสูง ผู้บังคับหน่วย ฝ่ายเสนาธิการ และกำลังพล ทั้งในระดับกระทรวงกลาโหม กองทัพ และเหล่าทัพ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมร่วม การฝึกซ้อม การปฏิบัติงานร่วม หรือแม้แต่การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาก็ตาม โดยกำลังพลเหล่านี้ มิได้มีทัศนคติว่าตนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การมีปฏิสัมพันธ์กับมิตรประเทศของกลุ่มบุคลากรดังกล่าว จึงเป็นไปในลักษณะดำเนินการแบบแยกการไปตามแนวความคิดของบุคคลหรือเหล่าทัพนั้น ๆ และแม้แต่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอีกหลายนาย ก็ยังไม่ได้มองว่าบุคลากรเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จนส่งผลให้การดำเนินงานมิได้พยายามให้มีการประสานสอดคล้องกันเท่าที่ควร

บทเรียนแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างชาติ

การเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะช่วยให้เราได้เห็นและเข้าใจ บทเรียนหลายประการในอันที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการทูตฝ่ายทหารของไทย โดยเฉพาะ การกำหนดแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยขึ้น ซึ่งแม้การทูตฝ่ายทหารของ หลายชาติจะได้มีการกำหนดแนวทางให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ แต่มีการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ สหราชอาณาจักร และสเปน ที่มีกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ หรือแผนงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ค่อนข้าง ชัดเจน และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางได้ โดยมีประเด็นสำคัญที่เราสามารถเรียนรู้จากการ ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของต่างชาติ ได้ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติสหรัฐ ฯ กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ไว้อย่างชัดเจน โดยในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐ ฯ ปี ค.ศ.๒๐๑๗ กำหนดแนวทาง การดำเนินงานด้านการทูตไว้ใน Pillar IV พร้อมกำหนดแนวทางการดำเนินงานต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลกไว้ด้วย จนสามารถเป็นกรอบแนวทางที่จะนำมาใช้ในการกำหนดการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารได้ และ ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว ยังได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ไว้ในส่วนของการดำเนินงานด้านการทหารใน Pillar I และ Pillar III ด้วย

๑.๑ แนวทางการดำเนินงานด้านการทูต จะเป็นกรอบการดำเนินงานด้าน การทูตฝ่ายทหารด้วย โดยมีพื้นฐานจากการประเมินสถานะแวดล้อมโลก ที่การแข่งขันด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร จะรุนแรงขึ้น จึงได้กำหนดแนวทางสำคัญ ดังนี้

๑.๑.๑ การดำรงรักษาสันติภาพด้วยการพัฒนาความเข้มแข็ง ซึ่งก็คือการสร้างพลังอำนาจแห่งชาติใน Pillar III ที่เป็นการพัฒนาจุดแข็งในการแข่งขันของสหรัฐ ฯ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทหารและการพัฒนาขีดความสามารถทางการทูตและกำลังอำนาจ อื่น ๆ ของสหรัฐ ฯ โดยให้การดำเนินงานด้านการทูตเป็นแนวหน้าในการปกป้องผลประโยชน์สหรัฐ ฯ ในต่างประเทศ กระตุ้นเครือข่ายด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และดำรงการพบปะพูดคุย และร่วมมือกับคู่แข่งเพื่อลดความเสี่ยงในการเข้าใจผิด ดำรงรักษาสถานภาพนักการทูต ในต่างประเทศไว้ และใช้การทูตแบบ Face-to-face Diplomacy สร้างและนำแนวร่วมและพันธมิตร พร้อมแสวงหาและกระตุ้นให้เกิดโอกาสที่จะเกิดประโยชน์กับสหรัฐ ฯ ในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังจะต้อง พัฒนาและใช้เครื่องมือการทูตทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับความมั่นคงและมั่งคั่งของสหรัฐ ฯ พร้อม กำจัดแหล่งสนับสนุนด้านเศรษฐกิจต่อภัยคุกคามที่มี พัฒนาและใช้เครื่องมือด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อต่อสู้กับคู่แข่งโดยใช้การทูตสาธารณะ การสื่อสารทางยุทธศาสตร์ และการสร้างเครือข่าย พันธมิตรที่ส่งผลดีต่อสหรัฐ ฯ

๑.๑.๒ การดำเนินงานด้านการทูต เพื่อยกระดับอิทธิพลสหรัฐ ฯ ต่อสังคมโลกด้วยการสร้างแรงจูงใจให้รัฐหุ้นส่วนเข้ามาร่วมกับสหรัฐ ฯ เพื่อแข่งขันกับจีนและรัสเซีย โดยในประเทศกำลังพัฒนา สหรัฐ ฯ จะเข้าไปลงทุนและสนับสนุนบริษัทสหรัฐ ฯ เข้าไปแข่งขันกับชาติอื่น ที่เข้าไปสร้างอิทธิพล สำหรับประเทศที่ล้มเหลวหรือแตกแยก จะทำการวิเคราะห์ว่ามีผลต่อสหรัฐ ฯ มากน้อยเพียงใด แล้วเข้าไปร่วมกับกลุ่มปฏิรูปในประเทศนั้น โดยใช้เครื่องมือทางการทูต เศรษฐกิจ

และการทหารไปพร้อม ๆ กัน เพื่อสร้างอิทธิพลในประเทศดังกล่าว นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้ กำหนดการดำเนินงานในเวทีพหุภาคี เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับสหรัฐฯ และการผลักดันให้ค่านิยม ของสหรัฐฯ เป็นที่ยอมรับทั่วโลก ซึ่งสหรัฐฯ พร้อมที่จะใช้เครื่องมือทางกฎหมาย การทูต การลงโทษ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาติที่ไม่เห็นด้วยกับค่านิยมสหรัฐฯ รวมถึงการเอาชนะองค์กร ก่อการร้าย ปกป้องเด็ก สตรี ปกป้องเสรีภาพการนับถือศาสนาและชนกลุ่มน้อย และช่วยเหลือ เพื่อมนุษยธรรม

๑.๑.๓ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตตามภูมิภาค โดยกำหนดแนวทางการ ดำเนินงานด้านการทูตที่แตกต่างกันไปตามสภาพโดยธรรมชาติ ระดับภัยคุกคาม ความเข้มข้นของ การแข่งขัน โอกาสทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ เพื่อปกป้องผลประโยชน์สหรัฐฯ โดยมีเป้าหมายที่จีน รัสเซีย เกาหลีเหนือ และอิหร่าน และแบ่งภูมิภาคออกเป็น อินโด - แปซิฟิก ยุโรป ตะวันออกกลาง เอเชียกลางและเอเชียใต้ ซีกโลกตะวันตก และแอฟริกา

๑.๒ แนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่กำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐฯ มีเป้าหมายในการปกป้องแผ่นดินแม่ พัฒนาความมั่นคง และดำรง รักษาสันติภาพ โดยมองว่าสิ่งทำลายคือ การขึ้นมาของจีนและการกลับมาของรัสเซีย รัสเซีย อิหร่านและเกาหลีเหนือ และภัยคุกคามข้ามชาติ ซึ่งต้องระดมพลังอำนาจแห่งชาติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร ทั้งของสหรัฐฯ และพันธมิตร โดยต้องมีการสร้างความเข้มแข็งทางทหาร เพื่อเป็น ฐานงานการทูต โดยมีแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนา รวมถึงการใช้พลังอำนาจด้านการทูตฝ่ายทหาร ดังนี้

๑.๒.๑ การพัฒนาขีดความสามารถ เป็นการพัฒนาขีดความสามารถ ด้านการทหารทั้งของสหรัฐฯ และพันธมิตร เพื่อให้มีความทันสมัย พร้อมรบเพื่อชนะและสามารถ ปกป้องแผ่นดินแม่และผลประโยชน์ชาติได้ ทั้งการรบทางอากาศ น่านน้ำ แผ่นดิน อวกาศ และไซเบอร์ ต้องมีการพัฒนาพื้นฐานอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ กองกำลังนิวเคลียร์ ดำรงความเป็นผู้นำ และมีเสรีในการปฏิบัติการในอวกาศ มีการพัฒนาขีดความสามารถทางไซเบอร์ และพัฒนาขีดความสามารถ ด้านการข่าวกรอง

๑.๒.๒ การใช้การทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ชาติ มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคนอเมริกัน แผ่นดินแม่ และวิถีชีวิตคนอเมริกัน ด้วยการใช้การทูตฝ่ายทหาร เป็นแนวทางสำคัญในงานด้านการข่าวกรอง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอาวุธทำลายล้าง พร้อมร่วมมือกับ พันธมิตรและหุ้นส่วนในการรักษาความปลอดภัย ขจัด และป้องกันการแพร่กระจายอาวุธดังกล่าว การทูตฝ่ายทหารเข้าไปสร้างความร่วมมือกับหุ้นส่วนเพื่อติดตาม ชัดขวาง และรบกวนบุคคลที่อาจ อพยพเข้าสหรัฐฯ แต่เน้น กลั่นกรองมิให้ภัยคุกคามหลุดรอดเข้าสหรัฐฯ การทูตฝ่ายทหารเข้าไป รบกวนการวางแผนก่อการร้ายแต่เน้น ด้วยการแลกเปลี่ยนข่าวกรองกับหุ้นส่วนต่างชาติ ช่วยกัน ทำลายเครือข่าย ISIS และ al-Qaeda ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด การทูตฝ่ายทหารติดตามองค์กรอาชญากรรม ข้ามชาติและวิเคราะห์ภัยคุกคามแต่เน้น

๑.๓ บทเรียนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องของการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐฯ

๑.๓.๑ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ มีการประเมิน สถานการณ์ วิเคราะห์ภัยคุกคามที่ชัดเจน พร้อมกับการบริหารจัดการพลังอำนาจแห่งชาติที่สำคัญ

โดยเฉพาะพลังอำนาจทางด้านการเมืองหรือการทูต ด้านเศรษฐกิจ การทหาร และด้านข้อมูลข่าวสาร ข้าราชการที่ค่อนข้างชัดเจน พร้อมกำหนดกระบวนการในการพัฒนาพลังอำนาจในแต่ละด้าน และการใช้พลังอำนาจนั้น ๆ รวมถึงการใช้พลังอำนาจด้านการทหารผสมผสานกับพลังอำนาจด้านการทูต ซึ่งอาจนิยามได้ว่าเป็นการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารนั่นเอง

๑.๓.๒ ยุทธศาสตร์ชาติสหรัฐ ฯ กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ชัดเจน ดังเห็นได้จากข้อ ๑.๒ ที่ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารไว้และ กำหนดแนวทางการใช้การทูตฝ่ายทหารในการตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ

๑.๓.๓ การใช้การทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ นั้น มิใช่การมุ่งไปที่การพัฒนาความสัมพันธ์ แต่เป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ชาติ ด้วยการเป็นแนวหน้า ที่จะประเมินและวิเคราะห์ภัยคุกคาม รวมถึงการแสวงความร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วนเพื่อติดตาม ขัดขวาง รบกว และกำจัดภัยคุกคามที่จะเข้าสู่สหรัฐ ฯ แต่เนิ่น

๑.๓.๔ ประเด็นที่สหรัฐ ฯ ใช้การทูตฝ่ายทหารเป็นเครื่องมือในแนวหน้าที่สำคัญก็คือ ภัยคุกคาม สิ่งทำลาย และความเสี่ยงที่สหรัฐ ฯ ประเมินมาขึ้นเอง ซึ่งก็คือ อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ผู้อพยพ ขบวนการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงการขึ้นมาของจีน ที่การทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ จะต้องติดตาม ประเมิน และวิเคราะห์แต่เนิ่น รวมถึงจะต้องร่วมกับ หุ้นส่วนและพันธมิตรในด้านการข่าวกรอง รวมถึงการขัดขวางรบกวนภัยคุกคามเหล่านั้น

๑.๓.๕ บทเรียนดังกล่าว ถ้าประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ประเด็นที่ผู้ดำเนินงานโดยเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย จะต้องติดตามและวิเคราะห์ ความเคลื่อนไหวใด ๆ ในประเทศที่ไปประจำการที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติไทย เช่น ปัญหาเรื่องเส้นเขตแดน ความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความเคลื่อนไหว ที่เกี่ยวกับผู้อพยพหลบหนีเข้าเมือง เช่น ชาวเบงกาลีจากรัฐยะไข่ของเมียนมา ความเคลื่อนไหวในเรื่อง ของยาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติที่มีผลกระทบต่อไทย รวมถึงกลุ่มก่อการร้ายต่าง ๆ ที่อาจใช้ ไทยเป็นที่หลบซ่อนพักพิง เป็นต้น

๒. ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติ (International Defence Engagement Strategy) ของสหราชอาณาจักร ค.ศ.๒๐๑๗ ซึ่งก็คือ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารนั่นเอง โดยเอกสารดังกล่าวนี้ เป็นการบูรณาการความร่วมมือด้านการทูตและการทหารของกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม โดยมีรัฐมนตรีของทั้งสองกระทรวงเป็นผู้ลงนามร่วมกัน มีขั้นตอนในการจัดทำยุทธศาสตร์เริ่มตั้งแต่การแปลงผลประโยชน์ชาติและวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงแห่งชาติ ให้เป็นวัตถุประสงค์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติหรือวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จากนั้น จะเป็นการทบทวนยุทธศาสตร์ และนโยบายในระดับประเทศ โดยเฉพาะด้านการทูต ทบทวนความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ แล้วลงไป ในรายละเอียดของบทบาทการป้องกันประเทศกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารและการทบทวนดังกล่าว ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็จะถูกกำหนดขึ้นมาในรูปแบบของเป้าหมาย กิจกรรม และการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ

๒.๑ การแปลงผลประโยชน์ชาติเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการแปลงผลประโยชน์ชาติที่กำหนดไว้คือ ความมั่นคงและมั่งคั่งของสหราชอาณาจักร ไปเป็น

วัตถุประสงค์ความมั่นคงแห่งชาติที่มี ๓ ประการ คือ ปกป้องประชาชน ยกย่องความมั่งคั่ง และพัฒนา อิทธิพลที่มีต่อโลก วัตถุประสงค์ดังกล่าว แปลงไปเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ คือ พัฒนาความเข้าใจซึ่งกันและกัน ป้องกันความขัดแย้ง ส่งเสริมขีดความสามารถชาติพันธมิตร สนับสนุนการสร้างควมมั่งคั่งให้กับสหราชอาณาจักร และเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างอิทธิพล

๒.๒ ทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ เป็นการทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของสหราชอาณาจักรว่า มีประเด็นใดที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการป้องกันประเทศบ้าง ทั้งความสัมพันธ์ทวิภาคีและพหุภาคีที่สหราชอาณาจักรมีต่อประเทศหรือองค์กรต่าง ๆ จากนั้นเป็นการทบทวนงานด้านการทูตฝ่ายทหารหรือการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ ว่ามีแนวทางเช่นไร มีเครื่องมือและเครือข่ายในการดำเนินการอย่างไรบ้าง

๒.๓ ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ หรือ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นผลจากการจัดทำยุทธศาสตร์ที่ตอบคำถามว่า งานด้านการทูตฝ่ายทหารจะดำเนินการเช่นไร เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ได้กำหนดไว้ โดยเริ่มต้นจากการทบทวนวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ แล้วกำหนดออกมาเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยกำหนดกลุ่มของกิจกรรม ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย การทูตฝ่ายทหาร การป้องกันประเทศสนับสนุนความมั่งคั่งของประเทศ การพัฒนาขีดความสามารถให้พันธมิตรและการใช้ขีดความสามารถ โดยกิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมย่อยๆ เช่น การทูตฝ่ายทหาร จะดำเนินการโดยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารและเจ้าหน้าที่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับสูงที่อาจมีระดับรัฐมนตรีหรือนายทหารระดับสูงเข้าไปดำเนินการ ระดับทั่วไปที่มีเจ้าหน้าที่ระดับรองๆ ลงมาเป็นผู้ดำเนินการ และมีเครือข่ายการดำเนินการในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นต้น จากกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะได้มีการกำหนดแนวทางที่จะนำกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติไว้ด้วย

๒.๔ บทเรียนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศสหราชอาณาจักร

๒.๔.๑ สหราชอาณาจักรกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยใช้ชื่อว่า ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติ

๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์กำหนดเป็นภาพรวมๆ และเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหมสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยมีความสอดคล้องกับงานด้านการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

๒.๔.๓ ยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยมีการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติโดยรวม รวมถึงยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ แล้วแปลงผลประโยชน์ชาติ มาเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่เป็นเป้าหมาย แล้วจึงกำหนดวิธีการและเครื่องมือออกมาเป็นกิจกรรมต่างๆ รวมถึงแนวทางในการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ

๒.๔.๔ นอกจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่เป็นเอกสารเปิดเผยแล้ว กระทรวงกลาโหมสหราชอาณาจักร ยังได้แปลงยุทธศาสตร์ออกเป็นแผนงานโครงการและกิจกรรมที่มุ่งกระทำในแต่ละพื้นที่และแต่ละประเทศที่แตกต่างกันไปโดยเป็นเอกสารมีชั้นความลับ

๒.๔.๕ บทเรียนดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับไทยได้ในเรื่องของการแปลงผลประโยชน์ชาติและวัตถุประสงค์ชาติในแต่ละระดับ ทั้งวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง

แห่งชาติ วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ กลั่นกรองมาเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จากนั้นจะเป็นการทบทวนสถานะแวดล้อมด้านการทูตฝ่ายทหารและทบทวนภาพรวมงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทย ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ก่อนที่จะกำหนดออกมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ต่อด้วยการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไทยอย่างแท้จริง

๓. แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน (Defence Diplomacy Plan) เป็นแผนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่ค่อนข้างละเอียด โดยมีแนวทางในการจัดทำเช่นเดียวกับการกำหนดยุทธศาสตร์ กล่าวคือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นเป้าหมาย มีการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการปฏิบัติ และกำหนดเครื่องมือหรือทรัพยากรในการดำเนินการ โดยแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน แบ่งออกเป็นสองส่วนพร้อมด้วยภาคผนวก

๓.๑ แผนการทูตฝ่ายทหารส่วนแรกกล่าวทั่วไป เป็นการบรรยายพื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันตั้งแต่รากฐานการทูตฝ่ายทหารของสเปนในเชิงประวัติศาสตร์ ต่อด้วยหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ต้องสอดคล้องกับงานด้านการทูตอื่น ๆ และได้กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ออกมา ๕ ประการ จากนั้นเป็นการทบทวนเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยสเปนแบ่งเครื่องมือออกได้เป็น ๙ กลุ่ม เช่น ข้อตกลงความร่วมมือ การเยือน การพบปะทวิภาคี เป็นต้น ช่วงท้ายของส่วนนี้ เป็นการเชื่อมโยงเครื่องมือทั้ง ๙ กลุ่ม ให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ

๓.๒ แผนการทูตฝ่ายทหารส่วนที่สอง ประเด็นยุทธศาสตร์ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงภาพรวม ขอบเขต และวัตถุประสงค์ของแผน จากนั้นเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดความเร่งด่วนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารตามกิจกรรมต่าง ๆ โดยแบ่งความเร่งด่วนออกเป็นความเร่งด่วนตามสภาพภูมิรัฐศาสตร์ว่าจะให้ความเร่งด่วนกับภูมิภาคใด ความเร่งด่วนด้านการปฏิบัติการที่จะเน้นว่าปฏิบัติการใดที่จะให้ความสำคัญมากกว่ากัน ความเร่งด่วนด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ หลังการกำหนดความเร่งด่วน เป็นการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกันทั้งความเร่งด่วน เครื่องมือ และทรัพยากรที่มี ในส่วนท้ายสุดก็จะเป็นการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแผนการทูตฝ่ายทหาร

๓.๓ ภาคผนวก เป็นการขยายแผนการทูตฝ่ายทหารให้ชัดเจนขึ้น โดยมีผนวกที่สำคัญ คือ ผนวกช่องทางหรือเครื่องมือหลักในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ว่ามีข้อตกลงอะไรบ้าง มีผู้ช่วยฝ่ายทหารในประเทศใดบ้าง เป็นต้น ผนวกลำดับความเร่งด่วน และผนวกตารางโครงการสองปี ที่เป็นการสรุปโครงการต่าง ๆ ที่สเปนได้ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับชาติต่าง ๆ

๓.๔ บทเรียนแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน

๓.๔.๑ แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน เสมือนเป็นแผนในรายละเอียดที่ขยายยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๔.๒ แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน มีการกำหนดความเร่งด่วนในการมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาค และชาติต่าง ๆ รวมถึงความเร่งด่วนของการใช้เครื่องมือและทรัพยากรไว้ค่อนข้างชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

๓.๔.๓ แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน กำหนดโครงการระยะสองปีและปฏิบัติไปตามโครงการดังกล่าว โดยมีการปรับในทุกปีเพื่อให้ทันสมัยกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

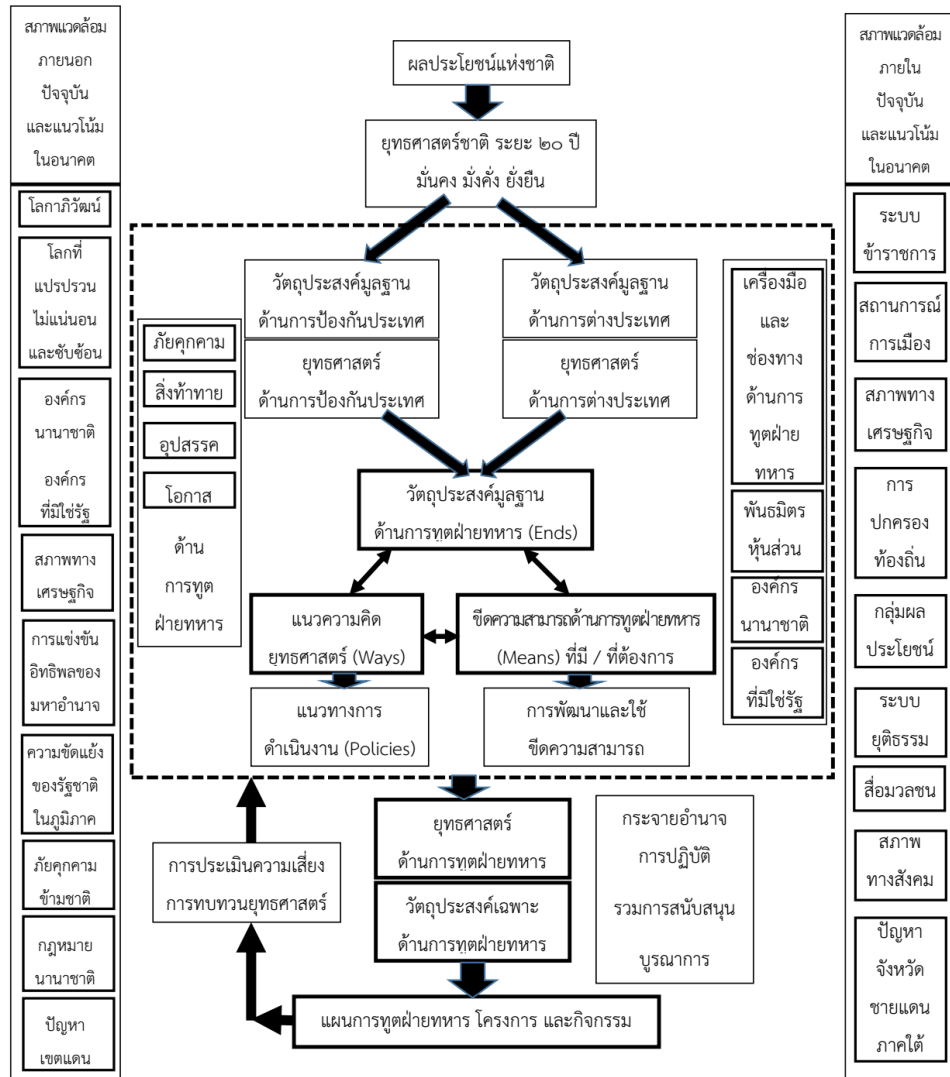
๓.๔.๔ บทเรียนแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน ไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนงาน โครงการ ด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างละเอียดเพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงกลาโหม กองทัพอากาศ และเหล่าทัพ สามารถดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ได้อย่างประสานสอดคล้องกันและตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารร่วมกันได้

การกำหนดแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

จากการวิเคราะห์ปัญหาข้อขัดข้องการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่ประกอบไปด้วย การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การขาดการประสานสอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ ในระดับต่าง ๆ การขาดการแปลงผลจากการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติที่แท้จริง การขาดการเตรียมการ และการพัฒนาบุคลากรและหน่วยงานให้พร้อมปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และการขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการศึกษาบทเรียนการจัดทำยุทธศาสตร์หรือแผนการทูตฝ่ายทหารของชาติต่าง ๆ พบว่าการขาดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจนของไทย ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานตาม แผนงาน โครงการ ของหน่วยงานระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งยังไม่มีทิศทางที่ชัดเจนที่จะนำ ความสัมพันธ์ที่ได้จากการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติที่ชัดเจนได้ จนส่งผลต่อการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารเข้าด้วยกันและการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เข้ากับงานด้านอื่น ๆ ของชาติ ดังนั้น การกำหนดแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะเป็นคำตอบในการแก้ปัญหาข้อขัดข้องหลาย ๆ ประการได้ รวมทั้งยังสามารถที่จะกำหนดแนวทางในการพัฒนาบุคลากร หน่วยงาน และการเตรียมการในการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารได้

บทเรียนที่ได้จากการศึกษาแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ หรือแผนด้านการทูตฝ่ายทหาร ของทั้งสหรัฐ ฯ สหราชอาณาจักร และสเปน รวมถึงแนวคิดทฤษฎีด้านยุทธศาสตร์และพลังอำนาจ แห่งชาติในบทที่สอง เราสามารถกำหนดตัวแบบในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔-๑ ตัวแบบการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ความมุ่งประสงค์แห่งชาติ หรือผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ วัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์พื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓. การทบทวนตรวจสอบสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการป้องกันประเทศ เพื่อพิจารณา วิเคราะห์ และกำหนดภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส ที่มีผลต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔. การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในปัจจุบัน

๕. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานต่อภูมิภาค และประเทศต่าง ๆ รวมถึงกำหนดความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือและทรัพยากร

๖. การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร
 ๗. กำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารและผลประโยชน์ชาติ
 ๘. การจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหารและโครงการระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว
 ๙. การทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร
- ตัวแบบและขั้นตอนการพัฒนายุทธศาสตร์ที่นำเสนอนี้ ให้ความสำคัญกับการบูรณาการงานด้านการทูตและการทหาร ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ จนทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร สอดรับและสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์แห่งชาติได้อย่างแท้จริง ในขั้นการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็ได้นำสภาพแวดล้อมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตมาวิเคราะห์เป็นภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาสด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งเมื่อประเมินเข้ากับเครื่องมือที่มี ผนวกกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้จัดทำยุทธศาสตร์ ก็จะทำให้การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานที่ตั้งไว้ได้ ทั้งนี้ การพัฒนาและกำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถ รวมถึงการแปลงประเด็นยุทธศาสตร์ไปเป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ที่กระจายอำนาจการปฏิบัติ รวมการสนับสนุนและมีการบูรณาการ เป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของยุทธศาสตร์

แนวความคิดในการปรับปรุง บทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วย

เพื่อให้การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร สามารถดำเนินการและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง การปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยบางหน่วยเท่าที่จำเป็น จะเป็นหนทางในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๑. การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เนื่องจากการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ยังไม่เคยมีการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในลักษณะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศมาก่อน จึงต้องมีการพิจารณาหน่วยงานและกระบวนการที่เหมาะสมในการดำเนินการเสียก่อน

๑.๑ หน่วยงานหลักจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องเป็นหน่วยงานที่มีองค์ความรู้และเข้าไปมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงมีส่วนร่วมกับการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศและยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ นอกจากนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ ความเข้าใจ และมีหน้าที่ในการบริหารจัดการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำต่างประเทศและผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการดังกล่าวของสหราชอาณาจักร สเปน ฝรั่งเศส แล้ว หน่วยงานดังกล่าวควรจะเป็นสำนักนโยบายและแผน (สนผ.กท.) ที่รับผิดชอบจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

เนื่องจากระบบการปฏิบัติงานของไทยต่างจากหลาย ๆ ประเทศที่ได้ยกตัวอย่างไปในหลายประการ เช่น ในหลายชาติการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารจะรวมศูนย์และ

บูรณาการอยู่ที่สำนักวิทยาศาสตร์หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศของกระทรวงกลาโหม โดยที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารจะขึ้นการบังคับบัญชากับหน่วยงาน และในการประสานงานผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศก็ต้องประสานงานผ่านหน่วยงานดังกล่าวนี้ แต่ของไทย ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารจะขึ้นกับกรมข่าวทหารและกรมข่าวทหารเหล่าทัพ และการประสานงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศ ก็จะแยกไปประสานงานตามระดับที่จะประสานงานด้วย ไม่ว่าจะเป็นในระดับกระทรวงกลาโหม กองทัพ หรือเหล่าทัพ ทำให้แต่ละหน่วยต่างมีการกำหนดแนวทางดำเนินงานที่มุ่งเน้นในระดับของตนเป็นสำคัญ การให้ สนผ.กท. รับผิดชอบการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงต้องมีการพิจารณาที่รอบคอบเพิ่มมากขึ้น

เพื่อให้เกิดการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหารใน กท. จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะในส่วนของ สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ โดยอาจมี สนผ.กท. เป็นหน่วยหลักในการจัดทำ นอกจากนี้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำด้วย

๑.๒ กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะเป็นการนำ ๙ ขั้นตอนในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารไปสู่การปฏิบัติดังนี้

๑.๒.๑ การทบทวนยุทธศาสตร์ ในขั้นตอนของการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.ทหาร เหล่าทัพ ควรจะมีส่วนร่วมในการเข้าไปให้ข้อมูลและข้อพิจารณา รวมถึงกำหนดยุทธศาสตร์เหล่านั้นด้วย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยอาจมีข้อมูลและข้อพิจารณาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร เป็นพื้นฐานในการเข้าไปร่วมจัดทำยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เหล่านั้นแล้ว ก็จะได้ความมุ่งประสงค์แห่งชาติ หรือผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ วัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ ที่ถือว่าเป็นเป้าหมายร่วมกันที่แต่ละหน่วยงานของไทยได้ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นและต้องร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ ก่อนที่จะจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์ และเป้าหมายต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและเข้าใจตรงกันทั้งในส่วนของ กต. สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ

๑.๒.๒ การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการแปลงเป้าหมายโดยรวมของผลประโยชน์ชาติ และวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง รวมถึงในมิติด้านการต่างประเทศ กับมิติด้านการป้องกันประเทศ ให้มาเป็นมิติด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเป็นหน้าที่ของ สนผ.กท. แต่เพื่อให้เกิดความรอบคอบ ควรจัดให้มีการประชุมหรือสัมมนาร่วมกับ ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ตอบสนองต่อเป้าหมายทั้งด้านการป้องกันประเทศ การต่างประเทศ และตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ รวมถึงสามารถนำมาปฏิบัติและสอดคล้องกับการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ระหว่างการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

จะต้องมีการตรวจสอบสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปด้วย เพื่อพิจารณาว่าเป้าหมายที่กำหนดนั้นสามารถดำเนินการได้จริงในสภาพที่เป็นอยู่หรือไม่

๑.๒.๓ การทบทวนตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงาน
ด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างละเอียด โดยเริ่มจากสภาพแวดล้อมโลกในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ในระยะเวลาที่ตั้งเป้าหมายให้ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าวบังคับใช้ โดยตรวจสอบทั้งในระดับโลก ภูมิภาค รอบบ้าน และภายในประเทศ พิจารณาตัวแสดงทั้งที่เป็นรัฐและมีรัฐ โดยมีความหมายในการวิเคราะห์ตัวแสดงสำคัญที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมโลกในมิติด้านการป้องกันประเทศ และมิติด้านการต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยต่อไป จากสภาพแวดล้อมและตัวแสดงดังกล่าว นำมาประเมินและวิเคราะห์ว่า สถานการณ์และตัวแสดงใดที่จะนำมาซึ่งการเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ชาติไทย เป็นภัยคุกคามที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร สถานการณ์และตัวแสดงใดที่จะกลายเป็นสิ่งท้าทายที่งานด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องดำเนินการต่อสู้หรือแข่งขัน มีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารและมีโอกาสใดบ้างที่จะทำให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารประสบความสำเร็จ และนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติ สนผ.กท. อาจประชุมหรือสัมมนา พร้อมไปกับการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร หรือจัดแยกดำเนินการภายหลังก็ได้

๑.๒.๔ การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการสำรวจและวิเคราะห์งานด้านการทูตฝ่ายทหารที่กำลังดำเนินการอยู่ หน่วยปฏิบัติหลักคือ ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ อย่างไรก็ตาม สนผ.กท. จะต้องเข้ามาเป็นหน่วยหลักในการดำเนินการเพื่อประเมินว่าการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ วัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ และผลประโยชน์ชาติมากน้อยเพียงใด

ในทางปฏิบัตินั้น ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ จะต้องรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารหรือมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านความมั่นคงของต่างประเทศ โดยเป็นข้อมูลลักษณะของข้อตกลง แผนงาน โครงการ กิจกรรม และเป้าหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่าง ๆ ที่ได้ทำไว้ ไม่ว่าจะเป็นงานทางด้านการปฏิบัติการ การฝึก ศึกษา การข่าว การส่งกำลังบำรุง การรักษาสันติภาพ การช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม การจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่อยู่ในขอบข่ายของการทูตฝ่ายทหารที่ดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติได้ ซึ่งรวมถึงงานด้านการทูตฝ่ายทหารสนับสนุนการพัฒนากองทัพ หรือสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ เป็นต้น

สนผ.กท. อาจต้องจัดการประชุม และสัมมนา เพื่อรวบรวมข้อมูลจาก ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ผนวกกับการจัดทำข้อตกลงและแผนงานความร่วมมือต่าง ๆ ที่จัดทำกับต่างประเทศในระดับกระทรวงกลาโหม ประเมินและวิเคราะห์ว่า การดำเนินงานต่าง ๆ ในแต่ละระดับสอดคล้อง ส่งเสริม หรือสนับสนุนกันมากน้อยเพียงใด และสามารถนำมาซึ่งการตอบสนอง

ต่อผลประโยชน์ชาติมากนักน้อยเพียงใด จากนั้นวิเคราะห์เข้ากับวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศและวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ เพื่อหาคำตอบว่างานด้านการทูตฝ่ายทหารตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่มีเหมาะสมหรือไม่ งานด้านการทูตฝ่ายทหารในภูมิภาคและประเทศใด ที่ควรลดทอนลงไป ดำรงสภาพไว้ หรือควรเพิ่มปฏิสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของเราที่ได้ตั้งไว้

๑.๒.๕ การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มีพื้นฐานและดำเนินการต่อมาจากข้อ ๑.๒.๔ ซึ่ง สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ จะต้องร่วมกันพิจารณาว่าควรกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และความเร่งด่วนในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อภูมิภาค และประเทศต่าง ๆ อย่างไร ควรมีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมอะไรบ้างที่จะดำเนินการในห้วงต่อไป ทั้งนี้ การตรวจสอบสภาพแวดล้อมตามข้อ ๑.๒.๓ การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่เป็นเสมือนเครื่องมือที่มีอยู่ ตามข้อ ๑.๒.๔ จะช่วยให้ผู้กำหนดยุทธศาสตร์ สามารถกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครื่องมือที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อจะนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารเป็นเป้าหมายได้ นอกจากนี้ ด้วยทรัพยากรที่จำกัดทำให้ต้องคำนึงถึงการกำหนดความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีด้วย

๑.๒.๖ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร ภัยคุกคาม สิ่งทำลาย อุปสรรค และโอกาส ที่ได้จากการทบทวนสภาพแวดล้อม จะเป็นตัวกำหนดความจำเป็นในการบริหารจัดการเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งเป้าหมายวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานการพิจารณากำหนดขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยในระยะสั้นเป็นการพัฒนาขีดความสามารถที่มีอยู่แล้วเช่น ช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง ขณะที่การพัฒนาขีดความสามารถในระยะปานกลางจะเน้นไปที่การปฏิรูปงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งในเรื่องของโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบ และบุคลากร สำหรับการพัฒนาขีดความสามารถในระยะยาว จะเป็นการวางรากฐานขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารในอนาคต ด้วยการพัฒนาระบบการสร้างบุคลากรที่จะต้องมีความรู้ในด้านการทูตฝ่ายทหาร ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และระบบการคัดเลือกตัวบุคลากร

๑.๒.๗ กำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารและผลประโยชน์ชาติ เป็นการนำขีดความสามารถมาตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหารและผลประโยชน์ชาติ ในแต่ละประเด็น โดยมีเป้าหมายในแต่ละภูมิภาค ประเทศ และองค์กร รวมถึงแต่ละกิจกรรมต่าง ๆ โดยจะต้องกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานในแต่ละประเด็น อันเนื่องมาจากขีดจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่

๑.๒.๘ การจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหาร และโครงการระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ จะต้องเข้ามาร่วมกันจัดทำ

รายละเอียดของแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ที่จะเป็ นผลของการแปลงยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารไปสู่การปฏิบัติ โดยอาจกำหนดเป็นแผนงานระยะ ๑ ปี ๓ ปี และ ๕ ปี รวมทั้งจะต้องมีการปรับปรุงแผนงานเป็นรายปี

๑.๒.๙ การทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร นอกจาก จะมีการทบทวนแผนงาน โครงการเป็นรายปีแล้ว จะต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร อยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ หรือ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่มีผลต่อการดำเนินงานด้าน การทูตฝ่ายทหารอย่างมาก ทั้งนี้ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร มีความทันสมัย และสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ในแต่ละระดับ

๒. การบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน ในงานด้านการต่างประเทศ และการป้องกันประเทศเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ โดยงานด้านการ ทูตฝ่ายทหาร จะต้องประสานสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินงานในการป้องกันประเทศของ กระทรวงกลาโหมด้วย การประสานสอดคล้องในการดำเนินการดังกล่าว จะเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนของ การจัดทำยุทธศาสตร์และการจัดทำแผนงานโครงการที่จะต้องมีการประสานงานกันอย่างแน่นแฟ้น เพื่อให้แผนงานและกิจกรรมของแต่ละส่วนสนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันจะนำมาซึ่ง ผลประโยชน์ชาติเป็นสำคัญ สำหรับการบูรณาการด้านการทูตฝ่ายทหารนั้น สามารถดำเนินการได้เป็น สามแนวทางดังนี้

๒.๑ การบูรณาการผ่านยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการบูรณา การตั้งแต่ขั้นตอนในการจัดทำยุทธศาสตร์ และแผนงานโครงการ โดยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ จะต้องมีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม เป้าหมาย เครื่องมือ และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร อยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่อุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศและยุทธศาสตร์ ด้านการป้องกันประเทศ ก็จะต้องคำนึงถึงการทูตฝ่ายทหารอยู่ในทั้งสองยุทธศาสตร์ ซึ่งกระทรวงกลาโหม และกระทรวงการต่างประเทศ จะต้องเข้ามาร่วมกันวางแผนอย่างต่อเนื่อง

๒.๒ การบูรณาการผ่านการปฏิบัติงานร่วมกันในต่างประเทศ โดยสถาน เอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ จะเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการ แผนงาน โครงการ และ กิจกรรมใด ๆ ในภูมิภาค องค์กร หรือประเทศนั้น ๆ โดยจะต้องมีเอกภาพในความพยายาม และ เอกภาพในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติเป็นส่วนรวม ส่งผลให้มุมมองของ สถานเอกอัครราชทูต มิใช่มีเฉพาะเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเท่านั้น แต่เป็นมุมมองของการ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นำมาซึ่งการป้องกันภัยคุกคาม ส่งเสริมการต่อสู้และแข่งขันกับ สิ่งทำลาย ช่วยในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค และสนับสนุนให้รัฐชาติไทยได้ใช้โอกาสที่มีนำมาซึ่งความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของประเทศโดยรวม ทั้งนี้ ทุกหน่วยงาน รวมถึงประชาชนคนไทยในต่างประเทศ ภายใต้งานนำของสถานเอกอัครราชทูต จะต้องร่วมมือร่วมใจกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ประชุม สัมมนา และทำงานร่วมกันทั้งเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และด้านอื่น ๆ

๒.๓ การบูรณาการผ่านหน่วยงานภายในกระทรวงกลาโหม เป็นการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่สำคัญ โดยปัจจุบันงานด้านการทูตฝ่ายทหารภายในกระทรวงกลาโหมยังคงดำเนินการในลักษณะแยกการ กล่าวคือ สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ต่างมีการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของตนเอง ทั้งงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ และการทูตฝ่ายทหารต่างประเทศในไทย ส่งผลให้ขาดการบูรณาการเท่าที่ควร โดยแม้ว่าจะมีการประชุมและประสานงานกัน รวมทั้งมีความพยายามที่จะกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกัน แต่ท้ายสุดก็ขึ้นอยู่กับการประชุมและประเมินวิเคราะห์ความสำคัญและผลประโยชน์ของแต่ละหน่วยงานของตนเป็นสำคัญ โดยขาดกรอบการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งถ้ามีการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นก็จะช่วยบูรณาการได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าได้มีการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารเสียใหม่ ก็จะทำให้งานด้านการทูตฝ่ายทหารมีความชัดเจนและเป็นทิศทางมากขึ้น

การปฏิรูปหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร อาจมีความจำเป็นในอนาคต ทั้งนี้ ก็ด้วยการรวมการบริหารจัดการระบบการทำงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารขึ้น โดยอาจให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารขึ้นการบังคับบัญชาในระดับกองทัพไทย หรือ สนผ.กท. โดยการคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารควรคัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความรู้พื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ผ่านการปฏิบัติงาน หรือมีความรู้ความเข้าใจกับการทำงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ งานด้านการป้องกันประเทศ พร้อมทั้งจะเป็นตัวแทนของกระทรวงกลาโหมไปปฏิบัติงานได้ ทั้งนี้ ผู้ผ่านการคัดเลือกอาจมาจากกระทรวงกลาโหม กองทัพไทย หรือเหล่าทัพ แต่เมื่อมาทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแล้ว จะต้องขึ้นการบังคับบัญชาที่กองทัพไทย หรือ สนผ.กท. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มีความเป็นเอกภาพ โดยสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในแต่ละประเทศ อาจประกอบด้วยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเพียงเหล่าทัพเดียวหรือหลายเหล่าทัพตามความจำเป็นในการติดต่อประสานงาน และผลประโยชน์ชาติในประเทศนั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันการประสานงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีกองทัพไทยหรือ สนผ.กท. เป็นศูนย์กลางการประสานงานที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศและผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ต้องประสานงานก่อนที่จะติดต่อในรายละเอียดโดยตรงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จำเป็นต่อไปตามความเหมาะสม

๓. แนวทางการรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จากการทำงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นงานของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งต้องมีการเตรียมการและพัฒนาบุคลากรในระยะเวลาที่ยาวนาน จึงควรมีการกำหนดแนวทางการรับราชการที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ต้องปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยมีแนวทางในการดำเนินงานได้ในสองแนวทาง คือ

๓.๑ แนวทางแรก กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทั้งในตำแหน่งระดับรองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารถึงผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในชั้นยศพันโท พันเอก หรือพันเอกพิเศษ ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะคุ้นเคยกับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศและงานในระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งเมื่อคัดเลือกให้ผู้ที่เหมาะสมไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในประเทศที่ตนชำนาญแล้ว ครบวาระสามปี ควรให้กลับมาปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคหรือประเทศที่ไปประจำการ

๓.๒ แนวทางที่สอง กำหนดแนวทางรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ในลักษณะเดียวกับเจ้าหน้าที่ด้านการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ โดยพัฒนาผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในลักษณะมืออาชีพ ไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในประเทศต่างๆ โดยไม่จำกัดอยู่ที่ประเทศเดียว พิจารณาจากความชำนาญเฉพาะด้านของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในแต่ละคนที่ จะส่งสมความรู้ ประสบการณ์ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละภูมิภาค และประเทศ โดยช่วงเวลาหนึ่งอาจปฏิบัติงานในหน่วย สนผ.ทห. ขว.ทหาร หรือ ขว.เหล่าทัพ หรือหน่วยเกี่ยวข้อง ต่างประเทศ เช่น ขต.ทหาร แล้วส่งไปเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในประเทศที่ติดต่อประสานงานอยู่เสมอ และมีความเชี่ยวชาญตั้งแต่ นายทหารระดับพันโท และอาจไปปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ในประเทศต่างๆ หลายประเทศ และอาจกำหนดให้บางประเทศมีอัตรา พล.ต. สำหรับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ในประเทศที่สำคัญ โดยรูปแบบการดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในลักษณะนี้ มีหลายประเทศที่ ใช้อยู่ เปรียบเสมือนผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร เป็นอีกสาขาหนึ่งของงานในกองทัพ

แนวทางการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

การวิจัยนี้ได้จัดทำตัวอย่างร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์ต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ๙ ขั้นตอน และมีผลผลิตดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑. การทบทวนยุทธศาสตร์

การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ที่กระทรวงการต่างประเทศ จัดทำออกมาในรูปแบบของร่างแผนแม่บทด้านการต่างประเทศ ระยะ ๒๐ ปี เป็นการทบทวนกรอบ แนวความคิด โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมและภาพอนาคตที่ประเมินไว้ ซึ่งจะพบจุดแข็ง จุดอ่อน ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาสในระดับชาติในทุกมิติ และที่สำคัญคือ เป้าหมาย สำคัญหรือวิสัยทัศน์ที่จะไปให้ถึง โดย ณ ที่นี้ คือ ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อันตอบสนองต่อผลประโยชน์สูงสุดของชาติไทยที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จากสภาพแวดล้อม ดังกล่าว ราชอาณาจักรไทยต้องการไปให้ถึงเป้าหมาย โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พลังอำนาจแห่งชาติ หรือเครื่องมือที่มีไว้ ๖ ประเด็น โดยมีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร คือ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในประเด็นยุทธศาสตร์การบูรณาการความร่วมมือด้าน ความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มีใช่ภาครัฐ

ในประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้กำหนดให้งานด้านการทูตฝ่ายทหาร ดำเนินการ ประการแรก เสริมสร้างและรักษาดุลยภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสันติสุข มั่นคง และสมดุลสำหรับทุกฝ่าย ให้ทุกประเทศพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานและปฏิบัติ การกิจต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมุ่งแบ่งปันและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความ มั่นคงร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างราบรื่นและยั่งยืน ประการ

ที่สอง เสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถแก้ไขปัญหาด้วยกันได้อย่างสันติวิธี และร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และประการที่สาม ร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อให้ความมั่นคงในภาพรวมทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก มีการพัฒนาไปสู่สันติสุขอย่างแท้จริง เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

นอกจากนี้ การทูตฝ่ายทหารยังต้องสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์อื่น ๆ ในด้านความมั่นคง เช่น การรักษาความสงบภายในประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาและเสริมสร้างคนไทยในต่างประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมตระหนักรู้ในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของคนไทยในต่างประเทศ การพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตนของคนไทยในต่างประเทศ เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยการสนับสนุนข้อมูลข่าวกรองยุทธศาสตร์แสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาผ่านความร่วมมือกับมิตรประเทศ ติดตาม เผื่อระวัง ป้องกันขัดขวาง และแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยการทูตฝ่ายทหารจะทำหน้าที่เป็นแนวหน้าในการติดตาม แจ้งเตือน ระวังยับยั้ง ป้องกันปัญหาและภัยคุกคามแต่เนิ่นตั้งแต่อยู่ภายนอกประเทศ

การทบทวนยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี ซึ่งรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี มีประเด็นสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านความมั่นคง ๔ ประการที่จะต้องนำมาเป็นพื้นฐานการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร คือ วัตถุประสงค์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติในประชาคมระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์ในการทำให้สถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดำรงอยู่อย่างมั่นคง วัตถุประสงค์ในการทำให้สถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และวัตถุประสงค์ในการทำให้ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร

ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศกำหนดวิสัยทัศน์ ๒๕๗๙ ให้ไทยมีบทบาทนำในการส่งเสริมความมั่นคงของภูมิภาค และกำหนดแนวความคิดการป้องกันประเทศด้วยการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง การฉีกกำลังด้านการป้องกันประเทศ และการป้องกันเชิงรุก โดยมีแนวความคิดด้านการทูตฝ่ายทหาร คือ การใช้ทรัพยากรทางทหารสนับสนุนการต่างประเทศในการสร้างความร่วมมือทั้งทวีปาคี พหุภาคี รักษาความเป็นกลาง ลดเงื่อนไขและโอกาสสู่ความขัดแย้ง ตั้งอยู่บนพื้นฐานความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในเวทีระหว่างประเทศ โดยใช้การพบปะหารือ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร การพัฒนาความสัมพันธ์ข้ามเขตแดน การรักษาสันติภาพภายใต้กรอบสหประชาชาติและความร่วมมือในภูมิภาค การแลกเปลี่ยนทางการศึกษา การปฏิบัติการร่วมด้านการบรรเทาภัยพิบัติ ช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม และการต่อต้านการก่อการร้าย มุ่งเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้ง ให้ความสำคัญอาเซียน และการทูตฝ่ายทหารยังช่วยสร้างความร่วมมือในการป้องกันภัยคุกคามต่างๆ แต่เน้น ด้วยการเฝ้าตรวจและแจ้งเตือนในระดับยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์เฉพาะ มาตรการ และขีดความสามารถที่เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ โดยแบ่งระยะเวลาในการดำเนินงานออกเป็น ๔ ระยะ ระยะละ ๕ ปี โดยในแต่ละระยะ เป็นการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับต่างประเทศ โดยเน้นไปที่ประเทศเพื่อนบ้าน สมาชิกอาเซียน มิตรประเทศ มหาอำนาจ และองค์การระหว่างประเทศ ในห้วง ๕ ปีแรก มีมาตรการและขีดความสามารถ ๖ ประการที่ต้องพัฒนา สำหรับในระยะต่อๆ มาจะเป็นการเพิ่มเป้าหมายและขีดความสามารถตามลำดับ เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายระยะ ๒๐ ปี

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ - ๒๕๖๔ เป็นภาพกว้าง ๆ มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ก็เช่น นโยบายที่ ๑๖ เสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายที่ ๑๔ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ และนโยบายที่ ๑๕ พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ ขณะที่การทูตฝ่ายทหารยังอาจสนับสนุนนโยบายอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น การบริหารจัดการชายแดน การป้องกันแก้ไขภัยคุกคามข้ามชาติ การรักษาผลประโยชน์ทางทะเล การป้องกัน แก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง การเสริมสร้างความมั่นคงภายใน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนแม่บทด้านการต่างประเทศของไทย ระยะ ๒๐ ปี พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ เป็นแผนที่ร่างโดยกระทรวงการต่างประเทศ มีวิสัยทัศน์ ๒๕๘๐ การต่างประเทศไทยมีพลวัตและเอกภาพ ช่วยขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศไว้ ๗ ประการ และกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ ๕ ประเด็น วัตถุประสงค์ ๗ ประการคือ ประเทศไทยมีความมั่นคงและสามารถรับมือกับความท้าทายจากภายนอกได้ทุกรูปแบบ ประเทศไทยมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและส่งเสริมเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งเป็นประเทศแนวหน้าในภูมิภาคเอเชีย ประเทศไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการค้า การลงทุน การบริการ และความเชื่อมโยงที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย โดยมีระบบเศรษฐกิจที่เน้นนวัตกรรม ประเทศไทยเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนกับต่างประเทศ เพื่อร่วมกันบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ค.ศ.๒๐๓๐ ประเทศไทยมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลในทุกมิติและสามารถมีบทบาทเชิงรุกในการร่วมกำหนดมาตรฐานสากล ประเทศไทยมีเกียรติภูมิ มีอำนาจต่อรองและได้รับการยอมรับในสากล เพื่อปกป้อง รักษา และเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ และการต่างประเทศของไทยมีเอกภาพ โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมขับเคลื่อนและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

สองวัตถุประสงค์แรกตอบสนองต่อประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยกระทรวงการต่างประเทศ ได้กำหนดกลยุทธ์รองรับ ๘ ข้อ คือ ร่วมมือกับต่างประเทศอย่างสมดุล ร่วมเสริมสร้างความ เป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียน ร่วมมือเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในทุกมิติและเพื่อรับมือกับภัยคุกคาม ความมั่นคงรูปแบบใหม่ ร่วมมือเพื่อป้องกันการแพร่ขยายของแนวคิดสุดโต่งที่นิยมใช้ความรุนแรง ร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาคาการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ เสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยทางทะเล ในภูมิภาค ขยายความร่วมมือเพื่อสร้างศักยภาพของระบบเตือนภัยล่วงหน้า และร่วมมือเพื่อพัฒนาจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในบริบทที่เหมาะสม ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดระยะเวลาไว้ ๔ ช่วง โดยยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงระยะแรก เน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพรับมือภัยคุกคามทุกรูปแบบ ระยะที่สอง สามารถป้องกันและรับมือภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระยะที่สาม ประเทศไทยเป็นที่ชื่นชมของ

ต่างประเทศและมีเสถียรภาพ และระยะที่สี่ ประเทศไทยมีความมั่นคง รับมือความท้าทายได้ทุกแบบ และสามารถส่งเสริมเสถียรภาพของภูมิภาค

จากการทบทวนยุทธศาสตร์ที่กล่าวไป จะช่วยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งสามารถนำไปกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารได้ต่อไป หลังการทบทวน ผู้จัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารสามารถที่จะจัดทำบทแรกของยุทธศาสตร์ อันเป็นบทกล่าวทั่วไปได้ดังนี้

บทที่ ๑ กล่าวทั่วไป

๑.๑ พื้นฐานการทูตฝ่ายทหารของไทย อธิบายที่มาและประวัติการทูตฝ่ายทหารของไทย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติเป็นสำคัญ สามารถใช้ข้อมูลจากบทที่ ๓ ในหัวข้อวิวัฒนาการการทูตฝ่ายทหารของไทยมาเป็นแนวทางได้ ทั้งนี้ ภาพโดยรวมแล้ว การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการนำกำลังอำนาจด้านการทหารมาใช้อย่างสันติ เพื่อเป้าหมายในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงให้เกิดขึ้น จนทำให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือของหน่วยงานด้านการป้องกันประเทศภายในกองทัพ กระทรวงกลาโหม และระหว่างกระทรวงเพิ่มมากขึ้น ทั้งกับประเทศที่เป็นมิตร พันธมิตร หุ่นส่วน ประเทศที่มีแนวทางเหมือนกันหรือแม้แต่ว่าต่างกัน ซึ่งรวมถึงประเทศที่เคยเป็นศัตรูหรือคู่แข่งกันด้วย ส่งผลให้งานด้านการทูตฝ่ายทหารขยายตัวและบูรณาการเข้ากับกิจกรรมอื่น ๆ ของงานด้านการต่างประเทศอย่างแยกกันไม่ออก

๑.๒ นิยามความหมาย การทูตฝ่ายทหาร เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดบุคลากรและบทบาทของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑.๓ ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยใช้ข้อมูลการทบทวนยุทธศาสตร์ในขั้นตอนที่ ๑ เป็นแนวทาง

๑.๔ หลักการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งกำหนดและกลั่นกรองมาจากแนวทางการปฏิบัติงานด้านการป้องกันประเทศ และการต่างประเทศ เช่น หลักการเอกภาพและบูรณาการกิจกรรมด้านการต่างประเทศที่ทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือกัน ภายใต้การประสานงานของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศ หลักการให้ความเคารพต่อข้อตกลงและสัญญาที่ให้ไว้กับองค์การนานาชาติและคู่เจรจา หลักการบูรณาการและเอกภาพในความพยายามดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันประเทศที่กว้างขวางและหลากหลาย หลักการประสิทธิภาพ และประหยัดในการบริหารจัดการทรัพยากร

งานด้านการทูตฝ่ายทหารมุ่งเน้นไปที่ การป้องกันความขัดแย้ง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ เพื่อนำมาซึ่งความโปร่งใส ไว้เนื้อเชื่อใจ เชื่อมั่น และผลประโยชน์ด้านความมั่นคงร่วม อันส่งผลต่อบรรยากาศของสันติภาพ มีเสถียรภาพ และเอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่งคั่งร่วมกัน มุ่งเน้นไปที่การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรด้านความมั่นคง เพื่อป้องกันยับยั้ง ขจัดขัดขวาง แก้อันตราย และฟื้นฟู ปัญหาภัยคุกคามร่วม โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย ยาเสพติด และภัยพิบัติตามธรรมชาติ และที่สำคัญ คือ ความพยายามในการบริหารจัดการขีดความสามารถด้านการทหารในต่างประเทศ เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ ผ่านการดำเนินงานโดยสันติในการมีปฏิสัมพันธ์ฉันมิตรกับมิตรประเทศ พันธมิตร หุ่นส่วน และนานาชาติ โดยใช้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม แนวความคิด และจุดร่วม ในการพัฒนาความสัมพันธ์อย่างมีทิศทาง

ขั้นตอนที่ ๒. การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร

การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ ๑ เป็นการประเมินและวิเคราะห์ผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ และวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ และกำหนดมาเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจากยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และแผนแม่บทด้านการต่างประเทศ ระยะ ๒๐ ปี สามารถกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารได้จำนวน ๕ วัตถุประสงค์ และบรรจุลงในบทที่สองได้ดังนี้

บทที่ ๒ วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๑ การส่งเสริมความเข้าใจ ความเชื่อมั่น พัฒนาความร่วมมือ และสร้างเครือข่ายมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นปึกแผ่น และมีเสถียรภาพรอบบ้าน อาเซียน ภูมิภาค และโลก

๒.๒ ป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล พัฒนาความร่วมมือ และสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหายาเสพติด ผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

๒.๓ สนับสนุนการป้องกันประเทศ ประเมิน วิเคราะห์ แจ้งเตือนภัยในระดับยุทธศาสตร์แต่เนิ่น สนับสนุนแนวทางการพัฒนากองทัพ และปฏิบัติการข่าวกรองระดับยุทธศาสตร์

๒.๔ พัฒนาความร่วมมือกับมิตรประเทศ เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัญหาสำคัญของชาติ

๒.๕ ยกระดับบทบาทชาติไทยและปกป้องตนเองจากอิทธิพลที่เหนือกว่า โดยเน้นบทบาทของไทยในเวทีระดับประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน รวมถึงบทบาทในเวทีโลก อันนำมาซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ การป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย ความขัดแย้งด้านดินแดนและความคิด รวมถึงความมั่นคงในรูปแบบใหม่อื่น ๆ และปกป้องตนเอง มิให้ตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้งจากการแข่งขันอิทธิพลในภูมิภาค

ขั้นตอนที่ ๓. การทบทวนตรวจสอบสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการป้องกันประเทศ เพื่อพิจารณา วิเคราะห์ และกำหนดภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส ที่มีผลต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละประเด็น ในที่นี้ อาจใช้สภาพแวดล้อมในหัวข้อ สภาวะแวดล้อมโลกที่แปรปรวน ไม่แน่นอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น ในบทที่ ๓ มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนนี้ได้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว เพื่อกำหนดภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส ด้านการทูตฝ่ายทหาร แล้วนำไปไว้ในบทที่ ๓ ได้ดังนี้

บทที่ ๓ สภาพแวดล้อมด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๑ สภาวะแวดล้อมโลกที่แปรปรวน ไม่แน่นอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น...

๓.๒ ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาสด้านการทูตฝ่ายทหาร จากสภาพแวดล้อมดังกล่าว สามารถที่จะวิเคราะห์ห่อออกมาได้ดังนี้

๓.๒.๑ ประเด็นที่เป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทย ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ประกอบด้วย

- แรงกดดันจากประเทศและองค์กร โดยเฉพาะชาติตะวันตกต่อการปฏิรูปทางการเมืองของไทย รวมถึงการสนับสนุนกลุ่มเห็นต่างในการต่อต้านการบริหารจัดการประเทศเพื่อนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- การสนับสนุนความพยายามในการแบ่งแยกดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของคนไทยบางกลุ่มในต่างประเทศ รวมถึง ประชาชน ประเทศ และองค์กรนานาชาติบางกลุ่ม

- ความขัดแย้งและปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล

- ความเคลื่อนไหวด้านการก่อการร้าย ยาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติอื่น ๆ ทั้งทางบก และทางทะเล ที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติไทย

๓.๒.๒ ประเด็นปัญหาสิ่งท้าทาย ประกอบด้วย

- ปัญหาความมั่นคงโลก ที่ประกอบไปด้วย กระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอนในยุคโลกาภิวัตน์ การแข่งขันอิทธิพลอันนำมาซึ่งความขัดแย้งของสหรัฐ ฯ และโลกตะวันตก กับรัสเซียและจีน และปัญหาการก่อการร้ายกับแนวความคิดหัวรุนแรงที่ขยายตัวออกไปทั่วโลก

- ปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค ที่ประกอบไปด้วย ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี ปัญหาความขัดแย้งดินแดนในทะเลจีนใต้และทะเลจีนตะวันออก การแข่งขันอิทธิพลและความขัดแย้งจีน-สหรัฐ ฯ

- ปัญหาความมั่นคงในอาเซียน ที่ประกอบไปด้วย ปัญหาการเมืองภายในของมาเลเซีย กัมพูชา เมียนมา ปัญหาความขัดแย้งสมาชิกอาเซียน และปัญหาเครือข่ายการก่อการร้ายและการแบ่งแยกดินแดนในเมียนมา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

- การแข่งขันด้านการทูตฝ่ายทหารของแต่ละชาติ

- แข่งขันกันพัฒนากองทัพและสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์

- การคุ้มครองผลประโยชน์ชาติไทยในต่างประเทศ

๓.๒.๓ อุปสรรคด้านการทูตฝ่ายทหาร

- ขาดการบูรณาการงานด้านการทูตของไทยในต่างประเทศ

- การพัฒนาบุคลากร และเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร เช่น สำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารยังไม่เป็นระบบที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติอย่างแท้จริง

- ขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแต่ละเหล่าทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม

- ขาดแผนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

- ขาดแนวทางการแปลงผลงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ

- ขาดเครือข่ายการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๓.๒.๔ โอกาสในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

- ทรัพยากรมนุษย์ในกระทรวงกลาโหมที่มีประสิทธิภาพ
- เครือข่ายและการประสานงานเป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาให้เป็นระบบการทำงานได้
- ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์และพื้นฐานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับชาติต่างๆ มาอย่างยาวนาน
- มรดกทางวัฒนธรรมไทยในหลายประเทศที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือดำเนินงานด้านการทูตได้
- เครือข่ายบุคลากรของกองทัพไทยที่ผ่านการศึกษาในต่างประเทศจำนวนมาก มีความรู้ทางภาษา วัฒนธรรม และเพื่อนในต่างประเทศ
- สภาพแวดล้อมโลก ภูมิภาค อาเซียน และประเทศรอบบ้านที่เหมาะสมต่อการนำขีดความสามารถด้านการทหารมาร่วมกันแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วม
- การได้รับความเชื่อถือจากหลายชาติในภูมิภาค ในฐานะประเทศที่ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมและมีการพัฒนาที่ได้รับการยอมรับ
- โครงการพระราชดำริ และทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง กับการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ
- ภัยคุกคามร่วม ที่ส่งผลให้หลายชาติเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา
- ความพยายามรวมตัวกันของอาเซียนในหลายมิติ

ขั้นตอนที่ ๔. การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในปัจจุบัน
โดยสำรวจและทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในทุกด้านที่ดำเนินการอยู่ ทั้งนี้ ข้อมูลในบทที่ ๓ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบันจะเป็นฐานข้อมูลที่จะนำไปไว้ในยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในบทที่ ๓ ต่อจากข้อ ๓.๒ ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส เป็นข้อ ๓.๓ กลไกการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และจากกลไกในการดำเนินงานดังกล่าว สามารถจัดกลุ่มเป็นช่องทางและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยนำมาเป็นข้อ ๓.๔ ช่องทางและเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๓ กลไกการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร...

๓.๔ ช่องทางและเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๔.๑ ข้อตกลงความร่วมมือ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นพื้นฐานทางกฎหมายและกรอบทางการเมืองเพื่อนำมาซึ่งกิจกรรมความร่วมมือทวิภาคีต่อไป โดยข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในแต่ละระดับควรมีความประสานสอดคล้องกันไป และสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานได้ โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเข้าใจและสร้างเครือข่ายเพื่อเสถียรภาพของโลก ในส่วนข้อตกลงที่เฉพาะเจาะจงลงไปนั้น มีความเร่งด่วนในการจัดทำข้อตกลงที่สามารถนำมาซึ่งการป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล รวมถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและข้อตกลงที่นำมาซึ่งการสนับสนุนของ

มิตรประเทศในการช่วยแก้ไขปัญหาล้างจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัญหาสำคัญของไทย นอกจากนี้แล้ว ข้อตกลงใดๆ ที่จะช่วยเหลือในการพัฒนาระบบป้องกันประเทศของไทยได้ก็เป็นสิ่งสำคัญ

๓.๔.๒ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยน มีเหตุผลที่หลากหลายในแต่ละมิติ โดยมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเป็นหนึ่งในฐานะผู้แทนและยังถือเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยในการพิจารณากำหนดการแลกเปลี่ยนผู้แทนและแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ ควรมีการทบทวนการจัดตั้งหรือลดสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารและการจัดผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแต่ละเหล่าทัพไปประจำให้มีความเหมาะสมกับปริมาณของงานและความสำคัญของประเทศและภูมิภาคนั้นๆ ที่จะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการได้

๓.๔.๓ การเยือน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นการเยือนในระดับสูงของกระทรวงกลาโหมที่จะช่วยพัฒนาและสร้างช่องทางความร่วมมือขึ้นในกรอบการเจรจาทางการเมืองและการเจรจาในระดับยุทธศาสตร์ที่จะต้องสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ระดับต่อไปคือการไปเยือนหรือแวะของเรือและอากาศยานทางทหารที่ถือว่ามีความเป็นเวลานาน โดยเรือและอากาศยานที่ไปเยือนนานาชาติจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนานาชาติ ระดับสุดท้ายคือ การเยือนของหน่วยทหารที่อาจไปเยือนในโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ การสวนสนาม การแข่งขันกีฬาทหาร การแสดงโชว์ ด้านการป้องกันประเทศ การฝึกทางทหาร และการสนับสนุนการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม ที่มีผลต่อเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ทั้งนี้ จะต้องมีการกำหนดกรอบข้อพิจารณาแนวทางในการตัดสินใจที่จะจัดให้มีการเยือนหรือรับการเยือนในระดับใดบ้าง โดยให้ความสำคัญกับการเยือนที่อยู่ในกรอบข้อตกลงความร่วมมือที่มีอยู่แล้วเป็นอันดับแรก ซึ่งแม้จะมีข้อตกลงดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ก็ต้องพิจารณาให้มั่นใจว่า การเยือนเหล่านั้น จะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้วย เช่น นำมาซึ่งความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาล้างจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือปัญหาสำคัญของชาติ ช่วยในการป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนและช่วยป้องกันแก้ไขปัญหอาชญากรรมข้ามชาติ ช่วยในการพัฒนากองทัพ สร้างความเข้าใจและเสริมบทบาทไทย เป็นต้น สำหรับการเยือนที่มีได้มีข้อตกลงกันไว้ก่อน ควรจะได้มีการพิจารณาว่าตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด และมีงบประมาณสนับสนุนและคุ้มค่าหรือไม่

๓.๔.๔ การดำเนินงานด้านการข่าวร่วม โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารข่าวกรองในระดับยุทธศาสตร์ ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงร่วม ความมั่นคงระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ความมั่นคงในอาเซียน ความมั่นคงในภูมิภาคและในโลก เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ สร้างเครือข่ายอันเป็นปึกแผ่น มีเสถียรภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และการดำเนินงานด้านการข่าว และการปฏิบัติงานข่าวร่วมเพื่อป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล ร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง และที่สำคัญคือ เพื่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาล้างจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัญหาสำคัญของชาติ ทั้งนี้ ในการดำเนินงานจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาความไว้วางใจ ผ่านการพบปะในแต่ละระดับของการแลกเปลี่ยนข่าวกรองและนักวิเคราะห์ทั้งในส่วนของการบัญชาการกองทัพไทยและเหล่าทัพ จนสามารถพัฒนาไปสู่การปฏิบัติงานด้านการข่าวร่วมกันในลักษณะประชาคมข่าวกรอง นอกจากนี้ การดำเนินงานด้านการข่าวกรองร่วม ยังจะเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานด้านการปฏิบัติการร่วมต่อไป

๓.๔.๕ การดำเนินงานด้านการปฏิบัติการร่วม เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการดำเนินงานด้านการข่าวร่วม เป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหา โดยเน้นไปที่การป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล พัฒนาความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและยาเสพติด รวมถึงการสร้างความเป็นปึกแผ่นและมีเสถียรภาพในประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน ภูมิภาค และโลก รวมถึงการส่งเสริมบทบาทและอิทธิพลของไทยในเวทีนานาชาติ ด้วยการพัฒนาความร่วมมือในการบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือเพื่อมนุษยชน ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และการต่อต้านการก่อการร้าย

๓.๔.๖ การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและการพัฒนาบุคลากร เป็นเครื่องมือดำเนินการในสองทาง ทางหนึ่งเป็นการช่วยให้มีการเตรียมและจัดวางเจ้าหน้าที่ด้านการทหารไทยในต่างประเทศ ด้วยการส่งบุคลากรไปศึกษาและพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านการทหารและด้านความมั่นคงอื่นๆ รวมถึงทักษะทางภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความคุ้นเคย และสร้างเครือข่ายกับมิตรประเทศ โดยมุ่งเน้นประเทศเพื่อนบ้าน ชชาติอาเซียน และมหาอำนาจ ที่มีผลกระทบผลประโยชน์ชาติไทย มีการวางแนวทางที่จะใช้บุคลากรเหล่านี้ ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่เกี่ยวข้องอยู่กับประเทศและภูมิภาคนั้นๆ เป็นสำคัญ รวมทั้งยังเป็นการช่วยพัฒนาบุคลากรของกองทัพไปด้วย โดยมีกิจกรรมก็เช่น การส่งกำลังพลไปเข้ารับการศึกษาในหลักสูตรทางทหาร หลักสูตรฝ่ายเสนาธิการ ไปจนถึงหลักสูตรการป้องกันประเทศหรือหลักสูตรภาษา เป็นต้น

อีกทางหนึ่ง เป็นการผูกความสัมพันธ์ให้มิตรประเทศ ส่งกำลังพลมาเข้ารับการศึกษาในประเทศไทย และให้บุคคลเหล่านี้ มีความรู้สึกที่ดี มีความเข้าใจความเป็นไทย และเมื่อเจริญก้าวหน้าในประเทศของเขา ก็จะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อไปในอนาคตได้ หลักสูตรที่ให้มิตรประเทศมาศึกษาในไทย ก็เช่นเดียวกับที่ไทยส่งไปศึกษาในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม มีหลักสูตรสำคัญในการพัฒนาประเทศตามแนวทางพระราชดำริ ซึ่ง บก.ทท. ให้การอบรมกับกองทัพมิตรประเทศ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งเช่นกัน

๓.๔.๗ การฝึกร่วมทางทหาร ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใสยกระดับความไว้วางใจ เชื่อใจ สร้างความเข้าใจและนำมาซึ่งช่องทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งยังนำมาซึ่งการปฏิบัติการร่วมกันได้ในอนาคต ตลอดจนช่วยในการพัฒนากองทัพไทยผ่านการเรียนรู้จากการฝึกร่วม การฝึกร่วมทางทหารยังเป็นการรักษาสมดุลด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย จึงต้องมีการกำหนดกรอบในการฝึกร่วมที่เหมาะสมกับประเทศต่างๆ อย่างมีดุลยภาพ การฝึกร่วมที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่ จะต้องมุ่งเน้นไปที่ความพยายามในการป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนความร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและการพัฒนากองทัพเป็นสำคัญ

๓.๔.๘ การพบปะทวิภาคี ถือเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศที่ไม่มีโครงสร้างความมั่นคงร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นขึ้นในขอบเขตด้านการป้องกันประเทศ เพื่อให้มีความตกลงในกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และทัศนคติ ซึ่งอาจมีการพบปะกันในหลายรูปแบบ เช่น High Level Meetings, Joint Committees, Meetings of Military Staff, Armament Meetings และ Working Groups/Expert Gatherings เป็นต้น โดยการดำเนินการนั้น จะต้องมุ่งเน้นไปที่การตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาความร่วมมือเพื่อ

สนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัญหาสำคัญของชาติ รวมถึงการทำความเข้าใจ และเชื่อมั่นประเทศไทย

๓.๔.๙ ความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุงและอุตสาหกรรมทหาร

มีความมุ่งหมายเฉพาะในการสนับสนุนการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้กับกองทัพไทย ผ่านการพัฒนา อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยมีการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการส่งกำลังบำรุง ด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ และกิจกรรมอื่น ๆ ของอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ซึ่งจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเฉพาะเจาะจง ในแต่ละประเทศและเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดสมดุลของการใช้งบประมาณและทรัพยากรทางทหาร รวมถึงการรักษาดุลในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๓.๔.๑๐ การพัฒนาขีดความสามารถ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องกับการพัฒนา ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก เพื่อช่วยให้ประเทศเพื่อนบ้านมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติไทย เช่น ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาการก่อการร้าย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๕. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงาน

ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ เครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่จะตอบสนอง ต่อวัตถุประสงค์และผลประโยชน์แห่งชาติตามยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี รวมถึงการจัดทำแนวทางการ ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ด้วยการกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานต่อภูมิภาคและ ประเทศต่าง ๆ รวมถึงกำหนดความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือและทรัพยากร โดยนำมาไว้ในบทที่ ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มีแนวทางในการประเมินและ วิเคราะห์จัดทำประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางดำเนินการ เริ่มจากการทบทวนวัตถุประสงค์มูลฐาน ด้านการทูตฝ่ายทหารในขั้นตอนที่ ๒ และทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในขั้นตอนที่ ๔ ก่อนที่จะพิจารณาเข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค โอกาส และจุดแข็ง จุดอ่อนที่มี ประมวลเข้าก็บองค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ พลังอำนาจ แห่งชาติ และความมั่นคงในบทที่ ๒ รวมถึงข้อมูลที่รวบรวมมาในการวิจัยครั้งนี้ สามารถที่จะกำหนดร่าง ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารได้ดังนี้

บทที่ ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๑ ประเด็นยุทธศาสตร์

๔.๑.๑ ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพด้วยการพัฒนาการทูต

ฝ่ายทหาร โดยกำหนดแนวทางในการพัฒนางานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยให้มีความเข้มแข็งและ พร้อมที่จะเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การพัฒนาจุดแข็ง ในการแข่งขันด้านการทูตฝ่ายทหาร ประการที่สอง การบูรณาการขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร ประการที่สาม การดำรงขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศ และประการที่สี่ การทูต ฝ่ายทหารในการแข่งขันด้านข้อมูลข่าวสาร

๔.๑.๑.๑ วัตถุประสงค์ในการพัฒนาจุดแข็งในการ แข่งขันด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการส่งเสริมให้จุดแข็งที่มีกลายเป็นกำลังอำนาจและเครื่องมือ

พัฒนาความสัมพันธ์ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยสนับสนุนบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับบุคลากรประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน และชาติอื่นๆ พัฒนามรดกทางวัฒนธรรมของการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่างๆ พัฒนาจุดแข็งของการเป็นคนไทยที่อ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส และได้รับการยอมรับโดยง่ายทั้งตัวบุคคลและภาพลักษณ์ของประเทศ และที่สำคัญคือ โครงการต่างๆ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ

๔.๑.๑.๒ วัตถุประสงค์การบูรณาการขีดความสามารถ

ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการปฏิรูปการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อให้ทุกภาคส่วนดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยมีการจัดระบบผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ที่มีการควบคุมแบบรวมการ ปฏิบัติแบบแยกการ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารและผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันอย่างมีบูรณาการ ในขณะที่ผู้ที่ได้รับผิดชอบงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาติต่างๆ ทำงานอยู่ภายในกรอบยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร กรอบนโยบาย และแผนงาน โครงการร่วมกัน นอกจากนี้แล้ว การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ รวมถึงในการปฏิบัติงานร่วมกันในต่างประเทศจะต้องมีการประสานสอดคล้องและตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ

๔.๑.๑.๓ วัตถุประสงค์การดำรงขีดความสามารถด้านการ

ทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศ เพื่อดำเนินงานที่ถือว่าเป็นแนวหน้าของขีดความสามารถด้านอื่น ๆ ในการปกป้องผลประโยชน์ชาติด้านความมั่นคงและยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มูลฐาน โดยผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศเหล่านี้ จะดำรงรักษาการมีปฏิสัมพันธ์ ช่วยพัฒนาให้เกิดเครือข่าย สร้างความไว้วางใจ และลดความเสี่ยงของความเข้าใจผิดระหว่างกัน โดยอาศัยการพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ สร้างความคุ้นเคยส่วนบุคคล และแสวงหาจุดแข็งด้านภาษา มรดกทางวัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นตัวเชื่อมมิตรภาพกับมิตรประเทศ

๔.๑.๑.๔ วัตถุประสงค์การทูตฝ่ายทหารในการแข่งขัน

ด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อต่อสู้กับคู่แข่ง หรือศัตรู ทั้งกลุ่ม องค์กร หรือรัฐชาติ ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารความสามารถด้านการข่าวกรองและเครื่องมือด้านการข่าว โจมตีผลประโยชน์ชาติไทย สร้างความแตกแยกและทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นในสังคมไทย โดยมีความเร่งด่วนในการประเมิน วิเคราะห์ภัยคุกคามด้านข้อมูลข่าวสารและใช้การทูตสาธารณะในการตอบรับภัยคุกคาม ดำเนินการสื่อสารทางยุทธศาสตร์และสื่อสารสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเผยแพร่ทำความเข้าใจและต่อสู้กับข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลเสียต่อรัฐชาติไทย สร้างความแตกแยกทางการเมืองและก่อให้เกิดความรุนแรงและความแตกแยกของคนไทยกันเอง และคนไทยกับประชาชนในประเทศต่าง ๆ ในปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงพยายามพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศอาเซียน และชาติอื่นๆ เพื่อความเข้าใจรัฐชาติไทยและสนับสนุนไทยแก้ไขปัญหาของชาติ

๔.๑.๒ การทูตฝ่ายทหารป้องกัน และแก้ไขความขัดแย้ง และ

ปัญหาข้ามชาติ เป็นการดำเนินงานด้านทูตฝ่ายทหาร เพื่อป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดน ทั้งทางบกและทางทะเล รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือในการเกาะติด ครอบคลุมขัดขวางและแก้ไข

ปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การพัฒนาและสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ประการที่สอง พัฒนาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติ ประการที่สาม สนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านแก้ไขปัญหายาเสพติด

๔.๑.๒.๑ วัตถุประสงค์การพัฒนาและสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ทั้งในส่วนของภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ในประเด็นปัญหาเส้นเขตแดนและปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน เป็นการดำเนินการเพื่อให้มีความมั่นคง และเกิดความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล โดยบูรณาการกลไกแก้ไขปัญหาชายแดนที่มี ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee, GBC) คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee, RBC) คณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (Township Border Committee, TBC) รวมถึงคณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee, HLC) และกลไกความร่วมมือด้านการข่าวและด้านปฏิบัติการของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนติดกัน เพื่อนำมาซึ่งความเข้าใจซึ่งกันและกัน การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเขตแดน โดยมินำมาซึ่งความขัดแย้งและสามารถแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้อย่างถาวร รวมทั้งนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนร่วมกัน

๔.๑.๒.๒ วัตถุประสงค์การพัฒนาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติ โดยมีงานด้านการทูตฝ่ายทหารเป็นแนวหน้าสำคัญในการดำเนินงานด้านการข่าวกรอง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อความเข้าใจและความขัดแย้งตามแนวชายแดน ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคน กลุ่มคน และองค์กรข้ามชาติที่ทำกิจกรรมในลักษณะอาชญากรข้ามชาติ ปลุกพืชเสพติด ผลิตยาเสพติด ขนย้ายและค้าขาย หรือสนับสนุนการค้ายาเสพติด การลักลอบอพยพผู้หลบหนีเข้าเมือง แรงงานผิดกฎหมาย และกลุ่มค้ายาเสพติด รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย ประเมิน วิเคราะห์ และแสวงหาแนวทางการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน พันธมิตร หุ้นส่วน ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันติดตาม ชัดขวาง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าวแต่เนิ่น

๔.๑.๒.๓ วัตถุประสงค์การสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในการเฝ้าติดตาม ประเมิน และวิเคราะห์ขีดความสามารถประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและเสนอความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเปลี่ยนการปลูกพืชเสพติดมาเป็นพืชเศรษฐกิจทดแทนตามแนวทางโครงการพระราชดำริและสนับสนุนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งนี้ ด้วยการให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดังเช่นที่ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคงของกองบัญชาการกองทัพไทย ดำเนินการให้กับเจ้าหน้าที่ของเมียนมา โดยขยายความร่วมมือไปสู่สปป.ลาว และกัมพูชา รวมทั้งการทำความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกัน

๔.๑.๓ การทูตฝ่ายทหารเพื่อการป้องกันประเทศ เป็นการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการป้องกันประเทศ ด้วยการประเมิน วิเคราะห์ แจ้งเตือนภัยในระดับยุทธศาสตร์แต่เนิ่น สนับสนุนแนวทางการพัฒนากองทัพและปฏิบัติการข่าวกรองในระดับยุทธศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การดำเนินงานด้านการข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ ประการที่สอง

การประเมินความก้าวหน้าด้านการป้องกันประเทศนานาชาติ ประการที่สาม สร้าง พัฒนา และดำรงรักษาความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

๔.๑.๓.๑ วัตถุประสงค์การดำเนินงานด้านการข่าวกรอง

ทางยุทธศาสตร์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านความมั่นคงในระดับยุทธศาสตร์ของชาติต่าง ๆ วิเคราะห์ประเมินค่า ความสำคัญด้านความมั่นคงทั้งในระดับโลก ภูมิภาค รอบบ้านของประเทศไทย และประเทศไทยเอง อันเป็นพื้นฐานการกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อชาติต่าง ๆ ทั้งสิ้น การทูตฝ่ายทหารจะต้องประเมินให้ได้อย่างแม่นยำว่า สถานการณ์โลกปัจจุบันเป็นเช่นไร มีการแบ่งฝ่ายหรือแบ่งขั้วเสมือนยุคสงครามเย็นย้อนกลับมาหรือไม่ ท่ามกลางความขัดแย้งชาติตะวันตกที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ ก็บรัสเซียม อิหร่าน ซีเรีย และจีน ประเด็นเกาหลีเหนือส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เช่นไร ประเทศไทยควรวางบทบาทด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ที่ใด สิ่งใดเป็นภัยคุกคาม โอกาส อุปสรรคหรือสิ่งท้าทาย สถานการณ์ในภูมิภาคเป็นเช่นไร เหตุการณ์รอบบ้านของประเทศไทยเป็นเช่นไร ควรดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารต่อแต่ละประเทศและแต่ละประเด็นอย่างไร และที่สำคัญ คือ การทูตฝ่ายทหารต้องสามารถแจ้งเตือนแนวโน้มของเหตุการณ์ที่จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อชาติไทย เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขกันไป

๔.๑.๓.๒ วัตถุประสงค์การประเมินความก้าวหน้าด้านการ

ป้องกันประเทศของนานาชาติ โดยติดตามข้อมูลด้านการป้องกันประเทศ ทั้งในส่วนของโครงสร้างกองทัพ บุคคลสำคัญ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อนของกองทัพไทย แล้วนำมาพิจารณาพัฒนาหรือปฏิรูปกองทัพไทยต่อไป

๔.๑.๓.๓ วัตถุประสงค์การพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการ

ป้องกันประเทศ โดยข้อมูลและการวิเคราะห์สถานการณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อ ๔.๑.๓.๑ และ ๔.๑.๓.๒ จะช่วยให้เข้าใจว่าควรกำหนดแนวทางความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศกับรัฐชาติใดบ้างในระดับใด เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนากองทัพไทยได้ดีที่สุด รวมถึงสามารถสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และสถานการณ์ที่กำลังมีการแข่งดุลอำนาจ ที่อาจนำมาซึ่งสิ่งท้าทายและโอกาสต่อไทย ทั้งนี้ การพัฒนาความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ จะช่วยให้ไทยไม่ต้องพึ่งพาชาติใดชาติหนึ่งมากเกินไปจนไม่สามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

๔.๑.๔ การทูตฝ่ายทหารสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ

เป็นการดำเนินงานเฉพาะด้าน เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ โดยเฉพาะปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการที่สอง การสื่อสารทางยุทธศาสตร์และปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการที่สาม การพัฒนาความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการที่สี่ การพัฒนาความร่วมมือเพื่อความเข้าใจและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ

๔.๑.๔.๑ วัตถุประสงค์การเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหว ที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่ง

ข้อมูลข่าวสารของคน กลุ่มคน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ทั้งที่เป็นคนไทย และต่างประเทศ ที่เคลื่อนไหวในต่างประเทศและอาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งการเคลื่อนไหวในทางเปิดเผยและทางลับ โดยเฉพาะกลุ่มผู้เห็นต่างและกลุ่มที่คอยสร้างความแตกแยก และความเกลียดชังคนไทยเพื่อเตรียมเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดนในอนาคต ทั้งในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และชาติอื่นๆ ในอาเซียน และยุโรป รวมทั้งทำการประเมิน และวิเคราะห์ตัวแสดงที่สำคัญ และความเคลื่อนไหวที่อาจส่งผลเสียต่อการแก้ไขปัญหาได้

๔.๑.๔.๒ วัตถุประสงค์การสื่อสารทางยุทธศาสตร์และปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยใช้พื้นฐานข้อมูลจากข้อ ๔.๑.๔.๑ ในการพัฒนาประเด็นสื่อสารทางยุทธศาสตร์ตอบโต้กับความพยายาม ในการสร้างความรุนแรงและความขัดแย้ง รวมถึงบ่มเพาะความเกลียดชัง เพื่อนำไปสู่การแบ่งแยก ดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร สื่อสารกับกลุ่มคน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ทั้งที่เป็นคนไทย และต่างประเทศด้วยการพูดคุย สัมมนา ถกแถลง ทั้งผ่านการพบปะและผ่านสื่อมีเดีย รวมถึงเฟสบุ๊ค ไลน์ และอินเทอร์เน็ต และที่สำคัญจะต้องมีการ พัฒนาและดำรงรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ทั้งองค์กรเอกชน องค์กรสิทธิมนุษยชน และองค์กรศาสนาที่สำคัญ เพื่อดำรงไว้ซึ่งการ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๔.๑.๔.๓ วัตถุประสงค์การพัฒนาความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน พันมิตร และหุ้นส่วนให้ช่วยเหลือในการเฝ้าติดตาม ป้องกัน และแก้ไข ความเคลื่อนไหวที่ส่งผลให้เกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยความคุ้นเคยและความร่วมมือ ด้านการทหาร ทั้งความร่วมมือด้านการข่าวกรอง ความร่วมมือด้านปฏิบัติการร่วมและความร่วมมือ ด้านอื่น ๆ ในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหว รวมถึงการเข้าไปขัดขวางและป้องกันมิให้ เกิดความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมที่จะส่งผลเสียต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เน้นไปที่ ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ขณะเดียวกันจะต้องมีการสร้างความเข้าใจต่อรัฐชาติต่าง ๆ ที่มีความ เคลื่อนไหวของกลุ่มผู้เห็นต่างที่พยายามสร้างความแตกแยกและความขัดแย้งขึ้น

๔.๑.๔.๔ วัตถุประสงค์การพัฒนาความร่วมมือเพื่อความเข้าใจและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ เป็นการดำเนินงานเพื่อตอบรับกับภัยคุกคาม และสิ่งท้าทายที่ประเทศไทยต้องเผชิญจากแรงกดดันต่าง ๆ เช่น กรณีความขัดแย้งด้านการเมือง กรณี ด้านสิทธิมนุษยชนหรือประชาธิปไตย โดยการทูตฝ่ายทหารจะต้องสร้างความเข้าใจถึงสภาพแวดล้อม ของไทยและการดำเนินงานของไทยไปสู่การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ท่ามกลางความแตกแยกของสังคมที่ต้องสร้างรากฐานความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ภายในประเทศก่อนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การสร้างพันธมิตรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรภาคประชา สังคมต่าง ๆ รวมถึงการใช้การทูตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน การติดตามกลุ่มเห็นต่างที่ คอยสร้างความแตกแยกในสังคมไทย รวมถึงทุกความเคลื่อนไหวที่จะทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมไทย จะ เป็นพื้นฐานในการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ และสร้างความเข้าใจ รวมถึงสร้างความร่วมมือกับชาติต่าง ๆ ต่อไป

๔.๑.๕ การทูตฝ่ายทหาร เพื่อยกระดับบทบาทชาติไทยและการ

ปกป้องตนเองจากอิทธิพลที่เหนือกว่า เป็นการดำเนินงานเพื่อยกระดับบทบาทประเทศไทยที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน และชาติอื่น ๆ ที่จะนำมาซึ่งการเป็นพันธมิตร และหุ้นส่วนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วม สร้างความเป็นปึกแผ่น รักษาสันติภาพ เสถียรภาพ พร้อมปกป้องภูมิภาคด้วยการรักษาดุลยภาพท่ามกลางความขัดแย้งในการแข่งขันอิทธิพลกันของชาติมหาอำนาจ โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในต่างประเทศ ประการที่สอง การพัฒนาและใช้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในภูมิภาค ประการที่สาม การปกป้องผลกระทบเชิงลบจากการแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจ ประการที่สี่ บริหารจัดการความสัมพันธ์ทวิภาคีและพหุภาคีที่มี เพื่อให้เกิดผลผลิตที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติไทย เพื่อนบ้านและอาเซียน

๔.๑.๕.๑ วัตถุประสงค์การเทิดพระเกียรติสถาบัน

พระมหากษัตริย์ไทยในต่างประเทศ ถือเป็นบทบาทสำคัญของการทูตฝ่ายทหาร ในอันที่จะเผยแพร่ค่านิยมของไทยในการเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และประวัติศาสตร์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่สร้าง พัฒนา และดำรงรักษาความเป็นรัฐชาติไทยไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ การเทิดพระเกียรติและการรักษาความปลอดภัยพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ และการเผยแพร่พระปรีชาสามารถ ไม่ว่าจะเป็นครษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืนและโครงการในพระราชดำริ ถือเป็นภารกิจอันทรงเกียรติและมีความสำคัญยิ่งของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๑.๕.๒ วัตถุประสงค์การพัฒนาและใช้มรดกทาง

วัฒนธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในภูมิภาค เป็นการใช้พื้นฐานวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และค่านิยมร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และอาเซียน รวมถึงพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่มีเป็นแรงจูงใจสร้างความเป็นปึกแผ่น พันธมิตร และหุ้นส่วนกัน ด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม และเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วม ทั้งนี้ การให้ความสำคัญต่อรูปปั้นช้างที่รัชกาลที่ ๕ พระราชทานให้กับชาติต่างๆ ในภูมิภาค การเสด็จเยือนประเทศต่างๆ สถานที่สำคัญหรือกิจกรรมสำคัญที่มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน และมิตรประเทศอื่นๆ จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ขณะที่ความมีไมตรีจิตและนิสัยใจคอของคนไทย จะช่วยให้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลนำมาผูกความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพและระหว่างประเทศไว้ได้ แรงจูงใจเหล่านี้จะช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นพันธมิตร และหุ้นส่วนกับประเทศเพื่อนบ้านและอาเซียนไว้ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับภูมิภาคร่วมกันแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วม

๔.๑.๕.๓ วัตถุประสงค์การปกป้องผลกระทบเชิงลบจาก

การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจ เป็นการสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจเพื่อความอยู่รอด มั่นคง และผลประโยชน์ชาติไทย พันธมิตร เพื่อนบ้านและอาเซียน โดยมีสหรัฐฯ กลุ่มชาติยุโรป จีน รัสเซีย และมหาอำนาจขนาดกลางอื่น ๆ เป็นชาติเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุล โดยจะต้องอาศัยข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน การทูตฝ่ายทหารจะต้องประเมินแนวโน้มที่จะ

เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อกำหนดทิศทางการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจที่กำลังขัดแย้งและแข่งขันอิทธิพลกัน โดยจะต้องใช้โอกาสที่มี ในการรักษาสมดุลและนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในขณะที่เดียวกันจะต้องกำหนดแนวทางการตัดสินใจที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมกับชาติเหล่านั้น ทั้งนี้ พลังอำนาจและการต่อรองของประเทศไทยที่มีไม่เพียงพอ จึงต้องอาศัยความเป็นปึกแผ่นของประเทศเพื่อนบ้าน พันธมิตร และอาเซียน มาช่วยกันดำรงรักษาสถานะที่สมดุล อันจะนำมาซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคได้

๔.๑.๕.๔ วัตถุประสงค์การบริหารจัดการความสัมพันธ์ทวิภาคี และพหุภาคีที่มีเพื่อให้เกิดผลผลิตที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติไทย เพื่อนบ้าน และอาเซียน โดยจะต้องมีแนวทางการนำกลไกและเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งทวิภาคี และพหุภาคี ทั้งในระดับประเทศ ระดับกระทรวง และระดับกองทัพ มาใช้ให้เกิดประโยชน์และตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ การบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการปฏิรูปโครงสร้างและแผนงาน โครงการด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จดังกล่าว

๔.๒ แนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๒.๑ แนวทางทั่วไป กำหนดขึ้นเพื่อการแปลงวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารและประเด็นยุทธศาสตร์ ไปสู่แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการปฏิบัติ ที่มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัว สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์การต่างประเทศอย่างมีเหตุผล ประหยัดทรัพยากร มีการวางจุดเน้น ความเร่งด่วน ให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่วางไว้และถูกกำหนดให้มี โดยมีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง ก็คือการกระจายอำนาจในการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมไปสู่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และหน่วยปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้มากที่สุด ควบคู่ไปกับการสนับสนุนและประสานงานจากส่วนกลางทั้งในส่วนของกระทรวงกลาโหมและกองบัญชาการกองทัพไทย การสอดรับกันของกิจกรรม และทรัพยากร ตลอดจนการประเมินการตอบรับจากประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ พันธมิตรอาเซียน และนานาชาติ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งของแนวทางการดำเนินงานนี้

๔.๒.๒ ความเร่งด่วนของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการกำหนดความเร่งด่วนภายใต้พื้นฐานผลประโยชน์ชาติ สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ สภาพภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

๔.๒.๒.๑ ความเร่งด่วนทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยให้ความเร่งด่วนกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนที่มีอาณาเขตติดกันเป็นอันดับแรก (เมียนมา กัมพูชา สปป.ลาว มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย) ประเทศสมาชิกอาเซียนที่เหลือ (สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน) ตามด้วยสหรัฐฯ จีน อินเดีย ยุโรป รัสเซีย แอฟริกา อเมริกาใต้ และภูมิภาคอื่นๆ

๔.๒.๒.๒ ความเร่งด่วนด้านปฏิบัติการ เป็นการกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ โดยเน้นไปที่การการส่งเสริมสันติภาพ ด้วยการพัฒนาการทูตฝ่ายทหาร การทูตฝ่ายทหารป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งและปัญหาข้ามชาติ การทูตฝ่ายทหารเพื่อการป้องกันประเทศ การทูตฝ่ายทหารสนับสนุนการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ และการทูตฝ่ายทหารเพื่อยกระดับบทบาทชาติไทย และปกป้องตนเองจากอิทธิพลที่เหนือกว่า

๔.๒.๓ จุดเน้นในความพยายามดำเนินงาน เป็นการกำหนดความพยายามในการพัฒนาความร่วมมือ และใช้ประโยชน์จากการทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ตามประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่แตกต่างกันไปตามภูมิภาค และช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๒.๓.๑ จุดเน้นของความพยายามตามภูมิรัฐศาสตร์

โดยการดำเนินงานกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนที่มีอาณาเขตติดกัน จะเน้นไปที่ความพยายามในการป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางทะเล รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือในการเกาะติด ครอบคลุมขัดขวาง และแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ ตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอง การดำเนินงานต่อมาเลเซียและอินโดนีเซีย เน้นในประเด็นยุทธศาสตร์ที่สี่ การทูตฝ่ายทหารสนับสนุนการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ โดยเฉพาะในสามวัตถุประสงค์แรกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ เน้นความพยายามไปที่ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ห้า การทูตฝ่ายทหารเพื่อยกระดับบทบาทชาติไทยและการปกป้องตนเองจากอิทธิพลที่เหนือกว่า สหรัฐฯ จีน อินเดีย ยุโรป และรัสเซีย เน้นความพยายามไปที่ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สาม การทูตฝ่ายทหารเพื่อการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะกับสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ที่การทูตฝ่ายทหารจะต้องสร้างดุลยภาพความสัมพันธ์กับชาติเหล่านี้อย่างเคร่งครัด สำหรับชาติอื่น ๆ รวมถึงทุกชาติที่กล่าวไปแล้ว จะมีการดำเนินการข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ และเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวใด ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชาติไทย และพยายามสร้างความเข้าใจ และความเป็นมิตร และการเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ด้วยเสมอ

๔.๒.๓.๒ จุดเน้นความพยายามตามช่องทางเครื่องมือ

ด้านการทูตฝ่ายทหาร ให้ความสำคัญกับการบูรณาการและบริหารจัดการช่องทางเครื่องมือด้านการทูต ๑๐ ประการ ให้มีความประสานสอดคล้องกันไป โดยการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือในแต่ละระดับจะกลายเป็นกรอบทางกฎหมายและเป็นข้อกำหนดร่วมกันสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กับมิตรประเทศ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่จะต้องมีการทบทวนให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ โดยพยายามดำรงผู้แทนที่มีอยู่แล้วและพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนที่จำเป็น สำหรับการเยือนในแต่ละระดับ จะต้องมีการจัดวางแผนการเยือนตั้งแต่ระดับประเทศลงไปถึงระดับปฏิบัติให้มีเป้าหมายในการเยือนที่ชัดเจน และตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การเยือนใดที่ไม่สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ให้ระงับไว้ก่อน ให้มีการวางพื้นฐานและระบบในการพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากร และการฝึกร่วมทางทหาร โดยจะต้องมีแผนนำบุคลากรและหน่วยเหล่านี้มาปฏิบัติงานในด้านที่ชำนาญในประเทศและสังคมที่มีความคุ้นเคย ทั้งนี้ งานด้านการข่าวร่วมทั้งการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง การแลกเปลี่ยนการเยือนของนักวิเคราะห์ จะกลายเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติความร่วมมือต่อไป การพบปะทวิภาคี ในทุกระดับจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนภายใต้กรอบข้อตกลง หรือภายใต้วัตถุประสงค์ในการพัฒนาความร่วมมือต่อไป ทั้งนี้ ทุกครั้งที่มีการพบปะทวิภาคี เจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องเข้าใจกรอบภาพรวมในระดับประเทศลงไปจนถึงระดับปฏิบัติเสมอ สำหรับความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุงและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ จะต้องตอบสนองต่อประเด็นยุทธศาสตร์ที่สาม การทูตฝ่ายทหารเพื่อการป้องกันประเทศด้วย และการพัฒนาขีดความสามารถจะมุ่งเน้นไปที่

ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาและสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย

๔.๒.๔ แนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นการแปลงประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประเด็น ที่ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะ ๑๘ ประการ ไปสู่แผนงาน โครงการ และกิจกรรม โดย สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ จะต้องเข้ามาร่วมกันพิจารณาแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ประเด็นยุทธศาสตร์และวัตถุประสงค์มาน้อยเพียงใด จากนั้นจะกำหนดแนวทางในการปรับแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เหล่านั้นโดยจัดทำเป็นแผนงานระยะ ๑ ปี ๓ ปี และ ๕ ปี ขึ้น อันจะเป็นการตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในห้าปีแรก จากนั้น จะต้องมีการทบทวนและปรับหรือจัดทำยุทธศาสตร์การทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ในห้วงต่อไป โดยผลในการดำเนินงานที่ออกมาจะอยู่ในข้อ ๔.๒.๔ นี้

ขั้นตอนที่ ๖. การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่แบ่งออกเป็นการพัฒนาในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เพื่อให้มีขีดความสามารถในการดำเนินงานท่ามกลางสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ที่งานด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องเผชิญกับความท้าทายปัญหา อุปสรรค และโอกาสต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน โดยบรรจุในข้อ ๔.๒.๕ ดังนี้

๔.๒.๕ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๒.๕.๑ การพัฒนาขีดความสามารถในระยะสั้น เป็นการนำช่องทางเครื่องมือด้านการทูตในปัจจุบัน กับแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่กำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งรวมถึงผู้แทนทางการทูตฝ่ายทหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และงบประมาณ นำมาปรับการดำเนินงานให้สามารถตอบสนองต่อประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ และวัตถุประสงค์เฉพาะ ๑๘ ประการได้

๔.๒.๕.๒ การพัฒนาขีดความสามารถในระยะปานกลาง เป็นการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหาร ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ด้วยการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพ กองทัพอากาศ และกระทรวงกลาโหมเข้ามาไว้ด้วยกัน มีการจัดโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาให้เหมาะสม มีกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ มีการวางแผนการบริหารจัดการบุคคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบ

๔.๒.๕.๓ การพัฒนาขีดความสามารถในระยะยาว เป็นการวางรากฐานขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารในอนาคต ด้วยการลงทุนพัฒนากำลังพลในสายงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ให้มีความรู้ความสามารถด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ และความมั่นคง รวมถึงสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ชาติสำคัญๆ ที่สามารถตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารได้ เช่น จะต้องมียุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ใช้ภาษา มีเครือข่าย และเข้าใจวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น และจัดทำแนวทางการรับราชการให้บุคคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารสามารถนำความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

มาปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับประเทศ หรือภูมิภาคนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับล่างไปจนถึงระดับสูงต่อไป

ขั้นตอนที่ ๗. กำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร
บรรจุในข้อ ๔.๒.๖ ดังนี้

๔.๒.๖ แนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร

เป็นการกำหนดแนวทางในการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เฉพาะจากประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยมีเป้าหมายตามภูมิรัฐศาสตร์ และกำหนดความเร่งด่วนในกิจกรรม และช่องทางเครื่องมือในแต่ละเรื่อง โดยมีตัวอย่างดังนี้

๔.๒.๖.๑ - ๔.๒.๖.๔ วัตถุประสงค์... จะใช้ขีดความสามารถ...

๔.๒.๖.๕ วัตถุประสงค์การพัฒนาและสร้างความเข้าใจ

และไว้เนื้อเชื่อใจกับประเทศเพื่อนบ้าน จะใช้ขีดความสามารถของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารที่เป็นตัวแทนไปประจำการ ณ ประเทศเพื่อนบ้าน ในการพัฒนาและสร้างความสัมพันธ์ ทั้งส่วนตัวและการปฏิบัติงานกับกำลังพลกองทัพประเทศเพื่อนบ้านทุกระดับ เพื่อให้มีความรู้สึกประทับใจและมีความรู้สึกที่ดีกับคนไทย สังคมไทย และประเทศไทย ใช้ขีดความสามารถของหน่วยประสานงานด้านเขตแดน ทั้งในระดับ GBC RBC และ TBC รวมถึง HLC และการทำงานด้านการข่าว ยุทธการ และอื่น ๆ ในการนำมาซึ่งความรู้สึกที่เป็นมิตร มีการติดต่อสื่อสารกันสม่ำเสมอ และร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้างระบบการสื่อสารกันได้ในระดับผู้ปฏิบัติงาน และผู้นำระดับสูง โดยให้ความสำคัญเร่งด่วนกับกิจกรรมของการแลกเปลี่ยนการเยือน พบปะทวิภาคี การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ ข้อตกลงที่ยังไม่ได้ข้อสรุปจะต้องพยายามดำเนินการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน

๔.๒.๖.๖ - ๔.๒.๖.๑๘ วัตถุประสงค์... จะใช้ขีดความสามารถ...

ขั้นตอนที่ ๘. การจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหาร โครงการระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยเป็นผลสรุปของแผนงานที่ได้จากขั้นตอนที่ ๕ ถึง ๗ ที่สรุปร่วมกันของ สนผ.ทท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร วัตถุประสงค์เฉพาะ ๑๘ ประการ การพัฒนาและใช้ขีดความสามารถที่ต้องแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ด้วยการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม โดยเป็นแผนงานระยะ ๑ ปี ๓ ปี และ ๕ ปี และจะต้องมีการปรับปรุงเป็นรายปี เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมทั้งเป็นการพัฒนาแผนให้ก้าวหน้าไปจนสามารถตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ได้ แผนดังกล่าวนี้ จะจัดทำเป็นตารางแผนงานประสานสอดคล้องที่ประกอบไปด้วยปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร กิจกรรม ห่วงการปฏิบัติ และทรัพยากร เป็นกรอบในการเขียนแผนงาน โครงการ กิจกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ ควรจัดทำไว้ในภาคผนวกของยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

ขั้นตอนที่ ๙. การทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ถือเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการทุกวงรอบ ๕ ปี หรือเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ชาติ หรือยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร นอกจากนี้ จะต้องมีการทบทวนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเป็นรายปี เพื่อให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์อยู่เสมอ

สรุป

การศึกษา ประเมิน วิเคราะห์ และกำหนดความคิดรวบยอดในบทที่ ๔ นี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๓ และ ๔ ในการเสนอแนะแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และแนวคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาปัญหาข้อขัดข้องของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่ได้กล่าวไปในบทที่ ๓ แล้วนำมาวิเคราะห์เข้ากับแนวความคิดทฤษฎีต่างๆ ในบทที่ ๒ พบว่าประวัติศาสตร์การก่อกำเนิดการทูตฝ่ายทหารของไทย มีมาตั้งแต่สมัยที่ยังปกครองอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จากเหตุผลที่พระมหากษัตริย์พยายามนำพาประเทศไทย ให้รอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ด้วยการส่งผู้แทนด้านการทหารออกไปสร้างมิตรกับกองทัพชาติมหาอำนาจ พร้อมนำความรู้มาพัฒนากองทัพ และยังได้ส่งกำลังพลไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพื่อสร้างการยอมรับจากนานาชาติ และต่อมาในสงครามโลกครั้งที่ ๒ การทูตฝ่ายทหารก็ยังถูกนำมาใช้เพื่อทำให้รัฐชาติไทยรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงครามร่วมกับญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่แต่ละเหล่าทัพต่างมีเป้าหมายของตนเอง และแม้จะมีความพยายามในการบูรณาการเข้ามามีภายใต้แนวคิดการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy / Military Diplomacy) และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร (Defence Attache) แล้วก็ตาม การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ก็มีได้มีการกำหนดแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจน จนส่งผลให้เกิดปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานอย่างน้อย ๕ ประเด็นสำคัญ

ประเด็นแรก การขาดความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารที่เป็นปัญหาสำคัญ อันส่งผลกระทบต่อประเด็นปัญหาอื่นๆ อีกสี่ประการ ไม่ว่าจะเป็นการที่นโยบายของกระทรวงกลาโหม และกองบัญชาการกองทัพไทย ไม่ได้ถูกแปลงให้เป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรมในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยกองบัญชาการกองทัพไทยและเหล่าทัพ ต่างก็กำหนดแนวทางไปตามเป้าหมายของตน จนทำให้ขาดการบูรณาการและการประสานสอดคล้องของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในระดับประเทศและระดับกระทรวงที่ได้มีการจัดทำข้อตกลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยในระดับกองทัพและเหล่าทัพ ผลที่ตามมาก็คือ แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มิได้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ชาติตามยุทธศาสตร์ชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้แล้ว การขาดนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าว ยังส่งผลให้ขาดกระบวนการในการเตรียมและพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบด้วย

การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งห้าประการ โดยการวิจัย ได้นำแนวความคิด ทฤษฎี ที่ศึกษาไปในบทที่ ๒ เข้ามาวิเคราะห์กับการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของชาติตัวอย่าง ๓ ชาติ คือ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และสเปน สามารถสรุปออกเป็นบทเรียนได้ว่า ยุทธศาสตร์ชาติสหรัฐฯ วิเคราะห์ภัยคุกคาม พร้อมการบริหารจัดการพลังอำนาจ รวมถึงกำลังอำนาจด้านการทูต และการทหารไว้ค่อนข้างชัดเจน พร้อมทั้งมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย โดยถือว่าการทูตฝ่ายทหารเป็นเครื่องมือในแนวหน้าที่จะเผชิญกับอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ผู้อพยพ ขบวนการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงการขึ้นมาของจีน ที่การทูตฝ่ายทหารจะต้องคอยติดตาม ประเมิน

วิเคราะห์ และปฏิบัติงานด้านการข่าวกรอง รวมถึงพยายามขัดขวาง ครอบคลุมภัยคุกคามร่วมกับพันธมิตร

ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศของสหราชอาณาจักร ให้บทเรียนกับประเทศไทยจากขั้นตอนในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน สามารถแปลงผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ชาติ มาเป็นวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร แล้วกำหนดออกมาเป็นวิธีการและเครื่องมือ ในรูปแบบของกิจกรรมและการนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในขณะที่แผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน ช่วยให้เราเห็นรายละเอียดของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่มีการกำหนดความเร่งด่วนในการมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคและชาติต่าง ๆ ความเร่งด่วนของการใช้ช่องทางเครื่องมือและทรัพยากร และยังมีการจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ออกมาในรูปแบบของตารางโครงการระยะสองปี ที่เป็นเสมือนตารางประสานสอดคล้องของงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งหมดของสเปน

ผลการศึกษา การประเมิน และการวิเคราะห์ดังกล่าว ได้นำมาซึ่งความคิดรวบยอดที่จะตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๓ การเสนอแนะแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงาน ๙ ขั้นตอน คือ การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร การตรวจสอบสภาพแวดล้อม การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การพัฒนาขีดความสามารถ การกำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถ การจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหาร และการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดความคิดรวบยอดที่นำมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อ ๔ การเสนอแนวความคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นการดำเนินการให้น้อยที่สุดตามความจำเป็น เพื่อให้แนวความคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์สามารถดำเนินการได้ โดยเป็นการปรับปรุงเพื่อให้มีหน่วยงานหลักเข้ามารับผิดชอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งก็คือ สนผ.กท. โดยมี ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ให้การสนับสนุน ขณะที่กระบวนการในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ก็จะต้องเข้ามาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงานทั้ง ๙ ขั้นตอน และเพื่อให้เกิดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ และที่สำคัญคือ จะต้องมีการปฏิรูปหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารมาขึ้นการบังคับบัญชากับกองบัญชาการกองทัพไทยหรือ สนผ.กท. เพื่อให้การทำงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการทำงานอย่างมีบูรณาการในรูปแบบการทูตฝ่ายทหาร หรือการทูตด้านการป้องกันประเทศ มิใช่การทูตของเหล่าทัพ อีกทั้งจะต้องมีการกำหนดแนวทางรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ถือว่าเป็นสายงานเฉพาะที่ต้องการเวลาในการพัฒนาขีดความสามารถ จึงต้องมีการกำหนดระบบหมุนเวียนที่เหมาะสม ให้สามารถนำความรู้ความสามารถมาทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารในขอบเขตที่เชี่ยวชาญได้อย่างเป็นระบบ

เพื่อให้เห็นผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรมว่าสามารถนำมาปฏิบัติได้ การวิจัยครั้งนี้ ได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การทูตฝ่ายทหาร เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการดำเนินการต่อไป โดยแบ่งออกเป็น ๔ บท บทที่ ๑ กล่าวทั่วไป บทที่ ๒ วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร บทที่ ๓ สภาพแวดล้อมด้าน

การทูตฝ่ายทหาร และบทที่ ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร
รวมถึงผนวกแผนงาน โครงการ และกิจกรรม

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การทูตฝ่ายทหารของไทยมีความจำเป็นที่ต้องมียุทธศาสตร์

ผลการศึกษา ประเมิน และวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย เข้ากับแนวความคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติที่เป็นสากล รวมถึงข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศ และผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร พบว่ามีปัญหา ข้อขัดข้องที่สำคัญหลายประการ ที่ส่งผลให้การทูตฝ่ายทหารไทยไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มประสิทธิภาพที่แท้จริง ในภาพรวมของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในระดับเหล่าทัพ กองทัพ กระทรวงกลาโหม และระดับประเทศ ยังขาดการบูรณาการ ขาดการประสานสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือ ยังขาดการนำผลการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารมาตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดแนวทาง ทิศทาง และความเร่งด่วนที่ชัดเจน จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในอันที่จะต้องพัฒนาแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร อีกทั้งยังต้องมีการเตรียมการพัฒนาและปฏิรูปบุคลากรและหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ให้มีความพร้อมสำหรับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในยุคศตวรรษที่ ๒๑ อันจะนำมาซึ่งการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารเข้ากับพลังอำนาจด้านอื่นๆ ของชาติได้ต่อไป

การวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) จึงเป็นการแก้ไขปัญหา ข้อขัดข้องการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทย ที่มุ่งเน้นไปที่การตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติตามยุทธศาสตร์ชาติ การวิจัยได้พยายามทำความเข้าใจว่า แต่ละรัฐชาติในโลกมีแนวความคิดและแนวทางเช่นไรในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยการศึกษานวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และพลังอำนาจแห่งชาติ และตีวงแคบลงมาจนถึงนิยามความหมาย ตัวแสดง บทบาท กิจกรรม รูปแบบ และวัตถุประสงค์การทูตฝ่ายทหาร ตามด้วยการศึกษาตัวแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ของนักคิดร่วมสมัยหลายท่าน ทำให้เกิดความคิดรวบยอดในการกำหนดแนวทางและขั้นตอนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นมา

เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น การวิจัยจึงได้นำแนวทางและขั้นตอนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว มาสู่การปฏิบัติที่แท้จริง โดยการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่ผ่านการประเมินและวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ออกมาเป็นวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก่อนที่จะประเมินสภาพแวดล้อมและจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร กำหนดเครื่องมือขีดความสามารถที่ต้องการ และวิธีการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร

กล่าวได้ว่า การวิจัยในครั้งนี้ สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๔ ข้อที่ได้ตั้งไว้ โดยได้บรรยายผลการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่ใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบัน ในบทที่ ๓ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ ๑ อธิบายผลการศึกษาปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยไว้ในบทที่ ๓ ช่วงท้าย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ในข้อที่ ๒ และที่สำคัญคือ การเสนอแนะแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นตัวแบบของแนวทางและขั้นตอน รวมถึงตัวอย่างร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ในบทที่ ๔ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ ๓ รวมทั้งเสนอแนะแนวความคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานไว้ในบทที่ ๔ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ ๔ โดยมีผลการศึกษา ประเมิน และวิเคราะห์เป็นข้อสรุป และข้อเสนอแนะดังนี้

สรุป

๑. กระบวนการในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

การศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ตั้งแต่เริ่มต้น ผ่านความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกจนเข้ามาสู่สภาพโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบัน การทูตฝ่ายทหารของไทยได้พัฒนาขึ้นมา จนขยายขอบเขตของกลไก เครื่องมือ บุคลากร บทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างออกไปจากเดิมอย่างมาก ซึ่งเมื่อนำแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษา เปรียบเทียบกับนานาชาติ และแนวความคิดของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยและต่างประเทศ รวมถึงประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัย ได้ผลสรุปของข้อมูล และผลการวิเคราะห์ดังนี้

๑.๑ การทูตฝ่ายทหารของไทย มีมาตั้งแต่การก่อตั้งกองทัพ แต่ที่มีบันทึกไว้เป็นหลักฐานครั้งแรก คือ การตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ที่มี ร.อ. หม่อมเจ้าอมรทัต กฤดากร ปฏิบัติหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหารในยุโรป

๑.๒ การทูตฝ่ายทหารในห้วงเวลาดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ในการตอบสนองผลประโยชน์ชาติที่ชัดเจน คือ การปกป้องอำนาจอธิปไตยของไทยมิให้ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมและเป็นผู้แพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยทำให้นานาชาติยอมรับการเป็นรัฐชาติไทยในฐานะประเทศเอกราชและประเทศที่มีการพัฒนา ถือเป็นผลผสมผสานกำลังอำนาจแห่งชาติด้านการทูตและการป้องกันประเทศ รวมถึงกำลังอำนาจทางสังคมจิตวิทยาเข้าด้วยกัน เพื่อตอบรับเข้ากับยุคล่าอาณานิคมและความขัดแย้งกับสงครามระหว่างมหาอำนาจโลกในยุคนั้น

๑.๓ ในยุคสงครามเย็น การทูตฝ่ายทหารของไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการที่มหาอำนาจแต่ละค่ายต่างต้องการพันธมิตร การรวมตัวกันของอาเซียน และความพยายามพัฒนากองทัพที่สอดคล้องกับความต้องการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจและชาติที่พัฒนาแล้ว จนทำให้การขยายตัวด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว เป็นการดำเนินงานเชิงรับที่มิได้มีผลประโยชน์ชาติไทยเป็นเป้าหมายสำคัญเช่นในอดีต ความรับผิดชอบ บทบาท และโครงสร้างการทูตฝ่ายทหารของไทย จึงปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของการดำเนินงานด้านการทูตของมหาอำนาจและชาติที่มีอิทธิพลเป็นหลัก

๑.๔ สังคมโลกปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงมากมายและมีแนวโน้มว่าในอีกสองทศวรรษข้างหน้า เราจะยังคงอยู่ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่แน่นอน ที่บทบาทของรัฐ

จะลดลงไปและบทบาทของบุคคลหรือองค์กรที่มีใช้รัฐจะมีอิทธิพลมากขึ้น ในสภาพดังกล่าว งานด้านการทูต รวมถึงการทูตฝ่ายทหารและการดำเนินงานข่าวกรองยุทธศาสตร์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ราชอาณาจักรไทยมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อเผชิญสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง อันนำมาซึ่งภัยคุกคาม สิ่งทำลาย และอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันและความขัดแย้งกันของมหาอำนาจ การแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางลบของเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาความมั่นคงด้านอาหารและแหล่งน้ำ ความมั่นคงทางสาธารณสุข รวมถึงปัญหาภายในของไทยเองที่สำคัญ เช่น ความแตกแยกทางการเมือง ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาชญากรรมข้ามชาติและยาเสพติด การก่อการร้าย และภัยพิบัติ จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี รวมถึงมีการปรับตัวของกองทัพ

๑.๕ กระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย ได้พยายามพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์และนโยบาย และเพื่อตอบรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าว ยังคงอยู่ภายใต้กระบวนการทำงาน กลไก ความรับผิดชอบ และโครงสร้างเดิม ทั้งกลไกทวิภาคี พหุภาคี ในระดับนโยบาย ระดับอำนาจการ และระดับปฏิบัติการ ที่มีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเป็นตัวแสดงหลัก ขณะที่ ผู้มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารอื่น ๆ เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับหน่วย หน่วยและกำลังพลที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ มิได้รับความสนใจเท่าที่ควร และแม้ว่าจะได้มีการพยายามจัดทำแนวทางด้านการทูตฝ่ายทหารของกระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย เพื่อให้ผู้บังคับบัญชานำไปประกาศเป็นนโยบาย แต่ก็ยังมีใช้การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติงานได้ จนทำให้ขั้นของการนำไปสู่การปฏิบัติยังคงมีปัญหาและมีข้อขัดข้องที่สำคัญอยู่หลายประการ

๑.๖ การเตรียมและใช้บุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย โดยเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารยังขึ้นการบังคับบัญชากับเหล่าทัพเป็นหลัก โดยมีมาตรฐานและองค์ความรู้ที่แตกต่างกันไป ซึ่งเมื่อสอบถามสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารแล้ว พบว่าผู้ปฏิบัติงานยังคงขาดองค์ความรู้ที่จำเป็น ทำงานเฉพาะหน้าโดยไม่ได้เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายระดับกระทรวงกลาโหม ขาดการบูรณาการแผนงาน โครงการและกิจกรรมเข้าด้วยกัน รวมทั้งยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งในหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และหน่วยงานด้านการต่างประเทศอื่น ๆ

๑.๗ การสอบถามสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศประจำประเทศไทย ได้ให้ข้อคิดหลายประการ โดยเฉพาะความจำเป็นในการมียุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร แผนการทูตฝ่ายทหาร หรือนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหารที่แปลงมาจากยุทธศาสตร์ชาติและมีความชัดเจน มีน้ำหนักและความเร่งด่วนเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติผ่านแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ที่มีผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารทำงานร่วมกันอย่างมีบูรณาการ

๑.๘ ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา ทำให้เห็นภาพชัดเจน ถึงความจำเป็นในการปูพื้นฐาน สร้างและสั่งสมประสบการณ์บุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหารให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความพร้อมที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ประเทศที่แตกต่างกันไป และเมื่อไปปฏิบัติงานก็ต้องมุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติอย่างแท้จริง ไม่จะเป็นการสร้างพื้นฐานด้านการทูตฝ่ายทหารในการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือกับกองทัพและชาตินั้น ๆ ในทุกระดับหน่วยและทุกมิติ โดยเฉพาะงานด้านความมั่นคง รวมถึงงานด้านการรักษา

สันติภาพ การช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัย หรือเพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหา และสถานการณ์วิกฤติของชาติ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องร่วมมือกันเพื่อเฝ้าติดตาม ประเมิน วิเคราะห์ แจ้างเตือนแต่เนิ่น ป้องกัน ชัดขวาง และแก้ไขประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชาติไทย

๑.๙ กล่าวโดยสรุป กระบวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ยังคงมี ปัญหา ข้อขัดข้องอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการบริหารจัดการบุคลากร ปัญหาด้านธุรการ ปัญหาการปฏิบัติงานร่วมกัน และที่สำคัญก็คือปัญหาเชิงนโยบาย โดยเฉพาะการขาดยุทธศาสตร์ นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ปัญหาการพัฒนาและเตรียมบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร ปัญหาการบูรณาการงานด้านการต่างประเทศ ปัญหาการแปลงความสัมพันธ์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ และปัญหาเครือข่ายการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยสามารถจัดกลุ่มของปัญหาได้ ๕ กลุ่ม คือ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ขาดการประสาน สอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมยังไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ขาดขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร และขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒. ปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

การศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทำให้เห็นปัญหาและ ข้อขัดข้องที่สำคัญ ๕ กลุ่ม ซึ่งเมื่อนำมาประเมินแล้ว พบว่าการขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ได้ส่งผลกระทบต่อประเด็นปัญหาข้อขัดข้องอื่น ๆ ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประสานสอดคล้องกันของ ยุทธศาสตร์ชาติ ลงไปจนถึงแผนงาน โครงการ และกิจกรรมในระดับต่างๆ และเมื่อไม่มีความสอดคล้องกัน ก็จะส่งผลกระทบต่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไปด้วย อีกทั้งในระยะยาว จะทำให้ขาดกระบวนการ เตรียมการและพัฒนาบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ไปโดยปริยาย เพื่อให้เข้าใจปัญหา ข้อขัดข้องการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเด่นชัด จึงได้มีการ ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา และข้อขัดข้องเหล่านี้เข้ากับ แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินงาน ด้านการทูตฝ่ายทหารที่เป็นสากล โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ สหราชอาณาจักร และสเปน โดยแบ่งออกเป็นการวิเคราะห์ความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร การวิเคราะห์การบูรณาการ และการประสานสอดคล้องในแต่ละระดับ การวิเคราะห์การตอบสนองต่อ ผลประโยชน์ชาติ และการวิเคราะห์การเตรียมการ การพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบ โดยมี ผลสรุปดังนี้

๒.๑ ความชัดเจนของนโยบายด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒.๑.๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ด้าน การป้องกันประเทศ รวมถึงนโยบาย ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของกองทัพไทย ได้มีการกำหนด กรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมีการอ้างอิงถึงการทูตฝ่ายทหาร (Defence Diplomacy) ไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนที่จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เช่น ไม่มีการ กำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานด้านการทูตเป็นรายประเทศ ไม่มีความเร่งด่วนในการปฏิบัติการ ด้านใด ๆ ไม่มีการให้น้ำหนักในการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ และที่สำคัญคือ ไม่มีวัตถุประสงค์ใน

การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่เด่นชัด โดยการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในทางปฏิบัติ กลับเป็นไปตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยแต่ละหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น สนผ.ภท. บก.ทท. และเหล่าทัพ เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของเหล่าทัพ รวมถึงเป็นการปฏิบัติตาม แนวความคิด ความชำนาญ และการตอบสนองต่อการสั่งการหรือการให้แนวทางเป็นครั้งคราว ที่ผู้ช่วยทูต ฝ่ายทหารได้รับจากหน่วยต้นสังกัดของตนเป็นสำคัญ

๒.๑.๒ เมื่อศึกษาจากแนวความคิด ทฤษฎี ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และพลังอำนาจแห่งชาติแล้ว พบว่าการกำหนดแนวทางในการ ดำเนินงานด้านการทูต รวมถึงการทูตฝ่ายทหารต่อรัฐชาติต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มีความจำเป็นต่อ ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศ โดยจะต้องมีการผสมผสานการใช้กำลังอำนาจด้านต่าง ๆ อย่างมีบูรณาการและประสานสอดคล้อง เพื่อนำมาซึ่งทิศทางการมีปฏิสัมพันธ์กับชาตินั้น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นการเป็นพันธมิตร หุ่นส่วน คู่แข่งขัน หรือศัตรู อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติเป็นสำคัญ ดังนั้น การขาดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจน ย่อมส่งผลกระทบต่อการนำมาซึ่ง ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๑.๓ เมื่อศึกษา เปรียบเทียบกับการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ พบว่า ยุทธศาสตร์ชาติของสหรัฐ ฯ ฉบับ ๒๐๑๗ ได้มีการกำหนดการผสมผสานพลังอำนาจแห่งชาติ ซึ่งรวมถึงกำลังอำนาจด้านการทูตและกำลังอำนาจด้านการทหารไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังมีการ กำหนดแนวทางการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย โดยกำหนดให้การทูต ฝ่ายทหารเป็นแนวทางในการเผชิญกับภัยคุกคาม ไม่ว่าจะเป็นอาวุธทำลายล้างสูง ผู้พยพ การก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงการขึ้นมาของจีน ที่การทูตฝ่ายทหารจะต้องคอยติดตาม ประเมิน วิเคราะห์ แจ้งเตือน รวมถึงร่วมกับหุ่นส่วนและพันธมิตรด้านการข่าวกรองและการขัดขวาง รบกวมนแต่เนิ่น

๒.๑.๔ เมื่อเปรียบเทียบกับการทูตฝ่ายทหารของสหราชอาณาจักร พบว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องมีการบูรณาการในการแปลงผลประโยชน์ชาติและ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง มาเป็นวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และกำหนดออกมาเป็น ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ก่อนที่จะกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะที่ตอบสนองต่อประเด็น ยุทธศาสตร์ดังกล่าว แล้วจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจนของ นโยบายที่แปลงสู่การปฏิบัติมาตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดทำแผนงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ของสเปน ที่ผลผลิตของแผนมีความชัดเจนในเรื่องความเร่งด่วนของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นรายประเทศ ความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือและทรัพยากร ไปจนถึงความชัดเจนในการจัดทำ แผนงานเป็นตารางรายปีไว้อย่างละเอียด

๒.๒ การบูรณาการ และการประสานสอดคล้อง

๒.๒.๑ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ขาดการประสาน สอดคล้องกันในระดับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กับแผนงาน โครงการ และกิจกรรม อันเป็นผลจากการขาดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่อยู่ระหว่างกลาง ผลที่ตามมาคือ ข้อยกหลง และความร่วมมือต่าง ๆ กับมิตรประเทศ ในระดับประเทศ ระดับกระทรวง ระดับกองทัพ และเหล่าทัพ ไม่ได้สอดคล้องกันอย่างแท้จริง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายเหล่าทัพ

ก็ขาดทิศทางที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติและขาดการประสานสอดคล้อง ซึ่งเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงขาดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบ

๒.๒.๒ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมโลกปัจจุบันที่ยังอยู่ในสภาพไร้ระเบียบ ในรูปแบบของรัฐเป็นศูนย์กลาง (State Centric) การขาดการบูรณาการ และการประสานสอดคล้องกัน ของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ย่อมส่งผลต่อทิศทางการมีปฏิสัมพันธ์ต่อชาติต่าง ๆ ที่อาจนำมาซึ่งความ สับสนในด้านความร่วมมือกับมิตรประเทศ การขาดพลังอำนาจด้านการทูตฝ่ายทหารและด้านการทูต ที่มีบูรณาการอันจะนำมาซึ่งการดำเนินการใดๆ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ นอกจากนี้ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ จะถูกนำไปปฏิบัติโดยไม่มีประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองงบประมาณ และทรัพยากรและมีผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า

๒.๒.๓ เปรียบเทียบกับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐฯ แล้ว พบว่าสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการบูรณาการการใช้พลังอำนาจแห่งชาติแต่ละด้านตั้งแต่ขั้นตอน การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ และการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถในแต่ละด้าน เมื่อนำยุทธศาสตร์ ไปสู่การปฏิบัติจึงมีการประสานสอดคล้องและบูรณาการภายใต้รากฐานเดียวกัน สหราชอาณาจักรก็มี แนวทางที่คล้ายคลึงกัน สำหรับการทูตฝ่ายทหารสเปน เน้นการบูรณาการผ่านการกำหนดความเร่งด่วน ต่าง ๆ ที่ชัดเจนเพื่อให้ประสานสอดคล้องกันและกำหนดตารางแผนงานที่รวบรวมแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ มาไว้ในผังงานเดียวกันจนสามารถตรวจสอบ และกำกับดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ การตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ

๒.๓.๑ กองทัพไทยมีความร่วมมือตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมกับ ชาติพันธมิตรเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเหล่านั้น ยังคงขาดการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อให้ตอบสนองผลประโยชน์ชาติอย่างจริงจัง เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในหลายระดับและ หลายมิติ แต่ยังไม่สามารถนำมาซึ่งความพยายามในการแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนและปัญหาพื้นที่ ทับซ้อนได้ ยังไม่สามารถนำมาซึ่งความร่วมมือในการสกัดกั้นผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและ การค้ายาเสพติดข้ามชาติได้อย่างแท้จริง และที่สำคัญคือยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นปัญหาสำคัญของชาติได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๒.๓.๒ แนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ชี้ให้เห็น ถึงความสำคัญของการกำหนดยุทธศาสตร์และการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ การละเลยความพยายามในอันที่จะใช้เครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติ ย่อมส่งผลต่อความอยู่รอดของชาติด้วย

๒.๓.๓ บทเรียนจากการศึกษาการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐฯ พบว่าการทูต ฝ่ายทหารมิใช่แค่การพัฒนาความสัมพันธ์ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น แต่มีเป้าหมายที่แท้จริงคือ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ โดยเป็นแนวทางในการประเมิน วิเคราะห์ภัยคุกคาม และแสวงหา ความร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วนเพื่อติดตาม รบกวอน ขัดขวาง และกำจัดภัยคุกคาม สิ่งทำร้ายและ ความเสี่ยงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาวุธทำลายล้าง ผู้อพยพ การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และการขึ้นมา ของจีน ขณะที่การทูตฝ่ายทหารของสหราชอาณาจักรและสเปน ก็ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานไว้ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติอย่างชัดเจน

๒.๓.๔ ผู้วิจัยเองในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา ก็ได้ใช้เครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร ในการสร้างความร่วมมือกับกองทัพและประเทศอินโดนีเซีย เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และผลประโยชน์ชาติไทย โดยเฉพาะการเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มเห็นต่าง และกลุ่มที่พยายามสร้างความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สร้างความเข้าใจกับคนไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปอาศัยในอินโดนีเซีย และสร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาการเมืองของไทยต่อนานาชาติ ด้วยวัตถุประสงค์ในการตอบสนองผลประโยชน์ชาติไทย

๒.๔ การเตรียมการ การพัฒนาบุคลากร และหน่วยรับผิดชอบ

๒.๔.๑ การทูตฝ่ายทหารของไทย ยังคงขาดระบบการพัฒนาบุคลากรและหน่วยรับผิดชอบด้านการทูตฝ่ายทหารที่ชัดเจน ยังขาดการเตรียมการในระยะยาวเพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และเครือข่าย รวมทั้งความเชี่ยวชาญด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และทัศนคติที่เหมาะสม อีกทั้งการคัดเลือกบุคลากรที่แต่ละเหล่าทัพดำเนินการภายใต้มาตรฐานที่แตกต่างกัน ก็ได้ส่งผลต่อการเตรียมบุคลากรด้วย และที่สำคัญ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการทูตฝ่ายทหาร เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับหน่วย ฝ่ายเสนาธิการ และหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติ ยังขาดทัศนคติและความรับผิดชอบการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารอยู่

๒.๔.๒ แนวความคิด ทฤษฎี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และพลังอำนาจแห่งชาติ เป็นพื้นฐานความคิดด้านการทูตฝ่ายทหาร อันเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่จะต้องรู้และเข้าใจในระดับที่แตกต่างกันไปตามความรับผิดชอบ ที่สำคัญคือ ผู้บังคับบัญชาระดับสูง และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ซึ่งถ้าไม่เข้าใจแนวความคิดของ Realism หรือ Idealism และกลุ่มทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอื่น ๆ ก็จะไม่เข้าใจว่าเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเพราะอะไร ชาติอื่นคิดเช่นไร และเราควรมีปฏิสัมพันธ์เช่นไร ถ้าไม่เข้าใจแนวความคิดด้านความมั่นคง ก็จะไม่เห็นความสำคัญของการใช้การทูตฝ่ายทหารเพื่อการดำรงอยู่ของชาติ ถ้าไม่เข้าใจทฤษฎีด้านพลังอำนาจแห่งชาติ ก็จะไม่ทราบว่าการทูตฝ่ายทหารเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐชาติที่จะต้องผสมผสานกับกำลังอำนาจอื่น ๆ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ชาติ และที่สำคัญคือ ถ้าไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ ก็จะปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามสภาพบังคับที่มาจากสภาพแวดล้อมและรัฐชาติที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งในที่สุดก็ต้องปฏิบัติตามรัฐชาติที่เหนือกว่า และต้องตกเป็นเบี้ยล่างหรือสูญเสียความเป็นรัฐชาติของตนในที่สุด

๒.๔.๓ การศึกษาการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐ ฯ สหราชอาณาจักร และ สเปน พบว่าการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องมีการเตรียมการขีดความสามารถในด้านต่างๆ เช่น ต้องมีการส่งคนที่ทำหน้าที่ไปศึกษาในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และเครือข่ายในประเทศนั้น ๆ และบางชาติยังตั้งเกณฑ์การคัดเลือกผู้ช่วยทูตทหารไว้สูง เช่น ต้องจบปริญญาโท ต้องเชี่ยวชาญในภูมิภาคหรือประเทศนั้น ๆ เข้าใจวัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น อีกทั้งหลายชาติได้จัดระบบหมุนเวียนผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบ เพื่อการบริหารจัดการกำลังพลให้สามารถจัดส่งผู้ที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ แต่ละวัฒนธรรม ไปทำงานด้านการทูตฝ่ายทหารในพื้นที่ที่ตนถนัด

๒.๔.๔ ประสบการณ์ของผู้ทำวิจัย ที่เคยศึกษาภาษาอินโดนีเซีย และ หลักสูตรเสนาธิการทหารบกอินโดนีเซีย ทำให้มีความรู้ด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณีของอินโดนีเซีย เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือ มีเครือข่ายเพื่อนฝูงนายทหารรุ่นเดียวกันที่จบจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ช่วยทำให้การทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทยประจำกรุงจาการ์ตา เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ รวมถึงทำงานตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติไทยได้หลายประการ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และเครือข่ายดังกล่าว

๓. แนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

การกำหนดแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ถือเป็นความคิดรวบยอดของการวิจัยครั้งนี้ และถือเป็นการแก้ปัญหาหลักที่สำคัญของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาคือข้อขัดข้องอื่น ๆ ได้ด้วย แนวความคิด ทฤษฎี ด้านยุทธศาสตร์ และตัวอย่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของนานาชาติ ช่วยสร้างตัวแบบของกระบวนการ และขั้นตอนขึ้น ขณะที่แนวความคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง พลังอำนาจแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ จะเป็นพื้นฐานแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน ที่ยังคงมีปัญหาข้อขัดข้องอยู่หลายประการ ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปสู่การทูตฝ่ายทหารที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี อย่างแท้จริง

๓.๑ ตัวแบบกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๑.๑ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นยุทธศาสตร์ในระดับรอง ๆ ลงมาจากยุทธศาสตร์ชาติ ในมิติการใช้ขีดความสามารถหรือกำลังอำนาจด้านการทหารที่ไม่ใช้ความรุนแรง ด้วยการดำเนินงานด้านการทูต โดยมีขอบเขตของการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ในกรอบยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในกระทรวงกลาโหม ดำเนินกิจกรรม แผนงาน โครงการด้านการทูต ในการป้องกัน ขัดขวาง และแก้ไขความขัดแย้งและภัยคุกคามจากภายนอก ป้องกันการเกิดสงครามและจัดระเบียบหลังวิกฤติ การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงเป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติในระดับ มิติ และขอบเขตด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๑.๒ การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องจัดทำภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อผสมผสานการบริหารจัดการกำลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารและด้านการทูตเข้าด้วยกัน ภายใต้การประสานสอดคล้องของยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศกับยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติตามที่ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดไว้

๓.๑.๓ กระบวนการและขั้นตอนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร อาจนำแนวความคิดของ John A. Pearce II กับ Richard B. Robinson และแนวความคิดของ Thomas L. Wheelen กับ J. David Hunger รวมถึง กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของ วทบ. สหรัฐฯ และแนวทางการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่ยุทธศาสตร์ทหารของ Liotta & Lloyd และของ Harry R. Yarger มาเป็นแนวความคิดพื้นฐาน แล้ววิเคราะห์การนำแนวความคิดและกระบวนการเหล่านั้น ไปใช้งานอย่างแท้จริงในการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ ปี ค.ศ.๒๐๑๗ ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศกับนานาชาติ ปี ค.ศ.๒๐๑๗ ของสหราชอาณาจักร

อาณาจักร และแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน มาเป็นต้นแบบการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๓.๑.๔ ผู้วิจัยได้กำหนดความคิดรวบยอดออกมาเป็น**กระบวนการการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๙ ขั้นตอน** ขั้นตอนที่ ๑ การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ชาติที่จะเป็นเป้าหมายสูงสุด รวมถึงวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ด้านการป้องกันประเทศ และวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ ขั้นตอนที่ ๒ นำผลการทบทวนดังกล่าววิเคราะห์เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหารที่สมเหตุสมผลตามขีดความสามารถที่มีอยู่ จากนั้นจึงเป็นการทบทวนสภาพแวดล้อมในมิติที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหารโดยละเอียดในขั้นตอนที่ ๓ เพื่อพิจารณา วิเคราะห์ และกำหนดภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส ที่มีผลต่อวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก่อนที่จะทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยในปัจจุบันในขั้นตอนที่ ๔

ในขั้นตอนที่ ๕ ด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้กำหนดยุทธศาสตร์ เมื่อถึงขั้นตอนนี้ จะสามารถนำมากำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ ที่เป็นเสมือนการกำหนดวิธีในการบริหารจัดการเครื่องมือและขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารที่มี เพื่อนำมาซึ่งเป้าหมาย ซึ่งก็คือวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งเมื่อดำเนินงานประสานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ รวมถึงยุทธศาสตร์ด้านอื่น ๆ ก็จะสามารถนำมาซึ่งการตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติต่อไป ทั้งนี้ ในการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ จะประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะด้านการทูตฝ่ายทหารที่ตอบสนองต่อประเด็นยุทธศาสตร์แต่ละประเด็น แต่ละวัตถุประสงค์เฉพาะก็จะมีกำหนดเครื่องมือและวิธีการเพื่อไปถึงวัตถุประสงค์เฉพาะดังกล่าวไว้

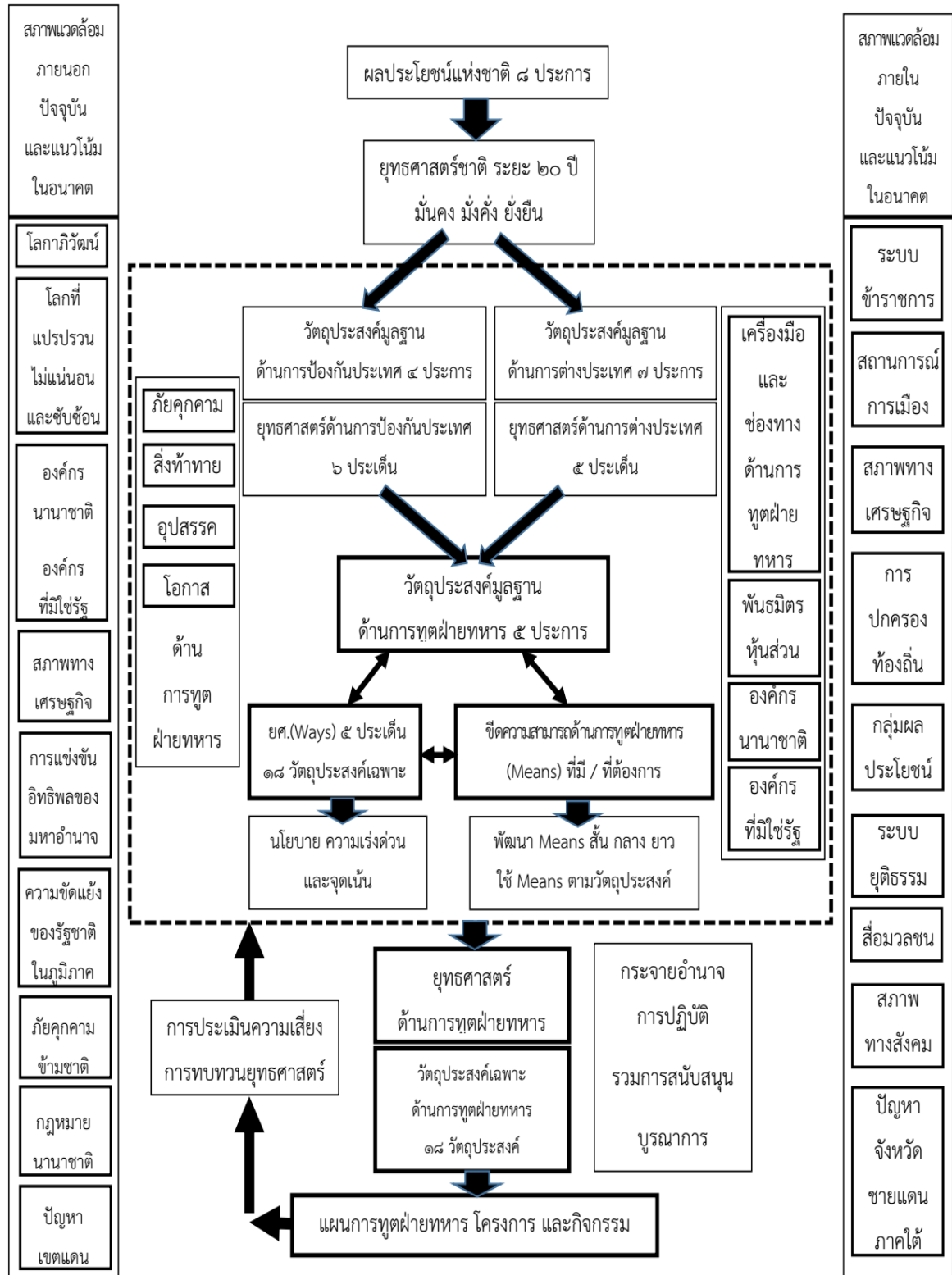
นอกเหนือจากการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าวแล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารไปสู่การปฏิบัติ ในขั้นตอนที่ ๕ นี้ จะมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไว้ด้วย โดยเป็นการกำหนดความเร่งด่วนในการดำเนินงานต่อภูมิภาคและประเทศต่าง ๆ รวมถึงกำหนดความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือและทรัพยากร และจุดเน้นในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่มีการประสานสอดคล้องซึ่งกันและกัน และสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติได้อย่างแท้จริง

ในขั้นตอนที่ ๖ เป็นการแปลงประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์เฉพาะ วิธีการ เครื่องมือและขีดความสามารถที่ต้องการ ให้เป็นแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถที่ตอบสนองต่อแต่ละวัตถุประสงค์ และประเด็นยุทธศาสตร์ ตามด้วยขั้นตอนที่ ๗ การกำหนดแนวทางในการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และผลประโยชน์ชาติ

ในขั้นตอนที่ ๘ เป็นการจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ทั้งในระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ร่องรับประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร และสุดท้ายในขั้นตอนที่ ๙ เป็นการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ซึ่งจะดำเนินการตามวงรอบรายปี เพื่อปรับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้ทันสมัย รวมถึงการ

ทบทวนตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป หรือมีการเปลี่ยนแปลงของยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ หรือยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๕ - ๑ ตัวอย่างการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๓.๒ ร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

เพื่อให้เกิดความชัดเจน และเป็นเครื่องยืนยันว่า กระบวนการและขั้นตอน การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) สามารถดำเนินการได้จริงอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ดังนี้

๓.๒.๑ บทที่ ๑ กล่าวทั่วไป ประกอบไปด้วยหัวข้อแรก ข้อ ๑.๑

พื้นฐานการทูตฝ่ายทหารของไทย ที่อธิบายถึงที่มาของการทูตฝ่ายทหารไทย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความมุ่งหมายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร หัวข้อที่สอง ข้อ ๑.๒ **นิยามความหมาย การทูตฝ่ายทหาร** เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร หัวข้อที่สาม ข้อ ๑.๓ **ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ** เป็นการอธิบายความเชื่อมโยงของ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศและ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ กับยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารที่เป็นผลจากการจัดทำ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในขั้นตอนที่ ๑ และหัวข้อสุดท้าย ข้อ ๑.๔ **หลักการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร** เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานภายใต้พื้นฐานของการปฏิบัติงานด้านการ ป้องกันประเทศ และการต่างประเทศ รวมถึงหลักการทั่วไปด้านการทูตฝ่ายทหาร แนวทางและสิ่งที่ ต้องเน้นย้ำในการดำเนินงาน

๓.๒.๒ บทที่ ๒ วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็น

ผลจากการวิเคราะห์และประเมินผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง วัตถุประสงค์ด้านการ ป้องกันประเทศ และวัตถุประสงค์ด้านการต่างประเทศ เข้ากับสภาพแวดล้อม และเครื่องมือด้านการทูต ฝ่ายทหารที่มีในขั้นตอนที่ ๒ แล้วกำหนดออกมาเป็น**วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประการ** ประการแรก การส่งเสริมความเข้าใจ ความเชื่อมั่น พัฒนาความร่วมมือและสร้างเครือข่าย เพื่อความเป็นปึกแผ่นและเสถียรภาพ ประการที่สอง ป้องกันความขัดแย้งตามแนวชายแดนและพัฒนา ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรมข้ามชาติ ประการที่ ๓ สนับสนุนการป้องกันประเทศ แจ่งเตือนทางยุทธศาสตร์ สนับสนุนการพัฒนากองทัพ และปฏิบัติงาน ข้าราชการ ประการที่ ๔ พัฒนาความร่วมมือกับมิตรประเทศ เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัด ชายแดนภาคใต้ และปัญหาสำคัญของชาติ และประการที่ ๕ ส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีต่าง ๆ เพื่อนำมาซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ ป้องกันและแก้ไขภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบใหม่

๓.๒.๓ บทที่ ๓ สภาพแวดล้อมด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นผลจาก

การทบทวนตรวจสอบสภาพแวดล้อมในขั้นตอนที่ ๓ และการทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่าย ทหารไทย โดยมีหัวข้อแรก ข้อ ๓.๑ **สภาวะแวดล้อมโลกที่แปรปรวน ไม่นั่นนอน และซับซ้อนยิ่งขึ้น** เป็นการทบทวนสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อทูตฝ่ายทหาร หัวข้อสอง ข้อ ๓.๒ **ภัยคุกคาม สิ่งทำทลาย อุปสรรค และโอกาสด้านการทูตฝ่ายทหาร** เป็นผลการวิเคราะห์จากข้อ ๓.๑ กำหนด ออกมาเป็นภัยคุกคาม สิ่งทำทลาย อุปสรรค และโอกาสด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยแยกประเด็นให้เห็น ชัดเจน ในหัวข้อที่สาม ข้อ ๓.๓ **เครื่องมือการดำเนินการด้านการทูตฝ่ายทหาร** เป็นการทบทวน เครื่องมือการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่มีทั้งกลไกทวิภาคี พหุภาคี ในระดับนโยบาย อำนวยการ และปฏิบัติการ และในหัวข้อที่สี่ ข้อ ๓.๔ **ช่องทางและเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร**

เป็นการแยกแยะเครื่องมือต่างๆ ด้านการทูตฝ่ายทหารไทยให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดแนวทางและความเร่งด่วนในการใช้เครื่องมือในแต่ละประเภทไว้ โดยในร่างยุทธศาสตร์การทูตฝ่ายทหารได้กำหนดเครื่องมือไว้ ๑๐ ประเภท คือ ข้อตกลงความร่วมมือ การจัดผู้แทนและการแลกเปลี่ยน การเยือน การดำเนินงานด้านการข่าวร่วม การดำเนินงานด้านการปฏิบัติการร่วม การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและการพัฒนาบุคลากร การฝึกพร้อมทางทหาร การพบปะทวิภาคี ความร่วมมือด้านการส่งกำลังบำรุง และอุตสาหกรรมทหาร และการพัฒนาขีดความสามารถ

๓.๒.๔ บทที่ ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการ

ดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นผลจากขั้นตอนที่ ๕ การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงในขั้นตอนที่ ๖ และขั้นตอนที่ ๗ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร และการกำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์นั้น เป็นผลมาจากการใช้องค์ความรู้ ขีดความสามารถ และประสบการณ์ของผู้จัดทำยุทธศาสตร์ ในการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการบริหารจัดการเครื่องมือและช่องทางด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ภายใต้สภาพแวดล้อมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่นำมาทั้งภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาส

หัวข้อแรก **ข้อ ๔.๑ ประเด็นยุทธศาสตร์** ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ **ประเด็นยุทธศาสตร์แรก ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพด้วยการพัฒนาการทูตฝ่ายทหาร** โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ๔ วัตถุประสงค์ คือ การพัฒนาจุดแข็งในการแข่งขันด้านการทูตฝ่ายทหาร การบูรณาการขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร การดำรงขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารในต่างประเทศ และการทูตฝ่ายทหารในการแข่งขันด้านข้อมูลข่าวสาร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอง การทูตฝ่ายทหารป้องกันและแก้ไข **ปัญหาความขัดแย้ง และปัญหาข้ามชาติ** มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ๓ วัตถุประสงค์ การพัฒนาและสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติ และการสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านแก้ไขปัญหาเสถียรภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สาม การทูตฝ่ายทหารเพื่อการป้องกันประเทศ มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ๓ วัตถุประสงค์ การดำเนินงานด้านการข่าวกรองยุทธศาสตร์ การประเมินความก้าวหน้าด้านการป้องกันประเทศของนานาชาติ และการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สี่ การทูตฝ่ายทหารสนับสนุนการ **แก้ปัญหาสำคัญของชาติ** มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ๔ วัตถุประสงค์ การเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อความขัดแย้งในปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ การสื่อสารทางยุทธศาสตร์และปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการพัฒนาความร่วมมือเพื่อความเข้าใจ และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ห้า การทูตฝ่ายทหาร เพื่อยกระดับ **บทบาทชาติไทยและการปกป้องตนเองจากอิทธิพลที่เหนือกว่า** มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ๔ วัตถุประสงค์ การเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในต่างประเทศ การพัฒนาและใช้มรดก

ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในภูมิภาค การปกป้องผลกระทบเชิงลบจากการแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจ และการบริหารจัดการความสัมพันธ์ทวิภาคี และพหุภาคีที่มีเพื่อให้เกิดผลผลิตที่นำมาซึ่งผลประโยชน์ชาติไทย เพื่อนบ้าน และอาเซียน

หัวข้อที่สอง **ข้อ ๔.๒ แนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร** โดยกำหนดออกมาเป็นหัวข้อย่อยแรก **ข้อ ๔.๒.๑ แนวทางทั่วไป** ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายในการกำหนดแนวทาง และภาพรวมของแนวทางการดำเนินงาน หัวข้อย่อยที่สอง **ข้อ ๔.๒.๒ ความเร่งด่วนของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร** ที่กำหนดความเร่งด่วนออกมาเป็นความเร่งด่วนทางภูมิรัฐศาสตร์ และความเร่งด่วนด้านปฏิบัติการ หัวข้อย่อยที่สาม **ข้อ ๔.๒.๓ จุดเน้นในความพยายามดำเนินงาน** ที่แบ่งออกเป็นจุดเน้นของความพยายามตามภูมิรัฐศาสตร์ และจุดเน้นความพยายามตามช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร หัวข้อย่อยที่สี่ **ข้อ ๔.๒.๔ แนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ** เป็นแนวทางที่กำหนดขึ้น เพื่อแปลงประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ๕ ประเด็น และวัตถุประสงค์เฉพาะ ๑๘ วัตถุประสงค์ ให้เป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรม หัวข้อย่อยที่ห้า **ข้อ ๔.๒.๕ การพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร** เป็นผลจากการกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในขั้นตอนที่ ๖ กำหนดการพัฒนาขีดความสามารถในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว หัวข้อย่อยที่ ๖ **ข้อ ๔.๒.๖ แนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร** เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ๑๘ วัตถุประสงค์ ในแต่ละวัตถุประสงค์

๓.๒.๕ แผนกแผนการทูตฝ่ายทหาร เป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรมด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งสิ้น ที่จัดทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ใน ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ ๑๘ วัตถุประสงค์เฉพาะ โดยเป็นแผนงานราย ๑ ปี ๓ ปี และ ๕ ปี ที่จัดทำบนตารางประสานสอดคล้องกันในทุกแผนงาน โครงการ และกิจกรรมของทั้งกระทรวงกลาโหม บก.ทท. และเหล่าทัพ ทั้งนี้ จะมีการทบทวนแผนงานเป็นรายปีเพื่อความทันสมัยเสมอ

๔. แนวคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

เพื่อพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทย ให้สามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติตามยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) อันเป็นไปตามแนวความคิด ทฤษฎี และแนวทางการดำเนินงานที่เป็นสากล ด้วยการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องที่พบระหว่างการศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ผ่านมา มีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารด้วยการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานในส่วนที่จำเป็น เพื่อให้เกิดหน่วยงาน และกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และแผนการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้เกิดการบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง และเพื่อพัฒนาแนวทางการรับราชการผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๔.๑ การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารและแผนการทูตฝ่ายทหาร กำหนดให้เป็นหน้าที่ของ สนผ.กท. ภายใต้ความช่วยเหลือของ ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ และมีหน่วยต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศให้การสนับสนุน มีกระบวนการขั้นตอนในการจัดทำ ๙ ขั้นตอน โดยระหว่างการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ ซึ่งจะทำได้

ขั้นตอนการทบทวนยุทธศาสตร์มีความชัดเจน สามารถกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับที่เหนือกว่า การทบทวนตรวจสอบสภาพแวดล้อม ก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในขั้นตอนทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของ สสนพ.กท. ควรจัดการสัมมนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร ให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินงาน เพื่อจะได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหารได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม และหน่วยปฏิบัติสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ผลจากการมีส่วนร่วมจัดทำ ยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว ก็จะช่วยทำให้แผนการทูตฝ่ายทหาร มีการประสาน สอดคล้องและสามารถนำไปบูรณาการในการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ควรมีการทบทวนแผนการทูต ฝ่ายทหาร เป็นรายปี และทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ในวาระที่เหมาะสม

๔.๒ การบูรณาการงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นการนำยุทธศาสตร์ และแผนการทูตฝ่ายทหาร ไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งถ้าการวางแผนจัดทำเป็นไปตามแนวทางข้อ ๔.๑ ที่ทุกหน่วยเข้ามามีส่วนร่วม ก็จะทำให้เกิดการบูรณาการโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา จึงต้องกำหนดบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างที่เหมาะสม โดยสถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ จะต้องเป็นหน่วยหลักในการบูรณาการการปฏิบัติงาน ด้านการทูตทั้งสิ้นในต่างประเทศอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติ ซึ่งกระทรวงการ ต่างประเทศ อาจต้องปรับทัศนคติในการปฏิบัติงาน ให้เห็นความสำคัญของการทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ สามารถนำมาซึ่งการป้องกันภัยคุกคาม ส่งเสริมการต่อสู้และแข่งขันกับสิ่งท้าทาย ช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรค และสนับสนุนรัฐชาติไทยในการนำมาซึ่งความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มากกว่าการตั้งเป้าหมายไปที่การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเท่านั้น

สำหรับการบูรณาการการทูตฝ่ายทหารภายในกระทรวงกลาโหม มีความ จำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารไทยเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยจัดให้ การทูตฝ่ายทหารทั้งสิ้นอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ สสนพ.กท. หรืออย่างน้อยที่สุดให้ขึ้นการบังคับ บัญชา กับ บก.ทท. ในขณะที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ก็ต้องรับนโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารไปดำเนินการด้วย

๔.๓ แนวทางการรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร สามารถดำเนินการได้ในสองแนวทาง คือ แนวทางแรก สามารถดำเนินการได้เลย โดยการกำหนดให้ ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร จะต้องมีการปูพื้นฐานและมีความคุ้นเคย เพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ใน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเทศ ภูมิภาค หรือวัฒนธรรมนั้น ๆ และมีแนวทางหมุนวนไปตามตำแหน่ง ต่าง ๆ อีกแนวทาง เป็นการวางแผนระยะยาวในการพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยต้องมีการสร้างให้มีความรู้ ประสบการณ์ ภาษา วัฒนธรรม และ ประเพณีในแต่ละพื้นที่แต่ละประเทศ และให้เจริญเติบโตในสายงานนี้ โดยอาจปรับอัตราให้ บางประเทศมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในชั้นยศพลตรี

๕. สรุปท้ายบท

การศึกษา ประเมิน และวิเคราะห์ในครั้งนี สามารถกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๔ ข้อ โดยได้ทำการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และหลักการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง และพลังอำนาจแห่งชาติ อันเป็นพื้นฐานแนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการทูตฝ่ายทหาร และศึกษาแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร พื้นฐานดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย และเปรียบเทียบกับ การดำเนินงานของนานาชาติ รวมถึงประเมินเข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จนเกิดเป็นความคิดรวบยอดในการกำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นมาตามกระบวนการ ๙ ขั้นตอน โดยในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุง บทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อนำมาซึ่งการทูตฝ่ายทหาร ที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) อย่างแท้จริง

การศึกษาในทางทฤษฎีพบว่า แนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง พลังอำนาจแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ต่างมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ จนต้องการแนวความคิดที่ตกผลึกจากความเข้าใจอย่างมีบูรณาการ โดยผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานทฤษฎีเหล่านี้ จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

การทูตฝ่ายทหาร มีนิยามความหมาย บทบาทหน้าที่ และรูปแบบการดำเนินงานที่กว้างขวางไปกว่าความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน ที่มีมุมมองว่าการทูตฝ่ายทหาร คือ งานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับชาติที่ไปประจำการเท่านั้น ขณะที่การให้นิยามความหมายของการทูตฝ่ายทหารที่เป็นสากลครอบคลุมไปถึงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหม ที่มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติด้านการต่างประเทศในมิติความมั่นคง และการป้องกันประเทศ โดยใช้กิจกรรมที่ไม่รุนแรง ถือเป็นเครื่องมือหรือกำลังอำนาจแห่งชาติประการหนึ่งในรูปแบบ Soft Power ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดจากการกล่าวถึงการทูตฝ่ายทหารในยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐ ฯ ปี ค.ศ.๒๐๑๗ ยุทธศาสตร์การมีปฏิสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศของสหราชอาณาจักรและแผนการทูตฝ่ายทหารของสเปน

ในขณะที่ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาการต่างประเทศระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ได้กำหนดผลประโยชน์ชาติ วัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงและแนวทางดำเนินงานด้านการป้องกันประเทศและการต่างประเทศขึ้นมา แต่เมื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันแล้ว พบว่ายังไม่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้ได้อย่างแท้จริง จากปัญหา ข้อขัดข้องที่มีอยู่หลายประการที่สามารถที่จะแก้ไขได้ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารขึ้นมา และเพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารดังกล่าว ก็ต้องมีการปรับปรุง บทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหารตามความจำเป็น

การดำเนินการเพื่อให้เกิดการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร และให้มีการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหาร จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ เจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหารในกระทรวงกลาโหม มีความเข้าใจถึงความสำคัญของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในโลกปัจจุบัน ที่ไม่สามารถให้ค่านิยมเดิม ๆ ในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงแผนงาน กิจกรรม และโครงการที่มีได้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติอย่างแท้จริง มาขัดขวางการผสมผสานกำลังอำนาจแห่งชาติ เพื่อนำพาประเทศไทยไปสู่ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนได้ การปฏิบัติงานร่วมกันตั้งแต่ขั้นของการวางแผนจนถึงการปฏิบัติ และการผสมผสานเครื่องมือด้านการป้องกันประเทศหรือด้านความมั่นคง กับเครื่องมือด้านการต่างประเทศหรือด้านการทูต จึงต้องมีความชัดเจน สามารถบูรณาการ และร่วมงานกันได้อย่างเป็นปึกแผ่น และเป็นรูปธรรม การปรับทัศนคติและความเข้าใจ รวมถึงการยอมรับซึ่งกันและกันของเจ้าหน้าที่ในกระทรวงกลาโหมกันเอง ไม่ว่าจะ เป็น สป. บก.ทท. และเหล่าทัพ และกับกระทรวงการต่างประเทศ รวมถึงกระทรวงอื่น ๆ ที่ต้องปฏิบัติงานด้านการต่างประเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

๑. การวิจัยครั้งนี้ นำเสนอข้อมูลทั้งเชิงทฤษฎี การนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นสากลและข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยและต่างประเทศ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในสภาพแวดล้อมโลกในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารและแผนงานด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหาร จึงเห็นควรเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศ ได้ร่วมกันปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารของไทย

๒. ควรให้มีการศึกษาวิจัย นิยาม ความหมาย ขอบเขต บทบาท หน้าที่ รูปแบบ กิจกรรม และวัตถุประสงค์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่เหมาะสม โดยมีขั้นตอนในการทบทวน แนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม งานวิจัย และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งของนานาชาติและของไทย และมีการสัมมนาพร้อมกันของเจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการทูตฝ่ายทหารไปด้วยกัน อันจะนำมาซึ่งการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารของไทยต่อไป

๓. ควรให้มีการศึกษาทบทวน แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการดำเนินงานของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และหน่วยงานรวมถึงผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารทั้งสิ้น ว่ามีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเช่นไร มีการบูรณาการเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด

๔. ควรให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อกำหนดกระบวนการและขั้นตอนการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่ยุทธศาสตร์ในระดับรอง ๆ ลงมา ที่เป็นเพียงการกำหนดวิธีการเพื่อตอบสนองเป้าหมายในประเด็น หรือมิติใดมิติหนึ่งตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยใช้ขีดความสามารถหรือกำลังอำนาจชาติด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งต้องประสานสอดคล้องกับขีดความสามารถด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น กระบวนการและขั้นตอนการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา เป็นต้น

๕. ควรให้มีการศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากร ว่าควรมีการเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และ ประสบการณ์เช่นไร มีการคัดเลือกให้ไปดำรงตำแหน่งทั้งในประเทศและต่างประเทศเช่นไร มีระบบ หมุนเวียนและแนวทางการรับราชการเช่นไร การพัฒนาช่องทางเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหาร ควรมีช่องทางและเครื่องมืออะไรบ้างและควรพัฒนาอย่างไร

๖. ควรให้มีการศึกษาวิจัย แนวทางการใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร ว่าควรมีขอบเขตการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง และควรมีเป้าหมายเพื่อ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์แห่งชาติอย่างไรบ้าง

๗. ควรให้กระทรวงกลาโหม บก.ทท. และเหล่าทัพ เข้ามาร่วมกันพิจารณากำหนดกรอบ และแนวทางการจัดส่งกำลังพลเพื่อไปศึกษาในต่างประเทศ ตามโครงการแลกเปลี่ยน และโครงการต่างๆ ให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนากองทัพและแนวทางในการจัดเตรียมกำลังพลเพื่อปฏิบัติงานในด้านนั้น ๆ รวมถึงการเตรียมบุคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร

๘. ควรให้ สนผ.ภท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ เข้ามาร่วมกันจัดตั้งคณะทำงาน พิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอแนะทั้ง ๗ ข้อ เพื่อปฏิรูปการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารให้เสร็จสิ้น ภายในปี พ.ศ.๒๕๖๕

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กลาโหม, กระทรวง. ร่างยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, ๒๕๕๙.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการ, ๒๕๖๐.

ประภัสสร เทพชาตรี. ความมั่นคงระหว่างประเทศ : การศึกษาในเชิงโลกนโยบายศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

พจน์ พงศ์สุวรรณ, พล.ต.. หลักยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์. ๒๕๓๖.

เลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, สำนักงาน. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๖๐.

วิชัย ชูเชิด, พันโท. ความมั่นคงศึกษา, เอกสารประกอบการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๔๔.

ศ. ศราภย์นุชิต, พลตรี, คำแถลงเรื่อง “ทูตทหาร” ณ สภากลาโหม, วันที่ ๙, ๑๘ กรกฎาคม และ ๒๔ กันยายน ๒๕๙๑

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๖๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๘.

สุจินดา ศรีประยูร, นาวาเอกหญิง “ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร”, วารสารนาวิกศาสตร์. ปีที่ ๖๗ เล่มที่ ๒, ประจำเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๗.

อภิชาติ ธีรอำรง. ประเทศไทยจุดยุทธศาสตร์และการป้องกัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

วารสารและหนังสือพิมพ์

ขจร กลางสนาม, หลวง. “ประวัติทหารอากาศกับที่ระลึกของกรมอากาศยาน”, กรุงเทพเดลิเมล์, ๒๔๗๐, หน้า ๒๓ – ๒๙.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

เฉลิม คุณาวิชานันท์, พลตรี. “แนวความคิดทางยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๙.

ณคม รัตนรามา, พลตรี. “การทูตฝ่ายทหารของไทยในทศวรรษหน้า”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๙.

ปฏิพนธ์ กุลพิจิตร, พลตรี. “บทบาทผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเหล่าทัพและผู้ช่วยฝ่ายทหารไทยต่อต้านการก่อการร้าย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๘.

สมชาย หิรัญชัยวุฒิ, พลโท. “ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในการดำเนินการด้านการทูตทหารของสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๒.

อำนาจ สอนสมจิตร, พลตรี. “การทูตฝ่ายทหารในอนาคต”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๖.

สัมภาษณ์

คม วิริยเวชกุล, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงมอสโก. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

คริสโตเฟอร์ จอห์น สมิทร, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารออสเตรเลีย ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

จุมภฏ นุรักษ์เขต, พันเอก, ที่ปรึกษาคณะผู้แทนถาวรประจำองค์การสหประชาชาติ. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ชยพัทธ์ อนุชน, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงฮานอย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

ชัยยงค์ ขุนทา, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือไทย ประจำกรุงวอชิงตัน ดี ซี. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ณรงค์ จงรักภูบาล, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือไทย ประจำกรุงลอนดอน. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อัครงค์ เทียมเมฆ, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงมาดริด. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

- นาเดีย เพียรซี่, นาวาอากาศโท, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารฝรั่งเศส ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์
เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- นรุติณ สาละ, นาวาอากาศโท, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบรูไนดารุสซาราม ประจำประเทศไทย. สอบถาม
สัมภาษณ์เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- ปกรณ์ สุทธิลักษณ์, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา. สอบถามสัมภาษณ์
เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- ประภาส สอนใจดี, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงจาการ์ตา. สอบถามสัมภาษณ์
เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- ปิยะกิตต์ สุทธิวัฒน์ธนากุล, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศไทย ประจำกรุงฮานอย.
สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- มัทเทียส ไฟเฟอร์, พันโท, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเยอรมนี ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก.
๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- ริคาร์โด เบย์ฮอน, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารฟิลิปปินส์ ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๑๗
มีนาคม ๒๕๖๑.
- โรเจอร์ นิลสัน, นาวาโท, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสวีเดน ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก.
๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- โรเจอร์ เลวิส, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารสหราชอาณาจักร ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์
เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- วรพจน์ วรพิศาล, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศไทย ประจำกรุงเทพมหานคร. สอบถาม
สัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- วรพาท รัฐตะสังข์, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือไทย ประจำกรุงฮานอย. สอบถามสัมภาษณ์เชิง
ลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- วิภาส ชาร์มา, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอินเดีย ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์
เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- สฤกษ์ วุทธิรพล, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงเบอร์ลิน. สอบถามสัมภาษณ์เชิง
ลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- สมชาย โกลาตี, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงเวียงจันทน์. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙
มีนาคม ๒๕๖๑.

สิทธิชัย ต่างใจ, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงนิวเดลี. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อนิรุช สวัสดิ์, นาวาเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงโรม. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อนุวัตร เหลืองวิสัย, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงโซล. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อังคาร อินทรา, นาวาอากาศเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศไทย ประจำกรุงแคนเบอร์รา. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อาทิตย์ ม่วงเล็ก, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ประจำกรุงปักกิ่ง. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

อี มาเต้ เทอร์ก้า เนอร์กาดู, พันเอก, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอินโดนีเซีย ประจำประเทศไทย. สอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก. ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

ข่าวทหาร, กรม. “บทบรรยายสรุป สภากลาโหม และ ผบ.เหล่าทัพของกรมข่าวทหาร ปี ๒๕๖๐”.

ข่าวทหาร, กรม. “บัญชีรายชื่อผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ณ ต่างประเทศ”. ๒๕๖๑

ข่าวทหาร, กรม. “สรุปนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”. ๒๕๖๐

ข่าวทหาร, กรม. “Annual Report 2017”. ๒๕๖๐

ข่าวทหารบก, กรม. สรุปสถานการณ์ต่างประเทศ รอบปี ๒๕๖๐. บรรยาย ณ กองทัพบก, ๒๕๖๐

ข่าวทหารบก, กรม. “บัญชีรายชื่อผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ณ ต่างประเทศ”. ๒๕๖๑

นโยบายและแผนกลาโหม, สำนัก. “สรุปข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”, ๒๕๖๐

ยุทธการทหาร, กรม. “แผนปฏิบัติการ ๔ ปี กองทัพบก พ.ศ.๒๕๕๙ – ๒๕๖๒”, ๒๕๖๐

ภาษาต่างประเทศ

Books

Alberts, David S. and Czerwinski, Thomas J. (1999). “Complexity, Global Politics, and National Security”.: National Defense University Institute for National Strategic Studies, ISBN 1-57906-046-3.

- Baylis, John and Smith, Steve (eds). The Globalization of World Politics: An introduction to international relations. New York : Oxford University Press, 2001.
- Boone ,Bartholomees J. US. Army War College Guide to National Security Issues Volume II: National Security Strategy and Policy, US Army War College, Carlisle : USAWC, 2012.
- Carey, Roger and Salmon, Trevor C. International Security In The Modern World. New York : St, Martin’s Press, Inc., Scholarly and Reference Division, 1992
- Cohen, Saul B. “Geopolitics in the New World Era: A New Perspective on an Old Discipline” in George J. Demko and William B. Wood, eds.. Reordering the World : Geopolitical Perspective on the 21st Century. Boulder: Westview Press, 1994
- Cohen, Saul B.. “Geopolitics in the New World Era: A New Perspective on an Old Discipline” in George J. Demko and William B. Wood, eds.. Reordering the World : Geopolitical Perspective on the 21st Century. Boulder : Westview Press, 1994.
- Department of Defense of United States of America. Quadrennial Defense Review Report. Washington DC : DOD., 2010
- Farlin, Jeff. Instruments of National Power: How America Earned Independence. USAWC Strategy Research Project. Pennsylvania: USAWC, 2014.
- Glassner, Martin Ira. Political Geography. New York : John Wiley & Sons, 1993.
- HM Government. A Strong Britain in an Age of Uncertainty : The National Security Strategy .London : The Stationery Office Limited, 2010
- HM Government. Securing Britain in an Age of Uncertainty : The Strategic Defence and Security Review.London : The Stationery Office Limited, 2010.
- Howard, Michael and Paret, Peter (eds). Carl Von Clausewitz: ON WAR. New Jersey : Princeton University Press, 1997.
- Huntington, Samuel P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York : Simon & Schuster, 1997.

Joint Chiefs of Staff. The National Military Strategy of the United States of America. Washington DC : JCS, 2011

Keohane, R. and Nye J.. Power and Interdependence, Boston : Little Brown, 1977.

Kim, W. Chan and Mauborgne, Renee. Blue Ocean Strategy. Boston : Harvard Business School Publisher, 2015.

Kirby E. Watson. The New Geography: The Map, the Satellite and The Computer. US Army War College, Carlisle Barracks, Pennsylvania, USAWC Class OF 2011.

Liotta, L. H. and Lloyd, Richmond M., From Here to There: The Strategy and Forces Planning Framework, Naval War College Review, Vol. 58: No. 2 Article 7, 2005.

Mackinder, H J. “The Geographical Pivot of History”.The Geographical Journal, 2004, No. 4, p. 298-321, 1904

Mansfield, Harvey C.. The Prince : Niccolò Machiavelli. (Second Edition), Chicago: The University of Chicago Press, 1998.

Mearsheimer, John J. The Tragedy of Great Power Politics. New York : W.W. Norton & Company, 2001.

Mills , John R. “All Elements of National Power, Re-Organizing the Interagency Structure and Process for Victory in the Long War”, Strategic Insights, Volume V, Issue 6 July 2006.

Ministerio De Defensa. Defence Diplomacy Plan. Madrid : General Catalogue of Official Publication, 2012.

Muthanna, KA, Brig. “Military Diplomacy”, Journal of Defence Studies, Vol 5. No 1. January 2011, P. 1 – 15.

Nicholson, Michael. Causes and Consequences in International Relations: a conceptual study. New York, Pinter, 1996.

Olaf in Palme. Common Security: A Blueprint for Survival. New York: Simon and Schuster, 1982, pp. 7-11.

- Oldys and Birch. “A Discourse of the Invention of Ships, Anchors, Compass, &c.,” The Works of Sir Walter Raleigh, Kt., vol. 8. Oxford : The University Press, 1829.
- Pajtinka, Erik. “Military Diplomacy and Its Present Functions”, Security Dimensions. International and National Studies”, no 20, p. 179 – 194, DOI 10.24356/SD/20/9, 2016
- Paul, T.V. and Hall, John A. (eds). International Order and the Future of World Politics. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.
- Porter E. Michael. “Competitive Strategy”, Measuring Business Excellence, Vol. 1 Issue: 2, pp. 12 – 17.
- Porter, Michael E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York : Free Press, 1980.
- Shultz, Richard. Godson, Roy and Cluestar, George. Security Studies for The Twenty – First Century. Washington D.C. : Brassey’s Inc., 1997.
- Sills, Joe. “The Role of the United Nations in Forming Global Norms”. International Relations Studies and the United Nations Occasional Papers 2002 No.2. New York : ACUNS. 2002.
- Smith, Hugh. (eds). The Strategists. Canberra : Australian Defence Studies Center, 2001.
- Snyder, Craig A. Contemporary Security and Strategy. Melbourne : Macmillan Press LTD, 1999
- The Whitehouse. National Security Strategy of the United States of America. Washington D.C. : Seal of the President of the United States, 2017.
- The White House. National Security Strategy. Washington DC: The White House, 2010
- Toffler, Alvin And Toffler, Heidi. War and Anti War. Boston: Little Brown and Company, 1993.
- Treverton, Gregory F. and Jones, Seth G.. Measuring National Power. Santa Monica, CA : RAND Cooperation, 2005.

UK Minister of Defence. UK's International Defence Engagement Strategy. Defence Engagement MOD. London. 2017.

Vinod Bhatia, LTG., Vijai S Chaudhari, RDM., and Ranjit Singh, BG.. Defence Diplomacy and International Military Co-operation. New Delhi : Centre for Joint Warfare Studies, 2016.

Wheelen, L. Thomas and Hunger, J. David, Strategic Management and Business Policy: Toward Global Sustainability. Boston : Pearson Education, 2012.

Yarger Y. Harry. Strategic Theory for the 21st Century: The little Book on Big Strategy. US Army War College, Carlisle : USAWC, 2006.

ภาคผนวก

แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย เรื่อง “การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย”

แบบสอบถามฉบับนี้ จะนำคำตอบไปใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)” ของนักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ เลขที่ ๘๕๑๔/๖๐ โดยรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี จึงขอความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณล่วงหน้าเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนางานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยต่อไป

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๗ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ ๒ แนวความคิดด้านการทูตฝ่ายทหารทั่วไป ส่วนที่ ๓ นโยบายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ส่วนที่ ๔ ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ ๕ การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ส่วนที่ ๖ ปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ส่วนที่ ๗ ข้อเสนอแนะ การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ยศ. ชื่อ นามสกุล
๒. ตำแหน่ง.....
๓. ที่อยู่ปัจจุบัน

ส่วนที่ ๒ แนวความคิดด้านการทูตฝ่ายทหารทั่วไป

๑. ในความเห็นของท่าน การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ควรมีพื้นฐานความรู้ และความเข้าใจในเรื่อง หรือประเด็น ไດบ้าง
๒. ท่านเห็นว่านอกเหนือจากผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแล้ว มีตัวแสดงอื่นๆ ที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารหรือไม่ เป็นใครบ้าง
๓. ในความคิดเห็นท่าน การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีบทบาท หรือหน้าที่เช่นไรบ้าง
๔. ท่านเห็นว่า มีการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมใดได้บ้าง เพื่อตอบสนองต่องานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ส่วนที่ ๓ นโยบายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๑. มีกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การต่างประเทศ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ทหาร ไต่บัง ที่ให้แนวทางการทูตฝ่ายทหารไว้อย่างชัดเจน จนท่านสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในประเทศที่ท่านมาปฏิบัติหน้าที่อยู่ได้
๒. การดำเนินงานในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารในประเทศที่ท่านปฏิบัติหน้าที่อยู่ ท่านยึดถือคำสั่ง หรือ นโยบายใดบ้างที่เป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ในการปฏิบัติงาน.....

ส่วนที่ ๔ ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. มีข้อตกลงความร่วมมือในระดับรัฐบาล ระดับกระทรวง ระดับกองทัพ และระดับเหล่าทัพของไทย กับประเทศที่ท่านทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร หรือไม่ ระดับใด และเรื่องอะไรบ้าง
๒. ในระดับกองทัพ และเหล่าทัพที่ท่านรับผิดชอบในฐานะผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ได้มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศนั้นๆ ในเรื่องอะไรบ้าง.....
๓. ท่านเห็นว่า ข้อตกลง แผนงาน โครงการ ตามที่ท่านได้ให้ข้อมูลในข้อ ๑ และ ๒ ของส่วนนี้ มีความเชื่อมโยง เกี่ยวข้อง ประสานสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด และควรเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ ๕ การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ณ ประเทศที่ท่านประจำการอยู่ ได้มีการจัดทำแผนงาน ของกิจกรรมประจำปี หรือสองปี ไว้หรือไม่ ถ้ามี กรุณาสรุปคร่าวๆ ตั้งแต่ ต.ค. – ก.ย. ของปีถัดไป
๒. จากแผนงานกิจกรรมตามข้อ ๑ ในส่วนนี้ ท่านได้รับคำสั่ง หรือนโยบาย หรือไม่ว่าแต่ละกิจกรรม มีความเร่งด่วนมากน้อยเพียงใด และควรทุ่มเททรัพยากรที่มีไปดำเนินการในด้านใด
๓. ในการปฏิบัติงานร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตในประเทศที่ท่านประจำการ ท่านเห็นว่ามีกระบวนการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร
๔. ในการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร (กรณีมีผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไปประจำการมากกว่า ๑ เหล่าทัพ) ท่านเห็นว่ามี การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารผ่านข้อตกลง กิจกรรมต่างๆ สอดรับกันหรือไม่ อย่างไร.....

๕. ท่านเห็นว่าความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างกระทรวงกลาโหมไทยกับประเทศที่ท่านประจำการสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยได้อย่างไรบ้าง และได้พยายามดำเนินการไปบ้างแล้วมากน้อยเพียงใด.....

๖. ท่านเห็นว่า กระบวนการในการคัดเลือกผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานของท่านที่ผ่านมา มีความเหมาะสม หรือไม่ อย่างไร

๗. ท่านเห็นว่า การจัดรูปแบบการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารด้วยกันเอง และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่ไปประจำการ ณ ประเทศเดียวกันกับท่านในสถานเอกอัครราชทูตมีความเหมาะสม หรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ ๖ ปัญหา และอุปสรรคการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. ปัญหาและอุปสรรคในระดับนโยบายที่ส่งผลกระทบกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่ไปประจำการ ณ ประเทศเดียวกันกับท่าน.....

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานภายในสำนักงานของท่าน

๔. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารกับประเทศที่ท่านไปประจำการ

๕. ปัญหาและอุปสรรคด้านอื่นๆ

ส่วนที่ ๗ ข้อเสนอแนะการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร

๒. ข้อเสนอแนะในการเตรียมเจ้าหน้าที่ด้านการทูตฝ่ายทหาร ตั้งแต่การคัดเลือกผู้ช่วยทูตทหาร จนถึงไปปฏิบัติหน้าที่

๓. ข้อเสนอแนะในการบูรณาการการปฏิบัติงานด้านการทูต โดยเฉพาะการทูตฝ่ายทหาร

๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่ท่านเห็นว่าจะมีประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

หมายเหตุ

๑. ท่านสามารถที่จะเลือกตอบคำถามในข้อใดข้อหนึ่ง หรือตอบทุกข้อตามที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมและสบายใจ
๒. คำตอบของท่านจะถูกนำมาใช้ในเชิงวิชาการในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ขอขอบคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์

แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ปฏิบัติงานด้านการ การทูตฝ่ายทหาร เรื่อง “การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย”

แบบสอบถามฉบับนี้ จะนำคำตอบไปใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)” ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ เลขที่ ๘๕๑๔/๖๐ โดยรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี จึงขอความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณล่วงหน้าเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนางานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยต่อไป

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๕ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ ๒ แนวความคิดด้านการทูตฝ่ายทหารทั่วไป ส่วนที่ ๓ นโยบายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ส่วนที่ ๔ ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ ๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ยศ. ชื่อ นามสกุล
๒. ตำแหน่ง

ส่วนที่ ๒ แนวความคิดด้านการทูตฝ่ายทหารทั่วไป

๑. ในความเห็นของท่าน การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ควรมีพื้นฐานความรู้ และความเข้าใจในเรื่อง หรือประเด็น ไດบ้าง
๒. ท่านเห็นว่านอกเหนือจากผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารแล้ว มีตัวแสดงอื่นๆ ที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารหรือไม่ เป็นใครบ้าง

ส่วนที่ ๓ นโยบายในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย

๑. มีกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การต่างประเทศ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ทหาร ไດบ้าง ที่ให้แนวทางการทูตฝ่ายทหารไว้อย่างชัดเจน จนท่านสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน่วยของท่านที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศได้.....
๒. การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ มีคำสั่ง หรือนโยบายใดบ้างที่เป็นกรอบในการปฏิบัติงานในหน่วยของท่าน.....

ส่วนที่ ๔ ข้อตกลง แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. มีข้อตกลงความร่วมมือในระดับรัฐบาล ระดับกระทรวง ระดับกองทัพ และระดับเหล่าทัพของไทย กับประเทศต่างๆ ที่หน่วยงานของท่านต้องเกี่ยวข้อง และต้องใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับต่างประเทศ หรือไม่ อย่างไร

๒. ท่านเห็นว่า ข้อตกลง แผนงาน โครงการ ตามข้อ ๑ กับกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานของท่านต้องดำเนินการเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ มีความเชื่อมโยง สอดรับ กันมากน้อยเพียงใด และสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของหน่วยงานท่านได้หรือไม่

ส่วนที่ ๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร

๑. ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศในหน่วยงานของท่าน มีปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญ ไต่บ้าง.....

๒. ท่านมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคดังกล่าว อย่างไร.....

หมายเหตุ

๑. ท่านสามารถที่จะเลือกตอบคำถามในข้อใดข้อหนึ่ง หรือตอบทุกข้อตามที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมและสบายใจ
๒. คำตอบของท่านจะถูกนำมาใช้ในเชิงวิชาการในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ขอขอบคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์ที่ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์

แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศ เรื่อง “การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย”

แบบสอบถามฉบับนี้ จะนำคำตอบไปใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)” ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ เลขที่ ๘๕๑๔/๖๐ โดยรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี จึงขอความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณล่วงหน้าเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ข้อมูลความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนางานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยต่อไป

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ ๒ ยุทธศาสตร์ แผนงาน นโยบาย และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของประเทศท่าน ส่วนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ยศ. ชื่อ นามสกุล
๒. ตำแหน่ง

ส่วนที่ ๒ ยุทธศาสตร์ แผนงาน นโยบาย และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของประเทศท่าน

๑. การกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของประเทศท่าน มีความเชื่อมโยง และประสานสอดคล้องกันของยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ หรือไม่ อย่างไร
๒. ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของท่าน มีกรอบนโยบายที่ท่านต้องยึดถืออย่างไรบ้าง เช่น มียุทธศาสตร์การทูตฝ่ายทหาร แผนการทูตฝ่ายทหาร หรือนโยบายการทูตฝ่ายทหาร ที่กำหนดขอบเขต ความเร่งด่วน หรือสิ่งที่ต้องเน้นในการมีปฏิสัมพันธ์ หรือดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ.....
๓. งานด้านการทูตฝ่ายทหารของประเทศท่าน มีการกำหนดโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการกับประเทศต่างๆ ไว้หรือไม่ ถ้ามีกำหนดเป็นโครงการกี่ปี และมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย

๑. ปัญหา และอุปสรรคในการมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย.....

๒. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย
.....

หมายเหตุ

๑. ท่านสามารถที่จะเลือกตอบคำถามในข้อใดข้อหนึ่ง หรือตอบทุกข้อตามที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมและสบายใจ
๒. คำตอบของท่านจะถูกนำมาใช้ในเชิงวิชาการในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ขอพระคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์

In-depth Interview Questionnaire for the Foreign Defence Attachés On “Defence Diplomacy”

The purpose of this questionnaire is for the research on “The Guideline on Formulating a Defence Diplomacy Strategy in Support of the 20-year National Strategy (2017-2037),” conducted by a follower of the National Defence College, Class 60, student No. 8514/60. The questionnaire will collect information, opinions and suggestions as a guideline to develop strategies, policies and the implementation of Thailand’s Defence Diplomacy in support of the 20-year National Strategy. In this regard, I wish to request your kind cooperation in providing information, opinions and suggestions in order to develop the implementation of Thailand’s military attaché affairs.

The questionnaire is divided into 3 sections: Section 1 – Information of the interviewee; Section 2 – Your country’s strategies, plans, policies and implementation on Defence Diplomacy and; Section 3 – Problems, obstacles and suggestions in interacting with Thailand’s security agencies

Section 1 - Information of the interviewee

1. Rank/Name.....
2. Position.....

Section 2 - Your country’s strategies, plans, policies and implementation on military attaché affairs

1. Do your country’s principles for the implementation of Defence Diplomacy conforms to your national, foreign affairs and defence strategies and how?.....
2. Do you go by any framework of policies in carrying out your duty as the Defence Attaché? For instance, a strategy, a plan or a policy on Defence Diplomacy that define the limits, urgency or any emphasis on the interaction or implementation of the various activities.
3. With respect to your Defence Diplomacy, has a project of activities with the various countries been determined? If yes, how many years does the project cover and how in-depth are the details of the project?.....

Section 3 - Problems, obstacles and suggestions in interacting with Thailand's security agencies

1. Problems, obstacles in interacting with Thailand's security agencies.....
2. Suggestions on how to develop cooperation with Thailand's security agencies.....

Note

1. You can choose to respond to all or either of the questions as seen appropriate.
2. Your response will be used for academic purposes within the National Defence College only, which will help develop the implementation of Thailand's military attaché affairs aiming to conform to the current situation.

Thank you very much for your kind cooperation to this questionnaire!

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ พลตรี วิชัย ชูเชิด
วัน เดือน ปีเกิด ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
การศึกษา

ภายในประเทศ

๑. มศ. ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
๒. เตรียมทหารรุ่นที่ ๒๒
๓. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๓
๔. หลักสูตรชั้นนายร้อยและชั้นนายพันทหารราบ
๕. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๗๓

ต่างประเทศ

- การทหาร ๑. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก อินโดนีเซีย (๒๕๔๐)
๒. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร อินโดนีเซีย (๒๕๕๒)
- พลเรือน ๑. หลักสูตรการบริหารจัดการด้านการป้องกันประเทศ สหราชอาณาจักร (๒๕๔๕)
๒. ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย ออสเตรเลีย (๒๕๔๖)

ประวัติการทำงาน

๑. ผู้บังคับหมวด ผู้บังคับกองร้อย ฝอ.๓ ร.๓๑ พัน ๓ รอ.
๒. อจ.ส่วนวิชายุทธวิธี และส่วนวิชาสงครามพิเศษ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
๓. ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ณ กรุงจาการ์ตา
๔. ผู้อำนวยการสำนักวิเทศสัมพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรอง กรมข่าวทหาร

ประสบการณ์การทำงาน

๑. ที่ปรึกษาด้านความมั่นคง กอ.รมน. (๒๕๔๗ – ๒๕๔๘)
๒. คณะทำงานพบปะกลุ่มก่อความไม่สงบ จชต. (๒๕๕๑)
๓. รอง หน.คณะติดตามงาน กต. ฝ่ายต่างประเทศและกิจการอื่นๆ คสช. (๒๕๕๗)
๔. ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการคณะกรรมการการคมนาคม สนช. (๒๕๕๗)
๕. คณะทำงานกลั่นกรองแผนงาน/โครงการ เขตตรวจราชการที่ ๑๐ (๒๕๕๗)
๖. เลขานุการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม สนช. (๒๕๕๘)

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้บัญชาการศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา

ยุทธศาสตร์

เรื่อง แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับ
ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580)

ผู้วิจัย พลตรี วิชัย ชูเชิด หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้บัญชาการศูนย์รักษาความปลอดภัย บก.ทท.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกได้พัฒนาเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน โลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยี ได้นำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ องค์กร และบุคคลหรือผู้มีบทบาทที่มีใช้รัฐที่เพิ่มมากขึ้น จนส่งผลให้การดำเนินงานด้านการต่างประเทศ รวมถึงการทูตฝ่ายทหาร มีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการทหาร การทูต และการข่าวกรองไว้ใน มาตรา 52 ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ก็ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การทูตฝ่ายทหารของไทยขาดกรอบแนวทางที่ชัดเจน จนส่งผลกระทบต่อการทำงานเพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์แห่งชาติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษา วิเคราะห์ และแสวงหาแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร ออกมา เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) อันจะนำมาซึ่งวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้คือ การศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยและวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินงาน ก่อนที่จะแสวงหาแนวความคิดรวบยอดและกำหนดเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหาร ด้วยการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานในส่วนที่จำเป็น

ขอบเขตของการวิจัย

นอกเหนือจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบ กระบวนการ และรูปแบบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงวิวัฒนาการ บทบาท โครงสร้างหน่วยงาน และบุคคลากรด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งการทูตฝ่ายทหารของไทยเอง และของนานาชาติบางประเทศที่หยิบยกมาเป็นตัวอย่าง โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศในไทย และผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยอื่น ๆ ด้วย โดยมีกรอบเป้าหมายในการวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบเพื่อการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารในห้วง 20 ปี ระหว่าง พ.ศ.2561 – 2580

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาข้อมูลทฤษฎีที่ได้จากเอกสารแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทูตฝ่ายทหาร รวมถึงทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และพลังอำนาจแห่งชาติ โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี เป็นกรอบทางกฎหมายในการศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยและเปรียบเทียบกับนานาชาติ ผลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทยในต่างประเทศ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศในไทย และผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย จนได้ข้อมูลเชิงลึกแบบปฐมภูมิเพิ่มขึ้นมา ร่วมกับประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัยที่เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย ประจำกรุงจาการ์ตา สรุปผลออกมาเป็นความคิดรวบยอดในการกำหนดแนวความคิด รูปแบบ และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อรองรับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) รวมถึงแนวความคิดในการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานเท่าที่จำเป็น

ผลการวิจัย

การศึกษาในทางทฤษฎี และวรรณกรรม พบว่าการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารจะต้องมีฐานความรู้ความเข้าใจในหลายสาขาวิชา โดยจะต้องเข้าใจในแนวความคิดและทฤษฎีด้านความมั่นคง ที่อธิบายถึงความมั่นคงและการอยู่รอดปลอดภัยในฐานะเป้าหมายสำคัญของรัฐชาติที่จะต้องไปให้ถึง ทั้งความมั่นคงในมิติ และระดับต่างๆ อันเป็นองค์ประกอบของความมั่นคง

แห่งชาติ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะต้องเข้าใจแนวความคิด และทฤษฎีด้านยุทธศาสตร์ ที่อธิบายถึงกระบวนการและขั้นตอนในการกำหนดวิธีการบริหารจัดการเครื่องมือของชาติ รวมถึงเครื่องมือด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ชาติที่สำคัญที่มีความมั่นคงเป็นเป้าหมายพื้นฐาน และอาจขยายไปสู่ความมั่งคั่ง และการได้รับการยอมรับ ในค่านิยมของตน จะต้องเข้าใจแนวความคิด และทฤษฎีด้านพลังอำนาจแห่งชาติ รวมถึงทฤษฎีทางภูมิรัฐศาสตร์ที่อธิบายพื้นฐานที่มาของพลังอำนาจหรือเครื่องมือของรัฐบาล และเป็นพื้นฐานแนวความคิดยุทธศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาตามยุคสมัย และที่สำคัญ จะต้องเข้าใจแนวความคิด ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ช่วยให้เข้าใจแนวความคิดด้านการทูต อันเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ ประเมิน และแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ต่อรัฐชาติต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ถือเป็นกรอบทางกฎหมายที่การทูตฝ่ายทหารจะต้องยึดถือและตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อตรวจสอบการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยที่ผ่านมาพบว่า แม้กำเนิดการทูตฝ่ายทหารไทยจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน แต่การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และไม่แน่นอน ภารกิจทางทหารที่เปลี่ยนไป และงานด้านการทูตที่สำคัญมากขึ้นตามลำดับ ทำให้การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับสภาพแวดล้อม จนไม่สามารถนำมาซึ่งวัตถุประสงค์แห่งชาติในระดับต่างๆ ที่ตั้งไว้ได้อย่างแท้จริง

การศึกษาการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย ทั้งในกลไกทวิภาคีและพหุภาคี ทั้งในระดับนโยบาย ระดับอำนาจการ และระดับปฏิบัติการ รวมถึงการสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารไทย ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารต่างประเทศ และผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทย รวมถึงประสบการณ์ตรงของผู้ทำวิจัยเองพบว่า การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารไทยมีปัญหา ข้อขัดข้องอยู่หลายประการ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เข้ากับแนวความคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาและเปรียบเทียบเข้ากับการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของชาติต่างๆ สามารถที่จะสรุปเป็นประเด็นปัญหาข้อขัดข้องที่สำคัญ 5 ประการ คือ การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ขาดการประสานสอดคล้องของข้อตกลง แผนงาน โครงการ ในระดับต่างๆ ข้อตกลง แผนงาน โครงการที่มี ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์สูงสุด ขาดขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร และขาดการบูรณาการในงานด้านการทูตฝ่ายทหารในแต่ละระดับและหน่วยงาน

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาข้อขัดข้องทั้งห้าประการดังกล่าวพบว่า การขาดนโยบายยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆ อีกสี่ประการด้วย การแก้ปัญหาด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งห้าประการ

โดยได้นำแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดยุทธศาสตร์มาทบทวน โดยเฉพาะแนวความคิดของ J. Boone Bartholomees, Jr., P. H. Liotta & Richmond M. Lloyd และ Harry R. Yarger ประมวลและวิเคราะห์เข้ากับยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสเปน ที่ต่างก็มีจุดเด่นของตนที่แตกต่างกันออกไป เกิดเป็นความคิดรวบยอดของกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร 9 ขั้นตอน ประกอบด้วย การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติ การกำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร การตรวจสอบสภาพแวดล้อม การทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร การพัฒนาขีดความสามารถ การกำหนดแนวทางการใช้ขีดความสามารถ การจัดทำแผนการทูตฝ่ายทหาร และการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

เพื่อให้มีหน่วยงานเข้ามารับผิดชอบในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร จึงต้องมีการปรับปรุงบทบาท ความรับผิดชอบ และโครงสร้างหน่วยงานเฉพาะในส่วนที่จำเป็น โดยให้ สนผ.ภท. เป็นหน่วยเข้ามารับผิดชอบหลัก ภายใต้การสนับสนุนของ ขว.ทหาร และขว.เหล่าทัพ เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานตามกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร 9 ขั้นตอน และที่สำคัญคือ จะต้องมีการปฏิรูปหน่วยงานด้านการทูตฝ่ายทหาร โดยให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารมาขึ้นการบังคับบัญชากับ สนผ.ภท. หรือ บก.ทท. เพื่อให้เกิดการบูรณาการการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารอย่างแท้จริง อีกทั้งจะต้องมีการกำหนดแนวทางรับราชการของผู้ปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ให้เป็นสายงานเฉพาะที่ต้องการเวลาในการพัฒนาขีดความสามารถ มีการกำหนดระบบหมุนเวียนที่เหมาะสม ให้สามารถนำความรู้ความสามารถเฉพาะที่มี เข้ามาดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารในขอบเขตที่ตนเชี่ยวชาญได้อย่างเป็นระบบ

กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ 9 ขั้นตอนอันเป็นผลจากการวิจัย ได้ถูกนำมาพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี สรุปออกมาใน 4 บท โดยในบทแรกกล่าวถึง พื้นฐานการทูตฝ่ายทหารของไทย นิยามความหมาย ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การทูตฝ่ายทหารกับยุทธศาสตร์ชาติและหลักการปฏิบัติงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ในบทที่สองเป็นบทสำคัญที่เป็นผลจากการแปลงผลประโยชน์ชาติมาเป็นวัตถุประสงค์มูลฐานด้านการทูตฝ่ายทหาร 5 วัตถุประสงค์ ในบทที่สามเป็นการตรวจสอบสถานะแวดล้อมด้านการทูตฝ่ายทหาร และวิเคราะห์ห่อออกมาเป็นภัยคุกคาม สิ่งท้าทาย อุปสรรค และโอกาสด้านการทูตฝ่ายทหาร พร้อมกับทบทวนการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารของไทยในปัจจุบัน

ผลที่ได้รับในบทที่สามถูกนำมาประมวลและวิเคราะห์เข้ากับหลักการ แนวความคิด ทฤษฎี รวมถึงประสบการณ์ของผู้จัดทำยุทธศาสตร์เอง แล้วบรรจุไว้ในบทที่สี่ที่เป็นบทสำคัญที่สุด

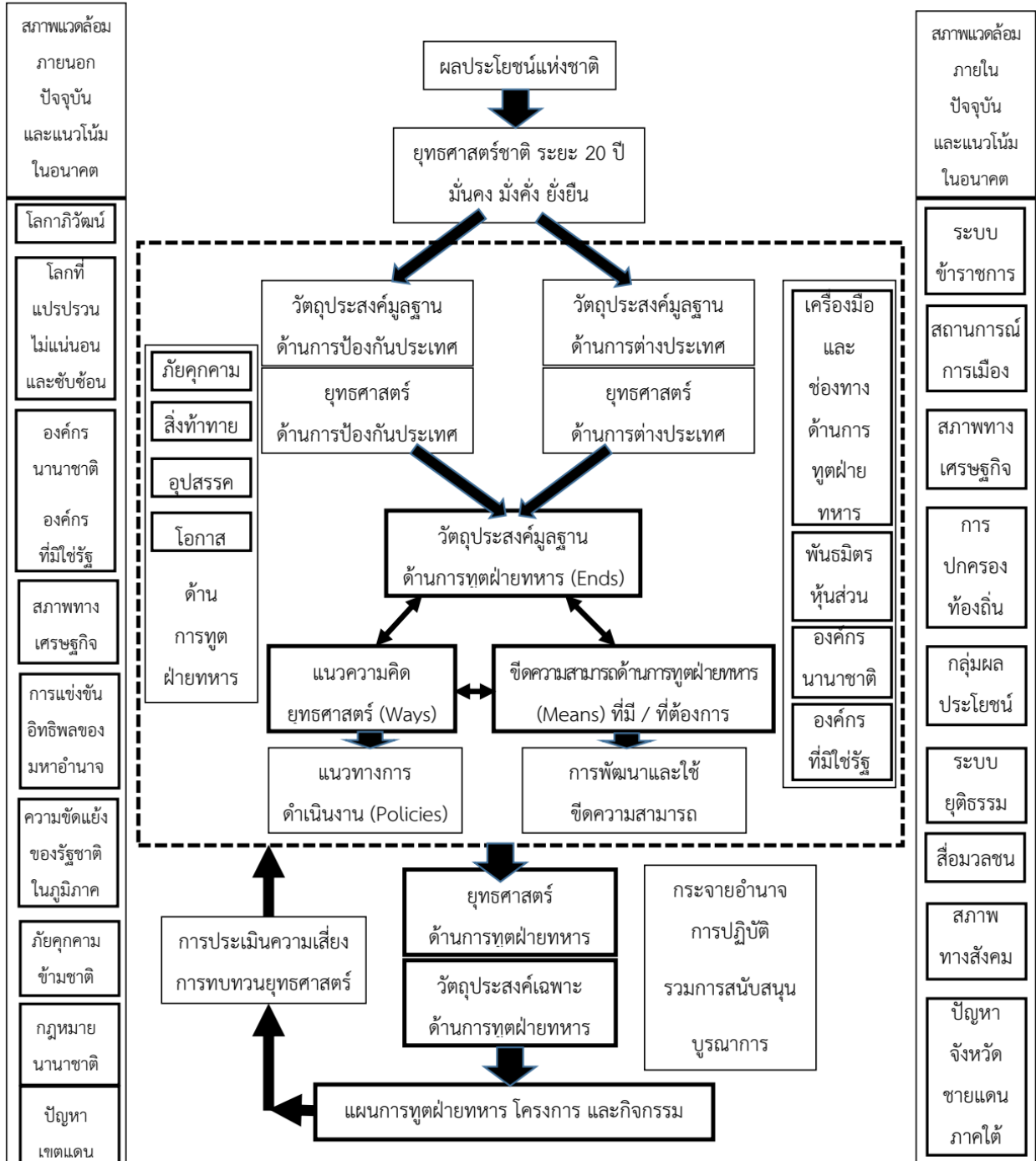
ผลที่ได้ออกมาเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น แต่ละประเด็นจะถูกนำไปกำหนดเป็น วัตถุประสงค์เฉพาะด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อตอบสนองต่อแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 18 วัตถุประสงค์เฉพาะ นอกจากนี้แล้ว ในบทที่สี่จะมีแนวทางการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ที่กล่าวถึงแนวทางและภาพรวมการดำเนินงานทั่วไป ความเร่งด่วนของการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารตามภูมิรัฐศาสตร์ และปฏิบัติการ จุดเน้นความพยายามในแต่ละพื้นที่ตามช่องทางเครื่องมือที่มี รวมทั้งแนวทางการแปลงประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น และวัตถุประสงค์เฉพาะ 18 วัตถุประสงค์ให้เป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่อไป ในช่วงท้ายของบทที่สี่เป็นแนวทางการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร สำหรับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมนั้น จะนำมาจัดทำเป็นผนวกต่อไป ทั้งนี้ ในห้วงเวลาที่เหมาะสมจะต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหารเพื่อให้มีความทันสมัย เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เสนอแนะให้มีการปฏิรูปการทูตฝ่ายทหารของไทย โดย สนผ.กท. ขว.ทหาร และ ขว.เหล่าทัพ ร่วมกันแสวงหาแนวทางเพื่อดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิจัย นิยาม ความหมาย ขอบเขต บทบาท หน้าที่ รูปแบบกิจกรรม และ วัตถุประสงค์การดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหารที่เหมาะสม
2. ทบทวนแผนงาน โครงการ กิจกรรม และการดำเนินงานด้านการทูตฝ่ายทหาร ทั้งสิ้นว่า ตอบสนองต่อผลประโยชน์ชาติมากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเช่นไร
3. ศึกษาวิจัย กระบวนการและขั้นตอนการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่ยุทธศาสตร์ระดับรองๆ ลงมา เพื่อให้การใช้กำลังอำนาจแห่งชาติแต่ละด้านประสานสอดคล้องกัน
4. ศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาและใช้ขีดความสามารถด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อให้มีการเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ ไปปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีขอบเขตของการดำเนินงานที่ชัดเจน

ตัวแบบการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร

ตัวอย่างการยุทธศาสตร์ด้านการทูตฝ่ายทหาร เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี

